



**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ**  
**ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**  
**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**  
**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**  
**ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»**

---

*Η συμμετοχή του κοινού κατά τη διαδικασία Εκτίμησης  
Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων στην Ελλάδα. Προβλήματα,  
προκλήσεις και προοπτικές*

---



Επιβλέπουσα Καθηγήτρια : κα. Καραγεώργου Βασιλική

Φοιτήτρια : Ελένη Τσόχλα

AM : 1213M083

## Περιεχόμενα

Συντομογραφίες .....	4
Εισαγωγή .....	6

### Μέρος I

#### Το θεσμικό πλαίσιο της συμμετοχής του κοινού στις περιβαλλοντικές αποφάσεις σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο

Κεφάλαιο 1 <sup>ο</sup> .....	9
1.1 Η συμβολή της Διακήρυξης του Ρίο στην κατοχύρωση των αρχών του δικαίου περιβάλλοντος. ....	9
1.1.1 Η Αρχή 10 της Διακήρυξης του Ρίο.....	12
1.2 Η συμμετοχή του κοινού στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για το περιβάλλον και η συμβολή της Σύμβασης του Άαρχους.....	14
1.2.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή .....	14
1.2.2 Η σημασία της Σύμβασης του Άαρχους .....	18
1.2.3 Το άρθρο 6 : Η Συμμετοχή του κοινού σε αποφάσεις για συγκεκριμένες δραστηριότητες .....	23
1.2.4 Το άρθρο 7 : Η συμμετοχή του κοινού σε σχέδια, προγράμματα και πολιτικές σχετικές με το περιβάλλον.....	28
Κεφάλαιο 2 <sup>ο</sup> .....	31
Η συμμετοχή του κοινού στις περιβαλλοντικές αποφάσεις όπως προβλέπεται στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη. ....	31
2.1. Το πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο για το περιβάλλον. ....	31
2.2 Η συμμετοχή του κοινού στο ευρωπαϊκό δίκαιο περιβάλλοντος υπό την επίδραση της Σύμβασης του Άαρχους.....	35
2.3 Η Οδηγία ΕΠΕ.....	38
2.4 Η συμμετοχή του κοινού στο πλαίσιο της Οδηγίας ΕΠΕ .....	48
2.5 Συμπέρασμα πρώτου μέρους.....	52

### Μέρος II

#### Η Συμμετοχή του κοινού στις περιβαλλοντικές αποφάσεις στο εθνικό θεσμικό πλαίσιο

Κεφάλαιο 3 <sup>ο</sup> .....	55
3.1 Η προστασία του περιβάλλοντος στην Ελληνική έννομη τάξη. Σύντομη ιστορική αναδρομή .....	55
3.2 Η εφαρμογή της Σύμβασης Άαρχους στο πλαίσιο της εθνικής έννομης τάξης. ....	59
3.2.1 Οι γενικότερες πρωτοβουλίες για ενδυνάμωση της διαφάνειας και συμμετοχής στην Ελλάδα. ....	65
3.3 Το θεσμικό πλαίσιο για την περιβαλλοντική αδειοδότηση.Ο Ν. 4014/2011. ....	69
3.3.1 Ανάλυση των βασικών χαρακτηριστικών του νόμου .....	69

3.3.2 Αξιολόγηση του Ν. 4014/2011.....	73
3.3.3 Η συμμετοχή του ενδιαφερόμενου κοινού στη δημόσια διαβούλευση κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση. Το άρθρο 19 παρ. 9 του ν. 4014/2011. ....	79
3.3.4 Αξιολόγηση του Άρθρου 19 παρ. 9 του ν. 4014/2011.....	85
3.4 Η συμβολή του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου .....	86
3.5 Συμπέρασμα δευτέρου μέρους.....	88

### Μέρος III

#### Περιπτωσιολογικές Μελέτες

<b>Κεφάλαιο 4°</b> .....	89
Η περίπτωση της μεταλλευτικής δραστηριότητας εκμεταλλεύσεως των κοιτασμάτων βωξίτη στο Νομό Φωκίδας.....	89
4.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή.....	89
4.2 Η συμμετοχή του κοινού κατά την διαδικασία ΕΠΕ των εξορυκτικών δραστηριοτήτων στην περιοχή της Φωκίδας.....	97
4.3 Η συμμετοχή του κοινού στην περίπτωση της «Αλεφάντω».....	99
4.3.1 Η κινητοποίηση του ενδιαφερομένου κοινού.....	101
<b>Συμπέρασμα</b> .....	103
<b>Κεφάλαιο 5°</b> .....	105
5.1 Η περίπτωση των μεταλλείων χρυσού στη Χαλκιδική.....	105
5.1.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή.....	105
Η συμμετοχή του κοινού στην περίπτωση των μεταλλείων χρυσού της Χαλκιδικής.....	108
5.1.2 Οι απόψεις των αντιτιθέμενων.....	108
5.1.3 Οι απόψεις των υποστηρικτών.....	114
<b>Συμπεράσματα τρίτου μέρους</b> .....	120
<b>Συμπεράσματα – Προτάσεις</b> .....	123
<b>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</b> .....	128

## Συντομογραφίες

### Ελληνικές

ΑΕΠΟ	Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων
ΒΔΤ	Βέλτιστη Διαθέσιμη Τεχνική
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΟΑ	Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση
ΕΥΕΠ	Ειδική Υπηρεσία Επιθεώρηση Περιβάλλοντος
Κ-μ	κράτος – μέλος
Κ.Υ.Α	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί
ΜΠΕ	Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΔΠ	Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον
ΠΠΔ	Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις
ΠΠΕΑ	Προκαταρκτική Περιβαλλοντική Εκτίμηση και Αξιολόγηση
ΠΠΠΑ	Προκαταρκτικός Προσδιορισμός Περιβαλλοντικών Απαιτήσεων
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΤΕΕ	Τεχνικό και Επαγγελματικό Επιμελητήριο Ελλάδας
ΥΠΑΠΕ	Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

### Ξενόγλωσσες

EU	European Union
MEAS	Multilateral Environmental Agreements

NEPA	National Environmental Policy Act (US)
TEU	Treaty of the European Union
TFEU	Treaty on the Functioning of the European Union

## Εισαγωγή

Η ανάγκη λειτουργίας της συμμετοχικής δημοκρατίας καθίσταται εκ νέου στο επίκεντρο των συζητήσεων, καθώς οι δυνάμεις της αγοράς σε υπερεθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, έχουν μεταβάλλει μέσα στο χρόνο τους παλαιούς μηχανισμούς συνέναισης. Οι πολίτες «αισθάνονται» ότι το σύστημα πολλές φορές λειτουργεί με μια «συναίνεση χωρίς συναίνεση», κατασκευασμένο έξω από την κοινωνία των πολιτών. Θεωρώντας ότι οι κλασσικές μορφές διακυβέρνησης δεν τους αντιπροσωπεύουν, εκφράζουν την ανάγκη να συμμετέχουν με αποτελεσματικότερο τρόπο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, καθώς και να λαμβάνεται αυτή υπόψη από τις διοικούσες αρχές. Η συμμετοχή των ενδιαφερομένων ομάδων στη λήψη αποφάσεων αποτελεί γενικότερο αίτημα που εντάσσεται στις σύγχρονες απόψεις για το διάλογο με την κοινωνία των πολιτών ως μια νέα προσέγγιση της δημοκρατικής κοινωνίας των πολιτών<sup>1</sup>.

Η σύγχρονη ανθρωπότητα συνειδητοποιεί όλο και περισσότερο τη σημασία της διαβίωσης σε ένα υγιές περιβάλλον, καθώς από αυτό εξαρτάται τόσο η κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη των κοινωνιών, όσο και η μελλοντική τους επιβίωση. Το αίτημα της ενεργούς συμμετοχής των πολιτών στις περιβαλλοντικές αποφάσεις φαντάζει περισσότερο επίκαιρο από ποτέ, κάνοντας λόγω για ουσιαστική περιβαλλοντική δημοκρατία, η οποία μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τη συμμετοχή στις περιβαλλοντικές αποφάσεις. Η ουσιαστική και αποτελεσματική συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών σε ζητήματα περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, μπορεί να συμβάλλει έτσι ώστε να λαμβάνονται κοινωνικά ευρύτερα αποδεκτές και περισσότερο φιλοπεριβαλλοντικές αποφάσεις.

Τα θεμέλια για την διεκδίκηση περισσότερων περιβαλλοντικών δικαιωμάτων τέθηκαν με τη Διακήρυξη του Ρίο το 1992, ενώ με την υπογραφή της Σύμβασης του Άαρχους απέκτησαν ισχυρή νομική βάση. Εν συνεχεία, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι Οδηγίες προβλέπουν ένα συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο που να οριοθετεί το ελάχιστο των προδιαγραφών για τη διαδικασία συμμετοχής

---

<sup>1</sup> Γκιζάρη-Ξανθοπούλου, Α., *Οι νέοι μηχανισμοί περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003, σελ 299-301.

του κοινού σε περιβαλλοντικές αποφάσεις. Η διαδικασία αυτή επηρεάζεται από τις κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, ωστόσο βασικός γνώμονας αποτελεί η εξασφάλιση του δικαιώματος να μπορούν οι πολίτες να ζουν σε ένα υγιές περιβάλλον.

Η ενσωμάτωση του προαναφερόμενου θεσμικού πλαισίου στην ελληνική έννομη τάξη έχει θέσει ερωτήματα σχετικά με την αποτελεσματική εφαρμογή του. Η πολυνομία και η δυσλειτουργική γραφειοκρατία προβάλλουν ως εμπόδια στην ουσιαστική εφαρμογή του, με τους πολίτες να υποστηρίζουν ότι οι απόψεις τους πολλές φορές δε λαμβάνονται υπόψη στην τελική έκδοση των αποφάσεων.

Το αίτημα για περισσότερη δημοκρατία, όπως ορθώνεται τα τελευταία χρόνια, αποτέλεσε το έναυσμα για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας αναφορικά με τη συμμετοχή του κοινού στις περιβαλλοντικές αποφάσεις. Στόχος της εργασίας είναι να αναδείξει τη σημασία της συμμετοχής του κοινού κατά τη διαδικασία λήψης των προαναφερόμενων αποφάσεων και τη συμβολή της στην προστασία του περιβάλλοντος. Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα εργασία αποτελείται από τρία μέρη, όπου στο πρώτο παρουσιάζεται το θεσμικό πλαίσιο της συμμετοχής του κοινού σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, υπό το πρίσμα της συμβολής των αρχών της Διακήρυξης του Ρίο και της Σύμβασης του Άαρχους, η οποία συνέβαλε καταλυτικά στη νομική κατοχύρωση της συμμετοχικής διαδικασίας, στις περιβαλλοντικές αποφάσεις και πιο συγκεκριμένα, στην ενσωμάτωση του συμμετοχικού πυλώνα στο εργαλείο εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Στο δεύτερο μέρος, παρουσιάζεται το εθνικό νομικό πλαίσιο όπως ενσωματώθηκαν οι κοινοτικές Οδηγίες, αναφορικά με τη συμμετοχή του κοινού κατά τη διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ενώ στο τρίτο μέρος καταγράφονται οι περιπτωσιολογικές μελέτες όπου αποδεικνύεται η εφαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας.

Η επιλογή της περιπτωσιολογικής μελέτης των μεταλλείων βωξίτη της Γκιώνας, στο νομό Φωκίδας- περιοχή που γειτνιάζει με τον ιδιαίτερο τόπο καταγωγής μου-, έγινε με γνώμονα την ανάδειξη της αποτελεσματικότητας της συμμετοχής των πολιτών σε περιβαλλοντικά ζητήματα που προκύπτουν από τη δραστηριότητα των ορυχείων, επηρεάζοντας άμεσα την ποιότητα ζωής των κατοίκων της περιοχής.

Στη δεύτερη περιπτώσιολογική μελέτη των μεταλλείων χρυσού της Χαλκιδικής, γίνεται προσπάθεια ανάδειξης της κοινωνικής πόλωσης που επικρατεί, λόγω της αναπτυξιακής δραστηριότητας των ορυχείων και των επιπτώσεων που επιφέρει στην τοπική κοινωνία.

Εν κατακλείδι, η εργασία ολοκληρώνεται με τη διατύπωση των συμπερασμάτων σχετικά με την ενδυνάμωση του ρόλου των πολιτών στη λήψη των περιβαλλοντικών αποφάσεων στην ελληνική έννομη τάξη.

Λέξεις κλειδιά : Σύμβαση του Άαρχους, συμμετοχή του κοινού, εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, Οδηγία ΕΠΕ.



## Μέρος I

### Το θεσμικό πλαίσιο της συμμετοχής του κοινού στις περιβαλλοντικές αποφάσεις σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο

## Κεφάλαιο 1<sup>ο</sup>

### 1.1 Η συμβολή της Διακήρυξης του Ρίο στην κατοχύρωση των αρχών του δικαίου περιβάλλοντος.

Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, πραγματοποιήθηκε στο Ρίο ντε Τζανέϊρο της Βραζιλίας το 1992, ήταν μοναδική στην ιστορία, τόσο λόγω του μεγάλου αριθμού των συμμετεχόντων, όσο και εξαιτίας των νομικών κειμένων που προέκυψαν, ως αποτέλεσμα της Συνόδου,<sup>2</sup> καθώς αποτελούν ακόμη και σήμερα, σημεία αναφοράς του περιβαλλοντικού δικαίου. Είκοσι χρόνια μετά την πρώτη παγκόσμια διάσκεψη του περιβάλλοντος (1972), ο ΟΗΕ προσπάθησε να οδηγήσει τις κυβερνήσεις να επανεξετάσουν την οικονομική ανάπτυξη και να βρουν τρόπους να σταματήσουν την καταστροφή των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων καθώς και την καλπάζουσα περιβαλλοντική υποβάθμιση του πλανήτη.

Το μήνυμα της Συνδιάσκεψης του 1992, αντανakλούσε την πολυπλοκότητα και την αλληλοεπίδραση των προβλημάτων της ανθρωπότητας, κάνοντας χαρακτηριστικά αναφορά, πως η φτώχεια σε αντιδιαστολή με την υπερβολική κατανάλωση από εύπορους πληθυσμούς αποτελούν μια καταστροφική συνταγή για το περιβάλλον<sup>3</sup>. Κατά συνέπεια, οι κυβερνήσεις

---

<sup>2</sup> Η προηγούμενη Σύνοδος Κορυφής είχε γίνει το 1972, στη Στοκχόλμη γνωστή και ως Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον. Τα κείμενα που προέκυψαν από τη UNCED ήταν, η Ατζέντα 21 ένα ευρύ και πρωτοποριακό πεδίο δράσης για την προστασία του περιβάλλοντος, η Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, η Δήλωση των αρχών για τα Δάση, η Σύμβαση Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή και η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε :

<http://www.un.org/geninfo/bp/enviro.html>

<sup>3</sup> Γρηγορίου, Π., Σαμιώτης, Γ., Τσάλτας, Γρ., *Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το περιβάλλον και την ανάπτυξη – Νομική και Θεσμική διάσταση*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1993.

αναγνώρισαν την ανάγκη αναπροσανατολισμού των διεθνών και εθνικών προγραμμάτων και πολιτικών, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι όλες οι οικονομικές αποφάσεις, θα λάμβαναν πλέον υπόψη τους τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο.

Οι αρχές της Διακήρυξης του Ρίο, μετουσίωσαν τις ανάγκες της διεθνούς κοινότητας την εποχή εκείνη, αποκαθιστώντας τις αδικίες της διεθνούς πολιτικής των προηγούμενων δεκαετιών. Στο πλαίσιο αυτό, υπογραμμίστηκε η κοινή αλλά διαφοροποιημένη ευθύνη των κρατών, απέναντι στη υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η σπουδαιότητα εξάλειψης της φτώχειας προκειμένου να μετριαστεί η επιβάρυνση του περιβάλλοντος, ενώ υπογραμμίστηκε η σημασία της ανταπόκρισης των διεθνών οργανισμών απέναντι στις ιδιαιτερότητες των αναπτυσσομένων χωρών. Επιπροσθέτως, αναδείχθηκε η ανάγκη υιοθέτησης νέων παραγωγικών και καταναλωτικών προτύπων, που δε θα επιβάρυναν το περιβάλλον, έχοντας ως αποτέλεσμα στις ημέρες μας να θεωρείται πλέον δεδομένη η χρήση βέλτιστων πρακτικών στην παραγωγική και βιομηχανική διαδικασία, των οποίων τα θεμέλια τοποθετήθηκαν από τις αρχές της Διακήρυξης του Ρίο. Κατά συνέπεια, εφαρμόζονται νέα περιβαλλοντικά πρότυπα και στο πλαίσιο της αναπτυξιακής πολιτικής εφαρμόζεται μια πιο φιλοπεριβαλλοντική τακτική, λαμβάνοντας όμως υπόψη τις δυνατότητες κάθε χώρας να ανταποκριθεί σε αυτά<sup>4</sup>.

Οι βασικές αρχές του Δικαίου του Περιβάλλοντος, επαναπροσδιορίζονται στο πλαίσιο της προσπάθειας της Διακήρυξης να ενισχύσει τις φιλοσοφικές δομές τους και να τις αναγάγει σε άμεση υποχρέωση, τόσο για τα κράτη όσο και για τη διεθνή κοινότητα στο σύνολό της. Πιο συγκεκριμένα, οι αρχές της ενημέρωσης και της πληροφόρησης (18<sup>η</sup> και 19<sup>η</sup> Αρχή), υπογραμμίζουν την υποχρέωση όλων των κρατών να κοινοποιούν άμεσα στα υπόλοιπα κράτη την οποιαδήποτε φυσική καταστροφή ή όποια άλλη επείγουσα κατάσταση θα μπορούσε να προκαλέσει σημαντικές βλάβες στο περιβάλλον. Οι αρχές της ευθύνης και της αποζημίωσης υπογραμμίζονται από την 13<sup>η</sup> Αρχή, στο πνεύμα της προσπάθειας για αποκατάσταση της περιβαλλοντικής βλάβης, καθώς και μέσα από τη βασική αρχή « ο ρυπαίνων πληρώνει» που προβλέπεται στη 16<sup>η</sup> Αρχή της Διακήρυξης<sup>5</sup>.

---

<sup>4</sup>Οπ.π (σημ.3) σελ. 183-188.

<sup>5</sup>Ο.π. π. (σημ. 3) σελ. 96.

Η αρχή της προφύλαξης εμφανίστηκε στη Διακήρυξη του Ρίο ως αρχή 15, σύμφωνα με την οποία «... προκειμένου να προστατευθεί το περιβάλλον, η προληπτική προσέγγιση πρέπει να εφαρμόζεται ευρέως από τα Κράτη σύμφωνα με τις δυνατότητες τους. Όπου επαπειλούνται σοβαρές ή ανεπανόρθωτες βλάβες, η έλλειψη επιστημονικής βεβαιότητας δεν πρέπει να αποτελεί λόγο ματαίωσης αποδοτικών, συγκριτικά με το κόστος τους, μέτρων για να προληφθεί η περιβαλλοντική υποβάθμιση». Η αρχή της προφύλαξης έχει χαρακτηριστεί ως θεμελιώδης και ουσιαστικότερη όλων των αρχών του δικαίου περιβάλλοντος, καθώς καθίσταται σαφές ότι, για να προστατευθεί το περιβάλλον, τα κράτη πρέπει να υιοθετήσουν προληπτικά μέτρα, σύμφωνα με τις δυνατότητές τους<sup>6</sup>.

Όλα τα προαναφερόμενα έθεσαν τα θεμέλια του δικαίου περιβάλλοντος και άνοιξαν το δρόμο να ενσωματωθεί η περιβαλλοντική μέριμνα σε όλες τις αναπτυξιακές πολιτικές. Μάλιστα, η διαβίωση σε ένα υγιές περιβάλλον πλέον θεωρείται ως βασικό ανθρώπινο δικαίωμα, που υποστηρίζεται ότι βρήκε ουσιαστικό έρεισμα στις αρχές της Διακήρυξης του Ρίο, αλλά και γενικότερα στην συνδιάσκεψη UNCED, αλλάζοντας καταλυτικά τον τρόπο που σκεπτόταν ο κόσμος για το περιβάλλον και την ανάπτυξη. Μάλιστα, η συγκεκριμένη Συνδιάσκεψη επηρέασε όλες τις επόμενες συνόδους κορυφής των Η.Ε. αναφορικά με την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και το δικαίωμα των ανθρώπων να ζουν σε ένα υγιές περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό, διαπιστώθηκε πως η συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία των περιβαλλοντικών αποφάσεων θα συνέδραμε αποφασιστικά στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης<sup>7</sup>.

---

<sup>6</sup>Σιούτη Γλ., *Η εξέλιξη στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο Περιβάλλοντος στους τομείς της περιβαλλοντικής προστασίας και της περιβαλλοντικής πληροφόρησης* (Ιανουάριος 2010), Περιοδικό : Νόμος και Φύση, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα : <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4048&lang=1&catid=2>

<sup>7</sup>Οπ. π. (σημ. 3)

### 1.1.1 Η Αρχή 10 της Διακήρυξης του Ρίο

Για την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης, θεωρήθηκε σημαντική η συμμετοχή του κοινού στις περιβαλλοντικές αποφάσεις, κάτι που αποτυπώνεται στην Αρχή 10 της Διακήρυξης του Ρίο<sup>8</sup> καθώς υποστηρίζεται ότι, τα περιβαλλοντικά ζητήματα αντιμετωπίζονται καλύτερα όταν συμμετέχουν οι πολίτες, ιδιαίτερα, όταν επηρεάζεται το περιβάλλον που ζουν και δραστηριοποιούνται, από διάφορες πολιτικές αποφάσεις. Ο συμμετοχικός ρόλος του ατόμου στην υιοθέτηση και εφαρμογή των πολιτικών περιβαλλοντικής προστασίας και βιώσιμης ανάπτυξης, αναδεικνύεται σε κορυφαίο, προκειμένου να αναζητηθούν νέες μέθοδοι για την προστασία του περιβάλλοντος, σε συνεργασία με όλους τους ενδιαφερόμενους πολίτες και ομάδες πολιτών σε εθνικό επίπεδο, οι οποίοι θα πρέπει να συμμετέχουν σε επίπεδο ουσιαστικής συναπόφασης με τους πολιτειακούς παράγοντες<sup>9</sup>.

Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει το κοινό να έχει στη διάθεσή του τις απαραίτητες περιβαλλοντικές πληροφορίες προκειμένου να σχηματίσει άποψη και σε αυτό το πλαίσιο, τα κράτη πρέπει να διευκολύνουν τους πολίτες, ώστε να έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες που έχουν στη διάθεσή τους οι διοικητικές αρχές. Σε αυτό το πλαίσιο ενδυναμώθηκε ο ρόλος των ΜΚΟ καθώς η δυναμική παρουσία τους στη Συνδιάσκεψη του Ρίο το 1992, οδήγησε να αναγνωριστεί επίσημα η συμβολή τους στην εξεύρεση λύσεων για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών προβλημάτων<sup>10</sup>. Παράλληλα, θα πρέπει να παρέχεται αποτελεσματική πρόσβαση σε δικαστικές και διοικητικές διαδικασίες, αναφορικά με την αποκατάσταση και την επανόρθωση στις περιπτώσεις όπου σημειώνεται υποβάθμιση του περιβάλλοντος<sup>11</sup>.

Οι Αρχές της Διακήρυξης του Ρίο, συνέβαλαν καταλυτικά στην εξέλιξη του δικαίου περιβάλλοντος, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο, αναφορικά με τα δικαιώματα των ατόμων στο περιβάλλον, όσο και στις υποχρεώσεις των κρατών απέναντι στους πολίτες σχετικά

---

<sup>8</sup> United Nations, General Assembly, Report of the United Nations Conference on environment and development, *Rio Declaration on Environment and Development, A/CONF.151/26 (Vol. I), Rio de Janeiro, 3-14 June 1992*, Διαθέσιμο σε ιστότοπο : <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm> (προσπελάστηκε 20/03/2015).

<sup>9</sup>Οπ.π. (σημ. 3), σελ. 94.

<sup>10</sup>Οπ.π. (σημ. 3)σελ. 94

<sup>11</sup>Οπ.π. (σημ. 3).

με περιβαλλοντικά ζητήματα. Μάλιστα, το 1998 υιοθετήθηκε η Σύμβαση του Άαρχους, υπό την αιγίδα της Οικονομικής Επιτροπής για την Ευρώπη, μια πολυμερής περιβαλλοντική σύμβαση περιφερειακής εμβέλειας, η οποία ενδυνάμωσε τα δικαιώματα των πολιτών για την πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία, τη συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία των αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Η προαναφερόμενη πολυμερής σύμβαση, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη θεώρηση της διαβίωσης σε ένα υγιές και καθαρό περιβάλλον ως ένα βασικό ανθρώπινο δικαίωμα<sup>12</sup>, όπου χαρακτηριστικά αναφέρεται στην παράγραφο 6<sup>13</sup> του προοιμίου, ότι αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα της προστασίας του περιβάλλοντος ως βασική συνιστώσα για την ευημερία του ανθρώπου. Αυτή η αναφορά, υπογραμμίζει το δικαίωμα διαβίωσης σε ένα υγιές περιβάλλον, γεγονός που αποτελεί από μόνο του ένα βασικό δικαίωμα, ανεξαρτήτως αν συνδέεται με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Εν κατακλείδι, τόσο η Αρχή 15 που δίνει έμφαση στην προληπτική δράση απέναντι στο περιβάλλον, όσο και η Αρχή 10, η οποία υπογραμμίζει τη σημασία της συμμετοχής του κοινού στις περιβαλλοντικές αποφάσεις, αποτέλεσαν την βάση, από όπου προέκυψε η Σύμβαση του Άαρχους, ενδυναμώνοντας νομικά τα προαναφερόμενα και συμβάλλοντας καθοριστικά στην εξέλιξη του δικαίου περιβάλλοντος. Οι δύο αυτές αρχές της Διακήρυξης του Ρίο, αποτέλεσαν τα θεμέλια για την εξέλιξη του δικαίου περιβάλλοντος, καθώς και για την ενσωμάτωση του συμμετοχικού πυλώνα στο εργαλείο εκτίμησης επιπτώσεων, η οποία εξετάζει τις ενδεχόμενες αρνητικές επιπτώσεις ενός έργου ή μιας δραστηριότητας στο περιβάλλον, προκειμένου να ληφθούν υπόψη στην

<sup>12</sup>Αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα διαδραμάτισαν ιστορικά σημαντικό ρόλο στην ανάδειξη των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων, κάνοντας το περιβαλλοντικό δίκαιο περισσότερο ανθρωποκεντρικό. Η διεθνής κοινότητα έχει κάνει βήματα εξέλιξης από την εποχή που οι πολίτες δεν είχαν πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφόρηση όπως είχε γίνει με τους πολίτες της ΕΣΣΔ όταν είχε συμβεί το ατύχημα του πυρηνικού εργοστασίου Τσέρνομπιλτο 1986. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Βουτυράκης Μ., *Αειφόρος Ανάπτυξη: Απάντηση στα Παγκόσμια Προβλήματα του Πλανήτη*, Τετάρτη, 08 Σεπτεμβρίου 2004, διαθέσιμο σε: [http://www.ecocrete.gr/index.php?option=com\\_content&task=view&id=737&Itemid=82](http://www.ecocrete.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=737&Itemid=82)

<sup>13</sup>Προοίμιο Σύμβασης του Άαρχους, παράγραφος 6 : «*Recognizing that adequate protection of the environment is essential to human well-being and the enjoyment of basic human rights, including the right to life itself*». Στην παράγραφο 7, εκτός από την αναγνώριση του δικαιώματος της διαβίωσης σε ένα καθαρό περιβάλλον, υπογραμμίζει και την υποχρέωση των πολιτών απέναντι στο περιβάλλον να το προστατεύουν : «...κάθε άνθρωπος, έχει το δικαίωμα να ζει σε ένα περιβάλλον κατάλληλο για την υγεία του και να απολαμβάνει μια καλή ποιότητα ζωής, ενώ παράλληλα έχει την υποχρέωση να προστατεύει και να βελτιώνει το περιβάλλον προς όφελος τόσο των παρόντων όσο και των μελλοντικών γενεών.» Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε :Ζιάμος, Γ., Παναγιωτόπουλος, Π., Ρουμेलιώτου, Β., *Περιβαλλοντική Πληροφόρηση και Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων*, εκδ., Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2003, σελ. 181 επ.

αδειοδότηση. Θα πρέπει τέλος να σημειωθεί ότι μετά την Διακήρυξη του Ρίο, ενδυναμώθηκε νομικά ο συμμετοχικός ρόλος των πολιτών στη διαδικασία λήψης περιβαλλοντικών αποφάσεων, ανοίγοντας ουσιαστικά το δρόμο για την εκδημοκρατισμό των διαδικασιών που αφορούν τις περιβαλλοντικές αποφάσεις.

## 1.2 Η συμμετοχή του κοινού στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για το περιβάλλον και η συμβολή της Σύμβασης του Άαρχους

### 1.2.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή

Στις 25 Ιουνίου 1998, υπογράφηκε από την Οικονομική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη (United Nations Economic Commission for Europe – UNECE<sup>14</sup>), κατά τη διάρκεια του 4<sup>ου</sup> Υπουργικού Συμβουλίου «Περιβάλλον για την Ευρώπη» στην πόλη Άαρχους της Δανίας, η «Σύμβαση για την πρόσβαση στην Πληροφόρηση, τη Συμμετοχή του Κοινού και την πρόσβαση στη Δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά ζητήματα, γνωστή και ως Σύμβαση του Άαρχους. Υπογράφηκε από 39 χώρες και την Ευρωπαϊκή Ένωση<sup>15</sup>. Ο περιφερειακός χαρακτήρας της Σύμβασης θα μπορούσε να έχει μια εν δυνάμει διεθνή προοπτική, αν γίνονταν συμβαλλόμενα μέρη, όσα κράτη – μέλη του ΟΗΕ το επιθυμούν, κάτι που δεν έχει τεθεί ακόμη σε ισχύ.

Η Σύμβαση του Άαρχους, αποτέλεσε το τελικό κείμενο των διετών διαπραγματεύσεων που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ των χωρών – μελών της UNECE, φορείς πολιτών και πολλών Μη Κυβερνητικών Οργανισμών (ΜΚΟ), ενώ αποτελεί κατευθυντήρια οδό στο εθνικό τους νομικό πλαίσιο, για πολλά κράτη.

Ήδη από τη δεκαετία του 1980, σημαντικά νομικά κείμενα, όπως Οδηγίες, αλλά και κείμενα χαλαρής νομικής δεσμευτικότητας, είχαν συμβάλει στη θεμελίωση βασικών περιβαλλοντικών

---

<sup>14</sup>Η Οικονομική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη (UNECE) ιδρύθηκε το 1947 από τον ECOSOC . Είναι μία από τις πέντε περιφερειακές επιτροπές των Ηνωμένων Εθνών έχοντας ως αποστολή της την προώθηση της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : [http://www.unece.org/terms\\_of\\_reference\\_and\\_rules\\_of\\_procedure\\_of\\_the\\_unece.html](http://www.unece.org/terms_of_reference_and_rules_of_procedure_of_the_unece.html), (προσπελάστηκε 29/03/2015).

<sup>15</sup>Η Σύμβαση του Άαρχους τέθηκε σε ισχύ στις 30 Οκτωβρίου 2001.

παραμέτρων, όπως είναι η πρόσβαση του κοινού στην περιβαλλοντική πληροφορία και η συμμετοχή του στην λήψη αποφάσεων, οι οποίες επηρέασαν τις διεθνείς εξελίξεις, με αποκορύφωμα την υπογραφή της Σύμβασης του Άαρχους. Χαρακτηριστικότεροι σταθμοί, που προετοίμασαν το έδαφος για την υπογραφή της σύμβασης, μεταξύ άλλων σημαντικών κείμενων αποτέλεσε, η Οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 27ης Ιουνίου 1985, για την «Εκτίμηση των Επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον<sup>16</sup>». Το 1987 ακολούθησε η Έκθεση της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη<sup>17</sup> (γνωστή και ως Brundtland Report) η οποία διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο για την Σύνοδο των ΟΗΕ (UNCED) το 1992 και την διατύπωση της Διακήρυξης του Ρίο, (Rio Declaration<sup>18</sup>).

Σημαντικό ρόλο επίσης είχε και η υπογραφή το 1991 η υπογραφή της «Σύμβασης για την Εκτίμηση των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων σε διασυνοριακό πλαίσιο» της Οικονομικής Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη, Σύμβαση Espoo (UN/ECE Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context- Espoo). Η Σύμβαση Espoo, -όπως αναφέρεται ανεπίσημα- υπογράμμιζει, την ανάγκη εκτίμησης του κινδύνου από δραστηριότητες που βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο, καθώς και τη σημασία της συμμετοχής του κοινού σ' αυτές. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη Σύμβαση Espoo, κάθε συμβαλλόμενο μέρος θα πρέπει να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για τις δραστηριότητες εκείνες που προβλέπονται στο Παράρτημα Ι και είναι πιθανό να επιφέρουν σημαντικές επιπτώσεις σε διασυνοριακό επίπεδο, ενώ θα πρέπει να εκκινήσει τη διαδικασία ΕΠΕ που να προβλέπει τη συμμετοχή του κοινού όπως προβλέπεται από το Παράρτημα ΙΙ. Επίσης, ορίζει την γενική υποχρέωση των μελών να ενημερώνουν και να

<sup>16</sup>Οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 1985 για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, διαθέσιμη σε : <http://www.prosodol.gr/sites/prosodol.gr/files/85-337-EOK.pdf> (προσπελάστηκε 30/03/2015)

<sup>17</sup>Έκθεση της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη: Το κοινό μας μέλλον. Διαθέσιμο σε : <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> , προσπελάστηκε στις 5/4/2015.

<sup>18</sup>Coenen H.J.M.Frans, *Public Participation and Better Environmental Decisions - The Promise and Limits of Participatory Processes for the Quality of Environmentally Related Decision-making*, Center for Clean Technology and Environmental Policy (CSTM) University of Twente Enschede, The Netherlands, Springer Science + Business Media B.V, 2009, σελ. 8, διαθέσιμο σε : [https://gr.search.yahoo.com/yhs/search?hspart=avg&hsimp=yhs-fh\\_lsonsw&type=ff.35.w81.hp.04-01.gr.avg.\\_.0215av&param1=rVRLb9swDP4ru1g3G5L8PvgQO8kealeuSdvdBlmSE22x7EIO2vz7UfaSpS0wDEMNWSYZPi-](https://gr.search.yahoo.com/yhs/search?hspart=avg&hsimp=yhs-fh_lsonsw&type=ff.35.w81.hp.04-01.gr.avg._.0215av&param1=rVRLb9swDP4ru1g3G5L8PvgQO8kealeuSdvdBlmSE22x7EIO2vz7UfaSpS0wDEMNWSYZPi-) (προσπελάστηκε 5/4/2015).

ανταλλάσσουν πληροφορίες, για όλα τα μεγάλα έργα υπό εξέταση, που είναι πιθανόν να έχουν σημαντικές δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε διασυνοριακό επίπεδο<sup>19</sup>.

Στη συνέχεια, στις 17 Μαρτίου του 1992, υπογράφηκε στο Ελσίνκι της Φιλανδίας, η Σύμβαση για τις Διασυνοριακές Επιπτώσεις των Βιομηχανικών Ατυχημάτων, από 26 χώρες μέλη της UNECE και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τέθηκε σε ισχύ στις 19 Απριλίου 2000. Η Σύμβαση αυτή, βοηθά τα συμβαλλόμενα μέρη για την πρόληψη των εργατικών ατυχημάτων που μπορούν να έχουν διασυνοριακές επιπτώσεις, καθώς και να είναι προετοιμασμένα να αντιμετωπίσουν ένα ενδεχόμενο ατύχημα. Σε αυτό το πλαίσιο, τα συμβαλλόμενα μέρη είναι υποχρεωμένα να ενημερώνουν το κοινό στις περιοχές που έχουν επηρεαστεί από κάποιο βιομηχανικό ατύχημα, καθώς και να δίνουν την ευκαιρία στο κοινό να συμμετέχει<sup>20</sup>.

Θα πρέπει να σημειωθεί, ότι η Σύμβαση του Άαρχους υπογράφηκε προς τα τέλη της δεκαετίας του 1990, όπου υπήρχε μια διάχυτη αισιοδοξία διεθνώς, λόγω της λήξης του ψυχροπολεμικού φαινομένου –στις αρχές της δεκαετίας-, και της επικράτησης των απόψεων για την προώθηση των δημοκρατικών αρχών σε παγκόσμιο επίπεδο. Η πρόσβαση των πολιτών στην περιβαλλοντική πληροφόρηση και ιδιαίτερα η συμμετοχή τους σε περιβαλλοντικές αποφάσεις αποτελούσαν επί της ουσίας προώθηση των δημοκρατίας στον τομέα της προστασίας του

<sup>19</sup>United Nations, Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context, 1991, άρθρο4 :“Preparation of the environmental impact assessment documentation”, παράγραφος 2, όπου αναφέρεται η συμμετοχή του κοινού«...*submission of the comments...*»,σελ. 5, Επίσης θα πρέπει να σημειωθεί ότι η πρώτη τροποποίηση της σύμβασης εγκρίθηκε το 2001 και τέθηκε σε ισχύ στις 26 Αυγούστου 2014. Έτσι άνοιξε η Σύμβαση για την προσχώρηση των κρατών μελών του ΟΗΕ που δεν είναι μέλη της UNECE. Η δεύτερη τροποποίηση της σύμβασης εγκρίθηκε το 2004. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: [http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/legaltexts/Espoo\\_Convention\\_authentic\\_ENG.pdf](http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/legaltexts/Espoo_Convention_authentic_ENG.pdf), (προσπελάστηκε18/8/2015).

<sup>20</sup>United Nations, Convention on the Transboundary Effects of Industrial Accidents, as amended on 19 March 2008, New York and Geneva, 2013, διαθέσιμο σε :

[http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2013/TEIA/1321013\\_ENG\\_Web\\_New\\_ENG.pdf](http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2013/TEIA/1321013_ENG_Web_New_ENG.pdf)

Άρθρο 9 : ...*give the public in the areas capable of being affected an opportunity to participate...*

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι σύμβαση έχει ως στόχο την προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος από βιομηχανικά ατυχήματα, προλαμβάνοντας τέτοια ατυχήματα όσο το δυνατόν περισσότερο, μειώνοντας τη συχνότητα και τη σοβαρότητα τους και μετριάζοντας τις επιπτώσεις τους. Επίσης προωθεί τη διεθνή συνεργασία σε αυτό το επίπεδο. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : (προσπελάστηκε 18/8/2015).



περιβάλλοντος<sup>21,22</sup>. Το 1998 όπου υπογράφηκε η Σύμβαση, είχε σημειωθεί ωρίμανση των αρχών του Ρίο και της Ατζέντα 21, όπου επίσης υπήρχε η αισιοδοξία ότι, ο ενεργότερος ρόλος των πολιτών, θα επέφερε ολοκληρωμένες λύσεις σε περιβαλλοντικά ζητήματα.

Πιο συγκεκριμένα, η Διακήρυξη του Ρίο (Rio Declaration) του 1992, και συγκεκριμένα η Αρχή 10, αποτέλεσε μια από τις βασικότερες επιρροές, για την υπογραφή της Σύμβασης του Άαρχους, ενώ σημαντικό επίσης ρόλο διαδραμάτισε το 1993, η υιοθέτηση των «Κατευθυντήριων Γραμμών, για την πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία και τη συμμετοχή του κοινού στις περιβαλλοντικές αποφάσεις» από την Οικονομική Επιτροπή για την Ευρώπη, (UN/ECE Guidelines on Access to Environmental Information and Public Participation in Environmental Decision-making), κατά το δεύτερο Υπουργικό Συμβούλιο, που πραγματοποιήθηκε στη Λουκέρνη της Ελβετίας το 1993. Τότε θεωρήθηκε πως η συμμετοχή του κοινού, αποτελούσε θεμέλιο λίθο για την υιοθέτηση ενός μακροχρόνιου περιβαλλοντικού προγράμματος για την Ευρώπη, το οποίο είχε προταθεί από τους Επικεφαλείς Συμβούλους των κρατών-μελών της UNECE, για τα Περιβαλλοντικά Προβλήματα και τα προβλήματα για τα Ύδατα (Environmental and Water Problems). Η ομάδα αυτή μετέπειτα μετονομάστηκε σε Επιτροπή για την Περιβαλλοντική Πολιτική (Committee on Environmental Policy). Η δραστηριότητα αυτή, προετοίμασε το έδαφος, για την υιοθέτηση των «Κατευθυντήριων Γραμμών της Σόφια για την Πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφόρηση και τη συμμετοχή του κοινού», που αποφασίστηκαν κατά το τρίτο Υπουργικό Συμβούλιο «Περιβάλλον για την Ευρώπη» (Environment for Europe), που έλαβε χώρα στη Σόφια, πρωτεύουσα της Βουλγαρίας, στις 25 Οκτωβρίου το 1995. Το κείμενο αυτό αποτέλεσε τη βάση της Σύμβασης του Άαρχους.

<sup>21</sup>Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : United Nations Economic Commission for Europe, *The Aarhus Convention-An implementation Guide, Second Edition*, 2014, σελ. 16-17. διαθέσιμο σε:

[http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/Publications/Aarhus\\_Implementation\\_Guide\\_interactive\\_eng.pdf](http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/Publications/Aarhus_Implementation_Guide_interactive_eng.pdf) διαθέσιμο σε, <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/acig.pdf> (προσπελάστηκε 18/8/2015).

<sup>22</sup>Κατά την ειδική Σύνοδο της Επιτροπής Περιβαλλοντικής Πολιτικής, στις 17 Ιανουαρίου 1996, αποφασίστηκε να ιδρυθεί μια Ad Hoc Ομάδα Εργασίας για την εκπόνηση ενός σχεδίου σύμβασης σχετικά με την πρόσβαση σε περιβαλλοντικές πληροφορίες και τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων για το περιβάλλον. Η ομάδα αυτή συνεδρίασε πάνω από δέκα φορές από τον Ιούνιο του 1996 έως το Μάρτιο του 1998, προκειμένου να ετοιμάσει το έδαφος για τη υπογραφή της Σύμβασης Άαρχους. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Ministerial Conference Environment for Europe, “Draft Guidelines on Access to Environmental Information and Public Participation in Environmental Decision-Making”, διαθέσιμο στον ιστότοπο, <http://www.unece.org/env/pp/archives.html> , (προσπελάστηκε 5/5/2015).

Παράλληλα, η εξέλιξη του διεθνούς δικαίου σχετικά με την ευρύτερη εφαρμογή των δημοκρατικών αρχών, αποτυπώνεται και στην παρ. 15 του προοιμίου της σύμβασης του Άαρχους, όπου υπογραμμίζει την ευρύτερη χρήση των τηλεπικοινωνιών, και των μέσων επικοινωνίας, ως εργαλείο για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των αρχών της, αναφορικά με την πρόσβαση στην πληροφόρηση και την συμμετοχή του κοινού. Εν κατακλείδι, η Σύμβαση Άαρχους είναι ένα από τα πιο προοδευτικά και καινοτόμα κείμενα του διεθνούς δικαίου, καθώς οριοθετεί τις υποχρεώσεις των κρατών απέναντι στα δικαιώματα των πολιτών, αναφορικά με περιβαλλοντικά ζητήματα.

### 1.2.2 Η σημασία της Σύμβασης του Άαρχους

Η Σύμβαση Άαρχους αποτελείται από το Προοίμιο, είκοσι δύο άρθρα και δύο παραρτήματα. Η δυναμική της εν λόγω Σύμβασης διαφαίνεται ήδη από τον πρόλογο της όπου αναφέρεται ότι, η διαβίωση σε ένα υγιές περιβάλλον αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα το οποίο δημιουργεί και την αντίστοιχη υποχρέωση να προστατεύεται το περιβάλλον, γεγονός που μπορεί να υλοποιηθεί μέσα από τη πρόσβαση των πολιτών στις περιβαλλοντικές πληροφορίες, τη συμμετοχή τους στη διαδικασία αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην συνεργασία των κυβερνήσεων με την κοινωνία των πολιτών, καθώς μέσω της πρόσβασης στις περιβαλλοντικές πληροφορίες και την τεκμηρίωση απόψεων για περιβαλλοντικά ζητήματα, οι κυβερνήσεις μπορούν να προσεγγίσουν τα αιτήματα των πολιτών και να προωθήσουν τη βιώσιμη ανάπτυξη σε εθνικό και κατ' επέκταση σε διεθνές επίπεδο. Μάλιστα, υπογραμμίζεται ότι τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν υποχρέωση να εξασφαλίσουν τις προϋποθέσεις εκείνες, προκειμένου οι πολίτες να μπορούν να απολαύσουν τα δικαιώματα που τους εξασφαλίζει η Σύμβαση, συμβάλλοντας έτσι στην καλύτερη σχέση των πολιτών με την πολιτεία. Περαιτέρω, η Σύμβαση προωθεί τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και την υπευθυνότητα των αρχών αναφορικά με τις περιβαλλοντικές αποφάσεις, κάτι που αποτελεί και την καινοτομία της Σύμβασης.

Απώτερος στόχος της Σύμβασης, αποτελεί η ισχυροποίηση των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων των ανθρώπων και η ενδυνάμωση της συμμετοχής των πολιτών και των ομάδων που τους εκπροσωπούν, ώστε μέσα από αυτό σταδιακά να αλλάξουν τα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης<sup>23</sup>, εξασφαλίζοντας μια αποτελεσματικότερη προστασία του περιβάλλοντος. Παράλληλα, προωθείται η «περιβαλλοντική δημοκρατία» συνδυάζοντας τα περιβαλλοντικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, αναδεικνύοντας τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα περιβαλλοντικά προβλήματα και να επιτευχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη σε διεθνές επίπεδο<sup>24</sup>.

Ουσιαστικά, με τη Σύμβαση Άρχους κατοχυρώνεται εκτός από την παθητική ενημέρωση, -ήτοι την υποχρέωση της διοίκησης να χορηγήσει πληροφορίες όταν αυτές ζητώνται από τους πολίτες-, και η ενεργητική ενημέρωση, δηλαδή η υποχρέωση των αρμοδίων αρχών να διαδίδουν, με δική τους πρωτοβουλία σημαντικές περιβαλλοντικές πληροφορίες. Μάλιστα, οι πληροφορίες και τα στοιχεία που σχετίζονται με το περιβάλλον, πρέπει να χορηγούνται τα αργότερο μέσα σε δύο μήνες μετά από σχετική αίτηση, χωρίς να χρειάζεται να αποδειχθεί έννομο συμφέρον (αρ. 4)<sup>25</sup>. Η παροχή των περιβαλλοντικών πληροφοριών περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα, αποτελεί και τον πρώτο πυλώνα της Σύμβασης του Άρχους<sup>26</sup>.

Ένα ακόμη καινοτόμο στοιχείο της Σύμβασης Άρχους, είναι η εδραίωση του δικαιώματος των πολιτών για προσφυγή στη δικαιοσύνη, σε περίπτωση άρνησης των αρμοδίων υπηρεσιών να παράσχουν περιβαλλοντική πληροφόρηση, κατά πράξεων ή παραλήψεων της διοίκησης, οι οποίες είχαν ως συνέπεια την παρεμπόδιση της συμμετοχής των ενδιαφερομένων στις διαδικασίες για την έκδοση αποφάσεων που αφορούν ζητήματα περιβάλλοντος<sup>27</sup>, καθώς και για κάθε άλλη παραβίαση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (άρθρο 9, παρ. 3)

<sup>23</sup>Οπ.π. (σημ 21).

<sup>24</sup>Οπ. π., (σημ 21) σελ15.

<sup>25</sup>Ζιάμος, Γ., Παναγιωτόπουλος, Π., Ρουμελιώτου, Β., *Περιβαλλοντική Πληροφόρηση και Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων*, εκδ., Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2003, σελ. 71 επ. Εξαιρέσεις προβλέπονται για λόγους εθνικής άμυνας, προστασίας πνευματικής ιδιοκτησίας, εκκρεμοδικίας, εμπορικό και βιομηχανικό απόρρητο.

<sup>26</sup>Κουτούπα-Ρεγκάκου, Ευ., *Δίκαιο του Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008.

<sup>27</sup>Μενουδάκος, Κ., «Η Σύμβαση του Άρχους και η νομολογία του Συμβουλίου Επικρατείας για την πληροφόρηση και συμμετοχή των πολιτών», στο Κρητικοπούλου, Ντ., (επίμ), *Η Εφαρμογή της Σύμβασης Άρχους. Προβλήματα και προοπτικές*, Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, Ημερίδα για το περιβάλλον που διοργανώθηκε από Δ.Σ.Α. στις 8/5/2007, σελ. 19.

Η Σύμβαση του Άαρχους στηρίζεται σε τρεις πυλώνες, όπου στον πρώτο πυλώνα, προβλέπεται ότι, οι πολίτες μπορούν να αναζητήσουν περιβαλλοντικές πληροφορίες ανεξαρτήτως εάν θέλουν να συμμετάσχουν σε κάποια διαδικασία που αφορά περιβαλλοντικά ζητήματα. Το άρθρο 4, ορίζει τα κριτήρια και τις διαδικασίες για την παροχή των προαναφερόμενων πληροφοριών. Αντίστοιχα, οι διοικούσες αρχές υποχρεούνται να τις παρέχουν<sup>28</sup> όπως προβλέπεται από το άρθρο 5. Ως περιβαλλοντική πληροφορία θεωρούνται εκτός από τα περιβαλλοντικά δεδομένα, η έρευνα και ανάλυση των δεδομένων που οδήγησαν στην τελική περιβαλλοντική απόφαση. Σημαντικό είναι επίσης να υπάρχει ένα σύστημα μέσω του οποίου οι πολίτες να διευκολύνονται στην αναζήτηση των προαναφερόμενων πληροφοριών<sup>29</sup>.

Ο δεύτερος πυλώνας προβλέπει τη συμμετοχή του κοινού στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που έχουν συνέπειες για το περιβάλλον. Διακρίνεται σε τρία μέρη, όπου το πρώτο προβλέπει την συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων που αφορούν σε συγκεκριμένες δραστηριότητες, όπως αυτές προβλέπονται στο Παράρτημα Ι της Σύμβασης, ή σε δραστηριότητες που δεν απαριθμούνται μεν στη Σύμβαση, οι οποίες όμως μπορεί να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (άρθρο 6). Το δεύτερο μέρος, αφορά την συμμετοχή του κοινού στην προετοιμασία περιβαλλοντικών σχεδίων, προγραμμάτων και πολιτικών (άρθρο 7), και το τρίτο μέρος αφορά τη συμμετοχή του κοινού στην προετοιμασία νόμων και νομικά δεσμευτικών κανόνων (άρθρο 8)<sup>30</sup>. Ως κοινό λογίζονται, τόσο οι πολίτες όσο και οι οργανώσεις πολιτών, που τους εκπροσωπούν, ενώ ως ενδιαφερόμενο κοινό<sup>31</sup> θεωρείται εκείνη η μερίδα πολιτών, που επηρεάζεται άμεσα από τις περιβαλλοντικές αποφάσεις και έχει έννομο συμφέρον να συμμετάσχει στις διαδικασίες περιβαλλοντικών αποφάσεων. Επίσης, ως ενδιαφερόμενο κοινό είναι οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που πληρούν τις απαιτήσεις της εθνικής νομοθεσίας.

Ο τρίτος πυλώνας ουσιαστικά μετουσιώνει το νόημα των άλλων δύο, καθώς ενισχύει νομικά τη διαδικασία και τα κίνητρα των πολιτών να ενδιαφέρονται για την προστασία του

---

<sup>28</sup>Οπ. π., (σημ. 27) σελ. 44.

<sup>29</sup>Οπ. π. (σημ. 21) σελ. 77.

<sup>30</sup>Οπ.π. (σημ. 27) σελ. 44.

<sup>31</sup>Ως ενδιαφερόμενο κοινό περιλαμβάνονται και εκείνοι οι πολίτες που διαμένουν σε ένα τόπο και επηρεάζονται από μια διοικητική περιβαλλοντική απόφαση, ασχέτως ιθαγένειας ή εθνικότητας. Γιαπερισσότερεςπληροφορίεςβλέπε: Οπ. π. (σημ. 27) σελ. 57.

περιβάλλοντος, μέσα από το άρθρο 9, όπου παρέχεται το δικαίωμα των πολιτών να προσφύγουν στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά ζητήματα, αναφορικά με πράξεις ή παραλείψεις της διοικούσας αρχής, για διαδικασίες που δεν εφαρμόστηκαν όπως προβλέπονται από τη Σύμβαση του Άαρχους. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπει την θέσπιση διαδικασιών αναθεώρησης και επανεξέτασης των αποφάσεων σχετικά με την παροχή πληροφοριών ενώπιον δικαστηρίου ή άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου φορέα, καθώς και ταχεία διαδικασία που δεν είναι δαπανηρή ή για την οποία δεν καταβάλλονται καθόλου τέλη για αναθεώρηση από Δημόσια Αρχή ή επανεξέταση από άλλον ανεξάρτητο και αμερόληπτο φορέα εκτός του Δικαστηρίου (άρθρο 9 παρ.1)<sup>32</sup>.

Σημαντικό επίσης στοιχείο της Σύμβασης, αποτελεί το γεγονός ότι, οριοθετούνται οι ορισμοί, των εννοιών «δημόσια αρχή», «κοινό», «ενδιαφερόμενο κοινό», «περιβαλλοντική πληροφορία», καθώς αυτό διευκολύνει την νομική ερμηνεία και την εφαρμογή της Σύμβασης στην πράξη, διευκολύνοντας την ενσωμάτωση των αρχών της στα εθνικά νομικά πλαίσια, και δικαστήρια, καθώς και στην αποτελεσματικότερη επίλυση τυχών διενέξεων, που αφορούν στη λήψη περιβαλλοντικών αποφάσεων.

Οι συνεχείς ιδιωτικοποιήσεις διαφόρων δημοσίων υπηρεσιών, έχουν οδηγήσει σε μια σύγχυση σχετικά με το τι σημαίνει ο όρος «δημόσια υπηρεσία», οστόσο, οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση του Άαρχους μπορούν να εφαρμοστούν σε οποιονδήποτε φορέα ασκεί δημόσια υπηρεσία<sup>33</sup>. Σε αυτό το πλαίσιο, η σύμβαση διαχωρίζει την έννοια των δημοσίων υπηρεσιών σε τέσσερις κατηγορίες. Στην πρώτη υπάγονται, οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε πολιτικό επίπεδο, όπως είναι οι υπουργικές ή βουλευτικές αποφάσεις, οι αποκεντρωμένες περιφερειακές διοικήσεις όπως οι δήμοι, οι κοινότητες. Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, οι

<sup>32</sup>Οπ. π. (σημ 27), σελ. 44.

<sup>33</sup>Θα πρέπει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το ΔΕΕ οι ιδιωτικές εταιρείες ύδρευσης και αποχέτευσης αποτελούν «δημόσιες αρχές» με την έννοια της Συνθήκης του Aarhus και της σχετικής οδηγίας, και, κατά συνέπεια, οφείλουν να χορηγούν τις περιβαλλοντικές πληροφορίες που κατέχουν. Η απόφαση αφορά προφανώς και άλλες δημόσιες υπηρεσίες σε φάση ιδιωτικοποίησης που κατέχουν παρόμοιες πληροφορίες. (Υπόθεση C-279/12 Fish Legal κ.α. κατά Information Commissioner κ.α. της 19.12.2013). Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Ετήσια Έκθεση WWF, Δεσμεύσεις για Εφαρμογή- Η Περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα, WWF Ελλάς, Σεπτέμβριος 2014, σελ. 9, διαθέσιμο σε :

[http://www.academia.edu/9758030/H\\_%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE\\_%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1\\_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD\\_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1\\_-\\_2014](http://www.academia.edu/9758030/H_%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1_-_2014) (προσπελάστηκε 18/8/2015).

δημόσιες αρχές σύμφωνα με την Σύμβαση δεν περιορίζονται στις περιβαλλοντικές αρχές, αλλά περιλαμβάνουν οποιαδήποτε διοικητική αρχή ή οποιοδήποτε σώμα επιθεωρητών, ασχολείται με περιβαλλοντικά ζητήματα, ασχέτως σε ποιο υπουργείο ανήκει, υπάγονται στις προβλέψεις του άρθρου 2 παράγραφος 2, (α)<sup>34</sup>.

Στη δεύτερη κατηγορία, υπάγονται οποιαδήποτε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ασκούν δημόσιες διοικητικές λειτουργίες, όπως αυτές προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία, που να σχετίζονται με συγκεκριμένες υποχρεώσεις, δραστηριότητες ή υπηρεσίες που να σχετίζονται με το περιβάλλον (υποπαρ. β). Στην τρίτη κατηγορία ανήκει οποιοδήποτε άλλο φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο έχει δημόσιες αρμοδιότητες ή ασκεί δημόσιο λειτουργήμα ή παρέχει δημόσιες υπηρεσίες, σε σχέση με το περιβάλλον, υπό τον έλεγχο φορέα ή ατόμου που εμπίπτει τις προαναφερόμενες (α) και (β) παραγράφους. Στην τέταρτη κατηγορία υπάγονται τα θεσμικά όργανα οποιουδήποτε περιφερειακού οργανισμού (όπως προβλέπονται στο άρθρο 17) ο οποίος είναι μέρος της Σύμβασης Άρχους<sup>35</sup>. Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι, από τον ορισμό των δημοσίων υπηρεσιών, εξαιρούνται τα διοικητικά ή θεσμικά όργανα, τα οποία τελούν υπό δικαστική ή νομοθετική αρμοδιότητα<sup>36</sup>.

Αποτελεί γεγονός ότι, η σύμβαση θέτει τις βάσεις για την εξασφάλιση των προαναφερομένων δικαιωμάτων των πολιτών και των αντίστοιχων υποχρεώσεων των κρατών. Οστόσο, τα συμβαλλόμενα μέρη, μπορούν να θεσπίσουν ένα αυστηρότερο νομοθετικό πλαίσιο σχετικά με τους τρεις πυλώνες της Σύμβασης του Άρχους εάν το επιθυμούν.

---

<sup>34</sup>Οπ.π (σημ 21), σελ. 46.

<sup>35</sup>Πηγή : <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/EU%20texts/conventioningreek.pdf>

<sup>36</sup>Τα δικαστικά όργανα θα πρέπει να εφαρμόζουν όσα προβλέπονται στο εθνικό δίκαιο ανεξαρτήτως της απόψεως του κοινού . Οπ.π. (σημ. 27).

### 1.2.3 Το άρθρο 6 : Η Συμμετοχή του κοινού σε αποφάσεις για συγκεκριμένες δραστηριότητες

Οι κυβερνήσεις των σύγχρονων κρατών προσπαθώντας να ανταπεξέλθουν στις αυξανόμενες απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής, θα πρέπει να λαμβάνουν συνεχώς αποφάσεις για διάφορα θέματα που ανακύπτουν. Δεν είναι εφικτό, να έχει στη διάθεση της η διοίκηση, πάντοτε όλες τις απαραίτητες πληροφορίες, προκειμένου να λαμβάνει τις σωστές αποφάσεις, ιδιαίτερα μάλιστα στις ημέρες μας που τα πάντα εξελίσσονται ραγδαία. Το κενό αυτό, μπορεί να συμπληρώσει η συμμετοχή του κοινού, καθώς μέσα από αυτή τη διαδικασία οι διοικούσες αρχές μπορούν να έχουν μια πιο αντικειμενική γνώση των πραγμάτων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, δε θα ήταν δυνατόν να υπάρξει συμμετοχή του κοινού, χωρίς την πρόσβαση στις περιβαλλοντικές πληροφορίες, κάτι που αποδεικνύει την αλληλεξάρτηση των πυλώνων μεταξύ τους, καθιστώντας τη Σύμβαση Άαρχους ως την πιο πρωτοποριακή περιβαλλοντική συμφωνία.

Όπως προαναφέρθηκε, η Σύμβαση του Άαρχους, διαχωρίζει την έννοια του κοινού και του ενδιαφερόμενου κοινού, ενώ η δεύτερη κατηγορία, οροθετείται νομικά μέσα από τον δεύτερο πυλώνα της Σύμβασης και πιο συγκεκριμένα μέσα από τα άρθρα 6,7,8. Εκεί προβλέπονται οι διατάξεις κυρίως για το ενδιαφερόμενο κοινό, δηλαδή εκείνο το τμήμα των πολιτών, που επηρεάζεται άμεσα από τις περιβαλλοντικές αποφάσεις της διοικούσας αρχής και έχει έννομο συμφέρον να διεκδικήσει τα δικαιώματά του, όπως προβλέπονται από τη Σύμβαση, καθώς και οι ΜΚΟ που αναγνωρίζονται ως κοινωνικοί φορείς, οι οποίοι έχουν ως συμφέρον να προστατεύουν το περιβάλλον και μπορούν να το υπερασπίζονται αποτελεσματικά.

Επομένως, ο δεύτερος πυλώνας της Σύμβασης, χωρίζεται σε τρία τμήματα, όπου το πρώτο αποτελείται από το άρθρο 6, και αφορά στη συμμετοχή του κοινού, σε αποφάσεις για συγκεκριμένες δραστηριότητες οι οποίες ενδεχομένως να έχουν επιπτώσεις στο περιβάλλον, το δεύτερο τμήμα αποτελείται από άρθρο 7, όπου προβλέπει, ότι οι πολίτες μπορούν να συμμετέχουν στη διαδικασία εκπόνησης σχεδίων, προγραμμάτων ή πολιτικών που έχουν σχέση με το περιβάλλον. Το τρίτο τμήμα του δεύτερου πυλώνα, προβλέπεται από το άρθρο 8 και αφορά στη

συμμετοχή του κοινού κατά τη διαδικασία προετοιμασίας ειδικών ρυθμίσεων, ή νομικά δεσμευτικών κανόνων<sup>37</sup>.

Αναφορικά με το άρθρο 6, η σημασία της συμμετοχής των πολιτών στις αποφάσεις των διοικητικών αρχών, αποτελεί μια βασική πτυχή της δημοκρατίας, η οποία υπογραμμίζεται ήδη από το προοίμιο της Σύμβασης με την παράγραφο 9<sup>38</sup>, όπου αναφέρεται χαρακτηριστικά, ότι η πληροφόρηση και η συμμετοχή του κοινού κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων για περιβαλλοντικά ζητήματα, βελτιώνει, τόσο την ποιότητα των αποφάσεων, όσο και την εφαρμογή τους, ενώ παράλληλα οι πολίτες, γίνονται πιο συνειδητοποιημένοι σε περιβαλλοντικά θέματα. Παράλληλα, οι διοικούσες αρχές μέσα από τα προαναφερόμενα, μπορούν να γνωρίζουν τις ανησυχίες των πολιτών και ανάλογα να αποφασίζουν. Έτσι, οι κρατικοί φορείς, μπορούν να υπολογίζουν εναλλακτικές λύσεις και να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικότερα τα περιβαλλοντικά ζητήματα.

Αντίστοιχα, η εφαρμογή των αποφάσεων, μπορεί να είναι αποτελεσματικότερη, καθώς οι ίδιοι οι πολίτες θα έχουν συμμετάσχει στη διαδικασία και η απόφαση θα τους εκφράζει, επομένως θα την εφαρμόσουν καλύτερα. Βέβαια, αυτό προϋποθέτει την ύπαρξη κατάλληλων κρατικών δομών και διάθεση από την πλευρά της πολιτείας να ακούσει τους πολίτες και να λάβει την άποψή τους σοβαρά υπόψη. Στην παράγραφο 10 του προοιμίου<sup>39</sup>, αναφέρεται και άλλο ένα πλεονέκτημα από την συμμετοχή του κοινού που έχει να κάνει με τη διαφάνεια και τη λογοδοσία της διοίκησης, όπου όσο πιο διαφανής είναι η διαδικασία των αποφάσεων, τόσο περισσότερο ενισχύει την εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι στο κράτος, έχοντας αντίστοιχο κοινωνικό αντίκτυπο, ενώ παράλληλα, βοηθά να τις αποδεχτεί καλύτερα ακόμη και εκείνη η μερίδα των πολιτών, η οποία ενδεχομένως να θίγεται από αυτές, καθώς μέσα από τη διαδικασία συμμετοχής κατανοούν πως η

<sup>37</sup> Convention on access to information, public participation in decision-making and access to justice in environmental matters, Aarhus, Denmark, on 25 June 1998, Article 6 : “Public participation in decisions on specific activities”, Article 7 : “Public participation concerning plans, programmes and policies relating to the environment”, Article 8 : “Public participation during the preparation of executive regulations and/or generally applicable legally binding normative instruments” σελ. 9- 12, διαθέσιμο σε :<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/documents/cep43e.pdf>, (προσπελάστηκε 8/05/2015).

<sup>38</sup>Οπ.π (σημ 37) σελ. 2, «...citizens must have access to information, be entitled to participate in decision-making...» διαθέσιμο σε: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/documents/cep43e.pdf>, (προσπελάστηκε 8/05/2015).

<sup>39</sup>Οπ. π. (σημ. 37) σελ. 2«...accountability of and transparency in decision-making...».



τελική απόφαση της διοικούσας αρχής, είναι παράγωγο δημοκρατικών διαδικασιών. Άρα το μέγεθος της συμμετοχής είναι ανάλογο της αποτελεσματικότητας των αποφάσεων<sup>40</sup>.

Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 6, αφορά στη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων των αρμοδίων αρχών, εάν θα επιτρέψουν την πραγματοποίηση των έργων και δραστηριοτήτων που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Σύμβασης (π.χ. εξορύξεις πετρελαίου, φυσικό αέριο, διυλιστήρια, ορυχεία, χημική βιομηχανία, πυρηνικοί σταθμοί κ.α.), καθώς επίσης και για εκείνα τα έργα που δεν περιλαμβάνονται στο προαναφερόμενο Παράρτημα, τα οποία όμως μπορεί να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Πρόκειται κατά κανόνα για τα έργα ή τις δραστηριότητες που υπάγονται στη διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Εφόσον το συμβαλλόμενο κράτος αποφασίσει, εάν η δραστηριότητα υπάγεται ή όχι στις προαναφερόμενες κατηγορίες και εξετάσει διεξοδικά, τόσο την προτεινόμενη δραστηριότητα όσο και την ικανότητα του τοπικού οικοσυστήματος να την αντέξει, τότε θα πρέπει να ενημερωθεί, είτε με δημόσια ανακοίνωση, είτε μεμονωμένα, το ενδιαφερόμενο κοινό, εγκαίρως και με αποτελεσματικό τρόπο, προκειμένου να εκφέρει άποψη κατά τη διαδικασία Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΕΠΕ), καθώς αυτή αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για τη λήψη απόφασης. Ουσιαστικά η ΕΠΕ αποτελεί έναν οδηγό για το αν πρέπει να προχωρήσει η διαδικασία ή όχι, καθώς και με τι περιβαλλοντικό κόστος.

Αυτό το οποίο υπογραμμίζεται στο συγκριμένο άρθρο, είναι η έγκαιρη ενημέρωση του κοινού (άρθρο 6, παρ.2 όπου αναφέρεται χαρακτηριστικά : «...πρώιμο στάδιο της διαδικασίας λήψεως περιβαλλοντικών αποφάσεων και κατά κατάλληλο, έγκαιρο και αποτελεσματικό τρόπο...»)<sup>41</sup>. Η παροχή λογικών χρονικών διαστημάτων για να συμμετέχει το κοινό στα διαφορετικά στάδια της συμμετοχικής διαδικασίας, είναι υψίστης σημασίας, καθώς επίσης και το γεγονός ότι, η διαδικασία αυτή πρέπει να γίνεται σε πρώιμο στάδιο της σχεδιαζόμενης δραστηριότητας, του σχεδίου ή προγράμματος<sup>42</sup>. Επίσης, θα πρέπει οι αρμόδιες διοικητικές να τους ενημερώσουν για την ευκαιρία που θα τους δοθεί για να συμμετέχουν, καθώς και πότε θα μπορέσουν να την

<sup>40</sup>Οπ. π. (σημ. 21) σελ. 119.

<sup>41</sup>Οπ.π. (σημ. 37) «...in an adequate, timely and effective manner.», σελ. 9.(προσπελάστηκε 8/5/2015).

<sup>42</sup>Pallemaerts, M., *The Aarhus Convention at Ten, Interactions and Tensions between Conventional International Law and EU Environmental Law*, Europa Law Publishing, Groningen 2011, σελ. 138.

αξιοποιήσουν, είτε μεμονωμένα είτε μέσω αντιπροσώπων, αν υπάρχουν<sup>43</sup>. Παράλληλα, θα πρέπει να τους γνωστοποιηθεί η αρμόδια αρχή που θα αναλάβει την επεξεργασία των απόψεων του κοινού είτε, στο πλαίσιο δημοσίων ακροάσεων, είτε μέσω καταγραφής απόψεων –αιτημάτων, για όλη τη διάρκεια της διαδικασίας εκπόνησης της δραστηριότητας. Η δημόσια αρχή που θα αναλάβει την έκδοση της τελικής απόφασης, σχετικά με το αν θα εγκρίνει όχι την πραγματοποίηση του έργου, είναι σημαντικό να τη γνωρίζουν τόσο οι πολίτες όσο και οι ΜΚΟ που ασχολούνται με το θέμα, ώστε να γνωρίζουν σε ποιον μπορούν να απευθύνονται προκειμένου να ζητήσουν διευκρινήσεις ή επιπλέον πληροφορίες. Διαπιστώνεται λοιπόν, ότι η Σύμβαση επιχειρεί να καλύψει όλα τα ενδεχόμενα προκειμένου να καταστήσει τη συμμετοχή των πολιτών όσο το δυνατόν εφικτή και αποτελεσματική<sup>44</sup>.

Στη συνέχεια, οι αρμόδιες διοικητικές αρχές, θα πρέπει να λάβουν υπόψη τις απόψεις του κοινού στην τελική απόφαση και να αιτιολογήσουν το πώς τις έλαβαν υπόψη. Μάλιστα, κατά τη διάρκεια της εκπόνησης του έργου, οι εκτελεστικές αρχές, που είναι υπεύθυνες για την αδειοδότηση του έργου, θα πρέπει να χορηγούν τις πληροφορίες που ζητά το ενδιαφερόμενο κοινό αναφορικά με την αδειοδότηση, χωρίς χρηματική επιβάρυνση χρησιμοποιώντας οποιοδήποτε πρόσφορο μέσο όπως το διαδίκτυο και σε εύλογο χρονικό διάστημα, προκειμένου οι πολίτες να έχουν τον απαιτούμενο χρόνο για να μπορέσουν να συμμετάσχουν αποτελεσματικά<sup>45</sup>. Τα δεδομένα της δραστηριότητας ή του έργου που σχετίζονται με την αδειοδότηση, θα πρέπει να είναι διαθέσιμα στους πολίτες και να περιλαμβάνουν τουλάχιστον, την περιγραφή της τοποθεσίας της δραστηριότητας, των φυσικών και τεχνικών χαρακτηριστικών, μια πρόβλεψη των ενδεχόμενων εκπομπών ρύπων ή άλλης επιβάρυνσης του περιβάλλοντος τις διαθέσιμες περιβαλλοντικές πληροφορίες σχετικά με την προτεινόμενη δραστηριότητα, καθώς και τα εναλλακτικά μέτρα που θα ληφθούν, προκειμένου να επιβαρυνθεί το περιβάλλον όσο λιγότερο γίνεται. Όλα αυτά θα πρέπει να καταγραφούν σε ένα κείμενο, χωρίς τεχνικούς όρους, προκειμένου να είναι κατανοητά από το κοινό, ώστε να διατυπώσει άποψη επί του θέματος. Επίσης, θα πρέπει το κοινό να γνωρίζει

---

<sup>43</sup>Οπ. π. (σημ 26) σελ. 191 – 194.

<sup>44</sup>Οπ. π. (σημ. 21) σελ. 126.

<sup>45</sup>Οπ.π. (σημ. 21) Άρθρο 6, παρ. 6 «.....free of charge...»σελ. 70.

τι ευκαιρίες θα του δοθούν για να συμμετάσχει, το χρόνο και τον χώρο οποιασδήποτε προβλεπόμενης δημόσιας ακρόασης<sup>46</sup>.

Εφόσον το κοινό έχει στη διάθεσή του όλες τις προαναφερόμενες πληροφορίες, μπορεί να εκφράσει τη γνώμη του είτε απευθείας μέσω ακροάσεων, είτε μέσω των εκπροσώπων του. Όταν ο υπεύθυνος φορέας καταλήξει σε απόφαση, θα πρέπει να έχει διασφαλίσει ότι οι πολίτες έχουν ενημερωθεί επαρκώς για την προβλεπόμενη διαδικασία που ακολουθήθηκε, ενώ στο τελικό κείμενο της απόφασης θα πρέπει να αναφέρονται οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτή την απόφαση. Το κατά πόσο όμως οι αρχές έλαβαν υπόψη τους τις απόψεις του κοινού, είναι δύσκολο να ελεγχθεί<sup>47</sup>, καθώς η Σύμβαση αναφέρει ότι η υπεύθυνη για την αδειοδότηση αρχή θα πρέπει να λάβει την άποψη του κοινού «δεόντως» υπόψη της και όχι να βασίσει την τελική απόφαση σχετικά με την αδειοδότηση ή όχι του έργου, επιχειρηματολογώντας, σύμφωνα με την άποψη του ενδιαφερόμενου κοινού η οποία να πρέπει να είναι επιστημονικά τεκμηριωμένη. Επίσης, στην παράγραφο 9 του ίδιου άρθρου αναφέρεται ότι : *«...Κάθε μέρος καθιστά προσιτό στο κοινό το κείμενο της απόφασης, μαζί με την αιτιολόγηση και το σκεπτικό επί των οποίων βασίζεται η απόφαση»*. Ουσιαστικά, η διοικούσα αρχή, θα πρέπει απλώς να αιτιολογήσει το σκεπτικό και όχι να αποδείξει κατά πόσο έλαβε τις θέσεις του κοινού υπόψη στην έκδοση της τελικής απόφασης.

Από τα τρία άρθρα που αφορούν τη συμμετοχή του κοινού, το άρθρο 6, αφορά κυρίως τη συμμετοχή του κοινού κατά την διαδικασία ΕΠΕ, είναι ευρύτερα ανεπτυγμένο, οριοθετεί καλύτερα τη νομική διαδικασία της συμμετοχής και περιέχει περισσότερες λεπτομέρειες από τα δύο επόμενα άρθρα 7 και 8. Αυτό συμβαίνει διότι, υπήρχε ήδη, ανάλογο νομικό πλαίσιο τόσο σε διεθνές (Σύμβαση Espoo) όσο και σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο (με τις Οδηγίες 85/337/ΕΟΚ και την 97/11/ΕΚ, που τροποποίησε την πρώτη αναφορικά με την Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων). Ουσιαστικά, το νομοθετικό πλαίσιο της των κ-μ της Ευρωπαϊκής Ένωσης λειτούργησε ως σημείο αναφοράς για το δεύτερο πυλώνα της Σύμβασης Άαρχους<sup>48</sup>.

Εν κατακλείδι, τα προαναφερόμενα δικαιώματα των πολιτών και οι αντίστοιχες υποχρεώσεις των κ-μ απέναντι τους, όπως προβλέπονται στο άρθρο 6, ενδυναμώνονται από το

---

<sup>46</sup>Οπ. π. (σημ. 37) σελ. 11.

<sup>47</sup>Οπ. π. (σημ 37) σελ. 11.

<sup>48</sup>Οπ.π. (σημ 42) σελ. 94.

δικαίωμα που παρέχεται από το άρθρο 9. παρ. 2, αναφορικά με το δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη, στην περίπτωση εκείνη που οι αρχές δεν εφαρμόζουν όσα προβλέπονται στο άρθρο 6. Σε αυτή την κατεύθυνση, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η Επιτροπή Συμμόρφωσης –ένα μηχανισμό ελέγχου της συμμόρφωσης των συμβαλλομένων μερών της Σύμβασης Άαρχους- η οποία είναι υπεύθυνη να ελέγχει, αν τηρήθηκαν οι προβλεπόμενες διαδικασίες αναφορικά με τους τρεις πυλώνες και όχι την εγκυρότητα των περιβαλλοντικών δεδομένων<sup>49</sup>.

#### 1.2.4 Το άρθρο 7 : Η συμμετοχή του κοινού σε σχέδια, προγράμματα και πολιτικές σχετικές με το περιβάλλον

Στη Σύμβαση Άαρχους εκτός από τη συμμετοχή του κοινού κατά τη διαδικασία ΕΠΕ, που προβλέπεται με αρκετά αναλυτικό τρόπο στο άρθρο 6, στις διατάξεις του άρθρου 7 (το οποίο αποτελεί το δεύτερο μέρος του δεύτερου πυλώνα), κατοχυρώνεται η συμμετοχή του κοινού κατά τη διάρκεια σχεδιασμού περιβαλλοντικών πολιτικών και προγραμμάτων. Το άρθρο αυτό είναι διατυπωμένο με πιο ευρύ τρόπο, οστόσο, ενώ το γεγονός ότι, δεν οριοθετεί εννοιολογικά με ακρίβεια τις έννοιες: σχέδια, προγράμματα και πολιτικές, παρέχει στα συμβαλλόμενα μέρη ευρύτητα στα περιθώρια εφαρμογής<sup>50</sup>.

Το άρθρο 7 κάνει διαχωρισμό μεταξύ σχεδίων και προγραμμάτων από τη μια πλευρά και πολιτικών από την άλλη. Αναφορικά με την πρώτη κατηγορία, εφαρμόζονται όσα προβλέπονται στο άρθρο 6, σχετικά με τα χρονικά διαστήματα και την προσφορά ουσιαστικών ευκαιριών στο κοινό να συμμετέχει, καθώς και να διασφαλιστεί ότι οι απόψεις του θα ληφθούν υπόψη. Από την άλλη πλευρά, δεν υπάρχει συσχετισμός με το άρθρο 6 όσον αφορά στις σχεδιαζόμενες πολιτικές<sup>51</sup>. Ως σχέδια και προγράμματα τα οποία έχουν σχέση με το περιβάλλον, μπορούν να είναι αναπτυξιακά σχέδια σε τοπικό επίπεδο, ή σχέδια για την ανάπτυξη των μεταφορών, του τουρισμού, της ενέργειας, της διαχείρισης των υδάτινων πόρων, την βαριά βιομηχανία, την κατασκευή λιμανιών και όποιο πρόγραμμα ή σχέδιο μπορεί να έχει αντίκτυπο στο περιβάλλον. Θα

<sup>49</sup>Οπ. π. (σημ. 42)σελ. 99 και 101.

<sup>50</sup>Οπ. π. (σημ. 42) σελ. 96.

<sup>51</sup>Οπ. π. (σημ. 21) σελ. 173.

πρέπει να σημειωθεί ότι τα προαναφερόμενα σχέδια και προγράμματα αφορούν σε εκείνα που εκπονούνται από τις δημόσιες αρχές και όχι από ιδιώτες που ορισμένες φορές ετοιμάζουν σχέδια και προγράμματα που έχουν σχέση με το περιβάλλον<sup>52</sup>.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι αρχές θα πρέπει να λάβουν υπόψη, τουλάχιστον σε ένα ελάχιστο επίπεδο τη συμμετοχή του κοινού αναφορικά με αυτά τα σχέδια, υπό το πρίσμα της χρηστής διοίκησης και της αποτελεσματικής υλοποίησης αυτών των σχεδίων, ανεξαρτήτως της εθνικής νομοθεσίας της εκάστοτε χώρας<sup>53</sup>. Σε αυτό το σημείο, εντοπίζεται η διάθεση προώθησης της διαφάνειας, καθώς στο άρθρο αυτό αναφέρεται ότι οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να διασφαλίσουν ένα ξεκάθαρο και διαφανές νομικό πλαίσιο που θα διευκολύνει τη συμμετοχή του κοινού, εφόσον βέβαια παρέχουν τις απαραίτητες πληροφορίες.

Το τρίτο μέρος του δεύτερου πυλώνα της Σύμβασης του Άαρχους, αναφέρεται στη συμμετοχή του κοινού κατά την προετοιμασία ειδικών νομοθετικών πλαισίων ή νομικά δεσμευτικά κανονιστικών πράξεων. Ουσιαστικά, στο άρθρο 8 προβλέπεται ότι τα κράτη οφείλουν να «προσπαθήσουν να προωθήσουν» αποτελεσματική δημόσια συμμετοχή, στο κατάλληλο στάδιο - δηλαδή κατά το σχεδιασμό- με διαφανή τρόπο, παρέχοντας παράλληλα την κατάλληλη πληροφόρηση. Οι διατάξεις αυτές αφορούν στην προετοιμασία από τις δημόσιες αρχές εκτελεστικών κανονισμών και άλλων νομικά δεσμευτικών κανόνων, γενικής εφαρμογής που ενδεχομένως να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Όλα αυτά θα πρέπει να εφαρμόζονται σε κατάλληλα χρονικά πλαίσια προκειμένου να υπάρχει ουσιαστικό αποτέλεσμα<sup>54</sup>.

Το κοινό θα πρέπει να εκφέρει άποψη κατά την διάρκεια προετοιμασίας των νομικών κειμένων, δηλαδή πριν κατατεθούν στο νομοπαρασκευαστικό τμήμα του κράτους. Οι προϋποθέσεις όμως που παρουσιάζονται εδώ δεν είναι δεσμευτικές, καθώς αναφέρονται τα χρονικά περιθώρια για να συμμετάσχουν οι πολίτες ή οι εκπρόσωποί τους θα πρέπει να είναι απλά επαρκή (...*sufficient*..). Παράλληλα, το αποτέλεσμα της συμμετοχής του κοινού θα πρέπει να

<sup>52</sup>Οπ. π. (σημ. 21) σελ. 173.

<sup>53</sup>Οπ.π. (σημ. 42) σελ. 98.

<sup>54</sup>Ρουμελιώτου, Β., «Η νέα γενιά Διεθνών Περιβαλλοντικών Δικαιωμάτων : Δημόσια Πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία, και συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων», στο Ζιάμος, Γ., Παναγιωτόπουλος, Π., Ρουμελιώτου, Β., *Περιβαλλοντική Πληροφόρηση και Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων*, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2003, σελ 77.

ληφθεί υπόψη στο μέτρο του δυνατού, χωρίς ωστόσο να πρέπει η διοίκηση να λογοδοτήσει, κατά πόσο ελήφθη η άποψη αυτή υπόψη στο τελικό κείμενο. Σε αυτό το σημείο, φαίνεται η ελαστικότητα που δίνεται στα συμβαλλόμενα μέρη, στο κατά πόσο θα υπολογίσουν στα περιβαλλοντικά νομοσχέδια την άποψη του κοινού, ή τουλάχιστον ορίζοντας ένα ελάχιστο επίπεδο, δίνοντας έτσι μια πολιτική χροιά στην παρασκευή τέτοιων διοικητικών αποφάσεων<sup>55</sup>.

Θα μπορούσε να ειπωθεί πως, λόγω της μεγαλύτερης ελαστικότητας των άρθρων 7 και 8 σε σχέση με το άρθρο 6, ότι ο δεύτερος πυλώνας της Σύμβασης Άαρχους επικεντρώνεται κυρίως στη συμμετοχή του κοινού για συγκεκριμένες δραστηριότητες αντί για στρατηγικές αποφάσεις<sup>56</sup>

Εν κατακλείδι, η Σύμβαση Άαρχους, αποτέλεσε έναν από τους πιο σημαντικούς σταθμούς στην εξελισσόμενη πορεία του δικαίου του περιβάλλοντος. Αποτελεί ένα καινοτόμο νομικό κείμενο με παγκόσμιο αντίκτυπο, καθώς θέτει τις υποχρεώσεις της πολιτείας απέναντι στους πολίτες, αναφορικά με τα περιβαλλοντικά δικαιώματα, ενώ παράλληλα η συμμόρφωση με τις αρχές της Σύμβασης, εξασφαλίζεται αφενός μέσω της Επιτροπής Συμμόρφωσης, αφετέρου μέσω του δικαιώματος προσφυγής στη δικαιοσύνη (άρθρο 9, παρ. 3). Επίσης, η πολυμερής αυτή περιβαλλοντική σύμβαση, λειτούργησε ως συνδετικός κρίκος μεταξύ των ήδη υφισταμένων MEAS και Οδηγιών επηρεάζοντας αντίστοιχα της επόμενες, καθώς και τα εθνικά νομικά πλαίσια των συμβαλλομένων κρατών, προς την κατεύθυνση της ενδυνάμωσης της περιβαλλοντικής δημοκρατίας μέσα από τη συμμετοχή του κοινού κατά την διαδικασία ΕΠΕ. Μάλιστα, λόγω του αυστηρότερου νομοθετικού πλαισίου σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού σε σχεδιαζόμενα έργα και δραστηριότητες (άρθρο 6), θα υποστήριζε κανείς ότι η Σύμβαση του Άαρχους επικεντρώνεται κυρίως στην ενδυνάμωση της συμμετοχής του κοινού σε εκείνα τα ζητήματα που επηρεάζουν με άμεσο τρόπο την ποιότητα της ζωής του<sup>57</sup>.

---

<sup>55</sup>Οπ. π. (σημ 21) 120-125.

<sup>56</sup>Οπ. π.(σημ. 42)σελ. 97-98.

<sup>57</sup>Οπ. π.(σημ. 42) σελ. 97.

## Κεφάλαιο 2<sup>ο</sup>

### Η συμμετοχή του κοινού στις περιβαλλοντικές αποφάσεις όπως προβλέπεται στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη.

#### 2.1. Το πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο για το περιβάλλον.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρείται μια ανοιχτή και δημοκρατική κοινότητα<sup>58</sup>, η οποία προάγει μεταξύ άλλων, την προστασία του περιβάλλοντος. Η εξέλιξη της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ, διέπεται από διαδοχικά στάδια, τα οποία χαρακτηρίζονται από την έναρξη ισχύος των Συνθηκών, που έχουν συσταθεί για τη λειτουργία της Ε.Ε.. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι, η ΕΕ μπορεί να ενεργήσει, τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά, εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που εκχωρούνται από τις Συνθήκες και την επίτευξη των στόχων που έχουν ανατεθεί μέσα από αυτές. Στη δυναμική πορεία του περιβαλλοντικού δικαίου συνέβαλλαν, εκτός από την εξέλιξη των προαναφερόμενων Συνθηκών και άλλοι παράγοντες, - τόσο εσωτερικοί όσο και εξωτερικοί- όπως είναι, η επιρροή από την ανάπτυξη του διεθνούς περιβαλλοντικού δικαίου, καθώς η επικράτηση των διαφορετικών οικονομικών συνθηκών και περιβαλλοντικών πρακτικών των κρατών- μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης<sup>59</sup>.

Αναφορικά με τα στάδια της εξέλιξης του ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού δικαίου, αυτά κατανέμονται σε πέντε χρονικές κατηγορίες. Η πρώτη (1958-1972) σχετίζεται με την έναρξη της τότε Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και τα αρχικά βήματα της περιβαλλοντικής μέριμνας, η οποία προέκυψε παρεμπιπτόντως, και όχι ως βασική προϋπόθεση. Σύμφωνα με την ιδρυτική Συνθήκη της ΕΟΚ - γνωστή και ως Συνθήκη της Ρώμης-, βασικός στόχος αποτελούσε τότε η δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς στην Ευρώπη, επιδιώκοντας παράλληλα, τη διατήρηση και την ενδυνάμωση της σταθερότητας και της ειρήνης στην περιοχή. Η ιδρυτική αυτή Συνθήκη, δεν

<sup>58</sup> Παναγόπουλος, Θ., *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, Δ' Έκδοση Αναθεωρημένη – Συμπληρωμένη, εκδ. Αθ. Σταμούλης, Αθήνα, 2004, σελ. 238.

<sup>59</sup> Morgera, E., *An introduction to European Environmental Law from an International Environmental Law Perspective*, University of Edinburgh, School of Law, Working Paper Series, No 2010/37, σελ. 5-7, διαθέσιμο σε : <http://ssrn.com/abstract=1711372>

προέβλεπε διατάξεις που να αναφέρονται στην προστασία του περιβάλλοντος αποκλειστικά, καθώς, τη δεκαετία του 1950, δεν είχαν εντοπιστεί ακόμη τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Παρεμπιπτόντως, προέκυψε ένα είδος περιβαλλοντικής μέριμνας, έχοντας όμως ως πρωταρχικό στόχο την επίτευξη της κοινής αγοράς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελεί η Οδηγία 67/548/ΕΟΚ, περί προσεγγίσεως των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν στην ταξινόμηση, συσκευασία και επισήμανση των επικινδύνων ουσιών και η Οδηγία 70/157/ΕΟΚ, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των Κρατών μελών που αναφέρονται στο αποδεκτό ηχητικό επίπεδο και στη διάταξη εξατμίσεως των οχημάτων με κινητήρα<sup>60</sup>.

Η δεύτερη περίοδος (1972-1987), εντοπίζεται χρονικά, από την σύγκλιση της πρώτης παγκόσμιας συνόδου Κορυφής το 1972, που πραγματοποιήθηκε στη Στοκχόλμη για το Ανθρώπινο Περιβάλλον, όπου αναγνωρίστηκε η επιτακτική ανάγκη για την προστασία του περιβάλλοντος. Την ίδια χρονιά, η σύνοδος κορυφής των αρχηγών κρατών των κρατών-μελών της ΕΟΚ, δήλωσε ότι η οικονομική ανάπτυξη, δεν θα πρέπει να είναι αυτοσκοπός, αλλά ότι θα έπρεπε να δοθεί προτεραιότητα στην άμβλυνση των ανισοτήτων των συνθηκών διαβίωσης, όπως η βελτίωση της ποιότητας και των προτύπων ζωής. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην υιοθέτηση νέων αξιών, όπως η προστασία του περιβάλλοντος η οποία ήταν ζωτικής σημασίας για την ΕΟΚ, προκειμένου να επιτευχθούν οι οικονομικοί της στόχοι. Συνεπώς, η σύνοδος κορυφής ζήτησε την εκπόνηση ενός προγράμματος δράσης για την ΕΟΚ, αναφορικά με την περιβαλλοντική πολιτική. Την επόμενη χρονιά, υιοθετήθηκε το Πρώτο Πρόγραμμα Δράσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για το Περιβάλλον (1973-1976). Ήταν μια πολιτική δήλωση, η οποία έθετε τις ευρείες περιβαλλοντικές αξίες και τους στόχους της ΕΟΚ, κυρίως όμως, υπογράμμιζε την ανάγκη εξεύρεσης λύσεων από κοινού με κράτη εκτός της ΕΟΚ, καθώς και με διεθνείς οργανισμούς, αναφορικά με τα περιβαλλοντικά προβλήματα<sup>61</sup>.

Ουσιαστικά, η περιβαλλοντική πολιτική και η περιβαλλοντική νομοθεσία, που υιοθετήθηκε κατά τη διάρκεια της δεύτερης χρονικής περιόδου και το προαναφερόμενο Πρόγραμμα Δράσης, δεν υποστηριζόταν από μια συνθήκη, στη βάση ρητής αρμοδιότητα για την ΕΟΚ, αλλά περισσότερο στηριζόταν στη βάση μιας διασταλτικής ερμηνείας των διατάξεων της Συνθήκης της Ρώμης, και

---

<sup>60</sup>Οπ.π. (σημ. 59) σελ. 7.

<sup>61</sup>Οπ.π. (σημ. 59) σελ. 7.



γινόταν στη βάση των στόχων της ενιαίας αγοράς και τη σύγκλιση των εθνικών νομοθετικών πλαισίων των κ-μ.. Συνεπώς, υιοθετήθηκε η νομοθεσία για την μόλυνση των υδάτων, των βιομηχανικών κινδύνων και των τοξικών αποβλήτων στο βαθμό που αυτό διευκόλυνε την προώθηση των οικονομικών στόχων της ΕΟΚ<sup>62</sup>.

Κατά τη διάρκεια της τρίτης περιόδου της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής (1987-1993), τέθηκαν οι νομικές βάσεις, για την περαιτέρω ανάπτυξης της καθώς, η προστασία του περιβάλλοντος στο πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο, κατοχυρώθηκε για πρώτη φορά στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, που τροποποίησε την Συνθήκη της Ρώμης. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη προέβλεπε μεταξύ άλλων, ρυθμίσεις για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της ενιαίας αγοράς καταρρίπτοντας τα τελευταία εμπόδια, καθώς και τις ρυθμίσεις και τους στόχους της περιβαλλοντικής πολιτικής<sup>63</sup>. Με την αναφορά των άρθρων 130 Π, 130 Ρ και 130 Σ, ορίζονται σαφώς οι περιβαλλοντικοί στόχοι της Ευρωπαϊκής Κοινότητας<sup>64</sup>. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1987, εισήχθη η αρχή της πρόληψης και αποτέλεσε το κεντρικό θέμα του Τρίτου Περιβαλλοντικού Προγράμματος Δράσης. Πιο συγκεκριμένα, υπογραμμίζει την ανάγκη δράσης για την προστασία του περιβάλλοντος σε ένα πρώιμο στάδιο και απαιτεί τη λήψη μέτρων για να αποφευχθεί η βλάβη, ενώ η καλύτερη περιβαλλοντική πολιτική, συνίσταται στην πρόληψη δημιουργίας ρύπανσης ή οχλήσεων στην πηγή παρά στην προσπάθεια αντιστάθμισης των επιπτώσεών τους<sup>65</sup>.

Κατά την τέταρτη περίοδο (1993-1997), σημειώνεται ουσιαστικά η έναρξη της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής. Σημεία αναφοράς αυτής του χρονικού διαστήματος, αποτελεί η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, πραγματοποιήθηκε στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας το 1992, καθώς και η Συνθήκη του Μάαστριχτ, η οποία τροποποίησε τη Συνθήκη της ΕΟΚ, μετονομάζοντάς τη σε Ε.Ε., ενσωματώνοντας στις λειτουργίες της εκτός από

---

<sup>62</sup>Οπ.π (σημ. 59) σελ. 8

<sup>63</sup>Οπ. π. (σημ 59) σελ. 8

<sup>64</sup>Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Συνθήκες περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Συνθήκης περί αναθεωρήσεως των συνθηκών αυτών, Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, διαθέσιμο σε: [http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaties\\_establishing\\_the\\_european\\_communities\\_single\\_european\\_act/treaties\\_establishing\\_the\\_european\\_communities\\_single\\_european\\_act\\_el.pdf](http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaties_establishing_the_european_communities_single_european_act/treaties_establishing_the_european_communities_single_european_act_el.pdf) (προσπελάστηκε 18/08/2015).

<sup>65</sup>Οπ.π (σημ. 6).

οικονομικούς στόχους, πολιτικούς περιβαλλοντικούς (άρθρο 130 Ρ)<sup>66</sup> και κοινωνικούς. Στην προαναφερόμενη Συνθήκη, υπάρχουν σαφείς αναφορές για την περιβαλλοντική μέριμνα και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης<sup>67</sup>. Μάλιστα, με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, το 1993, εισήχθη η αρχή της προφύλαξης, στη Συνθήκη της Ε.Ε, οποία μεγιστοποιεί την περιβαλλοντική προστασία, καθώς αντικείμενό της είναι η αποφυγή ενδεχόμενων κινδύνων, και δικαιολογεί την ανάληψη δράσης για την πρόληψη βλάβης, στην περίπτωση που δεν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια που να προκύπτει ξεκάθαρα, βάσει των διαθέσιμων επιστημονικών αποδεικτικών στοιχείων. Απαιτεί μέτρα πρόληψης της ρύπανσης, ακόμη και αν ο κίνδυνος ή η έκταση της βλάβης είναι αβέβαιοι, ενώ δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να προχωρήσουν αναπτυξιακές δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται από κινδύνους αρκεί να υπάρχει λογική επιστημονική αξιοπιστία του κινδύνου<sup>68</sup>.

Τέλος, η πέμπτη περίοδος (1997-2008), χαρακτηρίζεται από την εφαρμογή πολιτικών, που είχαν ως στόχο την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, ενώ παράλληλα τίθεται σε εφαρμογή η Συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία δεν επικεντρώνεται σε οικονομικά ζητήματα, αλλά σε πολιτικές που έχουν να κάνουν με την ελευθερία, τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου. Ουσιαστικά, ενσωματώνει την περιβαλλοντική παράμετρο, σε όλες τις αναπτυξιακές πολιτικές της ΕΕ. Σημείο αναφοράς αυτής της περιόδου, αποτελεί το έκτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (2002-2012) το οποίο επηρεάστηκε από τις διεθνείς διαπραγματεύσεις που οδήγησαν στην Παγκόσμια Διάσκεψη του 2002 για την Αειφόρο Ανάπτυξη, που πραγματοποιήθηκε στο Γιοχάνεσμπουργκ, προκειμένου να δοθεί συνέχεια στις δεσμεύσεις της Διάσκεψη Κορυφής του Ρίο. Το έκτο ΠΔΠ έχει διεθνή διάσταση, καθώς δίνει προτεραιότητα σε παγκόσμια ζητήματα, όπως η κλιματική αλλαγή, η βιοποικιλότητα, τα χημικά και τα απόβλητα. Επίσης, υπογραμμίζει τη σημασία σε διεθνές επίπεδο της ταχείας επικύρωσης, ουσιαστικής συμμόρφωσης και επιβολής του συνόλου των διεθνών συμβάσεων και συμφωνιών που σχετίζονται με το περιβάλλον<sup>69</sup>.

<sup>66</sup>Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Λουξεμβούργο, 1992, σελ. 58, διαθέσιμο σε : [http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty\\_on\\_european\\_union/treaty\\_on\\_european\\_union\\_el.pdf](http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_on_european_union/treaty_on_european_union_el.pdf) (προσπελάστηκε 18/08/2015).

<sup>67</sup>Οπ.π. (σημ. 59) σελ. 9

<sup>68</sup>Οπ. π. (σημ 6).

<sup>69</sup>Οπ.π. (σημ. 59) σελ. 10.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία τέθηκε σε εφαρμογή το Δεκέμβριο του 2009, τροποποίησε τη Συνθήκη της Ε.Ε (ΤΕΥ), και είναι γνωστή ως Συνθήκη για την Λειτουργία της Ε.Ε. (ΤΦΕΥ). Περιλαμβάνει ευρύτερες προβλέψεις για τους στόχους, τις αξίες, τη λειτουργία της ΕΕ, τις δημοκρατικές αρχές, καθώς και την εξωτερική δράση της ΕΕ. Στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής πολιτικής η προαναφερόμενη Συνθήκη υπογραμμίζει την ανάγκη αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής ως θεμελιώδες ζήτημα, ενώ σε επίπεδο περιβαλλοντικού δικαίου, η Συνθήκη της Λισαβόνας, αναμένεται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σε διεθνές επίπεδο. Ως σημαντικοί τομείς της περιβαλλοντικής μέριμνας είναι η διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος στο πλαίσιο της ΕΕ και η ενεργειακή επάρκεια μέσω των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

## 2.2 Η συμμετοχή του κοινού στο ευρωενωσιακό δίκαιο περιβάλλοντος υπό την επίδραση της Σύμβασης του Άαρχους

Η ΕΕ υπέγραψε τη Συνθήκη του Άαρχους το 1998 και την επικύρωσε με την Απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις 17 Φεβρουαρίου 2005. Αποτελεί γεγονός ότι, η Σύμβαση του Άαρχους, επηρέασε σε σημαντικό βαθμό την εξέλιξη του ευρωενωσιακού δικαίου περιβάλλοντος, ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί ότι, προϋπήρχε της Σύμβασης, νομικό πλαίσιο στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναφορικά με την υποχρέωση των αρχών να παρέχουν στους πολίτες πληροφορίες σε θέματα περιβάλλοντος (Οδηγία 90/313/ΕΟΚ) και το δικαίωμα των τελευταίων να συμμετέχουν, με τη διατύπωση απόψεων και προτάσεων, στις διαδικασίες αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων που ενδέχεται να έχουν περιβαλλοντικές επιπτώσεις (Οδηγία 85/337/ΕΟΚ που συμπληρώθηκε με την Οδηγία 97/11/ΕΚ)<sup>70</sup>.

Ωστόσο, στο πλαίσιο της ενσωμάτωσης των αρχών της Σύμβασης του Άαρχους στο ευρωενωσιακό δίκαιο, εκδόθηκε η Οδηγία 2003/4/ΕΚ, που αφορά την πρόσβαση του κοινού στις περιβαλλοντικές πληροφορίες και αντικατέστησε την Οδηγία 90/313/ΕΟΚ, και η Οδηγία 2003/35/ΕΚ, η οποία αφορά στην συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία κατάρτισης σχεδίων και

<sup>70</sup>Μενουδάκος, Κ., *Η Σύμβαση Άαρχους και η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας για την πληροφόρηση και συμμετοχή των πολιτών*, Νόμος + Φύση, (Νοέμβριος 2007), διαθέσιμο σε <http://nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=3128&lang=1&catid=1> (προεπλάστηκε 10/08/2015).

προγραμμάτων με περιβαλλοντικές επιπτώσεις, με την οποία τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν οι Οδηγίες 85/337/ΕΟΚ και 96/61/ΕΚ<sup>71</sup>. Ουσιαστικά, με τη θέσπιση αυτών των Οδηγιών, εκτός από τη συμμετοχή του κοινού, θεμελιώνεται το δικαίωμα των πολιτών να προσφύγουν στη δικαιοσύνη σε περίπτωση άρνησης των αρμοδίων αρχών να παρέχουν περιβαλλοντικές πληροφορίες, αλλά και για περιπτώσεις μη τήρησης των διαδικασιών όπου προβλέπεται η συμμετοχή του κοινού για την αδειοδότηση έργων ή δραστηριοτήτων<sup>72</sup>.

Η Οδηγία 2003/4/ΕΚ υπογραμμίζει τη σημασία της πρόσβασης στις πληροφορίες σε θέματα περιβάλλοντος που κατέχουν οι δημόσιες αρχές, καθώς αποτελεί πρωταρχική προϋπόθεση για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή και τον έλεγχο του κοινοτικού περιβαλλοντικού δικαίου<sup>73</sup>. Ειδική αναφορά γίνεται στην αναγκαιότητα των δημοσίων αρχών, να καταστήσουν διαθέσιμη και να διαδώσουν την περιβαλλοντική πληροφορία στο κοινό στην ευρύτερη δυνατή έκταση, χρησιμοποιώντας ιδιαίτερα τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας. Επίσης, διευκρινίζεται η έννοια της περιβαλλοντικής πληροφορίας, περιλαμβάνοντας δεδομένα οποιαδήποτε μορφής για την κατάσταση του περιβάλλοντος, για τους παράγοντες, τα μέτρα ή τις δραστηριότητες που επηρεάζουν ή ενδέχεται να επηρεάσουν το περιβάλλον ή το σχεδιασμό προστασίας του <sup>74</sup>.

Επίσης, με την προαναφερόμενη Οδηγία παρουσιάζεται ο ορισμός των δημοσίων αρχών, οποίος έχει επεκταθεί, ώστε να μην καλύπτει μόνο την κυβέρνηση ή άλλους φορείς της δημόσιας διοίκησης συμπεριλαμβανομένων των δημοσίων γνωμοδοτικών φορέων σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, αλλά επίσης, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εκτελεί δημόσια διοικητικά καθήκοντα που σχετίζονται με το περιβάλλον ή που συνίστανται στην παροχή δημόσιων

<sup>71</sup>Οπ.π. (σημ. 70).

<sup>72</sup>Καραγεώργου, Β., *Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά ζητήματα υπό το πρίσμα της επιρροής της Σύμβασης Άρχους και της πρόσφατης νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΔΙΚΑΙΟ, Τεύχος 2/2013, σελ. 202, διαθέσιμο σε: <http://www.nbonline.gr/journals/5/volumes/266/issues/1158> (προσπελάστηκε 13/06/2015)

<sup>73</sup>Οδηγία 2003/4/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Ιανουαρίου 2003, για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες και για την κατάργηση της οδηγίας 90/313/ΕΟΚ του Συμβουλίου, διαθέσιμο σε: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32003L0004&from=EL> (προσπελάστηκε 23/08/2015)

<sup>74</sup> Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Σιούτη Γλ., *Η εξέλιξη στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο Περιβάλλοντος στους τομείς της περιβαλλοντικής προστασίας και της περιβαλλοντικής πληροφόρησης* (Ιανουάριος 2010), Περιοδικό : Νόμος και Φύση, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα : <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4048&lang=1&catid=2> (προσπελάστηκε 23/08/2015).

υπηρεσιών σχετικών με το περιβάλλον. Το αντικείμενο αυτής της Οδηγίας είναι, να εξασφαλίσει την ελευθερία της πρόσβασης, αλλά και να εγγυηθεί το δικαίωμα της πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφορία που τηρείται από τις δημόσιες αρχές. Αυτό το δικαίωμα, ασκείται από κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο χωρίς αυτό να αποδείξει ή ακόμη και να επικαλεστεί οποιοδήποτε συμφέρον<sup>75</sup>.

Επιπλέον η ΕΕ, στο πλαίσιο εφαρμογής των αρχών της Σύμβασης Άαρχους, υιοθέτησε τον Κανονισμό 1367/2006, όπου μεταξύ των στόχων του, είναι να συνεισφέρει στην εφαρμογή της Σύμβασης του Άαρχους, ιδιαίτερα σε σχέση με το δικαίωμα της δημόσιας πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφορία που λαμβάνεται ή παράγεται από κοινοτικά όργανα ή φορείς που τηρείται από αυτά και εξασφαλίζει ότι, η περιβαλλοντική πληροφορία είναι διαθέσιμη και δύναται να διαδοθεί στο κοινό. Επίσης, προσδιορίζει τη δημόσια συμμετοχή σε σχέδια και προγράμματα που σχετίζονται με το περιβάλλον, και εξασφάλιση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα, σε επίπεδο Κοινότητας<sup>76</sup>.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει υιοθετήσει δύο αποφάσεις για την περαιτέρω εφαρμογή του Κανονισμού του Άαρχους: την απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2008/50 στις 13.12.2007 και την απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2008/401 στις 30.4.2008, οι οποίες καθορίζουν λεπτομερείς διαδικαστικούς κανόνες όσον αφορά τις αιτήσεις για την εσωτερική επανεξέταση των διοικητικών πράξεων. Η πρώτη απόφαση, εξειδικεύει κυρίως τα στοιχεία που πρέπει να παρέχονται από Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς, τον υπολογισμό των χρονικών περιορισμών για την απάντηση σε αιτήσεις και στη συνεργασία μεταξύ των Κοινοτικών οργάνων και φορέων. Η δεύτερη απόφαση, εξασφαλίζει ότι οι γενικές αρχές και οι ελάχιστες προδιαγραφές για τη διαβούλευση των ενδιαφερόμενων μερών από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εφαρμόζονται στη δημόσια συμμετοχή που αφορά σχέδια και προγράμματα που σχετίζονται με το περιβάλλον. Προσδιορίζει επίσης, τα καθήκοντα και τις αποφασιστικές αρμοδιότητες των αρμοδίων οργάνων ή προσώπων στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις του Κανονισμού, που αφορούν τις αιτήσεις για εσωτερική κρίση<sup>77</sup>.

---

<sup>75, 76, 77</sup> Οπ.π. (σημ. 74)

Η Σύμβαση του Άαρχους συνέβαλε στην ενδυνάμωση της συμμετοχής του κοινού σε ευρωπαϊκό επίπεδο, γεγονός που προβλέπεται και στην Οδηγία 2001/42/ΕΚ για τη Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (SEA Directive), όπου αναφέρεται ότι, πρέπει να δίδεται έγκαιρη και πραγματική ευκαιρία, στο ενδιαφερόμενο κοινό εντός εύλογων χρονικών περιθωρίων, να εκφράσουν τη γνώμη τους επί του προκαταρκτικού σχεδίου ή προγράμματος και της περιβαλλοντικής μελέτης που το συνοδεύει πριν το σχέδιο ή το πρόγραμμα εγκριθεί ή αρχίσει η σχετική νομοθετική διαδικασία (άρθρο 6)<sup>78</sup>.

### 2.3 Η Οδηγία ΕΠΕ

Η πρώτη Οδηγία όπου προβλεπόταν η εκπόνηση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων παρέχοντας παράλληλα το δικαίωμα στο ενδιαφερόμενο κοινό να συμμετέχει, σε ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο, ήταν η Οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 1985 για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων δημοσίων και ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων στο περιβάλλον. Στις διατάξεις της Οδηγία αυτής, προβλεπόταν ότι πριν την χορήγηση της άδειας για έργα ή δραστηριότητες που μπορεί να είχαν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, να υπάρχει εκ των προτέρων ένας υπολογισμός των συνεπειών αυτών. Επίσης, η οδηγία αυτή διατύπωνε κάποιες προϋποθέσεις σχετικά, με τα είδη των έργων που έπρεπε να υποβάλλονται σε ΕΠΕ καθώς και τα κριτήρια που έπρεπε να πληρούν αυτές οι μελέτες. Επιπροσθέτως, στο άρθρο 6, υπήρχε

<sup>78</sup> Οπ. π. (σημ. 75) καθώς επίσης : Οδηγία 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, διαθέσιμο σε : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32001L0042&from=EN> (προσπελάστηκε 27/07/2015).

Η Οδηγία ΣΠΕ περιλαμβάνει της αξιολόγηση των επιπτώσεων έργων και δραστηριοτήτων στο περιβάλλον σε αρκετά πρώιμο στάδιο, δηλαδή πολύ πριν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων από την αξιολόγηση του έργου των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Αφορά σε ένα ευρύ φάσμα δημόσιων σχεδίων και προγραμμάτων, ενώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η οδηγία ΣΠΕ δεν αναφέρεται σε πολιτικές και ως εκ τούτου θεωρείται, ως ένα βασικό εργαλείο για την αειφόρο ανάπτυξη. Μια ΣΠΕ είναι υποχρεωτική για σχέδια και προγράμματα που αφορούν τη γεωργία, τη δασοκομία, αλιεία, ενέργεια, βιομηχανία, μεταφορές, διαχείριση αποβλήτων και των υδάτινων πόρων, τηλεπικοινωνίες, τουρισμό, την πόλη και την χωροταξία, της χρήσης της γης και τα οποία καθορίζουν το πλαίσιο για μελλοντικές άδειες έργων που απαριθμούνται στην οδηγία ΕΠΕ. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Strategic Environmental Assessment – SEA, <http://ec.europa.eu/environment/eia/sea-legalcontext.htm> (προσπελάστηκε 23/08/2015).

μέριμνα για το κοινό που επηρεαζόταν από αυτά τα έργα και τους τρόπους που θα μπορούσε να εκφράσει τη γνώμη του, ώστε οι αρμόδιες αρχές που ήταν υπεύθυνες για την αδειοδότηση να την λάβουν υπόψη<sup>79</sup>. Η Οδηγία αυτή γνωστή και ως Οδηγία ΕΠΕ ( Environmental Impact Assessment Directive, EIA Directive)<sup>80</sup>, τροποποιήθηκε τρεις φορές (το 1997, το 2003, το 2009<sup>81</sup>) και οι τρεις τροπολογίες της έχουν κωδικοποιηθεί από την οδηγία 2011/92/ΕΕ της 13ης Δεκεμβρίου 2011, η οποία τροποποιήθηκε το 2014 από την οδηγία 2014/52 / ΕΕ<sup>82</sup>.

Πιο συγκεκριμένα, η Οδηγία 85/337/ΕΟΚ, κατηγοριοποιούσε τα έργα ή τις δραστηριότητες ανάλογα με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον σε δύο παραρτήματα, όπου στο πρώτο υπάγονταν εκείνα τα έργα η οι δραστηριότητες όπου επέφεραν σημαντικό περιβαλλοντικό αντίκτυπο, όπως τα διυλιστήρια πετρελαίου, πυρηνικοί σταθμοί (και υποβάλλονται ανεξαιρέτως σε ΕΠΕ), ενώ στο Παράρτημα II αναφέρονταν, οι δραστηριότητες με ηπιότερες περιβαλλοντικές συνέπειες, όπως είναι οι γεωργικές, τουριστικές δραστηριότητες, η παραγωγή και επεξεργασία μετάλλων, τροφίμων, όπου τα κράτη κρίνουν (σύμφωνα με όσα προβλέπονται από την Οδηγία) αν θα υποβάλλονταν σε ΕΠΕ. Επίσης, στο Παράρτημα III περιγράφονταν οι προδιαγραφές που έπρεπε να πληροί μια ΜΠΕ.

Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, είναι η διαδικασία προσδιορισμού των πιο σημαντικών συνεπειών των έργων και δραστηριοτήτων στο περιβάλλον. Ουσιαστικά, αφορά στη

<sup>79</sup>Μάλιστα στο άρθρο 6 παρ. 2 αναφέρεται χαρακτηριστικά : «Τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε να δίνεται στο ενδιαφερόμενο κοινό η δυνατότητα να εκφράσει τη γνώμη του πριν αρχίσει το σχέδιο.» Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την αρχική Οδηγία ΕΠΕ βλέπε:Οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 1985 για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, είναι διαθέσιμη σε: <http://www.prosodol.gr/sites/prosodol.gr/files/85-337-EOK.pdf> (προσπελάστηκε 10/05/2015)

<sup>80</sup>Πριν από την τελική έκδοση της Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα είχε λάβει μια σειρά μέτρων στον τομέα της πολιτικής για την προστασία του περιβάλλοντος. Το πρώτο πρόγραμμα δράσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στον τομέα του περιβάλλοντος, εγκρίθηκε από το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων το Νοέμβριο του 1973, το δεύτερο το 1977 και το τρίτο το 1983. Το 1980, η Επιτροπή είχε υποβάλει πρόταση οδηγίας για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον.

Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Κουτούπα-Ρεγκάκου, Ευ., *Η διοικητική διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων*, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1995, σελ.19, επ.

<sup>81</sup>Η Οδηγία 2009/31/ΕΚ, αναφέρει στην παράγραφο 17 ότι: «*Η οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημόσιων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (2) ΕΕ L 175 της 5.7.1985, σ. 40. θα πρέπει να εφαρμοστεί στη δέσμευση και τη μεταφορά CO2 για σκοπούς αποθήκευσης σε γεωλογικούς σχηματισμούς. Θα πρέπει επίσης να εφαρμοστεί σε τόπους αποθήκευσης κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας*». Διαθέσιμο σε:<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=d9cCOAyg9m0%3D&tabid=446&language=el-GR> (προσπελάστηκε 10/5/15)

<sup>82</sup>Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : <http://ec.europa.eu/environment/eia/eia-legalcontext.htm>

μελέτη της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος, την πρόβλεψη των πιο πιθανών επιπτώσεων και την εξεύρεση λύσεων για την αποφυγή των αρνητικών συνεπειών ενός υπό εξέταση έργου<sup>83</sup>. Ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα αυτής της διαδικασίας, είναι ότι συγκεντρώνονται εκ των προτέρων όλες οι απαραίτητες πληροφορίες, διευκολύνοντας τη λήψη ορθών αποφάσεων από των πλευρά των αρχών, ενώ παράλληλα η πραγματοποίηση των έργων γίνεται με διαφανείς τρόπους, αποτρέποντας τη διοίκηση να δρα ανεξέλεγκτα. Η διαδικασία ΕΠΕ ουσιαστικά είναι άμεσα συνδεδεμένη με την αρχή της πρόληψης και αποσκοπεί στην αναγνώριση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, καθώς και στην κατανομή των ευθυνών, αναφορικά με την προστασία του περιβάλλοντος<sup>84</sup>. Σε κάθε περίπτωση, οι ΜΠΕ, αποτελούν ένα θεσμό κριτικής θεώρησης των υπό μελέτη έργων και δραστηριοτήτων, καθώς εκπονούνται τόσο κατά τη φάση σχεδιασμού του έργου, όσο και κατά τη διάρκεια κατασκευής, προκειμένου να ελέγχεται η λειτουργία ενός έργου ή μιας δραστηριότητας, αναφορικά με την εκάστοτε διαθέσιμη τεχνογνωσία για την προστασία του περιβάλλοντος<sup>85</sup>.

Οι βασικές αρχές που διέπουν τη διαδικασία ΕΠΕ, είναι η αρχή της έγκαιρης εκτίμησης, όπου στοχεύει στον εντοπισμό των δυσμενών επιπτώσεων των έργων και δραστηριοτήτων στο περιβάλλον σε πρώιμο στάδιο και η μέριμνα αυτή λαμβάνεται πριν την οποιαδήποτε απόφαση για την έναρξη των εργασιών αυτών. Σημαντικός παράγοντας σε αυτό, είναι η έγκαιρη παροχή των απαραίτητων πληροφοριών, από τον πάροχο του έργου. Η δεύτερη αρχή, είναι η αρχή της συνολικής εκτίμησης δηλαδή, θα πρέπει να υπολογίζονται οι επιπτώσεις ενός έργου ως σύνολο, καθώς με την εξέταση όλων των περιβαλλοντικών δεδομένων λαμβάνονται ολοκληρωμένες αποφάσεις. Η τρίτη αρχή, είναι εκείνη της διαβάθμισης των επιπτώσεων, που σημαίνει πως τα

<sup>83</sup>Οι πιο γνωστές μέθοδοι προστασίας του περιβάλλοντος –μεταξύ άλλων- είναι, η κήρυξη προστατευμένων περιοχών ή περιοχών ελεγχόμενης ανάπτυξης, η ρύθμιση δραστηριοτήτων (περιορισμοί θήρας, αλιείας, βόσκησης, δόμησης κλπ.), η επιβολή περιβαλλοντικών τελών, καθώς και ο προληπτικός έλεγχος αναπτυξιακών δραστηριοτήτων όπως η χωροθέτηση, η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: Χατζημπίρος, Κ., *Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων*, διαθέσιμο σε : [courses.arch.ntua.gr/fsr/107758/kef.5.pdf](http://courses.arch.ntua.gr/fsr/107758/kef.5.pdf) (προσπελάστηκε 8/06/2015)

<sup>84</sup>Κουτούπα – Ρεγκάκου, Ευ., «Η διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων» στο Κλαβανίδου, Δ., Κουτούπα-Ρεγκάκου, Ευ., Κωστόπουλος, Δ., Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ελ., Γεωργιάδης, Αθ., (επίμ.), *Ζητήματα Νομικής Προστασίας του Περιβάλλοντος*, Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2011, σελ 78.

<sup>85</sup>Οπ.π. (σημ 84) σελ. 71-72.



έργα και οι δραστηριότητες αντιμετωπίζονται ανάλογα με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον, με τη θέση τους, το μέγεθός τους και τη φύση τους<sup>86</sup>.

Τα βασικά στοιχεία που έπρεπε να περιλαμβάνει μια μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με την αρχική Οδηγία ΕΠΕ, ήταν ένα ελάχιστο πλαίσιο προδιαγραφών του σχεδιαζόμενου έργου όπου εκτός από την τοποθεσία και τα γενικά χαρακτηριστικά, περιλάμβανε, τις απαιτήσεις σχετικά με τη χρήση της γης, τους ρύπους που αναμένεται να προκύψουν από τη λειτουργία του προτεινομένου σχεδίου, σκιαγράφιση των κυριότερων εναλλακτικών λύσεων που εξετάστηκαν από τον κύριο του έργου και υπόδειξη των κύριων λόγων της επιλογής, σχετικά με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον. Επίσης, μια περιγραφή των στοιχείων του περιβάλλοντος που ενδέχεται να θιγούν σημαντικά από το προτεινόμενο σχέδιο, συμπεριλαμβανομένων ειδικότερα τον πληθυσμού, την πανίδα, τη χλωρίδα, το εδάφος, το νερό και τον αέρα, τη χρήση των φυσικών πόρων κ.α. Θα πρέπει επίσης να παρουσιάζεται, μια περιγραφή των μέτρων που εξετάζονται για να αποφευχθούν, να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντισταθμιστούν οι σημαντικές δυσμενείς επιπτώσεις του σχεδίου στο περιβάλλον, και τέλος, μια μη τεχνική περίληψη των πληροφοριών που διαβιβάζονται βάσει των παραπάνω θεμάτων.

Η αρχική Οδηγία ΕΠΕ, τροποποιήθηκε με την Οδηγία 97/11/ΕΚ, η οποία διεύρυνε το πεδίο εφαρμογής πρώτης, αυξάνοντας τα είδη των έργων που καλύπτονται, καθώς και τον αριθμό των έργων που απαιτούν υποχρεωτική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (παράρτημα Ι). Προέβλεπε επίσης, νέες ρυθμίσεις διαλογής των έργων που έπρεπε να υποβληθούν σε ΕΠΕ, συμπεριλαμβανομένων των νέων κριτηρίων επιλογής (στο Παράρτημα ΙΙΙ) για τα έργα του Παραρτήματος ΙΙ<sup>87</sup>.

Με την εξέλιξη των διεθνών κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών δεδομένων και την χρόνια εφαρμογή της διαδικασίας ΕΠΕ, καθώς και την ανάγκη να ανταποκρίνεται αυτή στα νέα δεδομένα της σύγχρονης εποχής, τέθηκε το ζήτημα αναθεώρησης της Οδηγίας ΕΠΕ. Μάλιστα, το ζήτημα αυτό υποβλήθηκε κατά τη διαδικασία της αναθεώρησης του 6ου Προγράμματος Δράσης

<sup>86</sup>Οπ. π. (σημ. 84) σελ 69.

<sup>87</sup>Οδηγία 97/11/Εκ του Συμβουλίου της 3ης Μαρτίου 1997 περί τροποποίησης της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, Παράρτημα ΙΙΙ, Κριτήρια Επιλογής που Αναφέρονται στο Άρθρο 4 Παράγραφος 3, διαθέσιμο σε : [users.uoa.gr/~gdellis/C/4\\_Odigia\\_97\\_11\\_EK.doc](http://users.uoa.gr/~gdellis/C/4_Odigia_97_11_EK.doc) (προσπελάστηκε 16/5/2015)

για το Περιβάλλον<sup>88</sup> της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο έρευνας της αποτελεσματικότητας της Οδηγίας για την Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (EIA Directive) και της Οδηγίας για την Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση, 2001/42/ΕΚ (Strategic Environmental Assessment Directive-SEA)<sup>89</sup>.

Τον Ιούνιο του 2010, η Επιτροπή, δρομολόγησε ευρεία δημόσια διαβούλευση, για την αναγκαιότητα της αναθεώρησης της αρχικής Οδηγίας ΕΠΕ και πιο συγκεκριμένα, αναφερόταν στην ποιότητα της διαδικασίας ΕΠΕ, την εναρμόνιση των απαιτήσεων μεταξύ των κρατών μελών, την αξιολόγηση των διασυνοριακών έργων με διασυνοριακές επιπτώσεις, το ρόλο των περιβαλλοντικών αρχών κ.α. Οι συμμετέχοντες από τα κράτη – μέλη της ΕΕ, απάντησαν σε ποσοστό 64 % ότι η Οδηγία ΕΠΕ, αποτελεί βασικό γνώμονα προστασίας του περιβάλλοντος, το 63% θεωρεί πως η ΕΠΕ αποτελεί βασικό εργαλείο ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών κινδύνων κατά το σχεδιασμό έργων, ενώ το 54 % των συμμετεχόντων υποστήριξε την ανάγκη αναθεώρησης της Οδηγίας, προς την κατεύθυνση της υιοθέτησης αποτελεσματικότερων μέτρων για την διαδικασία ΕΠΕ που θα οδηγήσει σε υψηλότερη προστασία του περιβάλλοντος<sup>90</sup>.

Τα αίτια που οδήγησαν στη τελευταία τροποποίηση της Οδηγίας ΕΠΕ (2014/52/ΕΕ), ήταν μεταξύ άλλων η ανάγκη για μείωση του οικονομικού κόστους και της γραφειοκρατίας<sup>91</sup>,

<sup>88</sup>Το 6<sup>ο</sup> Πρόγραμμα Δράσης περιελάμβανε μια χρονική περίοδο από το 2002-2012 και αφορούσε ένα ευρύ πεδίο εφαρμογής. Στο πλαίσιο αυτό η Επιτροπή με ανακοίνωσή της (*Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών σχετικά με το Έκτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, "Περιβάλλον 2010: Το μέλλον μας, η επιλογή μας» [ COM (2001) 31.*), επισημαίνει την ανάγκη αντιμετώπισης των προκλήσεων των σύγχρονων περιβαλλοντικών προβλημάτων, πέρα από μια αυστηρά νομοθετική προσέγγιση αλλά υπογραμμίζει ότι θα πρέπει να υιοθετηθεί και μια πιο ολοκληρωμένη (στρατηγική) προσέγγιση. Αυτή η προσέγγιση απαιτεί τη χρήση μιας ολόκληρης σειράς μέσων και μέτρων τα οποία να επηρεάσουν τις αποφάσεις που λαμβάνονται από επιχειρήσεις, από τους καταναλωτές, καθώς και τους φορείς της πολιτικής και την κοινωνία των πολιτών. Στο πλαίσιο της ανακοίνωσης αυτής, η Επιτροπή υπογράμμισε μεταξύ άλλων την ανάγκη βελτίωσης της εφαρμογής της ισχύουσας νομοθεσίας, την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών σε άλλες πολιτικές, την ανάγκη να λαμβάνεται το περιβάλλον στη διαχείριση και χρήση της γης, ενθάρρυνση της ευρύτερης εφαρμογής των κοινοτικών Οικολογικής Διαχείρισης και Οικολογικού Ελέγχου (EMAS), βελτίωση της εφαρμογής της οδηγίας για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Για περισσότερες πληροφορίες Βλέπε : [http://europa.eu/legislation\\_summaries/agriculture/environment/l28027\\_en.htm](http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/l28027_en.htm) (προσπελάστηκε 28/5/2015).

<sup>90</sup>Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη δημόσια διαβούλευση βλέπε : Results of the consultation on the review of the EIA Directive, διαθέσιμο σε: [http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/results\\_consultation.pdf](http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/results_consultation.pdf) (προσπελάστηκε 28/5/15)

<sup>91</sup>Ένας ακόμη βασικός στόχος της αναθεωρημένης Οδηγίας ΕΠΕ είναι η μείωση του διοικητικού κόστους, της γραφειοκρατίας και η εξάλειψη των διοικητικών εμποδίων. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Υπουργείο

αναφορικά με την εφαρμογή των περιβαλλοντικών περιορισμών που έθετε η Οδηγία, μέσω της εφαρμογής των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Πολλές φορές, η διαδικασία ΕΠΕ είναι μια χρονοβόρα και σε ορισμένες περιπτώσεις πολυδάπανη διαδικασία. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το ποσό που δαπανήθηκε για την επεξεργασία των αποτελεσμάτων ΕΠΕ στην ΕΕ το 2010, ήταν της τάξεως των 146 εκατομμύρια € έως 215 εκατομμύρια €, ενώ η μέση διάρκεια της διαδικασίας εξέτασης μιας ΕΠΕ, ήταν 11,6 μήνες, παράλληλα, ο μέσος όρος μελετών ΕΠΕ που κατατίθενται σε επίπεδο ΕΕ είναι 15.000-26.000 ανά έτος.

Επιπροσθέτως, τη διαδικασία τροποποίησης της Οδηγίας ΕΠΕ, συνέβαλε μεταξύ άλλων, η εξέλιξη της επιστημονικής γνώσης, αναφορικά με τις συνέπειες της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος, την εξέλιξη των φαινομένων της κλιματικής αλλαγής, τη μείωση της βιοποικιλότητας και την ανάγκη προστασίας των θαλάσσιων οικοσυστημάτων. Μάλιστα, προστέθηκε στο Παράρτημα ΙΙΙ σαφής αναφορά στην παράγραφο 2, γ ii, όπου γι' αυτό το σκοπό, θα πρέπει να εξετάζεται εκτενέστερα η περιβαλλοντική ευαισθησία των παράκτιων περιοχών και του θαλάσσιου περιβάλλοντος, κατά τη διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Επιπλέον, σημαντικό ρόλο προς την αναθεώρηση της Οδηγίας, διαδραμάτισαν και οι εμπειρίες που αποκτήθηκαν από τη μακροχρόνια εφαρμογή των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των νέων περιβαλλοντικών δεδομένων που καλούνται αυτές να καλύψουν.

Θα πρέπει να αναφερθεί επίσης το γεγονός πως η Οδηγία επηρεάστηκε από το πυρηνικό ατύχημα στη Φουκοσίμα της Ιαπωνίας στις 11 Μαρτίου 2011, αποτέλεσμα ενός καταστροφικού τσουνάμι που εκδηλώθηκε ως απόρροια ενός ισχυρού σεισμού μεγάλης εντάσεως. Από τις πιο βασικές αιτίες του πυρηνικού ατυχήματος, εντοπίστηκε η πλημμελής μέριμνα για περιπτώσεις εκτάκτων καταστάσεων και φυσικών καταστροφών τέτοιου μεγέθους<sup>92</sup>. Κατά συνέπεια η τροποποιημένη Οδηγία, συμπεριέλαβε διατάξεις που υποχρέωναν τα κ-μ, να λαμβάνουν υπόψη

---

Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, της Κυπριακής Δημοκρατίας διαθέσιμα σε :

[http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environment.nsf/All/1599574E9EA35D9DC2257D6300325012/\\$file/2-Odigia%202014-52-EE.pdf](http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environment.nsf/All/1599574E9EA35D9DC2257D6300325012/$file/2-Odigia%202014-52-EE.pdf) (προσπελάστηκε 30/05/2015).

<sup>92</sup>Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : «Φουκοσίμα: Ένας χρόνος μετά.

Μία καταγραφή της κατάστασης και των συνεπειών του ατυχήματος στην

Φουκοσίμα, ένα χρόνο μετά», διαθέσιμο σε :

[http://www.greenpeace.org/greece/Global/greece/image/2012/reports/nuclear/Fukushima\\_Year\\_Brief.pdf](http://www.greenpeace.org/greece/Global/greece/image/2012/reports/nuclear/Fukushima_Year_Brief.pdf) (προσπελάστηκε 30/5/2015).

κατά τη διαδικασία απόφασης αδειοδότησης δραστηριοτήτων την τρωτότητά<sup>93</sup> τους απέναντι σε φυσικές καταστροφές και τον αντίκτυπό τους στο περιβάλλον, γι' αυτό και υπάρχει σχετική αναφορά στην παράγραφο 15 της Οδηγίας, όπου αναφέρει ότι, χρειάζεται να αναληφθούν προληπτικές δράσεις για ορισμένα έργα τα οποία, λόγω της ευπάθειάς τους σε σοβαρά ατυχήματα, ή φυσικές καταστροφές, όπως πλημμύρες, άνοδος του επιπέδου της θάλασσας ή σεισμοί, είναι πιθανόν να έχουν σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Δεδομένων των διεθνών εξελίξεων με το ξέσπασμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης από το 2007, η νομοθεσία σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος άρχισε να φαίνεται ως οικονομικό και γραφειοκρατικό βάρος για τα κ-μ της ΕΕ, ενώ άρχισαν να εγείρονται ερωτήματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα της προστασίας του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας<sup>94</sup>. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή κατέθεσε τις προτάσεις για την αναθεώρηση της Οδηγίας το 2012 και τριάντα χρόνια μετά τη πρώτη έκδοση της Οδηγίας ΕΠΕ (EIA Directive), τον Απρίλιο του 2014, υιοθετήθηκε ένα νέο κείμενο που στόχο είχε, την απλούστευση των διαδικασιών ΕΠΕ και λήψης περιβαλλοντικών αποφάσεων, με παράλληλη «αυστηροποίηση» ορισμένων θεσμικών παραμέτρων. Πιο συγκεκριμένα, απώτερος στόχος της αναθεωρημένης Οδηγίας, είναι η βελτίωση της ποιότητας και εν τέλει, της αποτελεσματικότητας των Μ.Π.Ε., οδηγώντας σε υψηλότερη προστασία του περιβάλλοντος καθώς και βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων<sup>95</sup>, δεδομένου ότι η διαδικασία μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ), αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία περιβαλλοντικής πολιτικής και εφαρμογή επί του πρακτέου, των αρχών που διέπουν το περιβαλλοντικό δίκαιο, όπως την αρχή της πρόληψης<sup>96</sup>.

<sup>93</sup> García-Ureta, A., *Directive 2014/52 on the assessment of environmental effects of projects: new words or more stringent obligations?*, Lawtext Publications, Vol.22, (6), 2014, σελ. 241, Διαθέσιμο σε: <http://www.lawtext.com/lawtextweb/default.jsp?PageID=2&PublicationID=4&pubSection=4> (προσπελάστηκε 5/6/2015)

<sup>94</sup>Οπ. π. (σημ. 93)

<sup>95</sup>Οδηγία 2014/52/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16<sup>ης</sup> Απριλίου 2014 για την τροποποίηση της οδηγίας 2011/92/ΕΕ σχετικά με την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημόσιων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, παράγραφος (2), σελ. 1, διαθέσιμο στον ιστότοπο, : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0052&from=EL> (προσπελάστηκε 30/05/2015).

<sup>96</sup>Γιαπερισσότερεςπληροφορίεςβλέπε :Anker, Helle Tegner, *Simplifying EU Environmental Legislation – Reviewing the EIA Directive?*, Journal for European Environmental & Planning Law, Volume 11, (4), pages 321 – 347, International Law Publication Year : 2014, διαθέσιμο σε : <http://booksandjournals.brillonline.com/content/journals/10.1163/18760104-01104002?crawler=true> (προσπελάστηκε 30/5/2015).

Στην αρχική Οδηγία ΕΠΕ, καθώς και στην Οδηγία 2011/92/ΕΕ όπως τροποποιήθηκε από την Οδηγία 2014/52/ΕΕ, προβλεπόταν ο διαχωρισμός των έργων και δραστηριοτήτων σε δύο Παραρτήματα. Στο Παράρτημα Ι ανήκουν τα έργα και οι δραστηριότητες που υπάγονται υποχρεωτικά στη διαδικασία εκτίμησης επιπτώσεων λόγω των αναμενομένων σοβαρών επιπτώσεων στο περιβάλλον. Στο παράρτημα ΙΙ, ανήκουν τα έργα ή οι δραστηριότητες τα οποία υπάγονται στη διαδικασία ΕΠΕ μόνο εφόσον τα κράτη-μέλη κρίνουν ότι έχουν σοβαρές επιπτώσεις.

Στο πλαίσιο αυτό, ακολουθείται η διαδικασία προεπισκόπησης, (screening procedure), δηλαδή, αναφέρεται στις περιβαλλοντικές πληροφορίες που θα πρέπει να παρέχει ο υπεύθυνος του έργου, προκειμένου οι αρμόδιες διοικητικές αρχές να κρίνουν αν το σχεδιαζόμενο έργο πρέπει να υποβληθεί σε ΕΠΕ (Παράρτημα ΙΙ Α). Επιπλέον ο υπεύθυνος του έργου, μπορεί να ζητήσει από την αρμόδια αρχή να του καθορίσει το πεδίο των περιβαλλοντικών πληροφοριών και τις λεπτομέρειες που θα πρέπει να υποβάλει προκειμένου να αποφασιστεί αν το έργο θα υπαχθεί σε διαδικασία ΕΠΕ (scoring procedure).

Μάλιστα για να υπάρξει πιο στοχευμένη και ουσιαστικότερη επιλογή, τα Παραρτήματα ΙΙΙ και ΙV της Οδηγίας 2011/92/ΕΕ πλέον τροποποιούνται με την Οδηγία 2014/52/ΕΕ και αντικαθίστανται από το Παράρτημα ΙΙΙ όπου εμπλουτίζονται τα κριτήρια προκειμένου για να αντιμετωπισθούν οι ενδεχόμενες ανακολουθίες στον έλεγχο έργων του παραρτήματος ΙΙ<sup>97</sup>. Επίσης στην παράγραφο 1, ζ του Παραρτήματος ΙΙΙ, προστέθηκε η αναφορά ότι στα κριτήρια καθορισμού της υπαγωγής σε ΕΠΕ, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι κίνδυνοι για την ανθρώπινη υγεία, όπως για παράδειγμα ο κίνδυνος μόλυνσης των υδάτων ή της ατμόσφαιρας εξαιτίας ενός έργου ή μιας δραστηριότητας. Θα πρέπει να αναφερθεί πως, η αξιολόγηση των επιπτώσεων που θεωρούνται σημαντικά δυσμενείς, ουσιαστικά καθορίζονται από τον υπεύθυνο του έργου, όμως

---

<sup>97</sup>Οδηγία 2014/52/ΕΥ της 16ης Απριλίου 2014 που τροποποιεί την Οδηγία 2011/92/ΕΥ για την εκτίμηση επιπτώσεων στο περιβάλλον από ιδιωτικά και δημόσια έργα, Τμήμα Περιβάλλοντος Ημερίδα για την Οδηγία 2014/52/ΕΕ - 29/9/2014, του Υπουργείου Γεωργίας Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος της Κυπριακής Δημοκρατίας, διαθέσιμο στον ιστότοπο :

[http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environment.nsf/All/1599574E9EA35D9DC2257D6300325012/\\$file/2-Odigia%202014-52-EE.pdf](http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environment.nsf/All/1599574E9EA35D9DC2257D6300325012/$file/2-Odigia%202014-52-EE.pdf) (προσπελάστηκε 28/05/2015).

η πολιτεία έχει το δικαίωμα να ζητήσει περαιτέρω πληροφορίες, αν δεν την καλύπτουν οι παρεχόμενες από τον υπεύθυνο<sup>98</sup>.

Οι διαδικασίες προελέγχου που προαναφέρθηκαν, δημιουργούν ένα πρόσθετο φόρτο εργασίας για τους υπευθύνους του έργου, όμως στην πορεία η υπαγωγή ή όχι σε ΕΠΕ, μειώνει τη γραφειοκρατία και το οικονομικό κόστος, καθώς ο αριθμός των έργων που πρέπει να υποβληθούν σε ΕΠΕ θα είναι μικρότερος, αλλά ουσιαστικότερος. Από την άλλη πλευρά, θα υπάρξουν έργα που δε θα κριθεί απαραίτητο να υποβληθούν σε ΕΠΕ, λόγω των μικρών επιπτώσεών τους στο περιβάλλον, οπότε δε θα υπάρξει η αντίστοιχη γραφειοκρατία<sup>99</sup>.

Σύμφωνα λοιπόν με όσα προαναφέρθηκαν, το άρθρο 4 της Οδηγίας του 2011, τροποποιείται και τα κράτη μέλη είναι πλέον υποχρεωμένα να καθιερώσουν κατώτατα όρια ή κριτήρια, τα οποία οφείλουν να πληρούνται προκειμένου να κριθεί η υπαγωγή ενός έργου ή όχι σε ΕΠΕ. Μάλιστα στο ίδιο άρθρο, στην παράγραφο 4, εντοπίζεται η συμβολή του ενωσιακού δικαίου, όπου σε περίπτωση αμφιβολιών σχετικά με τις επιπτώσεις ενός έργου ή μιας δραστηριότητας στο περιβάλλον, μπορούν να χρησιμοποιηθούν πληροφορίες και δεδομένα από άλλα ενωσιακά νομοθετήματα πλην της παρούσας οδηγίας<sup>100</sup>.

Η αρμόδια διοικητική αρχή, κατόπιν υποβολής των απαραίτητων πληροφοριών από τον υπεύθυνο του έργου, θα πρέπει να αποφασίσει μέσα σε 90 ημέρες για την αναγκαιότητα υποβολής ΕΠΕ ή όχι, με βάση τα όσα προβλέπονται στην αναθεωρημένη Οδηγία. Ακόμη και αν το έργο εξαιρεθεί από τη διαδικασία ΕΠΕ, ο υπεύθυνος του έργου θα πρέπει να καταθέσει αντισταθμιστικά μέτρα για την ενδεχόμενη επιβάρυνση του περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα η διοίκηση οφείλει να ελέγξει την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα τους, ταυτόχρονα όμως πρέπει να προβλέψει κατάλληλες διαδικασίες για την παρακολούθηση αυτών των επιπτώσεων<sup>101</sup>. Θα πρέπει να

---

<sup>98</sup>Οπ. π. (σημ. 93)σελ. 249.

<sup>99</sup>Στην περίπτωση αυτή όμως θα επιβληθούν μέτρα πρόληψης και μετριασμού των ενδεχόμενων επιπτώσεων από την πλευρά της πολιτείας στον πάροχο του έργου, σε μικρότερη κλίμακα.

<sup>100</sup>Η συμβολή του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι σημαντική στην ερμηνεία των Ευρωπαϊκών Οδηγιών, ιδιαίτερα μάλιστα στο πλαίσιο εξέτασης σχετικών προδικαστικών ερωτημάτων, που έχουν υποβάλει τα Δικαστήρια των κρατών μελών αναφορικά με την ερμηνεία των διατάξεων των Οδηγιών για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, καθώς και για τα δικαιώματα συμμετοχής του ενδιαφερόμενου κοινού στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: Οπ. π. (σημ. 72)σελ. 208.

<sup>101</sup>Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Οπ. π. (σημ. 75)Άρθρο 4, Παράγραφος 6 και παράγραφος 35,(προσπελάστηκε 23/08/2015).

σημειωθεί ότι, η διαδικασία εκπόνησης μιας ΜΠΕ, προβλέπεται να γίνεται από ειδικούς, γεγονός που αποδεικνύει ότι δίνεται έμφαση στις ποιοτικές προδιαγραφές της διαδικασίας ΕΠΕ<sup>102</sup>. Παράλληλα, από την πλευρά της πολιτείας, οι ειδικοί που θα ασχοληθούν με μια ΕΠΕ, θα πρέπει να είναι αντίστοιχα καταρτισμένοι προκειμένου να μπορούν να την επεξεργαστούν δεδομένου του γεγονότος πως αυτή αποτελεί το θεμέλιο λίθο για την αδειοδότηση και την ολοκλήρωση ενός έργου<sup>103</sup>.

Εν τέλει, οι υπεύθυνες αρχές για την αδειοδότηση έργων κι δραστηριοτήτων, οφείλουν να κοινοποιήσουν τις αποφάσεις τους, είτε υποχρεώνουν ένα έργο να υποβληθεί σε ΕΠΕ, είτε το εξαιρούν από τη διαδικασία, σύμφωνα με όσα προβλέπονται, είτε αδειοδοτούν ένα αναπτυξιακό έργο/δραστηριότητα είτε το απορρίπτουν. Παράλληλα, υποχρεούνται να κοινοποιήσουν την αιτιολογία της απόφασής τους, κατά πόσο έλαβαν υπόψη τους την άποψη του κοινού<sup>104</sup> (άρθρο 1, παράγραφος 2ν). Μάλιστα στην περίπτωση έργων με διασυνοριακές επιπτώσεις χαρακτηριστικά στο άρθρο 9 παράγραφος 1 β, ότι η απόφαση της διοίκησης θα πρέπει να εμπεριέχει τους κύριους λόγους και το σκεπτικό όπου βασίστηκε η απόφαση, όπως είναι η περίληψη των αποτελεσμάτων των διαβουλεύσεων, οι περιβαλλοντικές πληροφορίες, όπως αυτές προβλέπονται κατά τα άρθρα 5-7 και κυρίως, ο τρόπος με τον οποίο τα αποτελέσματα ενσωματώθηκαν στην τελική απόφαση. Ακόμη και στην περίπτωση άρνησης χορήγησης άδειας<sup>105</sup> θα πρέπει να αναφέρονται αιτιολογημένα οι λόγοι της άρνησης, οι οποίοι θα πρέπει επίσης να ανακοινωθούν (άρθρο 8, παράγραφος 2).

Εν κατακλείδι, η διαδικασία ΕΠΕ, αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς επιτρέπει την αναπτυξιακή διαδικασία να πραγματοποιείται σε ένα πλαίσιο μέριμνας προκειμένου οι δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις, να είναι όσο το δυνατόν πιο περιορισμένες. Επίσης, μια ΜΠΕ, λειτουργεί ως ένα μέσο συνεχούς παρακολούθησης των ανθρωπογενών επεμβάσεων στο περιβάλλον καθώς, ενώ αρχικά ανιχνεύονται οι πιθανές

<sup>102</sup>Οπ.π.(σημ. 95) παρ. 33 : «Οι ειδικοί οι επιφορτισμένοι με την εκπόνηση μελετών εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων θα πρέπει να διαθέτουν προσόντα και ικανότητες...»

<sup>103</sup>Οπ. π. (σημ 93).

<sup>104</sup>Οπ. π. (σημ. 95), Άρθρο 8, 1, παράγραφος α.

<sup>105</sup>Δηλαδή είτε απαιτείται screening είτε όχι, είτε απαιτείται ΕΠΕ είτε όχι, με γνώμονα πάντα τις σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον όπως αυτές προβλέπονται από τα Παραρτήματα της Οδηγίας.

επιπτώσεων ενός έργου και προσδιορίζονται οι δυνατές εναλλακτικές λύσεις, στη συνέχεια, συγκεντρώνονται όλα τα δεδομένα που θα περιέχει η μελέτη και ελέγχεται η ακρίβειά της. Αφού ολοκληρωθεί η συλλογή των πληροφοριών συντάσσεται η μελέτη, υποβάλλεται στην αρμόδια υπηρεσία και ζητείται η γνώμη όλων όσων επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από την εκτέλεση του συγκεκριμένου έργου. Όταν εγκριθεί το έργο και αρχίσει η πραγματοποίησή του, γίνεται τακτικός έλεγχος της κατάστασης του περιβάλλοντος<sup>106</sup>.

#### 2.4 Η συμμετοχή του κοινού στο πλαίσιο της Οδηγίας ΕΠΕ

Η συμμετοχή του κοινού στο πλαίσιο της Οδηγίας ΕΠΕ, αποτελεί σημαντικό παράγοντα συνδρομής στη διαδικασία λήψης περιβαλλοντικών αποφάσεων από τις αρμόδιες αρχές, να αναγνωρίσουν τον πιθανό αντίκτυπο των σχεδιαζόμενων έργων και να εισάγουν μια οικολογική διάταξη στις αποφάσεις τους. Με αυτό τον τρόπο, οι περιβαλλοντικές αποφάσεις, γίνονται περισσότερο αποδεκτές από τους πολίτες, μειώνονται οι κοινωνικές αντιδράσεις και σημειώνονται λιγότεροι δικαστικοί αγώνες.<sup>107</sup>

Η δημόσια διαβούλευση, αναφερόταν στο άρθρο 6, της αρχικής Οδηγίας ΕΠΕ, (85/337/ΕΟΚ) όπου προβλεπόταν ένα ελάχιστο επίπεδο συμμετοχής των πολιτών, που επηρεαζόταν από έργα και δραστηριότητες με συνέπειες στο περιβάλλον. Ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιούνταν η διαβούλευση, οριζόταν από τα κράτη μέλη, τα οποία όφειλαν να θέσουν στη διάθεση του κοινού κάθε αίτηση άδειας, καθώς και τις περιβαλλοντικές πληροφορίες που αφορούσαν στο σχεδιαζόμενο έργο και να δίνεται στο ενδιαφερόμενο κοινό η δυνατότητα να εκφράσει τη γνώμη του πριν αρχίσει το σχέδιο. Επίσης, η Οδηγία προέβλεπε ότι, τα κ-μ, έπρεπε να

<sup>106</sup> Μουσιόπουλος, Ν., *Προδιαγραφές για Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών, Εργαστήριο Μετάδοσης Θερμότητας και Περιβαλλοντικής Μηχανικής, εκδ. Ζήτη, Θεσσαλονίκη 1998, σελ. 3.

<sup>107</sup> Karageorgou, V, «Granting development consent by specific legislative act. Choice to circumvent public participation and judicial control? The European perspective», στο Westra, L., Taylor, P. and Michelot, A. (επίμ.) *Confronting Ecological and Economic Collapse, Ecological integrity for law policy and human rights*, Routledge Publications, London and New York 2013, σελ. 93.



ορίζουν κατάλληλες προθεσμίες για τα διάφορα στάδια της διαδικασίας ΕΠΕ, ώστε να είναι δυνατό να λαμβάνεται απόφαση μέσα σε εύλογες προθεσμίες<sup>108</sup>.

Αποτελεί γεγονός πως, η ευρωπαϊκή κουλτούρα είχε πάντα ως βασικό της γνώμονα, το δημοκρατικό και διαφανή τρόπο λήψης των αποφάσεων. Προκειμένου όμως να υπάρξει ανοιχτή διαδικασία λήψης αποφάσεων, θα πρέπει το κοινό να έχει πρόσβαση στις πληροφορίες και η διοίκηση θα πρέπει να διευκολύνει την παροχή αυτών των πληροφοριών, κάτι που πρέπει να ακολουθείται και στο πεδίο των περιβαλλοντικών αποφάσεων. Έτσι λοιπόν η Οδηγία 2003/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Μαΐου 2003, σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού στην κατάρτιση ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων που αφορούν το περιβάλλον, με την τροποποίηση όσον αφορά τη συμμετοχή του κοινού και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, των οδηγιών 85/337/ΕΟΚ και 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου, υπογραμμίζει στο προοίμιο της, τη σημασία της συμμετοχής εκτός από τους πολίτες και τη συμμετοχή ενώσεων, οργανώσεων και ΜΚΟ ως βασική συνιστώσα για την προαγωγή της προστασίας του περιβάλλοντος<sup>109</sup>.

Οι αναφορές σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού επικεντρώνονται στις παραγράφους 6,7,8 και στο άρθρο 2 και 6 όπου αναφέρονται οι λεπτομέρειες σχετικά με την έγκαιρη πληροφόρηση και συμμετοχή του κοινού κατά τη διαδικασία ΕΠΕ, στα έργα που προβλέπονται στο Παράρτημα Ι<sup>110</sup>. Παράλληλα, η Οδηγία παρέχει ευελιξία στα κ-μ σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεών της, ενώ τις λεπτομέρειες σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού την αφήνει σε εκείνα, υπογραμμίζοντας την ανάγκη να παρέχονται εύλογα χρονικά περιθώρια στο ενδιαφερόμενο κοινό, προκειμένου να μπορεί να συμμετέχει, ενώ η αρμόδια διοικούσα αρχή, πρέπει να λάβει υπόψη τις απόψεις του κοινού «δεόντως»<sup>111</sup>.

Θα πρέπει όμως να υπογραμμιστεί ότι η προαναφερόμενη Οδηγία αναφέρει χαρακτηριστικά ότι, στο ενδιαφερόμενο κοινό πρέπει να παρέχονται έγκαιρα και πραγματικά οι

<sup>108</sup>Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 1985 για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, Άρθρο 6, διαθέσιμη σε : <http://www.prosodol.gr/sites/prosodol.gr/files/85-337-EOK.pdf> (προσπελάστηκε 2/07/2015).

<sup>109</sup>Οπ. π. (σημ. 74).

<sup>110</sup>Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την Οδηγία 2003/35/ΕΚ, βλέπε : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32003L0035&from=EL>

<sup>111</sup>Οπ. π. (σημ. 95) Άρθρο 2, παρ. γ : «Κατά τη λήψη των αποφάσεων, λαμβάνονται δεόντως υπόψη τα αποτελέσματα της συμμετοχής του κοινού».

δυνατότητες να συμμετάσχει στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σχετικά με το περιβάλλον που αναφέρονται στο άρθρο 2 παράγραφος 2 και, για το σκοπό αυτό, έχει το δικαίωμα να διατυπώνει παρατηρήσεις και γνώμες, όταν όλες οι επιλογές είναι ακόμη δυνατές, στην αρμόδια αρχή, πριν από τη λήψη της απόφασης για τη συναίνεση πραγματοποίησης του αναπτυξιακού έργου. Στο πλαίσιο αυτό, προστίθεται το Παράρτημα V όπου προσδιορίζονται οι λεπτομέρειες για τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη των αποφάσεων, όπως είναι οι λεπτομέρειες σχετικά με τις αρμόδιες αρχές που είναι υπεύθυνες για τη λήψη της απόφασης, τις αρχές από τις οποίες μπορούν να παρασχεθούν σχετικές πληροφορίες και τις αρχές προς τις οποίες μπορούν να υποβληθούν παρατηρήσεις ή τα ερωτήματα και λεπτομέρειες του χρονοδιαγράμματος για τη διαβίβαση των παρατηρήσεων ή ερωτημάτων<sup>112</sup>.

Στη συνέχεια ακολούθησε η Οδηγία 2011/92/ΕΕ, η οποία τροποποιήθηκε από την Οδηγία 2014/52/ΕΕ, όπου αναφέρονται οι πρόσφατες εξελίξεις του περιβαλλοντικού δικαίου αναφορικά τη συμμετοχή του κοινού. Πιο συγκεκριμένα, η συμμετοχή του κοινού σύμφωνα με την Οδηγία του 2014, προβλέπεται στο άρθρο 1, 6, 7, όπου η αρμόδια υπηρεσία που είναι υπεύθυνη για την αδειοδότηση, όταν έχει στη διάθεσή της, τις απαραίτητες πληροφορίες από τον πάροχο του έργου για τα χαρακτηριστικά του έργου, -καθώς και ενδεχόμενους προκαταρτικούς ελέγχους ή επιπρόσθετες πληροφορίες για το έργο από την πλευρά της-, τότε πρέπει να διαθέσει τις πληροφορίες αυτές στο ενδιαφερόμενο κοινό για να ξεκινήσει η διαδικασία της διαβούλευσης.

Βέβαια, η διαμόρφωση της διαδικασίας συμμετοχής του κοινού, επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των κ-μ, γεγονός που ενδεχομένως να αφήνει κάποια περιθώρια ώστε η διοίκηση να μην εκτελέσει διεξοδικά κάποιες διαδικασίες, όπως για παράδειγμα, να θέσει σύντομα χρονικά διαστήματα και το κοινό να μην προλάβει να συμμετάσχει ουσιαστικά, ιδιαίτερα μάλιστα όταν πρόκειται για πολύπλοκα έργα. Παρόλα αυτά, η διοίκηση οφείλει να διαθέσει τις πληροφορίες αυτές, με τέτοιο τρόπο ώστε το ενδιαφερόμενο κοινό να έχει εύκολη πρόσβαση σε αυτές ώστε να μπορεί να εκφέρει γνώμη. Το χρονοδιάγραμμα διαβούλευσης με το κοινό κατά τη διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, θα πρέπει να είναι ελάχιστης διάρκειας τουλάχιστον 30 ημέρες, σύμφωνα με την παράγραφο 7 του άρθρου 5 και η διαδικασία αυτή πρέπει να

---

<sup>112</sup>Οπ.π. (σημ. 95) .

ακολουθείται πριν από οποιαδήποτε τελική απόφαση της διοίκησης, δηλαδή σε «πρώιμο στάδιο» όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται<sup>113</sup>. Κατά την κοινοποίηση της απόφασης των αρμοδίων αρχών για την αδειοδότηση, θα πρέπει να υπάρχει αναφορά κατά πόσο έλαβαν υπόψη στην έκδοση της απόφασης την άποψη του κοινού (Άρθρο 1, παρ. 2 ν).

Από την άλλη πλευρά, υπάρχει μια εξαίρεση στη διοικητική διαδικασία εφαρμογής της Οδηγίας ΕΠΕ, αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι : «Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στα έργα που εγκρίνονται λεπτομερώς με ειδική εθνική νομοθετική πράξη, καθότι οι στόχοι που επιδιώκονται με την παρούσα οδηγία, συμπεριλαμβανομένης της παροχής πληροφοριών, επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας.»<sup>114</sup> .Η εξαίρεση αυτή διατηρήθηκε και στην τελευταία τροποποίηση της Οδηγίας ΕΠΕ (2014/52/ΕΕ), η οποία αναριθμείται και προβλέπεται στο άρθρο 2, όπου προστίθεται η παράγραφος 5, αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι: «Υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 7, στις περιπτώσεις στις οποίες ένα έργο εγκρίνεται με συγκεκριμένη πράξη εθνικής νομοθεσίας, τα κράτη μέλη δύνανται να εξαιρούν το συγκεκριμένο έργο από τις διατάξεις που αφορούν τη δημόσια διαβούλευση που θεσπίζει η παρούσα οδηγία, υπό τον όρο ότι πληρούνται οι στόχοι της παρούσας οδηγίας. Τα κράτη μέλη ενημερώνουν την Επιτροπή για κάθε περίπτωση εφαρμογής της εξαίρεσης που αναφέρεται στο πρώτο εδάφιο κάθε δύο έτη από τις 16 Μαΐου 2017»<sup>115</sup>.

Η προαναφερόμενη εξαίρεση επιτρέπει την απόκλιση από τη διαδικασία της συμμετοχής του κοινού και το δικαστικό έλεγχο, στην περίπτωση αδειοδότησης ενός σχεδίου με την ψήφιση πράξης νομοθετικού περιεχομένου. Βασική προϋπόθεση για να μην χρησιμοποιείται αυτή η εξαίρεση συστηματικά, παρακάμπτοντας την εφαρμογή της Οδηγίας ΕΠΕ, είναι να εφαρμόζεται σε εξαιρετικά ιδιαίτερες περιπτώσεις, και πριν την ψήφιση του νόμου, να προηγείται συζήτηση στη Βουλή, ενώ θα πρέπει να προβλέπονται διατάξεις για το μετριασμό του περιβαλλοντικού αντίκτυπου του σχεδιαζόμενου έργου.

Σύμφωνα με την πρόσφατη τροποποίηση της Οδηγίας τα κ-μ θα πρέπει να αναφέρουν στην Επιτροπή κάθε δύο χρόνια τις περιπτώσεις εκείνες που εφάρμοσαν την εξαίρεση, θέτοντας με αυτό

---

<sup>113</sup>Οπ. π. (σημ. 107) σελ. 93-94.

<sup>114</sup> Οπ. π. (σημ. 107), Άρθρο 1, παράγραφος 4, στην κωδικοποιημένη έκδοση της Οδηγίας 2011/92/ΕΕ.

<sup>115</sup>Οπ. π. (σημ. 95)

τον τρόπο ένα πλαίσιο ελέγχου, αποτρέποντας την συχνή εφαρμογή της εξαίρεσης. Σε κάθε περίπτωση η δικαστική προστασία θα πρέπει να εφαρμόζεται σε περιπτώσεις που εντοπίζονται αυθαιρέσιες αναφορικά με την προστασία του περιβάλλοντος.

Εν κατακλείδι η Οδηγία 2011/52/ΕΕ όπως τροποποιήθηκε από την 2014/52/ΕΕ, εισάγει καινοτόμα στοιχεία, ως αποτέλεσμα της εξέλιξης του δικαίου περιβάλλοντος, ισχυροποιεί τις υποχρεώσεις που διέπουν τη διαδικασία ΕΠΕ, αφήνοντας όμως περιθώρια ευελιξίας στα κ-μ να προσαρμόσουν τις λεπτομέρειες εφαρμογής της, σύμφωνα με το εθνικό νομοθετικό τους πλαίσιο.<sup>116</sup> Ωστόσο, η υποχρέωση εφαρμογής του ελαχίστου χρονικού περιθωρίου των 30 ημερών για την διεξαγωγή δημόσιας διαβούλευσης με το ενδιαφερόμενο κοινό, δημιουργεί μια δικλείδα ασφαλείας για τη συμμετοχή του, αποτρέποντας τα κ-μ να εφαρμόσουν μικρότερα χρονικά διαστήματα, επιφέροντας αποδυνάμωση του προαναφερόμενου δικαιώματος. Θα πρέπει όμως να υπογραμμιστεί πως, αντισταθμιστικός παράγοντας στα ελαστικά θεσμικά περιθώρια που επιτρέπει η Οδηγία στα κ-μ, θα πρέπει να είναι η κατάλληλη θεσμική και διοικητική θωράκιση των κρατών προκειμένου να μην καταστρατηγούνται οι αρχές της Οδηγίας ούτε τα περιβαλλοντικά δικαιώματα του ενδιαφερόμενου κοινού.

## 2.5 Συμπέρασμα πρώτου μέρους.

Το περιβαλλοντικό δίκαιο χαρακτηρίζεται από μια δυναμική εξέλιξη, γεγονός που αποτυπώνεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο από τις τροποποιήσεις των Οδηγιών στο πέρασμα των ετών, ανταποκρινόμενες στα ανακύπτοντα κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά δεδομένα. Στην εξελικτική αυτή πορεία, συνέβαλε επίσης και η υιοθέτηση σημαντικών νομικών κειμένων, είναι η Σύμβαση του Άαρχους. Επιπροσθέτως, η προώθηση των δημοκρατικών αρχών σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, συνέβαλλε σημαντικά στην συμμετοχή των πολιτών κατά τη διαδικασία περιβαλλοντικών αποφάσεων των διοικητικών αρχών. Στο πλαίσιο αυτό, η Οδηγία ΕΠΕ, που

---

<sup>116</sup>Οπ. π. (σημ. 93) σελ. 254.

αναφέρεται στη συμμετοχή του κοινού κατά τη διαδικασία εκτίμησης των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, τροποποιήθηκε αρκετές φορές.

Η Οδηγία 2011/92/ΕΕ όπως τροποποιήθηκε από την 2014/52/ΕΕ, ενδυναμώνει ορισμένες διαδικαστικές παραμέτρους των ΜΠΕ, όπως είναι η ποιότητα των μελετών αυτών, καθώς θα πρέπει να εκπονούνται και να ελέγχονται από εμπειρογνώμονες. Επίσης εξασφαλίζεται η αποτελεσματικότερη συμμετοχή του κοινού, καθώς τα χρονικά περιθώρια της δημόσια διαβούλευσης, θα πρέπει να είναι ελάχιστης διάρκειας 30 ημερών. Επιπροσθέτως, επιτυγχάνεται μεγαλύτερη λογοδοσία και διαφάνεια στις περιβαλλοντικές αποφάσεις των διοικητικών αρχών, καθώς προβλέπεται να αιτιολογούν οι αρμόδιες διοικητικές αρχές, κατά πόσο έλαβαν υπόψη τις απόψεις του ενδιαφερομένου κοινού. Παράλληλα η διοίκηση, πρέπει να λογοδοτεί ακόμη και για τις περιπτώσεις εκείνες, που απορρίπτει την κατασκευή ενός έργου ή μιας δραστηριότητας.

Η τροποποιημένη οδηγία προσεφέρει λεπτομερέστερη καθοδήγηση για την υπαγωγή ή όχι των σχεδιαζόμενων έργων και δραστηριοτήτων σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Από την άλλη πλευρά, η διεξαγωγή έρευνας από την πλευρά του κράτους, κατά πόσο μια ΜΠΕ στηρίζεται σε απτά επιστημονικά δεδομένα, δεν είναι υποχρεωτική, επιτρέποντας περιθώρια ενδεχόμενης μεροληψίας από την πλευρά του υπευθύνου του έργου. Ως δικλίδα ασφαλείας στον ενδεχόμενο κίνδυνο μεροληψίας από τον πάροχο του έργου, θα μπορούσε να εφαρμοστεί η επιτήρηση από ουδέτερο φορέα που θα είχε ως αποκλειστική αρμοδιότητα τον επιστημονικό έλεγχο τέτοιων περιπτώσεων<sup>117</sup>. Σε αυτό το σημείο επεμβαίνουν οι ΜΚΟ που έχουν ως αντικείμενο την προστασία του περιβάλλοντος και διαθέτουν το επιστημονικό και γνωστικό υπόβαθρο να αναγνωρίζουν αν μια ΜΠΕ ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα ή όχι. Ωστόσο ο δικαστικός έλεγχος ενδεχόμενων αυθαιρεσιών που θα επέφεραν δυσμενείς περιβαλλοντικές συνέπειες ή παρατυπίες σχετικά με την τήρηση των προβλεπόμενων διαδικασιών αναφορικά με τη συμμετοχή του κοινού, αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του περιβαλλοντικού δικαίου.

Ανακεφαλαιώνοντας, η συμμετοχή του κοινού κατά τη διαδικασία λήψης περιβαλλοντικών αποφάσεων αποτελεί την ουσιαστικότερη εφαρμογή της περιβαλλοντικής δημοκρατίας, προωθώντας τη διαφάνεια στις διοικητικές αποφάσεις που σχετίζονται με το περιβάλλον, και τη

---

<sup>117</sup>Οπ.π. (σημ. 84) σελ. 75.

λογοδοσία της διοίκησης. Η Οδηγία ΕΠΕ, κατά τη διάρκεια των 40 ετών εφαρμογής της, έχει προσεγγίσει τον στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης, όμως τα εμπόδια που ανακύπτουν λόγω των δυσμενών οικονομικών συγκυριών είναι πολλά και χρειάζεται επαγρύπνηση προκυμμένου ώστε να μη θυσιαστούν οι βασικές αρχές της Οδηγίας στο βωμό του κέρδους.

## Μέρος II

### Η Συμμετοχή του κοινού στις περιβαλλοντικές αποφάσεις στο εθνικό θεσμικό πλαίσιο

#### Κεφάλαιο 3<sup>ο</sup>

##### 3.1 Η προστασία του περιβάλλοντος στην Ελληνική έννομη τάξη. Σύντομη ιστορική αναδρομή

Στην Ελλάδα, το πρόβλημα της υποβάθμισης του περιβάλλοντος άρχισε να εμφανίζεται τη δεκαετία του 1960, ως αποτέλεσμα της οικονομικής ανάπτυξης, χωρίς την ύπαρξη μέριμνας για την προστασία του. Με τη συμβολή των επιστημονικών γνώσεων που προέκυψαν τις επόμενες δεκαετίες τεκμηριώνοντας την ευρύτερη περιβαλλοντική υποβάθμιση, οδηγήθηκε τόσο η παγκόσμια κοινότητα, όσο και η Ελλάδα στην υιοθέτηση ενός νομικού πλαισίου για την προστασία του περιβάλλοντος.

Έτσι, το 1975 με την ψήφιση του τότε Συντάγματος, υιοθετείται η προστασία του περιβάλλοντος μέσα από τα άρθρα 24 και 117 (παρ. 3-4) όπου καθιερώνεται για πρώτη φορά<sup>118</sup>, η προστασία του φυσικού αλλά και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Πριν από αυτό, και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1970, η προστασία του περιβάλλοντος υπαγόταν σε διατάξεις νομοσχεδίων, ενώ αξίζει να αναφερθεί ότι, το 1971 η χώρα μας υπέγραψε τη Σύμβαση Ramsar (Σύμβαση για τους Υγροβιότοπους Διεθνούς Σημασίας ειδικά ως Οικότοποι Υδρόβιων Πτηνών) η οποία, έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν.Δ.191/20-11-1974 και το νόμο 1950/1991 «για την επικύρωση των τροποποιήσεων της Σύμβασης Ραμσάρ»<sup>119</sup>. Το 1976, ψηφίστηκε ο ν. 360/1976 «Περί χωροταξίας

<sup>118</sup>Το γεγονός αυτό, φέρνει την Ελλάδα στην πρωτοπορία της συνταγματικής προστασίας του περιβάλλοντος ανάμεσα στα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέχρι τότε συνταγματικής προστασίας έχαιρε μόνον η ανθρώπινη ζωή με το άρθρο 13 του Συντάγματος του 1952 και το άρθρο 7 του Συντάγματος του 1927 και επομένως μόνο έμμεσα η προστασία του περιβάλλοντος σχετιζόταν με την προστασία της ζωής του ανθρώπου, η οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με ένα ισορροπημένο φυσικό περιβάλλον. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλέπε : Ζαγκλέ, Ε., Ζαμπάρας, Μ, «Η ιστορική εξέλιξη του δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα», 30/05/2012, διαθέσιμο στο ιστότοπο : <http://www.monumenta.org/article.php?IssueID=4&ArticleID=741&CategoryID=35&lang=gr> (προσπελάστηκε 28/07/2015).

<sup>119</sup>Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: Ελληνικοί Υγρότοποι Ραμσάρ, Αξιολόγηση Προστασίας και Διαχείριση, Ελληνικοί Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Φεβρουάριος 2009, διαθέσιμο σε: [http://politics.wwf.gr/images/stories/docs/2009\\_ngo\\_ramsar\\_report\\_gr.pdf](http://politics.wwf.gr/images/stories/docs/2009_ngo_ramsar_report_gr.pdf) (προσπελάστηκε 28/07/2015).

και περιβάλλοντος», ενώ στη συνέχεια ακολούθησε η υιοθέτηση νόμων, με απώτερο στόχο την προστασία του, καθώς και η υπογραφή διεθνών περιβαλλοντικών συμφωνιών<sup>120</sup>.

Με την πάροδο των ετών και την εξέλιξη των κοινωνικών, πολιτικών, επιστημονικών και περιβαλλοντικών δεδομένων, ακολούθησε ένα από τα πιο καινοτόμα στοιχεία του Ελληνικού Συντάγματος, το Άρθρο 24, το οποίο υιοθετήθηκε χρονικά, μετά την πτώση της στρατιωτικής χούντας. Το Άρθρο αυτό, έθετε ένα πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος και αναβάθμισε το περιβάλλον ως ένα δημόσιο αγαθό, υψίστης σημασίας που θα έπρεπε να προστατεύεται<sup>121</sup>, γεγονός που είχε κατοχυρωθεί σε μεγάλο βαθμό από τη νομολογία του ΣτΕ της δεκαετίας του 1980. Παράλληλα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι στο άρθρο 24<sup>122</sup> δεν περιλαμβάνεται ο ορισμός της έννοιας του περιβάλλοντος, με αποτέλεσμα να θεωρείται ως περιβάλλον τα φυσικά οικοσυστήματα (χερσαία, υδάτινα, ή εναέρια) και η γεωργική γη. Με αυτό τον τρόπο δινόταν μια ευρύτερη διάσταση στην έννοια του περιβάλλοντος, καθώς σε αυτό, περιλαμβάνεται ο χώρος που περιβάλλει τον άνθρωπο, μαζί με τη χλωρίδα, την πανίδα και τους φυσικούς πόρους<sup>123</sup>.

Θα πρέπει να σημειωθεί πως, ιδιαίτερα κομβική είναι η συμβολή του Συμβουλίου Επικρατείας, στην εξέλιξη του δικαίου περιβάλλοντος στην ελληνική έννομη τάξη, ιδιαίτερα όσον αφορά την ερμηνεία του Άρθρου 24. Σύμφωνα μάλιστα, με ορισμένες αποφάσεις του κατά τη δεκαετία του 1980, (ΣτΕ 1097/1987) υποστηρίχθηκε ότι, οι περιβαλλοντικές αξίες υπερισχύουν έναντι άλλων θεσμικών αξιών, ενώ οι διατάξεις που ορίζουν ως εθνικό στόχο την προστασία του περιβάλλοντος, έχουν περισσότερο κύρος σε σχέση με άλλες συνταγματικές διατάξεις (ΣτΕ 1525/1981)<sup>124</sup>. Μια από τις πλέον σημαντικές θεωρίες που αναπτύχθηκε εκείνη την περίοδο,

<sup>120</sup> Το 1976 ψηφίστηκε ο ν.314/1976 Περί κυρώσεως της Διεθνούς Συμβάσεως των Βρυξελλών του 1969, «Περί αστικής ευθύνης συνεπεία ζημιών εκ ρυπάνσεως υπό πετρελαίου», ενώ το 1978 ακολουθεί ο ν.855/1978 «Περί κυρώσεως της Διεθνούς Συμβάσεως της Βαρκελώνης του 1976» «Περί προστασίας της Μεσογείου Θαλάσσης εκ ρυπάνσεως». Παναγόπουλος, Θ., *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, Δ' Έκδοση Αναθεωρημένη – Συμπληρωμένη, εκδ. Αθ. Σταμούλης, Αθήνα, 2004, σελ 35.

<sup>121</sup> Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Karageorgou, V., *Institutions promoting sustainability in Greece*, Paper presented at the Conference organized by the Yale Law School and the UNITAR on the topic: «Environmental Governance and Democracy», New Heaven, May 2008, σελ. 9, διαθέσιμο σε : [www.yale.edu/environmentcenter/envdem/docs](http://www.yale.edu/environmentcenter/envdem/docs) (προσπελάστηκε 05/08/2015).

<sup>122</sup> Τόσο του Συντάγματος του 1976 όσο και του 1986.

<sup>123</sup> Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: Σιούτη, Γλ., *Εγχειρίδιο Δικαίου του Περιβάλλοντος*, Β' Έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα –Θεσσαλονίκη, 2011, σελ 10.

<sup>124</sup> Οπ. π. (σημ. 121) σελ. 9.



προέβλεπε πως, ενδεχόμενη άδεια επέκτασης του πολεοδομικού σχεδιασμού η οποία θα περιόριζε τα υφιστάμενα οικοσυστήματα, θα θεωρούνταν αντισυνταγματική<sup>125</sup>.

Το 1986 ψηφίζεται ο ν.1650/85 «Για την προστασία του περιβάλλοντος» ό οποίος στηρίζεται νομικά στο αρθρ. 24 του Συντάγματος (1975/86), έχοντας ως βασικό στόχο την καθιέρωση θεμελιωδών κανόνων δικαίου, καθώς επίσης και σχετικών κριτηρίων και μηχανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος. Σημαντικό επίσης στοιχείο του προαναφερόμενου νόμου ήταν η αποσαφήνιση –μεταξύ άλλων ορισμών- της έννοιας του περιβάλλοντος, ενώ υπογράμμιζε την υποχρέωση του κράτους, να προστατεύει το φυσικό, πολιτιστικό περιβάλλον, τα δάση, τα μνημεία των παραδοσιακών περιοχών<sup>126</sup>.

Η περιβαλλοντική νομολογία ωρίμασε τη δεκαετία του 1990, ενώ αρκετές διοικητικές πράξεις που επέτρεπαν την περαιτέρω υποβάθμιση του περιβάλλοντος, απορρίφθηκαν από το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο ως αντισυνταγματικές. Το 1991, δημιουργήθηκε το Ε΄ Τμήμα του ΣτΕ, έχοντας ως αποκλειστική αρμοδιότητα να επιλύει διαφορές σχετιζόμενες με περιβαλλοντικά ζητήματα, προσπαθώντας να αντισταθμίσει την έλλειψη λογικής εθνικής περιβαλλοντικής πολιτικής και την αντιμετώπιση μιας στενόμυαλης και δυσλειτουργικής γραφειοκρατίας.

Αποτελεί γεγονός ότι το Ε΄ Τμήμα του ΣτΕ, ακολούθησε μια προοδευτική ερμηνεία το Άρθρου 24 του Συντάγματος, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι εφάρμοσε βασικές αρχές του διεθνούς και ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού δικαίου χωρίς να περιμένει να ενσωματωθούν στο εθνικό νομικό πλαίσιο. Με αυτό τον τρόπο η αρχή της πρόληψης και η αρχή της προφύλαξης, υιοθετήθηκαν ως βασικές αρχές του Ελληνικού περιβαλλοντικού δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό, η συμβολή των αρχών της Διακήρυξης του Ρίο και η υιοθέτηση της βιώσιμης ανάπτυξης, επηρέασαν σε σημαντικό βαθμό τη νομολογία του Ε΄ Τμήματος του ΣτΕ, θέτοντας σε υψηλότερο επίπεδο την προστασία του

<sup>125</sup>Οπ. π. (σημ. 121) σελ. 9, ΣτΕ 10/1988, ΣτΕ 1199/1989, ΣτΕ 2242/1994.

<sup>126</sup>«...το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων, τα οποία ευρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και αισθητικές αξίες». Στο άρθρο 2, αναφέρονται οι ορισμοί των εννοιών, ρύπανση, μόλυνση και υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Ως προστασία του περιβάλλοντος νοείται «το σύνολο των ενεργειών, μέτρων και έργων, τα οποία έχουν ως στόχο την πρόληψη της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, την αποκατάσταση, διατήρηση ή βελτίωσή του». Οπ. π. (σημ. 122) σελ. 93-97.

περιβάλλοντος έναντι της οικονομικής ανάπτυξης, ενώ παράλληλα υπογραμμίστηκε πως η περιβαλλοντική μέριμνα πρέπει να διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στις πολιτικές δεσμεύσεις.

Ουσιαστικά, το Ε' Τμήμα του ΣτΕ έχει καταστεί κύριος θεματοφύλακας του περιβάλλοντος με τη νομολογία του επιδιώκει να διαμορφώσει περιβαλλοντική συνείδηση τόσο στους πολίτες, όσο και στην δημοσία διοίκηση. Αξίζει να σημειωθεί πως η νομολογία του, δεν αποτελεί ένα αυστηρό περιοριστικό κείμενο, που θέτει όρια στη λειτουργία του κράτους, αλλά, ένα σύστημα αρχών και κανόνων που καθοδηγούν το νομοθέτη κατά το σχεδιασμό της δημόσιας πολιτικής. Επίσης, επεκτείνεται στην αναδιάρθρωση των νομικών πρακτικών υπό το πρίσμα βασικών αρχών και των στόχων που τίθενται από το Σύνταγμα<sup>127</sup>.

Συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό, στην ενσωμάτωση των κοινοτικών Οδηγιών στην Ελληνική έννομη τάξη, προωθώντας την συμμετοχική περιβαλλοντική δημοκρατία, μέσω της πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση και την συμμετοχή του κοινού. Παράλληλα, αποθάρρυνε πρακτικές της διοίκησης που είχαν ως στόχο τον περιορισμό τω προαναφερόμενων περιβαλλοντικών δικαιωμάτων<sup>128</sup>.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, η ενσωμάτωση των Κοινοτικών Οδηγιών, συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στην εξέλιξη του περιβαλλοντικού δικαίου στη χώρα μας. Στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η υποχρέωση των αρχών, να παρέχουν στους πολίτες πληροφορίες σε θέματα περιβάλλοντος και το δικαίωμα των τελευταίων να συμμετέχουν, με τη διατύπωση απόψεων και προτάσεων, στις διαδικασίες αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων που ενδέχεται να έχουν περιβαλλοντικές επιπτώσεις, προβλεπόταν στις Οδηγίες 90/313/ΕΟΚ και 85/337/ΕΟΚ όπως συμπληρώθηκε με την Οδηγία 97/11/ΕΚ. Οι Οδηγίες αυτές, είχαν μεταφερθεί στο εσωτερικό δίκαιο της χώρας μας, αντιστοίχως, με την κοινή απόφαση 77921/1440/1995 των Υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης, Εσωτερικών, Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων (ΦΕΚ Β' 795) αφενός και με το άρθρο 5 του ν. 1650/1986 (ΦΕΚ Α' 160), που στη συνέχεια αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 του ν. 3010/2002 (ΦΕΚ Α' 91), και την κοινή απόφαση 75308/5512/1990 των Υπουργών

---

<sup>127</sup>Οπ. π. (σημ. 121)σελ. 8.

<sup>128</sup>Οπ. π. (σημ. 121).

Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και Εθνικής Οικονομίας (ΦΕΚ Β'691) αφετέρου<sup>129</sup>.

Με την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, η προστασία του περιβάλλοντος χαρακτηρίστηκε ρητά, όχι απλώς υποχρέωση του Κράτους, αλλά και δικαίωμα του καθενός<sup>130</sup>. Στη συνέχεια, ακολούθησε η υιοθέτηση νόμων και εξειδικευτικών ΚΥΑ, που αφορούσαν τμήματα της προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς και ενσωμάτωση στο εθνικό νομικό πλαίσιο κοινοτικών Οδηγιών, και σημαντικών νομικών κειμένων, όπως η Σύμβαση του Άαρχους. Παρατηρείται λοιπόν, μια κλιμακούμενη ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου, γύρω από την προστασία του περιβάλλοντος, το οποίο κινείται σύμφωνα, τόσο με το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο, όσο και με την εξέλιξη των διεθνών περιβαλλοντικών δεδομένων.

### 3.2 Η εφαρμογή της Σύμβασης Άαρχους στο πλαίσιο της εθνικής έννομης τάξης.

Η Σύμβαση του Άαρχους υπογράφηκε από την Ελλάδα το 1998 και κυρώθηκε το Δεκέμβριο του 2005 με το νόμο 3422/2005 (ΦΕΚ Α 303), κατοχυρώνοντας συγκεκριμένα δικαιώματα στον τομέα του περιβάλλοντος, όπως είναι το δικαίωμα της πρόσβασης σε πληροφορίες για περιβαλλοντικά ζητήματα τις οποίες κατέχουν οι δημόσιες αρχές, η συμμετοχή στις περιβαλλοντικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων και τέλος, η δικαστική προστασία σε περίπτωση παραβίασης των προαναφερόμενων δικαιωμάτων<sup>131</sup>. Από τη στιγμή που η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση του Άαρχους με τη θέσπιση σχετικών νόμων, ήταν υποχρεωμένη να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα, προκειμένου να επιτευχθεί συμβατότητα μεταξύ των διατάξεων της Σύμβασης και της ελληνικής έννομης τάξης.

<sup>129</sup>Μενουδάκος, Κ., *Η Σύμβαση Άαρχους και η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας για την πληροφόρηση και συμμετοχή των πολιτών*, Νόμος + Φύση, (Νοέμβριος 2007), διαθέσιμο σε <http://nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=3128&lang=1&catid=1> (προσπελάστηκε 10/08/2015).

<sup>130</sup>Οπ. π. (σημ. 122) σελ. 25-26

<sup>131</sup>Οπ. π. (σημ. 129) (προσπελάστηκε 13/6/2015).

Η εναρμόνιση με το περιεχόμενο της Σύμβασης Άαρχους αναφορικά με τους δύο πρώτους πυλώνες, έγινε στο πλαίσιο ενσωμάτωσης της Οδηγίας 2003/4/EK, που αφορούσε στην πρόσβαση του κοινού στις περιβαλλοντικές πληροφορίες και της Οδηγίας 2003/35/EK, η οποία αφορά την συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία κατάρτισης σχεδίων και προγραμμάτων με περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Για την εναρμόνιση με τις Οδηγίες αυτές, εκδόθηκαν σχετικές κοινές υπουργικές αποφάσεις και ειδικότερα, η πρώτη από τις Οδηγίες, μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο με την ΚΥΑ 11764/653/2006, ενώ για τη δεύτερη Οδηγία εκδόθηκε αρχικά η ΚΥΑ 37111/2021/2003, (ΦΕΚ Β΄1391), η οποία αναφέρεται στην ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού κατά τη διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων<sup>132</sup>.

Στο πλαίσιο της εφαρμογής των αρχών της Σύμβασης του Άαρχους, οι αρμόδιες διοικητικές αρχές οφείλουν να διευκολύνουν τους πολίτες στην αναζήτηση περιβαλλοντικών πληροφοριών, παρέχοντάς τους κατάλληλη καθοδήγηση. Μάλιστα, διάφορες περιβαλλοντικές πληροφορίες είναι διαθέσιμες στον επίσημο δικτυακό τόπο του Υπουργείου Παραγωγικής Ανασυγκρότησης Περιβάλλοντος και Ενέργειας<sup>133</sup>. Σύμφωνα, με το άρθρο 3 παράγραφος 1 της ΚΥΑ 11764/653/2006, (ΦΕΚ Β 327/17-3-2006), κάθε φυσικό και νομικό πρόσωπο μπορεί να έχει πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία υποβάλλοντας σχετική αίτηση, χωρίς την επίκληση έννομου συμφέροντος. Βέβαια θα πρέπει να σημειωθεί ότι, η αρμόδια διοικητική αρχή μπορεί να αρνηθεί την παροχή εκείνων των πληροφοριών που αναφέρονται σε συζητήσεις του Υπουργικού Συμβουλίου, ή πληροφοριών που αν δίνονταν, θα δυσχέραναν, την έρευνα δικαστικών, αστυνομικών ή στρατιωτικών αρχών, σχετικά με την τέλεση εγκλήματος ή διοικητικής παράβασης. Η άρνηση παροχής τέτοιων πληροφοριών, θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να είναι αιτιολογημένη, και να γνωστοποιείται στον αιτούντα μέσα σε ένα μήνα<sup>134</sup>.

<sup>132</sup>Οπ.π (σημ. 129)

<sup>133</sup>Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την Έκθεση Εφαρμογής της Σύμβασης Άαρχους από το ΥΠΕΚΑ βλέπε: *Aarhus Convention National Implementation Report of Greece (2014), Process by which this Report has been prepared*, σελ. 3, διαθέσιμο σε, <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=k9ro2oITlg%3D&tabid=232&language=el-GR> (προσπελάστηκε 23/08/2015)

<sup>134</sup>ΚΥΑ 11764/653/2006, (ΦΕΚ Β 327/17-3-2006), Άρθρο 3. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : [http://www.elinyae.gr/el/lib\\_file\\_upload/b327\\_06.1144056313149.pdf](http://www.elinyae.gr/el/lib_file_upload/b327_06.1144056313149.pdf) (προσπελάστηκε 20/06/2015)

Αναφορικά με την αποτελεσματικότερη διάδοση των περιβαλλοντικών πληροφοριών, έχει δημιουργηθεί, το Εθνικό Περιβαλλοντικό Δίκτυο Πληροφόρησης<sup>135</sup> το οποίο είναι ένας μηχανισμός για τη συλλογή και διάχυση δεδομένων, διαμέσου του διαδικτύου και παρέχει πληροφορίες σχετικά με τους κύριους περιβαλλοντικούς τομείς (αέρα, νερό, φύση, απόβλητα, εκπομπές και περιβαλλοντική νομοθεσία). Αποτελεί, ένα εθνικό αποθετήριο περιβαλλοντικών δεδομένων και έναν μηχανισμό ανταλλαγής πληροφοριών, μεταξύ σχετικών περιβαλλοντικών διοικητικών υπηρεσιών, καθώς και παροχής δεδομένων στο κοινό. Το σύστημα αυτό, περιέχει λειτουργίες για την υποστήριξη του εθνικού δικτύου EIONET -European Environment Information and Observation Network (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πληροφοριών και Παρατηρήσεων), ενός πλαισίου συνεργασίας του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος καθώς και τη λειτουργία του Clearing House Mechanism<sup>136</sup> της Σύμβασης Άαρχους. Ουσιαστικά, πρόκειται για ένα διεθνές δίκτυο ανταλλαγής περιβαλλοντικών πληροφοριών, όπου χαρακτηριστικό παράδειγμα σε αυτό το πλαίσιο πληροφόρησης αποτελεί, η άμεση ενημέρωση σε περίπτωση περιστατικού αέριας ρύπανσης, εφόσον η πληροφορία μπορεί να είναι διαθέσιμη σε μια ώρα από το διαδίκτυο, το ραδιόφωνο και την τηλεόραση καθώς και την εφαρμογή των κατάλληλων μέτρων όπως είναι οι οδηγίες σε πληττόμενο πληθυσμό κλπ.<sup>137</sup>.

Αναφορικά με την συμμόρφωση όσων προβλέπονται στη Σύμβαση Άαρχους, και κυρίως για την υιοθέτηση καλύτερης περιβαλλοντικής παιδείας, το κράτος παρέχει σεμινάρια επιμόρφωσης

<sup>135</sup> Το Ειδικό Περιβαλλοντικό Δίκτυο πληροφόρησης, λειτουργεί υπό την ευθύνη και το συντονισμό του ΥΠΕΚΑ, με επισπεύδουσα αρμόδια Υπηρεσία την Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού Περιβαλλοντικών Δράσεων (Ε.Υ.Σ.ΠΕ.Δ.). Βασικός στόχος του δικτύου πληροφόρησης είναι να διευκολύνει τη συνεχή ανταλλαγή εμπειρίας και πληροφόρησης μεταξύ των φορέων επιχειρησιακού προγραμματισμού και άσκησης περιβαλλοντικής πολιτικής και να συμβάλλει στην καλύτερη δυνατή αξιοποίηση της γνώσης όλων των συναρμόδιων φορέων και την καλύτερη δυνατή υποστήριξη της δημόσιας διαβούλευσης, που πρέπει να προηγείται κάθε προγραμματικής ή θεσμικής πρωτοβουλίας, στο χώρο των δημόσιων πολιτικών που αφορούν στο Περιβάλλον. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Συγκρότηση Εθνικού Περιβαλλοντικού Δικτύου – Ε.ΠΕ.ΔΙ. (Κ.Υ.Α με αρ. 19883/10-9-2008, άρθρο 3, παρ.4), διαθέσιμο, <http://www.eysped.gr/el/Documents/%CE%95%CE%A0%CE%95%CE%94%CE%99/1.%CE%A5.%CE%91%20135259.%2010%20%CE%91%CF%80%CF%81%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%BF%CF%85%202012.pdf> (προσπελάστηκε 15/06/2015).

<sup>136</sup> Η λειτουργία του δικτύου ανταλλαγής περιβαλλοντικών πληροφοριών μεταξύ των συμβαλλομένων μερών της Σύμβασης Άαρχους, γινόταν Σχετικά με την λειτουργία του Clearing House Mechanism, βλέπε : Οπ. π. (σημ. 133) και Economic Commission for Europe, *Aarhus Convention – An implementation Guide*, UN, Prepared by Stephen Stec and Susan Casey-Lefkowitz in collaboration with Jerzy Jendroska, Editorial Adviser, New York and Geneva 2000, σελ. 145, διαθέσιμο στον ιστότοπο, <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/acig.pdf> (προσπελάστηκε 15/06/2015).

<sup>137</sup> Οπ. π. (σημ. 133) σελ. 15, (προσπελάστηκε 18/06/2015).

σε μαθητές και εκπαιδευτικούς<sup>138</sup>. Στο ίδιο πλαίσιο ενσωμάτωσης των αρχών της Σύμβασης, κινείται και ο θεσμός των ΜΚΟ, καθώς ο ρόλος τους αναγνωρίζεται ως ιδιαίτερα σημαντικός, τόσο από τη εν λόγω Σύμβαση όσο και από τις Οδηγίες, αναφορικά με το κοινωνικό τους έργο και την συμβολή τους στην προστασία του περιβάλλοντος. Γι' αυτό το λόγο οι ΜΚΟ και το Κοινό, μπορούν να υποβάλλουν σχόλια και προτάσεις για τα περιβαλλοντικά θέματα κατά τα προκαταρκτικά στάδια της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, καθώς και κατά τη διάρκεια της δημόσιας διαβούλευσης<sup>139</sup>.

Αναφορικά με το άρθρο 6 της Σύμβασης του Άαρχους, σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού σε αποφάσεις για ειδικές δραστηριότητες, εκδόθηκαν δύο νόμοι οι οποίοι συνδράμουν στην εφαρμογή των στόχων του προαναφερόμενου άρθρου. Αυτοί είναι ο ν. 4014/2011 και ο ν. 4042/2012, οι οποίοι αποσκοπούν να απλουστεύσουν τις διαδικασίες εκπόνησης των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ) για έργα και δραστηριότητες που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, καθώς και επίσπευση των διαδικασιών χορήγησης περιβαλλοντικών όρων. Επίσης, οι νόμοι αυτοί έχουν ως στόχο, τη μείωση της γραφειοκρατίας στο πλαίσιο ελέγχου και αδειοδότησης των αναπτυξιακών έργων, καθώς έχει υποστηριχθεί από τους αναδόχους έργων, πως οι περιβαλλοντικοί περιορισμοί αποτελούν διοικητικό και αρκετές φορές οικονομικό εμπόδιο στην εκπόνηση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Γι' αυτό στο λόγο στον ν. 4014/2011, υπάρχει νέα κατάταξη των έργων και δραστηριοτήτων βάσει των περιβαλλοντικών τους επιπτώσεων και εισαγωγή των Πρότυπων Περιβαλλοντικών Δεσμεύσεων για την αδειοδότηση των εγκαταστάσεων χαμηλής όχλησης<sup>140</sup>. Για την καλύτερη όμως εφαρμογή όσων προβλέπονται από τους προαναφερόμενους νόμους, έχουν εκδοθεί και εξειδικευτικές ΚΥΑ, ενισχύοντας τη διαφάνεια

<sup>138</sup>Για παράδειγμα κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2011-2012 πραγματοποιήθηκαν 184 σεμινάρια για 8745 δασκάλους και καθηγητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οπ.π.(σημ. 133).

<sup>139</sup>Οπ.π. (σημ. 133).

<sup>140</sup>Ο ν. 4014/2011, κατατάσσει τα έργα και τις δραστηριότητες σε κατηγορία Α όπου υπάγονται εκείνα που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και απαιτείται ΜΠΕ και στην κατηγορία Β όπου υπάγονται έργα και δραστηριότητες που δεν απαιτείται ΜΠΕ αλλά υπόκεινται σε Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ), για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Ν.4014/2014, ΦΕΚ 209/Α 21-09-2011), *Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος*, διαθέσιμο σε :

<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=Y1xOrJ90MSE%3D&tabid=506> (προσπελάστηκε 10/08/2015).

και προωθώντας τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων φορέων και του κοινού στη διαδικασία λήψης περιβαλλοντικών αποφάσεων<sup>141</sup>.

Σχετικά με την εφαρμογή του τρίτου πυλώνα της Σύμβασης του Άαρχους, θεσπίστηκε η ΚΥΑ 9269/470/2007 (ΦΕΚ Β' 286), που αναφέρεται στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Με αυτή κοινή υπουργική απόφαση θεσπίζεται η διαδικασία διοικητικών προσφυγών κατά πράξεων ή παραλείψεων της Διοίκησης και, ως προς τη δικαστική προστασία, γίνεται παραπομπή σε ένδικα μέσα προβλεπόμενα από το εθνικό δικονομικό σύστημα και, συγκεκριμένα, στην αίτηση ακύρωσης και στην αγωγή αποζημίωσης<sup>142</sup>. Στην ελληνική έννομη τάξη, ο τρίτος πυλώνας της Σύμβασης του Άαρχους, σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη (Άρθρο 9, παρ. 3), για περιβαλλοντικά ζητήματα λειτουργεί σε ικανοποιητικό βαθμό, γεγονός που έχει συμβάλλει σε αυτό η προοδευτική νομολογία του ΣτΕ, καθώς εκδικάζονται περιπτώσεις πράξεων ή παραλείψεων της διοίκησης. Ωστόσο, εντοπίζονται δύο προβλήματα σχετικά με την πλήρη συμμόρφωση των αρχών της Σύμβασης Άαρχους σχετικά με τον τρίτο πυλώνα. Το πρώτο εντοπίζεται στα μεγάλα χρονικά διαστήματα που απαιτούνται για την εκδίκαση τέτοιων υποθέσεων και το δεύτερο στην ανυπαρξία μέσων που να εξασφαλίζουν την αποτελεσματική συμμόρφωση της διοίκησης απέναντι σε αυτές τις αποφάσεις<sup>143</sup>.

Αναφορικά με τα αποτελέσματα της εφαρμογής της Σύμβασης Άαρχους στην ελληνική πραγματικότητα, ένα από τα συνηθέστερα προβλήματα που εντοπίστηκαν, ήταν η μη τήρηση των προβλεπόμενων χρονοδιαγραμμάτων για την παροχή πληροφοριών, είτε πρόκειται για θετική ανταπόκριση σε αντίστοιχο αίτημα, είτε για άρνηση παροχής. Η έγκαιρη ανταπόκριση στις περιβαλλοντικές πληροφορίες που ζητώνται από το κοινό, είναι δύσκολο να εφαρμοστεί, δεδομένου ότι, ο αριθμός των υπαλλήλων που είναι κατάλληλα καταρτισμένος για την παροχή τέτοιων πληροφοριών, είναι μικρός, και οι υποθέσεις πολλές φορές είναι σύνθετες. Μάλιστα, η κατάσταση δυσχεραίνει, λόγω του μεγάλου φόρτου εργασίας του υπουργείου που είναι υπεύθυνο για ζητήματα περιβάλλοντος. Ένα επιπλέον ζήτημα, που συμβάλει στην προαναφερόμενη

<sup>141</sup>Οπ.π. (σημ. 133)σελ. 23 (προσπελάστηκε 18/08/2015)

<sup>142</sup>Οπ. π (σημ. 129).

<sup>143</sup>Οπ. π. (σελ. 121) σελ. 15. (προσπελάστηκε 23/08/2015)

κατάσταση είναι η αδυναμία συντονισμού και ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ συναρμοδίων δημοσίων υπηρεσιών<sup>144</sup>. Πιο συγκεκριμένα, το προβληματικό σημείο που εντοπίστηκε, η έλλειψη συνεργασίας μεταξύ συναρμόδιων αρχών ή ακόμη και τμημάτων της ίδιας αρχής, λαμβάνοντας υπόψη μάλιστα το γεγονός ότι, η εφαρμογή της Σύμβασης απαιτεί συνεργασία πολλών υπουργείων, τομέων και αποκεντρωμένες διοικήσεις και δημοτικών αρχών. Σημειωτέων, η οικονομική κρίση που πλήττει τη χώρα μας τα τελευταία χρόνια έχει θέσει εμπόδιο στη χρηματοδότηση των περιβαλλοντικής πολιτικής<sup>145</sup>.

Η αδυναμία των αρμοδίων υπηρεσιών να ανταποκριθούν στην αύξηση των αιτημάτων για περιβαλλοντικές πληροφορίες από τους πολίτες, αντισταθμίζει η σημαντική συμβολή του θεσμού του Συνηγόρου του Πολίτη στη βελτίωση της πρόσβασης πολιτών σε πληροφορίες από τη Διοίκηση<sup>146</sup>.

Για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των αρχών της Σύμβασης του Άαρχους, απαιτείται καλή οργάνωση και λειτουργία της Διοίκησης, πολιτική κουλτούρα και διοικητική πρακτική αποδεσμευμένη από μυστικοπάθεια ενώ αντίστοιχα χρειάζεται, νοοτροπία των διοικουμένων απαλλαγμένη από την καχυποψία έναντι των διοικητικών αρχών, καθώς και συνειδητοποίηση από τους πολίτες, τα στελέχη της Διοίκησης και τους δικαστικούς λειτουργούς της σημασίας που έχει για την προστασία του περιβάλλοντος η τήρηση των κανόνων της πληροφόρησης των πολιτών στα διάφορα στάδια των διαδικασιών νομοθέτησης και διοικητικής δράσης και η ενεργή συμμετοχή της κοινωνίας στις διαδικασίες αυτές<sup>147</sup>.

---

<sup>144</sup>Οπ. π. (σημ. 133).

<sup>145</sup>Οπ. π. (σημ 133).

<sup>146</sup>Δεσμεύσεις χωρίς εφαρμογή. Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα, WWf Ελλάς, Μάϊος 2005, διαθέσιμο σε: <http://politics.wwf.gr/images/stories/political/nomothesia/nomoreport2005.pdf> (προσπελάστηκε 16/08/2015).

<sup>147</sup>Οπ.π. (σημ 129).



### 3.2.1 Οι γενικότερες πρωτοβουλίες για ενδυνάμωση της διαφάνειας και συμμετοχής στην Ελλάδα.

Η Σύμβαση του Άαρχους αποτελεί ένα σημαντικό νομικό κείμενο που έθεσε τα θεμέλια της περιβαλλοντικής δημοκρατίας, προωθώντας τη διαφάνεια και τη λογοδοσία των διοικητικών αρχών μέσα από την εφαρμογή των τριών πυλώνων. Στο πνεύμα της Σύμβασης Άαρχους για την προώθηση της διαφάνειας και της ενδυνάμωσης της συμμετοχής του κοινού στην Ελληνική έννομη τάξη, κινείται η πρωτοβουλία της «Ανοιχτής Διακυβέρνησης», προκειμένου να διασφαλιστεί η πληροφόρηση και συμμετοχή των πολιτών και των ενδιαφερομένων ομάδων, στο μηχανισμό λήψης αποφάσεων.

Ο θεσμός της Ανοιχτής Διακυβέρνησης – Open government, είναι μια καινοτόμα υπηρεσία του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, η οποία δίνει τη δυνατότητα σε όποιον επιθυμεί να συμμετάσχει μέσω της ιστοσελίδας <http://www.opengov.gr> και να εκθέσει τις απόψεις του αναφορικά με τα σχέδια νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων που τίθενται σε δημόσια διαβούλευση<sup>148</sup>. Η διαδικασία αυτή αφορά σχεδόν εξ' ολοκλήρου, όλα τα νομοσχέδια ή ακόμη και τις πολιτικές πρωτοβουλίες της κυβέρνησης, οι οποίες αναρτώνται στην προαναφερόμενη ιστοσελίδα, πριν από την υποβολή τους στο κοινοβούλιο. Οι πολίτες και οι οργανισμοί μπορούν να υποβάλουν άρθρο-προς-άρθρο σχόλια, προτάσεις και κριτική επί των προαναφερομένων<sup>149</sup>.

Η διαδικασία που ακολουθείται στο πλαίσιο της δημόσιας διαβούλευσης είναι αρχικά το στάδιο της προετοιμασίας όπου, η μονάδα καινοτομίας του ΕΚΔΔΑ (Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης που υπάγεται στο Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης) σε συνεργασία με τους αρμόδιους συνεργάτες του εκάστοτε Υπουργείου, προετοιμάζουν αντίστοιχα την ιστοσελίδα και το υλικό της διαβούλευσης και μεριμνούν για τη συνολική έγκριση του περιεχομένου από το γραφείο του πρωθυπουργού<sup>150</sup>.

<sup>148</sup>Οπ.π. (σημ 129)

<sup>149</sup>Οπ. π. (σημ. 133)σελ. 25-26.

<sup>150</sup>Οι σχεδιαζόμενες πολιτικές του ΥΠΑΠΕ αναρτώνται στην ιστοσελίδα του Υπουργείου και υπάρχει ειδική πλατφόρμα που συνδέεται με το την ιστοσελίδα του [www.opengov](http://www.opengov). Προκειμένου οι ενδιαφερόμενοι να καταθέσουν τα σχόλια τους.

Το επόμενο βήμα, είναι ο δημόσιος σχολιασμός, όπου μόλις εγκριθεί, η διαβούλευση δημοσιεύεται στο διαδίκτυο και είναι ανοικτή σε σχολιασμό. Οι αρμόδιοι συνεργάτες κάθε υπουργείου διαβάζουν και εγκρίνουν τη δημοσίευση των εισερχόμενων σχολίων. Στη συνέχεια ακολουθεί η επεξεργασία των συμπερασμάτων, όπου όταν παρέλθει η χρονική προθεσμία για τη διαβούλευση, το Υπουργείο στέλνει ευχαριστήριο κείμενο που περιλαμβάνει και τα πρώτα συμπεράσματα. Ταυτόχρονα, επεξεργάζεται τα σχόλια των πολιτών συντάσσοντας έκθεση επί της δημόσιας διαβούλευσης, η οποία προβλέπεται από το άρθρο. 85 παρ. 3 του Κανονισμού της Βουλής. Τέλος, η διαδικασία ολοκληρώνεται όταν αναρτηθεί ο ψηφισμένος νόμος και η έκθεση επί των αποτελεσμάτων της διαβούλευσης, τότε θεωρείται ολοκληρωμένη<sup>151</sup>.

Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα της συμμετοχής του κοινού μέσω της ανοιχτής διακυβέρνησης, θα μπορούσε να αναφερθεί το εξής. Στο πλαίσιο της ψηφιακής αναβάθμισης των λειτουργιών της ελληνικής δημόσιας διοίκησης, η κυβέρνηση, κάλεσε τους πολίτες καθώς και τους εμπλεκόμενους φορείς να συμμετάσχουν στη δημόσια διαβούλευση σχετικά με τη διαμόρφωση της Στρατηγικής Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. Έτσι λοιπόν, μέσω του προγράμματος, κατά την περίοδο 10/02/2014 έως 20/02/2014, οι πολίτες και οι αρμόδιοι φορείς μπορούσαν να αναρτήσουν τα σχόλιά τους μέσω της ιστοσελίδας του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης αναφορικά με Δημόσια Διαβούλευση επί της Στρατηγικής Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης<sup>152</sup>.

Στη λήξη του προαναφερόμενου χρονικού διαστήματος, οι αρμόδιοι υπάλληλοι του προαναφερόμενου υπουργείου, συνέταξαν μια έκθεση επί των σχολίων που κατέθεσαν και ανέφεραν, με ποιο τρόπο αυτά τα σχόλια ελήφθησαν υπόψη από τις αρμόδιες διοικητικές αρχές. Για παράδειγμα, στην έκθεση διαβούλευσης αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι, υπάρχει το σχόλιο από πολίτη : «...Είναι μια πολύ καλή προσπάθεια. Να μην πληρώνει ο πολίτης για τις υπηρεσίες αυτές...» και η ενσωμάτωση από την πλευρά των υπευθύνων της επεξεργασίας των σχολίων έγινε ως εξής : «*Συμφωνούμε. Προστίθεται στο Κεφάλαιο 6 η φράση: «και μείωση βαρών για τον πολίτη*

<sup>151</sup>Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία που ακολουθείται στο πλαίσιο της δημόσιας διαβούλευσης βλέπε : <http://www.opengov.gr/home/services> . Σχετικά με τον Κανονισμό της Βουλής βλέπε : <http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/Kanonismos-tis-Voulis/article-85/> (προσπελάστηκε 16/08/2015).

<sup>152</sup>Οπ. π. (σημ. 151).

και την επιχείρηση”. Επίσης, το σχόλιο «.....Η Στρατηγική επταετίας πρέπει να περιλαμβάνει στον καθορισμό των στόχων τη λογική και χρονική αλληλουχία που θα προδιαγράφει την έγκαιρη και ολοκληρωτική υλοποίησή τους. Πρέπει να ορίζει τα κριτήρια αποτίμησης της επίτευξης κάθε στόχου, απόλυτα ή σχετικά ....» ενσωματώθηκε, σύμφωνα με την έκθεση ως εξής : «Ο σχολιαστής προτείνει την ένταξη συγκεκριμένων μετρήσιμων στόχων, δεικτών επίτευξης και κριτηρίων αξιολόγησης. Το Σχέδιο Δράσης προβλέπεται ήδη στη στρατηγική Κεφ. 8: Προϋποθέσεις. Προστίθεται ρητή αναφορά στο Κεφ. 8 ότι το Σχέδιο Δράσης θα πρέπει να περιέχει μετρήσιμους στόχους, δείκτες επίτευξης και κριτήρια αξιολόγησης»<sup>153</sup>.

Μέσω λοιπόν της λειτουργίας της ιστοσελίδας [www.opengov.gr](http://www.opengov.gr), οι πολίτες καθώς οι φορείς εκπροσώπησης τους, μπορούν να έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής στις διοικητικές αποφάσεις. Θα παρατηρούσε κανείς όμως, πως το χρονικό διάστημα των δέκα ημερών που δόθηκε ως χρονικό διάστημα για τη διεξαγωγή της δημόσιας διαβούλευσης, είναι αρκετά σύντομο, ιδιαίτερα μάλιστα όταν μπαίνουν στη διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης πιο πολύπλοκά σχέδια νόμου όπου απαιτούνται περισσότερο εξειδικευμένες γνώσεις.

Ένα από τα μειονεκτήματα που εντοπίστηκαν, αναφορικά με την λειτουργία του προαναφερόμενου θεσμού, αναφέρεται στο γεγονός ότι, δεν εφαρμοζόταν συστηματικά το χρονικό διάστημα των τριών εβδομάδων όπως προβλέπεται, αλλά πιο σύντομα χρονικά διαστήματα υποβιβάζοντας με αυτό τον τρόπο τη λειτουργία της διαβούλευσης. Επίσης, σύμφωνα με την ίδια έκθεση παρατηρήθηκαν φαινόμενα κατάθεσης στη Βουλή νομοσχεδίων με διαφορετικό περιεχόμενο από αυτά που υποβλήθηκαν σε διαβούλευση, καθώς επίσης και έλλειψη τεκμηρίωσης για την ενσωμάτωση ή μη, ορισμένων σχολίων – ακόμα και η αποσιώπηση διαφορετικών απόψεων στην έκθεση διαβούλευσης. Επιπλέον, σε αρκετές περιπτώσεις υπουργεία, όπως το ΥΠΑΠΕ (πρώην ΥΠΕΚΑ), δημοσιοποιεί τη διαδικασία διαβούλευσης μόνο στις δικές του ιστοσελίδες. Στις σελίδες αυτές, η διαβούλευση δεν είναι ανοιχτή, καθώς τα σχόλια που κατατίθενται δεν είναι διαθέσιμα και ορατά<sup>154</sup>.

<sup>153</sup>Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Έκθεση Διαβούλευσης Στρατηγική Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, διαθέσιμο σε : <http://www.opengov.gr/minreform/wp-content/uploads/downloads/2014/07/ekthesi-diavouleftsis-stratigiki.pdf> (προσπελάστηκε 28/06/2015)

<sup>154</sup>Οπ. π. (σημ. 146) σελ. 12. (προσπελάστηκε 28/06/2015)

Κινούμενο στο πνεύμα της Σύμβασης Άαρχους για την προώθηση της διαφάνειας των αποφάσεων της διοίκησης είναι το Πρόγραμμα Διαύγεια (νόμος 3861/2010), που υπάγεται στο Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, και το οποίο στοχεύει στην επίτευξη της μέγιστης δυνατής δημοσιότητας της κυβερνητικής πολιτικής και της διοικητικής δραστηριότητας, τη διασφάλιση της διαφάνειας και την εμπέδωση της υπευθυνότητας και της λογοδοσίας από την πλευρά των φορέων άσκησης της δημόσιας εξουσίας. Από τον Οκτώβριο 2010, όπου τέθηκε σε εφαρμογή, αναρτώνται σε ένα σημείο στο διαδίκτυο, όλες οι αποφάσεις πράξεων των κυβερνητικών και διοικητικών οργάνων, λαμβάνοντας ειδική μέριμνα για τις πράξεις που αφορούν στην εθνική άμυνα και τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα. Στο πρόγραμμα Διαύγεια είναι ενταγμένοι 3.660 φορείς του στενού και ευρύτερου δημόσιου τομέα και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α και Β βαθμού, ενώ έχουν αναρτηθεί περισσότερες από 11.500.000 πράξεις<sup>155</sup>.

Ο θεσμός αυτός συνέδραμε στην πρόσβαση του κοινού στις διοικητικές αποφάσεις και κυρίως στις περιβαλλοντικές, ενώ το 2013, με το νόμο 4210 (άρθρο 23) προβλέπεται πλέον ότι κάθε πράξη, εκτός από όσες δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, αποκτά ισχύ μόνο μέσω της ανάρτησής της στον ιστότοπο του Προγράμματος Διαύγεια. Με την ολοκλήρωση της ανάρτησης, κάθε πράξη υπογράφεται ψηφιακά από το σύστημα Δι@ύγεια και αποκτά έναν μοναδικό Αριθμό Διαδικτυακής Ανάρτησης (ΑΔΑ). Ο ΑΔΑ είναι η ταυτότητα κάθε αναρτημένης πράξης, την πιστοποιεί και την ακολουθεί εφεξής. Κατά συνέπεια, οι πολίτες μπορούν να επικαλούνται τα αναρτημένα έγγραφα στις συναλλαγές τους με τις δημόσιες υπηρεσίες, χωρίς να απαιτείται η επικύρωσή τους. Αρκεί η επίκληση του ΑΔΑ της πράξης για την αυτεπάγγελτη αναζήτησή τους από τους δημόσιους φορείς<sup>156</sup>.

Εν κατακλείδι, θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι, το πρόγραμμα Διαύγεια αποτελεί μια σημαντική δεξαμενή πληροφοριών για το κοινό καθώς και ένα σύστημα προώθησης της διαφάνειας και της δημόσιας λογοδοσίας για τις διοικητικές αποφάσεις. Ο νόμος 3861/2010, για το Πρόγραμμα Διαύγεια τροποποιήθηκε με το ν. 4057/2012 (ΦΕΚ Α/54) και προσφάτως με το ν.

---

<sup>155</sup>Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το θεσμό της Διαύγειας βλέπε : <https://diavgeia.gov.gr/info> (προσπελάστηκε 28/06/2015).

<sup>156</sup>Οπ.π. (σημ 155).

4210/2013. Απώτερος στόχος είναι να ενισχυθούν οι βασικές αρχές που πρέπει να διέπουν τη διοικητική δράση, όπως οι αρχές της νομιμότητας, της λογοδοσίας και της χρηστής διοίκησης.

### 3.3 Το θεσμικό πλαίσιο για την περιβαλλοντική αδειοδότηση. Ο Ν. 4014/2011.

#### 3.3.1 Ανάλυση των βασικών χαρακτηριστικών του νόμου

Ο νόμος 4014/2011, υιοθετήθηκε ως συνέπεια των νέων οικονομικών και περιβαλλοντικών δεδομένων που προέκυψαν, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, καθώς και ως συνέπεια της εμπειρίας που έχει αποκτηθεί αναφορικά με την εφαρμογή του θεσμού των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων τις τελευταίες δεκαετίες<sup>157</sup>.

Σημαντική επίσης παράμετρος στην υιοθέτηση του ν. 4014/2011, ήταν η ανάγκη μείωσης της γραφειοκρατίας, αναφορικά με τη διαδικασία υποβολής Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και την έκδοση ΑΕΠΟ. Σύμφωνα μάλιστα με έκθεση του πρώην ΥΠΕΚΑ<sup>158</sup> αναφορικά με την εφαρμογή του ν. 4014/211, αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι, η προηγούμενη νομοθεσία σχετικά με την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων απαιτούσε Μελέτες

<sup>157</sup>Θα πρέπει να σημειωθεί πως η Ελλάδα διέθετε νομικό πλαίσιο μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, έστω και σε πολύ αδρές γραμμές με το Π.Δ. 1180/81, πριν από την έκδοση της Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ. Μετά την προσχώρησή της στην τότε ΕΟΚ και τη συνακόλουθη υποχρέωσή της για εναρμόνιση με το κοινοτικό κεκτημένο, ανέλαβε την υποχρέωση της ενσωμάτωσης της κοινοτικής Οδηγίας για την ΕΠΕ ορισμένων έργων και δραστηριοτήτων. Η Οδηγία 85/337, ενσωματώθηκε αρχικά με την ΚΥΑ 75308/5512/90, η Οδηγία 85/337, ενώ με τον νόμο ενσωματώθηκαν οι Οδηγίες 97/11/ΕΕ (τροποποίηση της αρχικής Οδηγίας ΕΠΕ) και η Οδηγία 96/61/ΕΕ για την ολοκληρωμένη πρόληψη και τον έλεγχο της ρύπανσης. Η Οδηγία 2003/35/ΕΟΚ ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με την ΚΥΑ 37111/20121/2003 (ΦΕΚ Β' 1391).

<sup>158</sup>Κατά τα έτη 2005-2009, το σύνολο των φακέλων περιβαλλοντικής αδειοδότησης στη χώρα μας, ξεπερνούσε τις 21.500 ανά έτος, εκ των οποίων περίπου 13.300 αξιολογούνταν από τις Περιφέρειες (πρώην Νομαρχίες), περίπου 7.500 από τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις (πρώην Περιφέρειες) και περίπου 650 από το ΥΠΕΚΑ. Οι χρόνοι που απαιτούνταν ανέρχονταν από 20 έως 42 μήνες. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την έκθεση εφαρμογής του ν. 4014/2011 του ΥΠΕΚΑ βλέπε :Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής, Γενική Γραμματεία Περιβάλλοντος, Έκθεση για την εφαρμογή του κεφαλαίου Α του νόμου 4014/2011, σελ. 2-3, διαθέσιμο σε : <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=Nc0%2b1TwnNjk%3d&tabid=804&language=el-GR> (προσπελάστηκε 19/08/2015).

Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για πολύ περισσότερα έργα και δραστηριότητες, σε σχέση με εκείνα που προέβλεπε η Κοινοτική Οδηγία (EIA Directive).

Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, απαιτούνταν ακόμη για έργα και δραστηριότητες με μη σημαντικές δυνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, όπως είναι για παράδειγμα, μάντρες υλικών οικοδομής, βιοτεχνίες κατασκευής καρεκλών, αλυκές, μικρές ξενοδοχειακές μονάδες σε εντός σχεδίου πόλεων περιοχές, κ.α., ενώ αντίστοιχα προβλεπόταν υποχρεωτικά προμελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων για πληθώρα έργων και δραστηριοτήτων (ο αριθμός προμελετών ανέρχονταν σε 2.800 φακέλους ετησίως πριν την εφαρμογή του ν. 4014/2011). Συνεπώς, για την απλούστευση της προαναφερόμενης διαδικασίας ακολούθησε νέα ομαδοποίηση των έργων όπου χρειαζόταν εκπόνηση ΜΠΕ<sup>159</sup>.

Κατά συνέπεια, με το νόμο 4014/2011, τα έργα και οι δραστηριότητες κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες Α και Β<sup>160</sup>. Στην πρώτη υπάγονται εκείνα τα έργα και δραστηριότητες που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και υποχρεωτικά πρέπει να υπάγονται σε ΜΠΕ. Η κατηγορία Α, χωρίζεται στην υποκατηγορία Α1 όπου ανήκουν τα έργα και οι δραστηριότητες που ενδέχεται να προκαλέσουν πολύ σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και σε αυτά που ενδέχεται να προκαλέσουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και αποτελούν την υποκατηγορία Α2<sup>161</sup>.

Στην κατηγορία Β, ανήκουν τα έργα και οι δραστηριότητες εκείνες που χαρακτηρίζονται από τοπικές και μη σημαντικές μόνο επιπτώσεις στο περιβάλλον (όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στο άρθρο 1 του ν. 4014/2011). Σε αυτή την περίπτωση, δεν απαιτείται ΜΠΕ αλλά είναι υποχρεωτική, η υπαγωγή των έργων αυτών, σε Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ), όπως προβλέπεται από το Παράρτημα Ι. Εκεί ορίζεται ότι, πρέπει μεταξύ άλλων να λαμβάνεται υπόψη, το είδος και το μέγεθος του έργου ή της δραστηριότητας, τα χαρακτηριστικά του έργου, τη

<sup>159</sup>Οπ.π. (σημ. 158).

<sup>160</sup>Τα έργα και οι δραστηριότητες που παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά ως προς την εκτίμηση και αξιολόγηση των περιβαλλοντικών τους επιπτώσεων, βάσει των κριτηρίων του Παραρτήματος Ι του ν.4014/2011 κατατάσσονται σε δώδεκα (12) ομάδες κοινές για τις κατηγορίες (Α) και (Β) του άρθρου 1 παράγραφος 1 του ν.4014/2011. Οι ομάδες αυτές παρουσιάζονται στα Παραρτήματα Ι έως ΧΙΙ της Υ.Α. 1958/2012. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την κατηγοριοποίηση των έργων και δραστηριοτήτων βλέπε:

<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=YVbzmFLWHil%3D&tabid=37&> (προσπελάστηκε 19/08/2015).

<sup>161</sup>Οπ.π. (σημ. 140).

συσσώρευση και ενδεχόμενη αλληλεπίδραση με άλλα έργα, τη χρήση των φυσικών πόρων, την παραγωγή αποβλήτων, τη ρύπανση τις οχλήσεις κ.α. Υπεύθυνη για να υποδείξει τις ΠΠΔ του έργου ή της δραστηριότητας, είναι η αρμόδια υπηρεσία που χορηγεί την άδεια λειτουργίας, ενώ αν δεν λαμβάνει άδεια λειτουργίας, υπάγεται σε ΠΠΔ με ευθύνη της αρμόδιας υπηρεσίας περιβάλλοντος της Περιφέρειας. Προβλέπεται επίσης, η έκδοση Υπουργικών Αποφάσεων για τις πρότυπες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις κάθε ομάδας έργων<sup>162</sup>.

Αναφορικά με τα έργα της κατηγορίας Α, ο φορέας του έργου, αν επιθυμεί και χωρίς να τον υποχρεώνει ο νόμος, μπορεί να ζητήσει γνωμοδότηση της αρμόδιας περιβαλλοντικής αρχής, υποβάλλοντας φάκελο Προκαταρκτικού Προσδιορισμού Απαιτήσεων (ΠΠΠΑ), πριν την υποβολή ΜΠΕ και ακολουθεί από αντίστοιχη γνωμοδότηση. Η σχετική απόφαση στις δημόσιας αρχής μπορεί να χορηγεί μια προέγκριση, προσδιορίζοντας αιτιολογημένα τα στοιχεία και τις προδιαγραφές για το περιεχόμενο της Μ.ΠΕ . Εάν δεν επιλεγεί η διαδικασία του προκαταρκτικού προσδιορισμού, τότε κατατίθεται η ΜΠΕ στην αρμόδια διοικητική υπηρεσία με τα απαραίτητα συνοδευτικά έγγραφα<sup>163</sup>.

Εφόσον ελεγχθεί ο φάκελος και είναι πλήρης, αποστέλλεται προς τους αρμόδιους φορείς της διοίκησης για να ξεκινήσει η διαδικασία της διαβούλευσης. Μέσα σε 45 εργάσιμες ημέρες από την δημοσιοποίηση της ΜΠΕ, όταν πρόκειται για έργα της κατηγορίας Α1, γίνεται η συλλογή των γνωμοδοτήσεων από τις αρμόδιες υπηρεσίες και τους φορείς του δημοσίου καθώς και των απόψεων του κοινού. Μόλις παρέλθει αυτό το χρονικό διάστημα ακολουθεί αξιολόγηση και επεξεργασία των απόψεων και των γνωμοδοτήσεων αυτών μέσα σε 20 ημέρες. Αν συντρέχουν συγκεκριμένοι λόγοι, τα προαναφερόμενα χρονικά διαστήματα μπορεί να παραταθούν έως το διπλάσιο. Εάν αποδειχθεί ότι το έργο ή η δραστηριότητα, φέρουν πολύ σοβαρές συνέπειες στο περιβάλλον, ακόμη και μετά την πρόβλεψη των αντισταθμιστικών μέτρων, η ΜΠΕ απορρίπτεται και δεν προχωρά η πραγματοποίηση του<sup>164</sup>.

---

<sup>162</sup>Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων που ανήκουν στην κατηγορία Β βλέπε : Οπ. π. (σημ. 140) Άρθρο 8. (προσπελάστηκε 25/08/2015).

<sup>163</sup>Οπ. π. (σημ. 140).

<sup>164</sup>Οπ. π. (σημ 140).

Αρμόδια υπηρεσία για την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών μελετών των έργων και δραστηριοτήτων της υποκατηγορίας Α1 είναι η Δ/ση Περιβαλλοντικών Αδειοδοτήσεων (ΔΙΠΑ)<sup>165</sup> του ΥΠΑΠΕ. Η απόφαση για την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων για τα έργα της κατηγορίας αυτής, γίνεται από τον Υπουργό ΠΑΠΕ, ενώ μπορεί να ζητηθεί και η γνώμη του Συμβουλίου Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (άρθρο 13 ν. 4014/2011), το οποίο μεταξύ άλλων έχει ως βασική αρμοδιότητα, τη γνωμοδότηση κατόπιν αιτήματος του Υπουργού, για ζητήματα περιβαλλοντικής αδειοδότησης ή σε περίπτωση αντικρουόμενων απόψεων μεταξύ των υπηρεσιών ή να παρέχει οποιαδήποτε άλλη πληροφορία ζητηθεί σχετικά με τις επιπτώσεις ενός έργου στο περιβάλλον. Από την άλλη πλευρά, με απόφαση του Υπουργού ΠΑΠΕ, μπορεί να απορριφθεί η αίτηση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, εφόσον κριθεί αιτιολογημένα ότι οι αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις του προτεινόμενου έργου ή της δραστηριότητας είναι εξαιρετικά σημαντικές ακόμη και μετά την πρόβλεψη των ειδικών όρων και περιορισμών<sup>166</sup>.

Αντίστοιχα σε περιφερειακό επίπεδο, συστάθηκαν στην έδρα κάθε Αποκεντρωμένης Διοίκησης, Περιφερειακό Συμβούλιο Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΠΕΣΠΑ) για τη γνωμοδότηση σε περίπτωση παράλειψης ή έκδοσης αντικρουόμενων γνωμοδοτήσεων από τις αρμόδιες υπηρεσίες σχετικά με τις αδειοδοτήσεις έργων και δραστηριοτήτων της υποκατηγορίας Α2<sup>167</sup>.

<sup>165</sup>Με το άρθρο 14 του Ν. 4014/2011, συστάθηκε η διεύθυνση περιβαλλοντικής αδειοδότησης (ΔΙΠΑ) στο ΥΠΑΠΕ (πρώην ΥΠΕΚΑ), υπαγόμενη στη Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος, για τα έργα και αντικείμενο της αποτελεί η εποπτεία, αξιολόγηση η επεξεργασία και εισήγηση για έγκριση περιβαλλοντικών μελετών έργων που ανήκουν στην κατηγορία Α1. Η εποπτεία φέρεται κυρίως στην τήρηση και ενιαία εφαρμογή της νομοθεσίας για την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, αξιολόγηση του Φακέλου Περιβαλλοντικού Προελέγχου και διατύπωση αντίστοιχης εισήγησης. Μεταξύ άλλων αρμοδιοτήτων, η ΔΙΠΑ παρακολουθεί την τήρηση των διεθνών και ευρωπαϊκών υποχρεώσεων της χώρας που σχετίζονται με θέματα διαδικασιών περιβαλλοντικής αδειοδότησης. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Οπ. π. (σημ. 140).

<sup>166</sup>Υ.Α. 167563/ΕΥΠΕ, ΦΕΚ 964, 19 Απριλίου 2013, «Εξειδίκευση των διαδικασιών και των ειδικότερων κριτηρίων περιβαλλοντικής αδειοδότησης των έργων και δραστηριοτήτων των άρθρων 3, 4, 5, 6 και 7 του Ν. 4014/2011, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 2 παράγραφος 13 αυτού, των ειδικών εντύπων των ανωτέρω διαδικασιών, καθώς και κάθε άλλου σχετικού με τις διαδικασίες αυτές θέματος». Άρθρο 4. Διαθέσιμο σε : <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=UuDNTwr9u80%3D&tabid=804&language=el-GR> (προσπελάστηκε 25/08/2015).

<sup>167</sup>Οι ανανεώσεις ΑΕΠΟ για τα έργα και τις δραστηριότητες Α1 υποκατηγορίας λαμβάνονται από τον Υπουργό ΠΑΠΕ, ενώ για την αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων κατηγορίας Α2, υπεύθυνη υπηρεσία είναι η οικία Αποκεντρωμένη Διοίκηση, ενώ αντίστοιχα οι ανανεώσεις ΑΕΠΟ υπάγονται στην αρμοδιότητα των Γενικών Γραμματέων αντίστοιχα. Οπ. π. (σημ. 140) Άρθρο 3 και 4. (προσπελάστηκε 25/08/2015).



Όταν η αρμόδια διοικητική αρχή γνωμοδοτήσει θετικά για την πραγματοποίηση του έργου, τότε εκδίδεται η Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) η οποία, επιβάλλει τις προϋποθέσεις και τους όρους, για την πραγματοποίηση του έργου όπως τη θέση, την εφαρμοζόμενη τεχνολογία και τα γενικά χαρακτηριστικά που πρέπει να εφαρμόσει ο ανάδοχος του έργου. Οι όροι αυτοί τίθενται, με σκοπό να ελαχιστοποιηθούν οι τυχόν δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον και αν αυτές αποδειχθούν χειρότερες από ότι αρχικά είχε υπολογιστεί, ο ν. 4014/2011, προβλέπει την επιβολή αυστηρότερων όρων. Η ΑΕΠΟ έχει διάρκεια δέκα ετών, εφόσον δεν υπάρχει μεταβολή των δεδομένων με βάση τα οποία εκδόθηκε. Βέβαια, για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Α, για τα οποία είχε εκδοθεί ΑΕΠΟ πριν από την ημερομηνία δημοσίευσης του Ν. 4014/2011 (Άρθρο 2, παράγραφος 8γ) δηλαδή πριν από τις 21/09/2011 όπου υιοθετήθηκε ο προαναφερόμενος νόμος, η ΑΕΠΟ παρατείνεται μέχρι τη συμπλήρωση δεκαετίας, από την έκδοσή της. Απαραίτητη προϋπόθεση για να συμβεί αυτό αποτελεί να μην έχει επέλθει ουσιαστική μεταβολή των δεδομένων βάσει των οποίων εκδόθηκαν αυτές οι ΑΕΠΟ, κάτι που δηλώνει ο ανάδοχος του έργου, υποβάλλοντας στην αρμόδια περιβαλλοντική αρχή σχετική αίτηση που συνοδεύεται από υπεύθυνη δήλωση<sup>168</sup>.

### 3.3.2 Αξιολόγηση του Ν. 4014/2011

Ένα από τα τρωτά σημεία του Ν. 4014, είναι η προαναφερόμενη διάταξη (Άρθρο 2, παράγραφος 8γ) η οποία, έχει οδηγήσει σε κατάχρηση παράτασης ΑΕΠΟ, μεταξύ των οποίων και αρκετών ρυπογόνων έργων και δραστηριοτήτων, εφόσον αρκούσε η υπεύθυνη δήλωση του φορέα του έργου και ορισμένες γενικές πολεοδομικές πληροφορίες του έργου<sup>169</sup>. Αντιθέτως θα έπρεπε να υπάρχει επικαιροποίηση των περιβαλλοντικών όρων.

<sup>168</sup>Οπ. π. (σημ. 140).

<sup>169</sup>Ως παράδειγμα παράτασης λειτουργίας ρυπογόνων δραστηριοτήτων αναφέρεται η παράταση της προσωρινής ενιαίας άδειας λειτουργίας της ΔΕΗ έως την 31.12.2015 (για πολλοστή φορά), καθώς και παρατάσεις αδειών εκμετάλλευσης ή μίσθωσης λατομείων αδρανών υλικών των οποίων η απόφαση περιβαλλοντικών όρων έχει λήξει καθώς και πολλές παρόμοιες περιπτώσεις. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Οπ. π. (σημ. 146).

Ένα ακόμη σημείο του νόμου που έχει δεχθεί κριτική είναι η αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων σε περιοχές που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000<sup>170</sup>. Σύμφωνα με την ενωσιακή νομοθεσία, κάθε έργο που είναι δυνατόν να επηρεάζει έναν τόπο ενταγμένο στο δίκτυο Natura 2000, πρέπει να εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο αυτόν<sup>171</sup>. Κατά συνέπεια σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, προβλέπεται ή διεξαγωγή συγκεκριμένης διαδικασίας προκειμένου να εκλεγεί κατά πόσο ένα σχεδιαζόμενο έργο έχει επιπτώσεις σε μια περιοχή που ανήκει στο δίκτυο Natura. Πρόκειται για το ζήτημα της εκτίμησης των επιπτώσεων και της έγκρισης σχεδίων, τα οποία ενδέχεται να επηρεάζουν σημαντικά περιοχές του δικτύου Natura 2000.

Το ρυθμιστικό τους πλαίσιο καθορίζεται από τις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 3 και 4 της οδηγίας 92/43<sup>172</sup>, και ανεξαρτήτως της φύσεως του μεγέθους και του επιπέδου των επιπτώσεων του έργου, πρέπει να διεξάγεται, πρώτα απ' όλα, η Προκαταρκτική Εκτίμηση (Screening) όπου - σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή- το πρώτο στάδιο συνήθως διεξάγεται από τις αρχές που είναι υπεύθυνες για την αδειοδότηση του έργου, οι οποίες συχνότατα ζητούν τη βοήθεια και στηρίζουν την αξιολόγησή τους, στην πληροφόρηση που διαθέτουν οι φορείς των έργων, άλλες περιβαλλοντικές αρχές ή ειδικοί, τους οποίους προσλαμβάνουν. Ανάλογα λοιπόν, με τα αποτελέσματα αυτού του σταδίου -δηλαδή να εντοπιστούν επιπτώσεις ή όχι στις προαναφερόμενες περιοχές λόγω του σχεδιαζόμενου έργου- καθορίζεται η ανάγκη ή όχι, της διεξαγωγής του επόμενου σταδίου, δηλαδή της Δέουσας Εκτίμησης. Εφόσον διαπιστωθεί ότι, οι προγραμματιζόμενες δραστηριότητες είναι πιθανόν να προκαλέσουν σημαντικές επιπτώσεις στον

<sup>170</sup>Η Οδηγία για τους Οικοτόπους 92/43/ΕΟΚ (Habitats Directive), μαζί με την Οδηγία για τα πτηνά (Birds Directive) αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της πολιτικής της διατήρησης της φύσης στην Ευρώπη. Είναι χτισμένο γύρω από δύο άξονες: το [δίκτυο Natura 2000](#) των προστατευόμενων περιοχών και το αυστηρό σύστημα προστασίας των ειδών. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε :

[http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/index_en.htm) (προσπελάστηκε 27/08/2015)

<sup>171</sup>Οπ. π. (σημ. 146)

<sup>172</sup>Η σημασία των ρυθμίσεων του άρθρου 6 παρ. 3 και 4 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ είναι προφανής για τρεις λόγους: Πρώτον, διότι οι εν λόγω ρυθμίσεις θεσπίζουν ειδική διαδικασία για την έγκριση σχεδίων, τα οποία από τη φύση τους αποτελούν τις βασικές αιτίες υποβάθμισης ή καταστροφής των οικοτόπων και των ειδών. Δεύτερον, διότι η εφαρμογή των ρυθμίσεων αφορά στο δίκτυο Natura 2000, το οποίο καλύπτει ένα σημαντικό ποσοστό των χερσαίων εδαφών της ΕΕ (17%). Στην Ελλάδα, μάλιστα, το δίκτυο Natura 2000 υπερβαίνει τον ευρωπαϊκό μέσο όρο καθώς καλύπτει το 27,3% των χερσαίων εδαφών και το 6,1% των χωρικών υδάτων. Μπάλιας, Γ., *Η Δέουσα Εκτίμηση Επιπτώσεων έργων και σχεδίων στις περιοχές του δικτύου Natura 2000.*, Περιοδικό : Περιβάλλον & Δίκαιο, Έτος 18<sup>ο</sup>, (αρ. τεύχους 70), 4/2014, σελ 578, διαθέσιμο σε:

[http://giorgosbalias.gr/sites/giorgosbalias.gr/files/deousa\\_ektimhsh.pdf](http://giorgosbalias.gr/sites/giorgosbalias.gr/files/deousa_ektimhsh.pdf) (προσπελάστηκε 27/08/2015).

τόπο, το στάδιο screening μπορεί, επίσης, να είναι χρήσιμο για τον προσδιορισμό των ζητημάτων, με τα οποία θα ασχοληθεί λεπτομερώς η Δέουσα Εκτίμηση<sup>173</sup>.

Το στάδιο της Δέουσας Εκτίμησης, προηγείται της αδειοδότησης και καθορίζει με λεπτομέρεια: α) τους στόχους διατήρησης, β) κάθε είδος ή τύπο οικοτόπου, για τα οποία έχει καθοριστεί ως προστατευόμενος ο οικείος τόπος, γ) την αξιολόγηση του εύρους και της ποιότητας των προστατευόμενων οικοτόπων και ειδών, δ) τα δεδομένα για τη χρήση του προστατευόμενου τόπου από δραστηριότητες όπως, η αναζήτηση τροφής, η αναπαραγωγή, η ανάπαυση ή χειμερία νάρκη των προστατευόμενων ειδών, ε) τα δεδομένα σχετικά με την αντιπροσωπευτικότητα και το επίπεδο διατήρησης των οικοτόπων και των ειδών στο συγκεκριμένο τόπο, στ) τα δεδομένα για την οικολογική δομή και λειτουργία του προστατευόμενου τόπου και τη συνολική του κατάσταση διατήρησης, ζ) τον ρόλο του τόπου εντός της βιογεωγραφικής περιοχής και του δικτύου Natura 2000 και η) κάθε άλλη πτυχή του τόπου ή της άγριας ζωής του που πιθανόν να επηρεάζεται. Ουσιαστικά η Δέουσα Εκτίμηση, παρουσιάζει κατά πόσον το σχεδιαζόμενο έργο «παραβλάπτει την ακεραιότητα του τόπου», και σύμφωνα με αυτή θα λάβουν οι αρμόδιες εθνικές αρχές την απόφασή τους<sup>174</sup>.

Εάν διαπιστωθούν σημαντικές επιπτώσεις, η αρμόδια διοικητική αρχή μπορεί να απορρίψει το σχέδιο, ή αν υπάρχει δυνατότητα, να θέσουν όρους που να εξασφαλίζουν ότι δε θα επηρεαστεί η ακεραιότητα του τόπου. Η αρμόδια αρχή, έχει επίσης τη δυνατότητα ακόμη και στην περίπτωση που υπάρχουν συνέπειες, και δεν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις να επιτρέψει την πραγματοποίηση του έργου (σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 4 της Οδηγίας 92/43) όταν υπάρχουν λόγοι δημοσίου συμφέροντος. Οι τελευταίοι, δεν ορίζονται με τα στενά οικονομικά όρια, αλλά με την έννοια της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης<sup>175</sup>.

Όσον αφορά στην ελληνική έννομη τάξη, η διαδικασία της Δέουσας Εκτίμησης θεωρείται μέρος της διαδικασίας ΕΠΕ και όχι ξεχωριστή διαδικασία όπως προβλέπεται στο ευρωπαϊκό δίκαιο. Πιο συγκεκριμένα στο Ν. 4014/2011, αναφορικά με τα σχέδια, τα οποία αποτελούν

<sup>173</sup>European Commission, Managing Natura 2000 Sites: The Provisions of Article 6 of the “Habitats” Directive 92/43/EEC, σ. 30, Οπ. π. (σημ. 172) σελ. 582 (προσπελάστηκε 26/08/2015).

<sup>174</sup>Οπ.π. (σημ. 172)σελ 584.

<sup>175</sup>Οπ.π. (σημ. 172) σελ. 586.

αντικείμενο της Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης (Άρθρο 10), επιβάλλεται η σύνταξη και υποβολή ΕΟΑ στην αρμόδια αδειοδοτούσα αρχή για τα σχέδια, που υπάγονται τόσο στην κατηγορία Α όσο και στην κατηγορία Β. Σε ό,τι αφορά στον τύπο της ΕΟΑ, προβλέπεται ότι στην πρώτη περίπτωση (έργα κατηγορίας Α) αυτή αποτελεί τμήμα της ΜΠΕ, ενώ στη δεύτερη περίπτωση (έργα κατηγορίας Β) υποβάλλεται αυτοτελώς. Επίσης, προβλέπεται ότι για έργα της κατηγορίας Β, εάν από την ΕΟΑ προκύψουν κίνδυνοι για την ακεραιότητα της περιοχής, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή εκδίδει πρόσθετους όρους, τις Πρόσθετες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ)<sup>176</sup>.

Ιδιαιτερότητα παρουσιάζεται και στο άρθρο 11 παρ. 8, 9 και 10 του Ν 4014/2011 σχετικά με την ΕΟΑ. Ειδικότερα, θεσπίζεται διαφοροποίηση του περιεχομένου της ΕΟΑ, ανάλογα με την κατηγορία του έργου. Έτσι, για τα έργα κατηγορίας Β, η ΕΟΑ περιορίζεται στη συνοπτική καταγραφή των προστατευόμενων στοιχείων του οικείου τόπου και στην περιορισμένη εκτίμηση των πιθανών επιπτώσεων. Αντίθετα, για τα έργα της κατηγορίας Α, η ΕΟΑ, ως παράρτημα της ΜΠΕ, έχει ευρύ περιεχόμενο καθ' όσον περιλαμβάνει αναλυτική καταγραφή των προστατευόμενων στοιχείων του οικείου τόπου και δέουσα εκτίμηση επιπτώσεων με αναφορές σε ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία σχετικά με τους οικοτόπους, την πανίδα και χλωρίδα, από τα οποία θα προκύπτει, αν διασφαλίζεται η ακεραιότητα των περιοχών<sup>177</sup>.

Οι παραπάνω διατάξεις είναι αντίθετες προς το άρθρο 6 παρ. 3 της οδηγίας για τους οικοτόπους, όπως αυτό ερμηνεύτηκε από το ΔΕΕ. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έκρινε ότι υπάγονται στην ίδια διαδικασία του ανωτέρω άρθρου όλα τα σχέδια ανεξαρτήτως των διαστάσεών τους. Επομένως, δεν νοείται διαφοροποίηση του περιεχομένου της ΕΟΑ με βάση τις διαστάσεις του έργου<sup>178</sup>. Σε κάθε περίπτωση, μπορεί να επιτραπεί η αδειοδότηση για «λόγους δημοσίου, εθνικού, οικονομικού ή κοινωνικού συμφέροντος που νομιμοποιεί την πραγματοποίηση του έργου ακόμη και σε προστατευόμενες περιοχές<sup>179</sup>.

Έχουν εκφραστεί ανησυχίες για την προαναφερόμενη παράμετρο, ότι σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση που περνά η χώρα μας, θα οδηγήσει σε καταπάτηση προστατευόμενων

<sup>176</sup>Οπ.π. (σημ 172)σελ. 592.

<sup>177</sup>Οπ. π. (σημ 172) σελ. 592.

<sup>178</sup>Οπ.π (σημ. 172) σελ 592.

<sup>179</sup>Οπ. π. (σημ. 140).

περιοχών, παρά τη λήψη προληπτικών και αντισταθμιστικών μέτρων, σύμφωνα με τα διαθέσιμα επιστημονικά δεδομένα, ενώ δεν είναι δυνατόν να γνωρίζει κανείς με απόλυτη ακρίβεια, τις οικολογικές επιπτώσεις που θα επέλθουν σε βάθος χρόνου, από τα έργα που θα πραγματοποιούνται στις προαναφερόμενες περιοχές<sup>180</sup>.

Σε κάθε περίπτωση, μια από τις βασικές πτυχές της αποτελεσματικής εφαρμογής του περιβαλλοντικού δικαίου, είναι ο έλεγχος από την πλευρά της διοίκησης εάν εφαρμόζονται, όσα προβλέπονται στις αποφάσεις αδειοδοτήσεων. Αναφορικά με τον έλεγχο αυτό, προβλέπεται η υποχρεωτική διεξαγωγή τακτικών περιόδων περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων με αυτοψίες, σε όλα τα έργα που υπόκεινται σε περιβαλλοντική αδειοδότηση και κατατάσσονται στις υποκατηγορίες Α1 και Α2. Οι επιθεωρήσεις, προβλέπεται να διεξάγονται κυρίως στη φάση λειτουργίας των έργων, ενώ για συγκεκριμένες κατηγορίες έργων διεξάγονται και κατά τη φάση της κατασκευής, με βάση συγκεκριμένα αντικειμενικά κριτήρια. Για παράδειγμα, τα μεγάλα έργα υποδομών, όπως οι αυτοκινητόδρομοι, ελέγχονται στη φάση της κατασκευής, όπου εντοπίζονται οι σημαντικότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις ενώ προβλέπεται να ελέγχονται και κατά τη λειτουργία τους ως προς συγκεκριμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις (π.χ. το θόρυβο στην περίπτωση του αυτοκινητόδρομου). Οι βιομηχανικές δραστηριότητες θα ελέγχονται υποχρεωτικά, ανά τακτά χρονικά διαστήματα κατά τη λειτουργία τους<sup>181</sup>.

Οι ελεγκτικοί μηχανισμοί αναφέρονται στο άρθρο 20 του νόμου 4014/2011, όπου προβλέπεται η διαδικασία και ο τρόπος όπου επιβάλλεται να γίνονται, όπως είναι τα χρονικά διαστήματα των ελέγχων, δηλαδή, ο υποχρεωτικός έλεγχος πριν την κατασκευή ενός έργου, καθώς επίσης τακτικές και έκτακτες επιθεωρήσεις. Η σημασία των ελεγκτικών μηχανισμών και ιδιαίτερα της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεώρησης Περιβάλλοντος (ΕΥΕΠ) είναι αδιαμφισβήτητη διότι αποτελεί ουσιαστικά τον εκτελεστικό πυλώνα της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, καθώς και το μέσο συμμόρφωσης των υπευθύνων των έργων και δραστηριοτήτων<sup>182</sup>.

Στο πλαίσιο των ελεγκτικών μηχανισμών θα ήταν παράληψη να μην αναφερθεί η σημασία του δικαστικού ελέγχου, ο οποίος θα εξετάζει κατά πόσο τα επιστημονικά στοιχεία που

---

<sup>180</sup>Οπ. π. (σημ. 146) σελ. 16.

<sup>181</sup>Οπ. π. (σημ. 158)σελ. 17.

<sup>182</sup>Οπ.π. (σημ. 146)σελ. 31-32.

κατατίθενται από τους αναδόχους των έργων για την αδειοδότηση, αποτελούν τις κατάλληλες και τις «πλέον προωθημένες επιστημονικές γνώσεις», όπου σύμφωνα με αυτές μπορούν να προβλεφθούν οι επιπτώσεις στο περιβάλλον από τα σχεδιαζόμενα έργα. Ειδικότερα, ο έλεγχος πρέπει να στοχεύει στον εντοπισμό των επιστημονικών και των πολιτικών κρίσεων, στις οποίες στηρίζεται η απόφαση της διοίκησης, ώστε να κριθεί με σχετικά ασφαλή τρόπο η νομιμότητά της<sup>183</sup>.

Στα πλεονεκτήματα του νόμου συγκαταλέγεται, η δημιουργία ειδικού ιστοτόπου του ΥΠΑΠΕ, όπου αναρτώνται οι σχετικές Αποφάσεις Έγκρισης Περιβαλλοντικών όρων, για τα έργα της κατηγορίας Α1, οι οποίες περιβαλλοντικές πληροφορίες δεν ήταν εύκολα προσβάσιμες στο παρελθόν.

Συνοψίζοντας, ο ν. 4014/2011, καλείται να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής, ιδιαίτερα μάλιστα να συμβάλει στη διευκόλυνση της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας αίροντας τα περιττά διοικητικά εμπόδια. Γι' αυτό το λόγο, ο προαναφερόμενος νόμος, έκανε την διαδικασία ΠΠΠΑ προαιρετική και εξαίρεσε την κατηγορία Β των έργων, από την υποχρέωση υποβολής ΜΠΕ προβλέποντας όμως, την έκδοση Πρότυπων Περιβαλλοντικών Δεσμεύσεων, προκειμένου να μειωθεί η γραφειοκρατία και να προωθηθεί η αναπτυξιακή δραστηριότητα, με ταυτόχρονη προστασία του περιβάλλοντος.

Ο νόμος, παρά τη θετική συμβολή στην απλοποίηση και επιτάχυνση των σχετικών διαδικασιών, δε μπορεί να διασφαλίσει και την πλήρη και επαρκή αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των σχετικών έργων και δραστηριοτήτων, προκειμένου να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα. Κατά συνέπεια, εντοπίζονται αδυναμίες όπως για παράδειγμα το άρθρο 7, το οποίο επιτρέπει τροποποιήσεις των ΑΕΠΟ χωρίς νέα διαβούλευση και εκ νέου κατάθεση ΜΠΕ και τέλος, η διαδικασία των Πρότυπων Περιβαλλοντικών Δεσμεύσεων (άρθρο 8), όπου στην πράξη, καταργεί την περιβαλλοντική αδειοδότηση για την κατηγορία Β<sup>184</sup>.

---

<sup>183</sup>Οπ. π. (σημ. 172) σελ. 592 (προσπελάστηκε 26/08/2015).

<sup>184</sup>Σύμφωνα με την άποψη του Γ. Χασιώτη, Νομικό συντονιστής της WWF Ελλάς.

### 3.3.3 Η συμμετοχή του ενδιαφερόμενου κοινού στη δημόσια διαβούλευση κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση. Το άρθρο 19 παρ. 9 του ν. 4014/2011.

Η συμμετοχή των πολιτών στην προστασία του περιβάλλοντος, αποτελεί δικαίωμα και ταυτόχρονα, υποχρέωση των πολιτών να προστατεύουν το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν και δραστηριοποιούνται στο πλαίσιο της διαβίωσης σε ένα υγιές περιβάλλον. Η συμμετοχή του κοινού στις περιβαλλοντικές αποφάσεις, αποτελεί σημαντική παράμετρο προστασίας του το περιβάλλοντος και προβλέπεται στο άρθρο 19 του ν. 4014/2011, ενώ εξειδικεύεται με την Υπουργική Απόφαση 1649/45, ΦΕΚ 45, 15/01/2014 και η Υ.Α. 167563/2013. Με αυτή την απόφαση αυτή, καθορίζεται ο τρόπος γνωμοδοτήσεων επί του Προκαταρκτικού Προσδιορισμού Περιβαλλοντικών Απαιτήσεων (εφεξής ΠΠΠΑ) –εάν αυτές ζητηθούν από τους φορείς των έργων- καθώς και επί των ΜΠΕ, ενώ καθορίζεται και η διαδικασία συμμετοχής του ενδιαφερόμενου κοινού στη δημόσια διαβούλευση.

Προκειμένου να μειωθεί η γραφειοκρατία, προβλέπονται πίνακες που περιλαμβάνουν τους φορείς οι οποίοι είναι υπεύθυνοι να γνωμοδοτήσουν σε κάθε κατηγορία έργου. Για παράδειγμα, στον Πίνακα 11.1 περιλαμβάνονται οι φορείς γνωμοδότησης έργων και δραστηριοτήτων της υποκατηγορίας Α1 της Ομάδας 11, με τίτλο, «Μεταφορά ενέργειας, καυσίμων και χημικών ουσιών» ως αρμόδια υπηρεσία γνωμοδοτήσεων σε έργα και δραστηριότητες που ανήκουν στην προαναφερόμενη ομάδα είναι -μεταξύ άλλων- το ΥΠΑΠΕ, το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (και πιο συγκεκριμένα η Δ/νση Χωροταξίας και προστασίας Περιβάλλοντος), το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας (ΓΕΕΘΑ) και το Υπουργείο Ναυτιλίας και Αιγαίου (Δ/νση Λιμενικών Υποδομών)<sup>185</sup>.

<sup>185</sup>Αριθμ. Οικ.: 1649/45 (ΦΕΚ 45, 15/01/2014), *Εξειδίκευση των διαδικασιών γνωμοδοτήσεων και τρόπου ενημέρωσης του κοινού και συμμετοχής του ενδιαφερόμενου κοινού στη δημόσια διαβούλευση κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων της Κατηγορίας Α΄ της απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής υπ΄ αριθμ. 1958/2012 (ΦΕΚ Α΄ 21), σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 19 παράγραφος 9 του ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α΄ 209), καθώς και κάθε άλλης σχετικής λεπτομέρειας.* Διαθέσιμο σε <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=Z4mhJrv3Ko0%3D&tabid=804&language=el-GR> (προσπελάστηκε 10/08/2015).

Σύμφωνα με το άρθρο 18 του ν. 4014/2011, προβλέπεται η λειτουργία του ΗΠΜ όπου έχει ως στόχο να απλουστεύσει τη διοικητική λειτουργία της διαδικασίας αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων, μέσα από μια ηλεκτρονική πλατφόρμα και όλη η διαδικασία μαζί με την δημόσια διαβούλευση θα πραγματοποιείται μέσω αυτής. Μέχρι να τεθεί σε πλήρη λειτουργία αυτό το ηλεκτρονικό σύστημα, η διαδικασία δημοσιοποίησης και διαβούλευσης των ΜΠΕ προβλέπει (άρθρο 5, παράγραφος 1.2) ότι, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή, δηλαδή στο Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΑΠΕ), διαβιβάζει στους αρμόδιους φορείς -όπως προβλέπονται στους πίνακες της ΥΑ 1649/45-, τον φάκελο της ΜΠΕ, σε ψηφιακή μορφή, καλώντας αυτούς να γνωμοδοτήσουν, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους. Οι γνωμοδοτήσεις πρέπει να είναι επαρκώς τεκμηριωμένες και υποβάλλονται με τη συμπλήρωση του εντύπου Δ9 που περιλαμβάνεται στο Παράρτημα Α της προαναφερόμενης Υ.Α. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η διαδικασία υποβολής ΜΠΕ και εφαρμογής της διαδικασίας δημόσιας διαβούλευσης, εφαρμόζεται για τα έργα της υποκατηγορίας Α1 και Α2, που επιφέρουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον<sup>186</sup>.

Κατά συνέπεια, ο φάκελος της ΜΠΕ, υποβάλλεται από τον φορέα του έργου στην αρμόδια περιβαλλοντική υπηρεσία του ΥΠΑΠΕ και εφόσον κριθεί πλήρης, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή, εντός δύο εργασίμων ημερών από την ολοκλήρωση του ελέγχου πληρότητας, ζητεί από τον φορέα του έργου ή της δραστηριότητας -έργων ή δραστηριοτήτων που ανήκουν στην υποκατηγορία Α1- να καταθέσει τα απαιτούμενα αντίγραφα του φακέλου, τα οποία και διαβιβάζει για γνωμοδότηση στους αρμόδιους φορείς, ενώ, παράλληλα, δημοσιοποιεί τη σχετική ΜΠΕ για την έναρξη της διαδικασίας διαβούλευσης<sup>187</sup>.

Πιο συγκεκριμένα, ο φάκελος της ΜΠΕ, διαβιβάζεται σε έντυπη και ψηφιακή μορφή στο Περιφερειακό Συμβούλιο της οικείας Περιφέρειας για την έναρξη της δημόσιας διαβούλευσης όπου θα πρέπει γνωμοδοτήσει με τη συμπλήρωση του εντύπου Δ10 που περιλαμβάνεται στο Παράρτημα Α της Υ.Α. 1649/45. Μέχρι να τεθεί το ΗΠΜ, σε πλήρη λειτουργία και για δύο χρόνια μετά, οι γνωμοδοτήσεις θα αναρτώνται στην ιστοσελίδα της αρμόδιας περιβαλλοντικής αρχής

---

<sup>186</sup>Οπ.π. (σημ. 185) .

<sup>187</sup>Οπ.π. (σημ. 166) Άρθρο 4.



(όπως για παράδειγμα στην ιστοσελίδα του ΥΠΑΠΕ ή της αρμόδιας Περιφέρειας -άρθρο 5, παράγραφος 3, 5<sup>α</sup>).

Στη συνέχεια, ακολουθεί η ανακοίνωση της έναρξης της δημόσιας διαβούλευσης που αναρτάται στο διαδίκτυο, ενώ η προαναφερόμενη ανακοίνωση-πρόσκληση, δημοσιεύεται επίσης και σε μια τοπική εφημερίδα ή σε μιας εθνικής εμβέλειας. Η ανακοίνωση, μεταξύ άλλων σημαντικών πληροφοριών περιλαμβάνει, το είδος του έργου, την τοποθεσία, τον ανάδοχο, την αρμόδια για το εν λόγω έργο περιβαλλοντική αρχή, την ημερομηνία έναρξης και λήξης της δημόσιας διαβούλευσης, καθώς και τις ημερομηνίες έναρξης και λήξης της προθεσμίας για την κατάθεση των απόψεων του ενδιαφερόμενου κοινού. Το ενδιαφερόμενο κοινό μπορεί να διατυπώσει εγγράφως και τεκμηριωμένα την άποψή του στο έντυπο Δ11, που περιλαμβάνεται στο Παράρτημα Α της ΥΑ 1649/45. Οι απόψεις αυτές κατατίθενται ή αποστέλλονται ταχυδρομικώς ή ηλεκτρονικά, στην αρμόδια υπηρεσία της οικείας Περιφέρειας<sup>188</sup>.

Σύμφωνα με την Υ.Α. 167563/2013, στο άρθρο 4, παράγραφος Β, 4, προβλέπεται ότι οι γνωμοδοτήσεις των αρμοδίων φορέων και υπηρεσιών καθώς και οι απόψεις του κοινού οφείλουν να περιέλθουν στην αρμόδια περιβαλλοντική αρχή το αργότερο μέσα σε χρονικό διάστημα σαράντα πέντε (45) εργασίμων ημερών από τη διαβίβαση και δημοσιοποίηση της ΜΠΕ αντιστοίχως. Αν οι αρμόδιοι φορείς και υπηρεσίες ή το κοινό, δεν αποστέλλουν τις γνωμοδοτήσεις και απόψεις τους μέσα στην ανωτέρω προθεσμία, δεν εμποδίζεται η πρόοδος της διοικητικής διαδικασίας. Η προθεσμία των 45 ημερών είναι για τα έργα της κατηγορίας Α1, ενώ για τα έργα της κατηγορίας Α2 είναι 35 ημέρες. Επίσης, συνέπεια της πολυπλοκότητας του έργου μπορούν να επεκταθούν οι σχετικές προθεσμίες<sup>189</sup>.

Από την άλλη πλευρά, σε περίπτωση που υπάρχουν αντιρρήσεις για το έργο, είτε από τον αρμόδιο φορέα, είτε από το ενδιαφερόμενο κοινό, εντός δύο εργασίμων ημερών από την πάροδο της προαναφερόμενης προθεσμίας, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή ενημερώνει εγγράφως τον φορέα του έργου ή της δραστηριότητας για τη δυνατότητά του να λάβει γνώση των γνωμοδοτήσεων των αρμοδίων φορέων και των απόψεων του κοινού που έχουν περιέλθει σε

---

<sup>188</sup>Οπ.π. (σημ. 185)

<sup>189</sup>Οπ. π. (σημ 185)

αυτήν και να διατυπώσει τυχόν παρατηρήσεις.(Υ.Α. 167563/2013, Άρθρο 4, παράγραφος Β, 8). Στη συνέχεια, οι γνωμοδοτήσεις των αρμοδίων φορέων, οι απόψεις του κοινού, καθώς και οι τυχόν παρατηρήσεις του φορέα του έργου, αξιολογούνται και σταθμίζονται από την αρμόδια περιβαλλοντική αρχή εντός είκοσι εργάσιμων ημερών.

Ακολούθως, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή, μέσα σε 25 ημέρες από την ολοκλήρωση της αξιολόγησης των υφιστάμενων γνωμοδοτήσεων, είτε εγκρίνει την ΜΠΕ και συντάσσει σχέδιο ΑΕΠΟ, είτε συντάσσει απορριπτική έκθεση. Στο στάδιο αυτό, μπορεί να ζητηθεί η γνωμοδότηση του Κεντρικού Συμβουλίου Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης του ΥΠΑΠΕ, είτε λόγω αντιφατικών απόψεων επί των επιπτώσεων του έργου στο περιβάλλον, είτε λόγω ελλιπούς γνωμοδότησης των αρμοδίων φορέων είτε για οποιοδήποτε άλλο ζήτημα περιβαλλοντικής πληροφόρησης, σχετικά με τις επιπτώσεις κρίνει ο Υπουργός ή ο Γενικός Γραμματέας ΠΑΠΕ ότι χρειάζεται, για να εκτιμηθεί καλύτερα η κατάσταση και να ληφθεί η τελική απόφαση<sup>190</sup>.

Αναφορικά με τα έργα και τις δραστηριότητες που ανήκουν στην υποκατηγορία Α2 ακολουθείται περίπου η διαδικασία της υποκατηγορίας Α1 με ορισμένες διαφορές. Ο ανάδοχος του έργου που ανήκει στην υποκατηγορία Α2, μπορεί να ζητήσει να ακολουθήσει αν επιθυμεί την διαδικασία υποβολής φακέλου Προκαταρκτικού Προσδιορισμού Περιβαλλοντικών Απαιτήσεων (ΠΠΠΑ) –Υ.Α. 167563/2013, άρθρο 5 παράγραφος Α, 1.-<sup>191</sup>. Ο οριζόμενος υπάλληλος της αρμόδιας περιβαλλοντικής αρχής, ελέγχει μέσα σε πέντε ημέρες την πληρότητα του φακέλου και εφόσον είναι πλήρης, μέσα σε δύο εργάσιμες ημέρες από την ολοκλήρωση του ελέγχου πληρότητας, ζητεί από τον φορέα του έργου ή της δραστηριότητας να καταθέσει τα απαιτούμενα αντίγραφα του φακέλου, τα οποία και διαβιβάζει για γνωμοδότηση στους αρμόδιους φορείς. Εάν υπάρχουν υποδείξεις και διορθώσεις από τους αρμόδιους φορείς, ο υπεύθυνος του έργου ενημερώνεται από την αρμόδια περιβαλλοντική υπηρεσία αντίστοιχα και εντός δεκαπέντε ημερών, η εν λόγω αρχή

<sup>190</sup>Υ.Α. 167563/ΕΥΠΕ, ΦΕΚ 964, 19 Απριλίου 2013, «Εξειδίκευση των διαδικασιών και των ειδικότερων κριτηρίων περιβαλλοντικής αδειοδότησης των έργων και δραστηριοτήτων των άρθρων 3, 4, 5, 6 και 7 του Ν. 4014/2011, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 2 παράγραφος 13 αυτού, των ειδικών εντύπων των ανωτέρω διαδικασιών, καθώς και κάθε άλλου σχετικού με τις διαδικασίες αυτές θέματος». Άρθρο 4. Διαθέσιμο σε : <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=UuDNTwr9u80%3D&tabid=804&language=el-GR> (προσπελάστηκε 27/08/2015).

<sup>191</sup>Οπ.π. (σημ. 190), άρθρο 5.

αξιολογεί τις γνωμοδοτήσεις και τα σχόλια του ανάδοχου και είτε εγκρίνει την ΠΠΠΑ είτε την απορρίπτει.

Η γνωμοδότηση κατά το στάδιο της ΠΠΠΑ των έργων της υποκατηγορίας Α2, παρέχει τις οδηγίες και τις ελάχιστες πληροφορίες που πρέπει να υπάρχουν στην ΜΠΕ, -μεταξύ άλλων- όπως είναι οι εναλλακτικές λύσεις σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου, τις ειδικές μελέτες ανά κατηγορία επίπτωσης που κρίνεται αναγκαίο να εκπονηθούν, τις κατευθύνσεις σχετικά με τη μεθοδολογία και τα χαρακτηριστικά των μελετών, τα θέματα στα οποία θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα κατά την εξέταση των επιπτώσεων, καθώς και τον κατάλογο των φορέων, των οποίων θα ζητηθεί η γνώμη και οι προτάσεις για τη διαβούλευση. (Υ.Α. 167563/2013, άρθρο 5, παράγραφο Α 8).

Όταν εγκριθεί η ΠΠΠΑ, ο φορέας του έργου καταθέτει την ΜΠΕ -η οποία θα πρέπει να περιλαμβάνει τις ελάχιστες απαιτήσεις του Παραρτήματος ΙΙ- στις αρμόδιες περιβαλλοντικές υπηρεσίες που ανήκουν στις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις όπως προβλέπονται από τον ν.4014/2011. Η προαναφερόμενη υπηρεσία, ορίζει υπάλληλο που θα είναι υπεύθυνος για το συντονισμό της διαδικασίας και μέσα σε δέκα εργάσιμες ημέρες από την υποβολή του φακέλου, ελέγχει την τυπική πληρότητα του. Εφόσον ο φάκελος κριθεί επαρκής, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή, εντός δύο εργασίμων ημερών από την ολοκλήρωση του ελέγχου πληρότητας, ζητά από τον φορέα του έργου ή της δραστηριότητας να καταθέσει τα απαιτούμενα αντίγραφα του φακέλου, τα οποία και διαβιβάζει για γνωμοδότηση στους αρμόδιους φορείς<sup>192</sup>.

Όταν η ΜΠΕ θεωρηθεί πλήρης από την αρμόδια περιβαλλοντική αρχή της Αποκεντρωμένης Διοίκησης,<sup>193</sup> δημοσιεύεται στον πίνακα ανακοινώσεων του κτιρίου της, η πρόσκληση ενημέρωσης του ενδιαφερόμενου κοινού για να λάβουν γνώση της, ενώ την πρόσκληση την αναρτά και στην ιστοσελίδα της, για να ενημερωθεί το ενδιαφερόμενο κοινό και να ξεκινήσει η διαβούλευση. Η διαφορά με τη διαδικασία διαβούλευσης των ΜΠΕ έργων της υποκατηγορίας Α1, σε σχέση με την υποκατηγορία Α2, είναι το χρονικό διάστημα που είναι τριανταπέντε ημέρες για τη δεύτερη

<sup>192</sup>Οι φορείς προβλέπονται στον ν. 4014/2011, Άρθρο 2, παρ. 4,5,12 Άρθρο 3, παρ. 3, και Άρθρο 19.

<sup>193</sup>Σύμφωνα με το άρθρο 5, παρ. Β 3, της Υ.Α. 167563/2013, αν ο φάκελος κριθεί ελλιπής, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή, με το έντυπο Δ3 στο οποίο καταγράφονται οι διαπιστωθείσες ελλείψεις και τα απαιτούμενα πεδία και στοιχεία προς συμπλήρωση, ενημερώνει σχετικά τον φορέα του έργου ή της δραστηριότητας, διακόπτει τη διαδικασία αξιολόγησης της ΜΠΕ και θέτει το φάκελο στο αρχείο.

περίπτωση, μέσα στις οποίες οι γνωμοδοτήσεις των αρμοδίων και οι απόψεις του κοινού οφείλουν να περιέλθουν στην αρμόδια περιβαλλοντική αρχή.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, είναι υποχρεωτικό να ενημερώνεται το κοινό εγκαίρως και να μπορεί να καταθέτει τη γνώμη του μέσω του οικείου Περιφερειακού ή Δημοτικού Συμβουλίου, καθώς επίσης εγγράφως ή ηλεκτρονικά στην αρμόδια περιβαλλοντική αρχή. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, αν οι αρμόδιοι φορείς ή το κοινό, δεν αποστείλουν τις γνωμοδοτήσεις και απόψεις τους μέσα στην μέσα στην προαναφερόμενη προθεσμία, δεν εμποδίζεται η πρόοδος της διοικητικής διαδικασίας<sup>194</sup>.

Σε περίπτωση που υπάρχουν αρνητικές ή αμφιλεγόμενες γνωμοδοτήσεις, θα πρέπει, εντός δύο εργασίμων ημερών από την πάροδο της προαναφερόμενης προθεσμίας η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή να ενημερώνει εγγράφως τον ανάδοχο του έργου προκειμένου να λάβει γνώση σχετικά με τις γνωμοδοτήσεις των υπηρεσιών και τις απόψεις του κοινού και να διατυπώσει τις παρατηρήσεις του. Ακολούθως, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή αξιολογεί όλα τα προαναφερόμενα στοιχεία και μέσα σε είκοσι ημέρες είτε εκδίδει ΑΕΠΟ είτε την απορρίπτει.

Βέβαια, όπως προβλέπεται ως διαδικασία στην υποκατηγορία Α1, έτσι και στην Α2 ο Γενικός Γραμματέας της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, μετά την ολοκλήρωση της προβλεπόμενης διαδικασίας, δύναται, είτε αυτεπαγγέλτως είτε μετά από εισήγηση της αρμόδιας περιβαλλοντικής αρχής, να ζητήσει τη γνωμοδότηση του Περιφερειακού Συμβουλίου Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (άρθρο 13, ν. 4014/2011) εντός δέκα πέντε εργασίμων ημερών, είτε λόγω ελλειπών γνωμοδοτήσεων από τις αρμόδιες υπηρεσίες, είτε λόγω ανάγκης αποσαφήνισης των περιβαλλοντικών όρων για τη λειτουργία του έργου, είτε για οποιαδήποτε άλλη παροχή περιβαλλοντικών πληροφοριών είναι απαραίτητη για το σχεδιαζόμενο έργο. Εν τέλει, η έγκριση των περιβαλλοντικών όρων ή η απόρριψή τους, γίνεται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης.

---

<sup>194</sup>Οπ.π. (σημ. 166).

### 3.3.4 Αξιολόγηση του Άρθρου 19 παρ. 9 του ν. 4014/2011.

Ένα από τα τρωτά σημεία, στο οποίο τίθεται ζήτημα συμβατότητας με την Οδηγία ΕΠΕ, είναι ότι η διαδικασία της δημόσιας διαβούλευσης δεν προβλέπεται στα έργα και δραστηριότητες που ανήκουν στην κατηγορία Β, ούτε και στην περίπτωση της ανανέωσης των ΑΕΠΟ καθώς στο άρθρο 6 της Υ.Α. 167563/2013, προβλέπεται ότι αν ο φάκελος ανανέωσης ΑΕΠΟ ή ο φάκελος τροποποίησης ΑΕΠΟ που υποβάλει ο φορέας του έργου ή της δραστηριότητας κριθεί πλήρης από την αρμόδια περιβαλλοντική αρχή, δεν είναι υποχρεωτικό να ακολουθηθεί εκ νέου η διαδικασία ΜΠΕ άρα και η δημόσια διαβούλευση. Μάλιστα, στην Υ.Α. 167563/2013, στο άρθρο 6, παράγραφος 3 αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι : «...Η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή, με το έντυπο υπό στοιχείο Δ6, διαβιβάζει ένα αντίγραφο του φακέλου στο οικείο Περιφερειακό Συμβούλιο για δημοσιοποίηση στο πλαίσιο της ενημέρωσης του κοινού, χωρίς να απαιτείται διαδικασία διαβούλευσης.<sup>195</sup>».

Ένα ακόμη μειονέκτημα του νομοθετικού πλαισίου, έτσι όπως προβλέπεται από το ν. 4014/2011, την Υ.Α. 167563/2013, και την Υ.Α. 1649/45/2014, είναι τα σύντομα χρονικά διαστήματα που έχει στη διάθεσή του το ενδιαφερόμενο κοινό, για να ενημερωθεί και να καταθέσει τις απόψεις του. Μάλιστα, υπάρχει περαιτέρω μείωση του χρόνου διαβούλευσης ειδικά για τα έργα εντός θαλάσσιας και χερσαίας ζώνης λιμένα, σε σημείο ώστε να είναι πρακτικά αδύνατη, καθώς σύμφωνα με το Ν. 4256/2014, άρθρο 41 παρ. 4, αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι, για τα προαναφερόμενα έργα, προβλέπεται Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) σύμφωνα με τα οριζόμενα στο ν. 4014/2011 όπως ισχύει. Θα πρέπει όμως να αναφερθεί ότι, στο άρθρο 4, στην παράγραφο 3 γ, αναφορικά με τα έργα που ανήκουν στη υποκατηγορία Α1, τα χρονικά διαστήματα μειώνονται ακόμη περισσότερο καθώς οι προθεσμίες που προβλέπονται στην παρ. 2 του άρθρου 3 του ν. 4014/2011 και οι οποίες είναι άνω των πέντε (5) εργάσιμων ημερών έως και δεκαπέντε (15) εργάσιμες ημέρες, μειώνονται κατά πέντε (5) εργάσιμες ημέρες, ενώ όλες

<sup>195</sup>Αν ο φάκελος κριθεί ελλιπής, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή, με το έντυπο Δ5 στο οποίο καταγράφονται οι διαπιστωθείσες ελλείψεις και τα απαιτούμενα πεδία και στοιχεία προς συμπλήρωση, ενημερώνει σχετικά τον φορέα του έργου ή της δραστηριότητας, διακόπτει τη διαδικασία ανανέωσης και θέτει τον φάκελο στο αρχείο. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: Οπ. π. (σημ. 166). (προσπελάστηκε 24/08/2015).

οι υπόλοιπες μειώνονται κατά δέκα (10) εργάσιμες ημέρες, γεγονός που καθιστά τη διαδικασία γνωμοδοτήσεων και συμμετοχής του κοινού στην περιβαλλοντική αδειοδότηση πρακτικά αδύνατη<sup>196</sup>.

Εν κατακλείδι, ακόμη και αν το ενδιαφερόμενο κοινό παρακολουθεί τις ιστοσελίδες του ΥΠΑΠΕ και των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων σχετικά με τα σχεδιαζόμενα έργα και τις δραστηριότητες στην περιοχή του, ακόμη και αν εκφράσει την άποψή του είναι δύσκολο να ελεγχθεί κατά πόσο επηρέασε την ΑΕΠΟ, καθώς στην πράξη, η συμμετοχή του κοινού υλοποιείται μόνο σε έργα με ευρεία τοπική ή εθνική δημοσιότητα, τα οποία στηρίζουν ή αποδοκιμάζουν σύλλογοι και φορείς τοπικής ή εθνικής εμβέλειας. Αυτοί μπορούν και συντονίζουν την συμμετοχή στην διαδικασία. Εφόσον η συμμετοχή καταστεί δυνατή, οι αποφάσεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων μνημονεύουν (τις περισσότερες φορές) στο προοίμιό τους επιγραμματικά τις απόψεις που κατατέθηκαν<sup>197</sup>.

### 3.4 Η συμβολή του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου

Στο πλαίσιο εκσυγχρονισμού της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και απλοποίησης της διαδικασίας περιβαλλοντικών αδειοδοτήσεων, δημιουργήθηκε το Ηλεκτρονικό Περιβαλλοντικό Μητρώο<sup>198</sup> (άρθρο 18, ν. 4014/2011), έχοντας ως τομέα ευθύνης, την διαδικασία έκδοσης, ανανέωσης, τροποποίησης και παρακολούθησης των ΑΕΠΟ και ΠΠΔ το οποίο τηρείται στο ΥΠΑΠΕ με ηλεκτρονικό τρόπο. Σε αυτή την ηλεκτρονική πλατφόρμα, προβλέπεται να καταχωρούνται όλες οι ενέργειες και οι πληροφορίες, σε όλα τα στάδια της προαναφερόμενης διαδικασίας, καθώς επίσης και το σύνολο των πληροφοριών που αναφέρονται στην περιβαλλοντική επίδοση ενός έργου ή μιας δραστηριότητας κατά τη διάρκεια του συνολικού κύκλου ζωής, συμπεριλαμβανομένων των αποτελεσμάτων τυχόν περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων<sup>199</sup>.

Τη μέριμνα εισαγωγής, κάθε σχετικής πληροφορίας στο ΗΠΜ, έχει η αρμόδια υπηρεσία ή ο φορέας του έργου ή της δραστηριότητας αντιστοίχως, ενώ τόσο το ενδιαφερόμενο κοινό όσο και

<sup>196</sup>Οπ.π. (σημ. 146)σελ. 15

<sup>197</sup>Σύμφωνα με τον νομικό συντονιστή της WWF Ελλάς, κ. Γιώργο Χασιώτη.

<sup>198</sup>Οπ.π. (σημ. 140).

<sup>199</sup>Οπ.π. (σημ. 158)σελ. 17

οι φορείς εκπροσώπησης θα μπορούν να ενημερώνονται για τα σχεδιαζόμενα έργα και να καταγράφουν τα σχόλιά τους, σχετικά με τις αναρτημένες ΜΠΕ.

Αυτή η διαδικασία της ηλεκτρονικής περιβαλλοντικής αδειοδότησης, δημιουργήθηκε έχοντας ως στόχο έχει να αλλάζει το επενδυτικό τοπίο της χώρας, προωθώντας διευκόλυνση των επενδύσεων, την επιτάχυνση των διαδικασιών, τη δημόσια λογοδοσία, τη διαφάνεια, τη μείωση γραφειοκρατίας, καθώς επίσης και την εντατικοποίηση των ελέγχων<sup>200</sup>. Πάντως αποτελεί γεγονός ότι οι πρακτικές που ακολουθούνταν έως σήμερα ήταν χρονοβόρες και απαιτούσαν υπογραφές από πολλές διοικητικές υπηρεσίες, καθιστώντας τη διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης χρονοβόρα, καθώς ο τρόπος αδειοδότησης εστίαζε στη δημιουργία περίπλοκων και χρονοβόρων διαδικασιών, με πληθώρα γνωμοδοτήσεων και υπογραφών<sup>201</sup>.

Το ΗΠΜ δεν έχει τεθεί ακόμη σε πλήρη λειτουργία, όμως όταν τεθεί σύμφωνα με την Υ.Α. 1649/45 (άρθρο 5, παρ. 11 και σύμφωνα με το άρθρο 18 του ν. 4014/2011) προβλέπεται ότι, θα μπορούν οι φορείς να γνωμοδοτούν ηλεκτρονικά, συμπληρώνοντας το αντίστοιχο έντυπο, ενώ το ενδιαφερόμενο κοινό θα μπορεί να ενημερώνεται άμεσα, να έχει ευκολότερη πρόσβαση στις περιβαλλοντικές πληροφορίες, ενώ θα μπορεί να συμμετέχει ευκολότερα μέσω διαδικτύου στις διαδικασίες διαβούλευσης υποβάλλοντας τις απόψεις του για τις ΜΠΕ.

Έως σήμερα το ενδιαφερόμενο κοινό για να ενημερωθεί για μια ανάρτηση ενημέρωσης σχετικά με τη ΜΠΕ ενός σχεδιαζόμενου έργου, θα πρέπει να ανατρέξει στην ιστοσελίδα της Περιφέρειας, εάν έχει αναρτηθεί. Επίσης, μπορεί να ενημερώνεται για περιβαλλοντικές αποφάσεις εθνικής εμβέλειας μέσω της ιστοσελίδας του ΥΠΑΠΕ και αν επιθυμεί να εκφράσει άποψη συνδέεται αυτόματα με το σύστημα της ανοικτής διακυβέρνησης (Open government).

---

<sup>200</sup>Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : «Τι λείπει ο Μανιάτης για το ηλεκτρονικό περιβαλλοντικό Μητρώο. Διαθέσιμο σε, <http://www.newsbeast.gr/politiki/arthro/763365/ti-leei-o-maniatis-gia-to-ilektroniko-perivallo-diko-mitroo-12/2014> (προσπελάστηκε 10/08/2015).

<sup>201</sup>Οπ. π. (σημ. 200) (προσπελάστηκε 10/08/2015).

### 3.5 Συμπέρασμα δευτέρου μέρους.

Το Ελληνικό περιβαλλοντικό θεσμικό πλαίσιο, χαρακτηρίζεται από μια εξελικτική πορεία τις τελευταίες δεκαετίες, ακολουθώντας τις διεθνείς, ευρωπαϊκές, οικονομικές και επιστημονικές εξελίξεις. Σημαντική είναι η συμβολή της Σύμβασης του Άαρχους, αναφορικά με το πλαίσιο της ενδυνάμωσης των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων, καθώς επίσης προς αυτή την κατεύθυνση συνέβαλε καταλυτικά και η νομολογία του ΣτΕ. Η πρόοδος της τεχνολογίας, στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, προσφέρει πλεονεκτήματα σχετικά με την πρόσβαση του κοινού στην περιβαλλοντική πληροφορία και τη συμμετοχή του στις περιβαλλοντικές αποφάσεις. Το πρόβλημα όμως που εντοπίζεται στην ελληνική πραγματικότητα, είναι πως δεν έχει επιτευχθεί σε επιθυμητό επίπεδο η άμεση ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού μέσω του διαδικτύου κατά τη διαδικασία ΜΠΕ, καθώς οι αντίστοιχες δομές δεν έχουν τεθεί ακόμη σε πλήρη λειτουργία.

Παράλληλα, εντοπίζεται μια ελαστικότητα της πρόσφατης περιβαλλοντικής νομοθεσίας καθώς και των διοικητικών απαιτήσεων, αναφορικά με τη διαδικασία περιβαλλοντικών αδειοδοτήσεων, έχοντας ως στόχο τη μείωση της γραφειοκρατίας και την προώθηση της επιχειρηματικότητας. Στο πλαίσιο αυτό μειώθηκε ο αριθμός των έργων που πρέπει να υποβάλλονται στη διαδικασία ΕΠΕ, ενώ μια άλλη μεγάλη κατηγορία έργων θα πρέπει να υποβάλλονται σε ΠΠΔ.

Εν κατακλείδι, επιτρέπονται οι αδειοδοτήσεις έργων δραστηριοτήτων σε προστατευόμενες περιοχές, όμως θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τη διαδικασία της ειδικής οικολογικής αξιολόγησης. Η νομιμοποίηση τέτοιων επεμβάσεων γίνεται πλέον με την επίκληση του δημοσίου συμφέροντος, και εγείρονται ερωτηματικά σχετικά με το κατά πόσο τελικά θυσιάζεται η προστασία του περιβάλλοντος στο βωμό του οικονομικού κέρδους.



## Μέρος III

### Περιπτωσιολογικές Μελέτες

#### Κεφάλαιο 4<sup>ο</sup>

Η περίπτωση της μεταλλευτικής δραστηριότητας εκμεταλλεύσεως των κοιτασμάτων βωξίτη στο Νομό Φωκίδος.

##### 4.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή



202

Όλες οι ανθρώπινες κοινωνίες στηρίζονταν στην διαθεσιμότητα και την χρήση των εξορύξιμων προϊόντων. Η ευρεία όμως επέκταση των εξορυκτικών δραστηριοτήτων έχει αυξήσει το επίπεδο της περιβαλλοντικής καταστροφής, επιφέροντας αντίστοιχο αντίκτυπο στα οικοσυστήματα και την βιοποικιλότητα. Τα πλούσια αποθέματα μετάλλων στο υπέδαφος, μέσω της εξορυκτικής διαδικασίας προσελκύουν τόσο το ελληνικό όσο και το ξένο επενδυτικό

<sup>202</sup>Πηγή : <http://antigoldgr.org/blog/2015/05/10/synigoros-politi-fokida/>

ενδιαφέρον και δίνουν την ευκαιρία να ενισχυθούν οικονομικά οι τοπικές κοινωνίες. Από την άλλη πλευρά, αυτή η δραστηριότητα επιφέρει ορισμένες δυσμενείς περιβαλλοντικές συνέπειες, ορισμένες από τις οποίες είναι, η μόλυνση των υδάτων και του αέρα, η επιβάρυνση του εδάφους, του υπεδάφους και της βιοποικιλότητας, ο θόρυβος και η διατάραξη του τοπίου<sup>203</sup>.

Η μεταλλευτική δραστηριότητας που πραγματοποιείται στον νομό Φωκίδας, στην περιοχή Παρνασσού - Γκιώνας<sup>204</sup> – Οίτης<sup>205</sup> από το 1933, επικεντρώνεται στην εκμετάλλευση του βωξίτη τόσο με επιφανειακές όσο και με υπόγειες εξορύξεις. Ο βωξίτης είναι ο ορυκτός πόρος, δηλαδή η πρώτη ύλη της αλουμίνας και του αλουμινίου. Η τιμή του μετάλλου, είναι χρηματιστηριακά καθοριζόμενη, ανεξάρτητα από την χώρα προέλευσης του βωξίτη ή του τελικού προϊόντος του μετάλλου που είναι το αλουμίνιο. Αντίθετα, το συνολικό κόστος παραγωγής διαμορφώνεται διαφορετικά σε κάθε μια χώρα παραγωγής της ορυκτής πρώτης ύλης και του τελικού προϊόντος μετάλλου<sup>206</sup>. Οι καθοριστικοί παράγοντες διαμόρφωσης του συνολικού κόστους παραγωγής για τον βωξίτη και για όλα τα μεταλλευτικά και βιομηχανικά ορυκτά, είναι η περιεκτικότητα, η θέση και η προσβασιμότητα του μεταλλεύματος, τα δίκτυα υποδομών, η εργασία και η ασφάλιση των εργαζομένων, το κόστος ενέργειας και η περιβαλλοντική προστασία και αποκατάσταση.

Τα ελληνικά κοιτάσματα βωξίτη είναι σχετικά μεγάλοι βάθους και η Ελλάδα είναι από τις ελάχιστες χώρες που έχουν και υπόγεια μεταλλεία, σε έναν κλάδο που κυριαρχείται από τις φτηνές επιφανειακές εκμεταλλεύσεις. Το υψηλό κόστος της υπόγειας εξόρυξης, κάνει τον ελληνικό βωξίτη ακριβό, τουλάχιστον όσον αφορά το κόστος της εξόρυξης. Επίσης το εργατικό κόστος είναι γνωστό ότι είναι ψηλό στην Ελλάδα, σε σχέση με χώρες όπως η Ινδία ή η Κίνα. Από τους

<sup>203</sup> Stuhlberger Christina, *Mining and environment in the Western Balkans*, Produced by Zoë Environment Network, σελ. 7-8, διαθέσιμο σε: [http://www.unep.org/pdf/MiningBalkans\\_screen.pdf](http://www.unep.org/pdf/MiningBalkans_screen.pdf) (προσπελάστηκε 11/07/2015)

<sup>204</sup> Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : *Αναθεώρηση - Επέκταση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Δήμου Αμφισσας Ν.Φωκίδος*, διαθέσιμο σε <http://docslide.net/documents/-729ebd01.html> (προεπελάστηκε 11/07/2015).

<sup>205</sup> Χαροντάκης, Δ., *Πώς δημιουργήθηκε και γιγαντώθηκε το μεταλλευτικό συγκρότημα Ηλιόπουλου – Κυριακόπουλου, Όλα ξεκίνησαν από την... κατσίκα. Τα 67 χρόνια που καθιέρωσαν τον εξαγωγικό χαρακτήρα του ομίλου*, 23/01/2000, Οικονομία, Το Βήμα, Διαθέσιμο σε : <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=118585> (προσπελάστηκε 12/07/2015).

<sup>206</sup> Τα βωξιτικά κοιτάσματα απαντώνται σχεδόν παντού στη γη. Αυστραλία, Κίνα, Βραζιλία, Γουινέα, Ινδία, Τζαμάικα είναι χώρες με μεγάλα κοιτάσματα και μεγάλη παραγωγή βωξίτη. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : «*Οι Περιβαντολογικές επιπτώσεις των μεταλλείων*», 23 Οκτωβρίου 2009, διαθέσιμο σε <http://mexiates.pblogs.gr/2009/10/oi-peribantologikes-epiptwseis-twn-metalleiwn.html> (προσπελάστηκε 11/07/2015).

προαναφερόμενους παράγοντες που αυξάνουν το κόστος του βωξίτη, οι πρώτοι δε μπορούν να μειωθούν, όμως ο παράγοντας που έχει σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος είναι ο τομέας που μπορούν να κάνουν περικοπές οι Ελληνικές εταιρείες, που προσπαθούν να ανταγωνιστούν τις χαμηλού κόστους παραγωγής, χώρες του Τρίτου Κόσμου<sup>207</sup>.

Η εκμετάλλευση των κοιτασμάτων εξαρτάται άμεσα από τις τιμές της διεθνούς αγοράς, έτσι ένα κοίτασμα χαμηλής περιεκτικότητας σε μέταλλο, σε περιόδους υψηλών τιμών και μεγάλης ζήτησης γίνεται εκμεταλλεύσιμο και η ποσότητα προς εξόρυξη αυξάνεται δραματικά, με τις αντίστοιχες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Όταν η τιμή του προϊόντος στη διεθνή αγορά είναι παρατεταμένα χαμηλή, οι εταιρείες καταφεύγουν σε τεχνικές «high grading», δηλαδή την απόληψη μόνο των πλούσιων τμημάτων του κοιτάσματος, συχνά καταστρέφοντας τις δυνατότητες μελλοντικής απόληψης και των φτωχότερων τμημάτων. Οι προσπάθειες μείωσης του κόστους παραγωγής οδηγούν, εκτός από την απόλυση εργαζομένων και στην εγκατάλειψη των δαπανηρών έργων προστασίας και αποκατάστασης του περιβάλλοντος επιφέροντας αντίστοιχες δυσμενείς επιπτώσεις<sup>208</sup>.

Μια από τις επιβαρυντικές συνέπειες των εξορυκτικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα των υπογείων, είναι –μεταξύ άλλων - οι καθιζήσεις του εδάφους και οι υδρολογικές επιπτώσεις. Η υπόγεια εξόρυξη, μαζεύει τα νερά της ευρύτερης περιοχής, τα οποία διαφεύγουν προς τα χαμηλότερα επίπεδα των στοών, όπου επιβαρύνονται με διάφορες ορυκτές ουσίες. Τα ύδατα αυτά, αντλούνται από τα υπόγεια έργα, επειδή εμποδίζουν τις εργασίες εξόρυξης και απορρίπτονται επιβαρυμένα σε επιφανειακούς αποδέκτες. Συχνά πριν την έναρξη της εκμετάλλευσης διανοίγεται μια σειρά από γεωτρήσεις περιφερειακά του κοιτάσματος, από τις οποίες αντλείται όλος ο υπόγειος υδροφόρος ορίζοντας για να μην δημιουργεί προβλήματα στην εξόρυξη. Όσο πιο βαθιά κάτω από την επιφάνεια είναι το υπόγειο μεταλλείο, τόσο πιο βαθιά πρέπει να πάνε οι γεωτρήσεις άντλησης των υδάτων.

Κατά συνέπεια, οι επιφανειακοί και υπόγειοι ταμιευτήρες νερού στραγγίζουν, επιβαρύνοντας δυσμενώς τα δάση της περιοχής, τις καλλιέργειες και την υδροδότηση των

---

<sup>207</sup>Οπ. π. (σημ. 206) (προσπελάστηκε 11/07/2015)

<sup>208</sup>Οπ. π. (σημ. 206)

οικισμών. Λόγω των ρωγματώσεων των πετρωμάτων και των κενών που δημιουργούνται από την εξορυκτική διαδικασία, η υδρολογία της περιοχής αλλάζει εντελώς, ενώ η ισορροπία δεν αποκαθίσταται ούτε μετά το πέρας της δραστηριότητας. Ένα ακόμη σημαντικό πρόβλημα που προκύπτει από τις εξορύξεις βωξίτη είναι τα απόβλητα που παράγονται καθώς για να παραχθεί ένας τόνος αλουμινίου, απαιτούνται 4-5 τόνοι βωξίτη. Τελικά, από τα εκατομμύρια τόνους που εξορύσσονται, μόνο ένα ποσοστό της τάξης του 20-25% απομακρύνεται από την ευρύτερη περιοχή της εξόρυξης και του εργοστασίου επεξεργασίας.<sup>209</sup>

Στο νομό Φωκίδας και πιο συγκεκριμένα στην περιοχή γύρω από την πόλη της Άμφισσας, που αποτελεί και το αντικείμενο της έρευνας, υπάρχουν αρκετά σημεία εξόρυξης βωξίτη, τόσο επιφανειακά όσο και υπόγεια. Η εταιρεία που εκμεταλλεύεται αυτή τη δραστηριότητα, παρέχει εργασία σε μια μερίδα του ενεργού πληθυσμού της περιοχής, για όσο χρονικό διάστημα λειτουργούν αυτές οι εξορυκτικές δραστηριότητες. Παρά το γεγονός ότι στο νομό αυτό υπάρχουν πλούσια κοιτάσματα βωξίτη, που θα περίμενε κανείς να είναι μια περιοχή που θα απολάμβανε ένα υψηλό βιοτικό επίπεδο λόγω των φυσικών της πόρων, συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Στο νομό αυτό σημειώνονται τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας που φτάνουν στο 30% ενώ από το 2007 έως σήμερα τα ποσοστά ακολουθούν ανοδική πορεία, κατέχοντας την πρώτη θέση σε ποσοστά ανεργίας στη στερεά Ελλάδα<sup>210</sup>.

Χαρακτηριστικά επίσης της περιοχής, αποτελούν εκτός από την ανεργία, η γήρανση του πληθυσμού, η μετανάστευση και η χαμηλή οικονομική δραστηριότητα. Η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα με μόνα σημεία έλξης των τουριστών να αποτελούν το Μουσείο Δελφών, ενώ αξιόλογοι προορισμοί αποτελούν επίσης ορισμένες περιοχές της παράκτιας ζώνης όπως η Ιτέα, το Γαλαξίδι, η Ερατεινή, και οι παραλίες στο Δυτικό τμήμα του νομού, καθώς και ορεινές περιοχές, γύρω από το Χιονοδρομικό κέντρο. Άλλες δραστηριότητες με τις οποίες

<sup>209</sup> Από το υπόλοιπο προϊόν της εξόρυξης, ένα μέρος αποτίθεται επιφανειακά ενώ το περισσότερο καταλήγει στις εγγύτερες θαλάσσιες περιοχές και στην περίπτωση των ορυχείων του νομού Φωκίδας καταλήγει στο βυθό του Κορινθιακού κόλπου. Η πρακτική της υποθαλάσσιας απόθεσης των αποβλήτων είναι απαγορευμένη από διεθνείς συμβάσεις που έχει υπογράψει η Ελλάδα, Οπ. π. (σημ. 206) (προσπελάστηκε 11/07/2015).

<sup>210</sup> Η Φωκίδα καταγράφει το 2013 ποσοστό ανεργίας 30,2%, με τη Φθιώτιδα να ακολουθεί με 29,7%, όπως και η Εύβοια, ενώ η Βοιωτία βρίσκεται στο χαμηλότερο ποσοστό με 23,8. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : *Η ώρα της Φωκίδας*, διαθέσιμο σε <http://orafok.gr/articleviews.php?id=5615> (προσπελάστηκε 13/07/2015).

μπορούν να βιοπορίζονται οι κάτοικοι της περιοχής, είναι η κτηνοτροφία και η γεωργία<sup>211</sup>. Από την άλλη πλευρά, ο ντόπιος πληθυσμός καταλαμβάνει ορισμένες θέσεις εργασίας που προσφέρονται στις εξορυκτικές δραστηριότητες της εταιρείας που τις έχει αναλάβει. Όπως αντιλαμβάνεται κανείς, οι προαναφερόμενες οικονομικές δραστηριότητες<sup>212</sup> έρχονται σε αντίθεση με τη λειτουργία των ορυχείων καθώς, η λειτουργία της μιας οικονομικής δραστηριότητας έρχεται σε αντίθεση με την λειτουργία της άλλης, καθώς δε μπορούν να συνυπάρχουν στον ίδιο χώρο<sup>213</sup>. Δεν μπορεί να υπάρχει κτηνοτροφία, καλλιέργειες ή τουρισμός εκεί που γίνονται εξορύξεις. Θα επίσης πρέπει να αναφερθεί ότι, η εταιρεία που έχει αναλάβει την εκμετάλλευση των βωξιτικών κοιτασμάτων δραστηριοποιείται στην περιοχή από το 1934<sup>214</sup>, ενώ πρόσφατα άλλαξε ιδιοκτησιακό καθεστώς<sup>215</sup>.

Θα πρέπει να υπογραμμιστεί, ότι σύμφωνα με το ΠΔ 210/73 «Περί μεταλλευτικού κώδικος», επιτρεπόταν η αναγκαστική απαλλοτρίωση ιδιοκτησιών για τον ίδιο σκοπό, όταν από τις

<sup>211</sup>Φωκίδα Τ.Υ. Γρ., Πολίτες στο Προσκήνιο: Στοιχίζει λιγότερο στην εταιρία το «μπούκωμα» στους υποτελείς, παρά η αξιοποίηση του τόπου, 28 Φεβρουαρίου 2013, διαθέσιμο σε: [http://fokidatv.blogspot.gr/2013/02/blog-post\\_1486.html](http://fokidatv.blogspot.gr/2013/02/blog-post_1486.html) (προσπελάστηκε 13/07/2015)

<sup>212</sup>Πηγή : Παρατηρητήριο Μεταλλευτικών Δραστηριοτήτων, Ο αναπτυξιακός σχεδιασμός της Φωκίδας, από τις εταιρείες βωξίτη και τον Νομάρχη κ. Φουσέκη, 17/04/2014, Διαθέσιμο στον ισότοπο, <http://antigoldgr.org/blog/2010/04/17/fokid/> (προσπελάστηκε 13/07/2015)

<sup>213</sup>Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα 210/73, Περί Μεταλλευτικού Κώδικος, (ΦΕΚ 277/Α/5-10-73), απαγορευόταν οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα στις περιοχές εκείνες που εντοπίζονταν κοιτάσματα ορυκτού πλούτου. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται : Άρθρο 142.

Μεταλλευτικά περιοχάι, παρ. 2, «Προκειμένου όμως περί περιοχών αι οποίαι παρουσιάζουν αξιόλογον μεταλλευτικόν ενδιαφέρον ή υφίστανται ή πρόκειται να ιδρυθούν εν αυταίς αξιόλογοι μεταλλευτικά ή μεταλλουργικά εγκαταστάσεις, δύναται δια Πρ. Δ/των εκδιδομένων προτάσει του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας, να χαρακτηρίζωνται αύται, ως μεταλλευτικά περιοχάι» και να απαγορεύηται η εντός αυτών ανάπτυξις ετέρων δραστηριοτήτων, εφ' όσον εκ τούτων παρακωλύεται η άσκησις της μεταλλείας ή αι εργασίαι των μεταλλευτικών ή μεταλλουργικών εγκαταστάσεων, ή, εκ της ασκήσεως της μεταλλείας ή εκ των, κατά τα άνω, εργασιών παρεμποδίζεται η ανάπτυξις των ετέρων δραστηριοτήτων.»

<sup>214</sup>Σύμφωνα με σχετικό δημοσίευμα σε τοπική εφημερίδα υποστηρίζεται ότι σε όλες τις μεταλλευτικές και λατομικές εταιρείες απασχολείται λιγότερο από το 2% του ενεργού πληθυσμού του Δήμου και μετέχουν στην τοπική οικονομία με 0,31% ,ενώ παράλληλα με τον τρόπο που γίνεται η εκμετάλλευση εξαφανίζει κάθε άλλη παραγωγική δραστηριότητα. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Μπάκας, Δ., Τα αιτήματα και οι προτάσεις, Καστελλιώτικα Νέα, Αρίθμ. Φύλλου 64 (245), Περίοδος Δ, 2013, διαθέσιμο σε: [http://www.kastellia.gr/loc\\_ks/kn/2013/KN\\_F245\\_20130110\\_12.pdf](http://www.kastellia.gr/loc_ks/kn/2013/KN_F245_20130110_12.pdf) (προσπελάστηκε 19/07/2015).

<sup>215</sup>Ο γαλλικός όμιλος ΚΕΡΝΕΟΣ, επένδυσε στην εταιρεία ΕΛΜΙΝ η οποία δραστηριοποιείται στον τομέα της εξόρυξης, επεξεργασίας και εμπορίας βωξίτη το 2012, και το 2014 αγόρασε το 100% των μετοχών Ευρωπαϊκοί Βωξίτες της S & B Βιομηχανικά Ορυκτά Α.Ε που δραστηριοποιείται, μεταξύ άλλων περιοχών και στο νομό Φωκίδας. Οι εργαζόμενοι της τελευταίας εταιρείας ανησυχούν για το μέλλον τους ενώ η διοίκηση της εταιρείας υποστηρίζει ότι δεν έχουν λόγο να ανησυχούν. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : <http://www.capital.gr/story/2236207> (προσπελάστηκε 16/08/2015).

υπόγειες ή επιφανειακές εργασίες εκμεταλλεύσεως υπήρχε κίνδυνος για τα κτίσματα που βρίσκονται σε αυτές τις ιδιοκτησίες ή κινδύνευε η ζωή και η υγεία αυτών που κατοικούν σε αυτές, οι οικοδομές ή άλλα έργα του ιδιοκτήτου του χώρου όπως εντοπίζονταν τα κοιτάσματα (άρθρο 140)<sup>216</sup>, καθώς και λόγους δημοσίου συμφέροντος (άρθρο 115)<sup>217</sup>.

Η προαναφερόμενη κατάσταση, έχει χωρίσει την τοπική κοινωνία σε δύο «στρατόπεδα», σε εκείνους που επιθυμούν στην προώθηση και άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων πέραν των ορυχείων και των εργαζόμενων των μεταλλείων. Μάλιστα, οποιαδήποτε αναφορά σε εφαρμογή όσων προβλέπονται στις ΜΠΕ των εξορυκτικών δραστηριοτήτων της περιοχής και την παράλληλη εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων, αποτελεί ταμπού, που υπονοεί την επισφάλεια των θέσεων εργασίας στα ορυχεία κρατώντας του κατοίκους σε αντίπαλες παρατάξεις. Παράλληλα, αποτελεί γεγονός ότι οι θέσεις εργασίας (οι οποίες απευθύνονται συνήθως σε ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό) που προσφέρουν οι εταιρείες εκμετάλλευσης των ορυκτών πόρων διαρκούν για όσο διάστημα υπάρχουν τα κοιτάσματα και μόλις αυτά εξαντληθούν σταματά και η δραστηριότητα αφήνοντας τον ντόπιο απασχολούμενο πληθυσμό χωρίς εργασία.

Το σενάριο αυτό φαίνεται να υλοποιείται σταδιακά, καθώς η εταιρεία που εκμεταλλεύονταν τα κοιτάσματα βωξίτη, πούλησε τα κυριαρχικά δικαιώματα σε πολυεθνική εταιρεία ξένων συμφερόντων<sup>218</sup>. Μια από τις πρώτες συνέπειες της αλλαγής ιδιοκτησιακού καθεστώτος ήταν οι περικοπές προσωπικού<sup>219</sup>, γεγονός που οδήγησε στην ανεργία τους πρώτους εργαζόμενους. Η ανησυχία για περαιτέρω απολύσεις, οδήγησε τους κατοίκους της περιοχής να συνασπιστούν και να ταχθούν υπέρ της προοπτικής της βιώσιμης ανάπτυξης, μιας οικονομικής ανάπτυξης που θα

<sup>216</sup>Μπάκας, Δ., *Η Ιστορία Της λεηλασίας Του ορυκτού πλούτου της Φωκίδας*, 13 Ιουνίου 2015, σελ. διαθέσιμο σε: <http://amfissaface.gr/attachments/article/0/%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%91%20%CE%A4%CE%97%CE%A3%20%CE%9B%CE%95%CE%97%CE%9B%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%91%CE%A3%20%CE%A4%CE%9F%CE%A5%20%CE%9F%CE%A1%CE%A5%CE%9A%CE%A4%CE%9F%CE%A5%20%CE%A0%CE%9B%CE%9F%CE%A5%CE%A4%CE%9F%CE%A5%20%CE%A4%CE%97%CE%A3%20%CE%A6%CE%A9%CE%9A%CE%99%CE%94%CE%91%CE%A3> (προσπελάστηκε 16/07/2015)

<sup>217</sup>Οπ. π. (σημ. 213) Άρθρο 115. (προσπελάστηκε 19/7/2015)

<sup>218</sup>Οπ.π. (σημ. 216)

<sup>219</sup>Ενωση Εργαζομένων στα Μεταλλεία Βωξίτη, Ευρωπαϊκοί Βωξίτες Α.Ε., "Εργοταξιακό", Δελτίο Τύπου, 29/05/2015, διαθέσιμο σε : <http://karteria1.blogspot.gr/2015/05/s.html> . Επίσης για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις περικοπές προσωπικού βλέπε το δημοσίευμα σε τοπική εφημερίδα : «Ιτέα: Από Δευτέρα χωρίς Δουλειά Εργαζόμενοι στα Μεταλλεία Βωξίτη», 09/05/2015, διαθέσιμο σε : [http://karteria1.blogspot.gr/2015/05/blog-post\\_61.html](http://karteria1.blogspot.gr/2015/05/blog-post_61.html) (προσπελάστηκε 16/05/2015).

αποφέρει οικονομικά οφέλη στις τοπικές κοινωνίες, με παράλληλο σεβασμό στο περιβάλλον, που θα επιτρέπει την ανάπτυξη και άλλων δραστηριοτήτων<sup>220</sup>.

Θα πρέπει να σημειωθεί πως, είναι σημαντικό να υπάρχει ένας ανεξάρτητος επιστημονικός φορέας που να ελέγχει την επιστημονική τεκμηρίωση των μελετών και αντίστοιχα να λειτουργεί ένας αποτελεσματικός εποπτικός μηχανισμός, που να διασφαλίζει την εφαρμογή των εγκεκριμένων όρων και όπου διαπιστώνει απόκλιση από τους περιβαλλοντικούς όρους, να επιβάλλει πρόστιμα. Με αυτό τον τρόπο, οι ανάδοχοι των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων που λειτουργούν σε βάρος του περιβάλλοντος, θα αναγκαστούν να εφαρμόσουν μια πολιτική βιώσιμης ανάπτυξης, πραγματοποιώντας παράλληλα τακτικές αποκατάστασης του περιβάλλοντος, όπως άλλωστε οφείλουν να κάνουν όταν εξαντλείται ένας ορυκτός πόρος, προκειμένου να μειώνεται το περιβαλλοντικό αποτύπωμα. Σύμφωνα μάλιστα με το Σύνδεσμο Μεταλλευτικών Επιχειρήσεων<sup>221</sup>, η τακτική αυτή αποτελεί βασική παράμετρο λειτουργίας των εταιρειών που ανήκουν στο σύνδεσμο. Δυστυχώς η περιβαλλοντική αποκατάσταση των ορυχείων που δεν λειτουργούν πλέον, δεν εφαρμόζεται πάντα, με αποτέλεσμα να υπάρχουν περιοχές που θυμίζουν κρανίου τόπο<sup>222</sup>.

<sup>220</sup>Σχετικά με τη θέση της τοπική κοινωνίας μετά τις πρώτες απολύσεις προσωπικού από τη νέα ιδιοκτήτρια εταιρεία βλέπε : Παρατηρητήριο Μεταλλευτικών Δραστηριοτήτων, *Μεταλλεία Φωκίδας: Σε τροχιά αναθεώρησης αναπτυξιακού μοντέλου μετά από δεκαετίες η Παρνασσίδα!*, Ιούnius 2015, διαθέσιμο σε <http://antigoldgr.org/blog/2015/06/21/fokida-anatheorisi-anaptyksiakou-montelou/> (προσπελάστηκε 18/08/2015)

<sup>221</sup>Σύμφωνα με την έκθεση αυτή οι εταιρείες εκμετάλλευσης κοιτασμάτων προβαίνουν σε μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος μέσω της αποκατάστασης. Αναφέρεται χαρακτηριστικά η αποκατάσταση μεταλλείου στην περιοχή των Δελφών όπου μετά την εξάντληση του ορυκτού η εταιρεία εκμεταλλεύσεων προέβη στην αποκατάσταση. Σύνδεσμος Μεταλλευτικών Επιχειρήσεων, *Έκθεση δραστηριοτήτων 2014*, σελ 24. διαθέσιμο σε : <http://www.sme.gr/ektheseis> (προσπελάστηκε 21/07/2015).

Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η εταιρεία S&B Βιομηχανικά Ορυκτά Α.Ε., που είναι υπεύθυνη για τις μεταλλευτικές δραστηριότητες στο νομό Φωκίδας βραβεύτηκε το 2014 για την περιβαλλοντική της πολιτική σχετικά με την αποκατάσταση των ανενεργών μεταλλείων. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : «Δύο εθνικά βραβεία για την S&B στα «Ευρωπαϊκά Βραβεία Επιχειρήσεων για το Περιβάλλον», διαθέσιμο σε : <http://www.sandb.gr/news/%CE%B4%CF%8D%CE%BF-%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B2%CF%81%CE%B1%CE%B2%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-sb-%CF%83%CF%84%CE%B1-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80/>

<sup>222</sup>Παραδείγματα περιοχών εξορύξεων που δεν έχει μειωθεί το περιβαλλοντικό αποτύπωμα είναι το μεταλλείο Κλεισούρας έκτασης 663,457 στρεμμάτων και το μεταλλείο Νερά με έκταση 898,880 στρέμματα. σελ. 29 Οπ.π. (σημ. 216). (προσπελάστηκε 16/07/2015). Επίσης, δημοσιεύματα τοπικών ιστοσελίδων, αναφέρουν χαρακτηριστικά ότι, «Οι μεταλλευτικές εταιρείες, που δραστηριοποιήθηκαν στην Φωκίδα τα τελευταία 80 χρόνια, άφησαν και αφήνουν περιοχές μη αποκαταστημένες, καταστρέφοντας αμετάκλητα το φυσικό περιβάλλον της περιοχής, όπως όλοι γνωρίζουμε και καθημερινά διαπιστώνουμε και τούτο είναι παράνομο και αντίθετο με τις περιβαλλοντικές μελέτες που έχουν εγκριθεί...» Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : [https://politesstoproskinio.wordpress.com/2015/05/08/%CE%BF%CE%B9-%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B9-](https://politesstoproskinio.wordpress.com/2015/05/08/%CE%BF%CE%B9-%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B9-%)

Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση για το 2014 του Συνηγόρου του Πολίτη σχετικά με την εφαρμογή όσων προβλέπει τόσο το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο όσο και οι Οδηγίες, στην περίπτωση των μεταλλείων του Νομού Φωκίδας, έχουν εντοπιστεί περιπτώσεις μη συμμόρφωσης<sup>223, 224</sup>. Επιπλέον, υπογραμμίζεται η σημασία των ελέγχων από την πλευρά της πολιτείας ώστε, αφενός να προωθούνται οι αναπτυξιακές δραστηριότητες, αφετέρου να εφαρμόζονται οι περιβαλλοντικοί όροι προωθώντας μια ανάπτυξη βιώσιμη που να ανταποκρίνεται στα διεθνή πρότυπα. Επίσης, είναι σημαντικό να υπάρχει πνεύμα συνεργασίας και ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των αρμοδίων διοικητικών υπηρεσιών προκειμένου οι έλεγχοι να είναι ουσιαστικότεροι αποτρέποντας οποιεσδήποτε παραβιάσεις του περιβαλλοντικού νομικού πλαισίου.

Εν κατακλείδι, η επιλογή της περιπτωσιολογικής μελέτης των μεταλλείων βωξίτη στην περιοχή του νομού Φωκίδας έγινε διότι, αποτελεί τον ιδιαίτερο τόπο καταγωγής μου, και λόγω αυτού του γεγονότος, έχω τη δυνατότητα να γνωρίζω τις δράση των κατοίκων της περιοχής για να προστατέψουν το περιβάλλον τους. Πιο συγκεκριμένα, μέσω της συντονισμένης κινητοποίησης, οι κάτοικοι της κοινότητας Καστελλίων, κατάφεραν να προστατέψουν το περιβάλλον τους, γεγονός που θα παρουσιαστεί ακολούθως.

---

[%CE%B1%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B9-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B5%CF%83-%CF%84%CE%B7%CF%83-%CF%80%CE%B1/](#) (προσπελάστηκε 17/8/2015).

<sup>223</sup> Διαχείριση και προστασία περιβαλλοντικών αγαθών, Ετήσια Έκθεση 2014, Συνήγορος του Πολίτη, σελ 74-75, διαθέσιμο σε: <http://www.synigoros.gr/resources/docs/ee2014-00-stp.pdf> (προσπελάστηκε 17/08/2015)

<sup>224</sup> Θα πρέπει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με την νέα ιδιοκτήτρια εταιρεία Kerneos S.A., η βιώσιμη ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της, και η μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος αποτελεί βασική πολιτική της. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : <http://www.kerneos.com/content/en/OUR-COMMITMENTS/Subsustainable-development/> (προσπελάστηκε 17/8/2015).



## 4.2 Η συμμετοχή του κοινού κατά την διαδικασία ΕΠΕ των εξορυκτικών δραστηριοτήτων στην περιοχή της Φωκίδας.

Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, πριν από τη θέση σε ισχύ του Προγράμματος Καλλικράτης και του Ν. 4014/2011, οι Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, κατατίθεντο από την εταιρεία που αναλάμβανε την εξορυκτική δραστηριότητα, στο Νομαρχιακό Συμβούλιο<sup>225</sup> (όπως λεγόταν, πριν την ένωση των Δήμων, σύμφωνα με την εφαρμογή του προγράμματος Καλλικράτης το 2011, όπου με τη νέα διοικητική διαίρεση της Ελλάδας, δημιουργήθηκαν οι Επιτροπές Περιβάλλοντος, οι οποίες άνηκαν στην εκάστοτε αρμόδια περιβαλλοντική αρχή και ήταν αρμόδιες για την παραλαβή των ΜΠΕ).

Ουσιαστικά το Νομαρχιακό Συμβούλιο το οποίο αποτελούνταν από εκλεγμένα μέλη της τοπικής κοινωνίας αποτελούσε και τους νόμιμους εκπροσώπους του κοινού και αυτό έπαιρνε θέση για λογαριασμό του κοινού ακόμη και αν το ενδιαφερόμενο κοινό δεν συμμετείχε καθόλου.

Στο κτίριο της Νομαρχίας βρισκόταν διαθέσιμος, ο φάκελος της μελέτης, και εφόσον κάποιος μάθαινε για τη διαβούλευση<sup>226</sup>, μπορούσε να μεταβεί στην αρμόδια υπηρεσία, -κάτι αρκετά δύσκολο, καθώς στην επαρχία οι αποστάσεις είναι μεγάλες- να ζητήσει το φάκελο της ΜΠΕ και να αναλάβει το κόστος της φωτοτύπησης. Το υλικό της ΜΠΕ συνήθως ήταν ογκώδες, ενώ ο ενδιαφερόμενος, έπρεπε να το διαβάσει και στη συνέχεια, κατά τη διάρκεια συζήτησης του οριζόμενου Νομαρχιακού Συμβουλίου να διατυπώσει τις προτάσεις του. Γίνεται αντιληπτό, ότι δύσκολα έμπαινε κανείς σε αυτή τη διαδικασία, εκτός από ελάχιστους που είχαν τη δυνατότητα και τις απαιτούμενες γνώσεις να ασχοληθούν με μια ΜΠΕ και να μεταβούν στη Νομαρχία, προκειμένου να πάρουν αυτές τις πληροφορίες. Επίσης, η ΜΠΕ, ποτέ δεν έφτανε σε επίπεδο κοινότητας προκειμένου οι τοπικοί κάτοικοι, οι οποίοι μάλιστα βρίσκονται πολύ κοντά στα σημεία

---

<sup>226</sup>Οπ.π. (σημ. 185) Άρθρο 7.

που πραγματοποιούνται οι εξορύξεις, δηλαδή το ενδιαφερόμενο κοινό, να ενημερωθούν και να εκφράσουν αντίστοιχα την άποψή τους<sup>227</sup>.

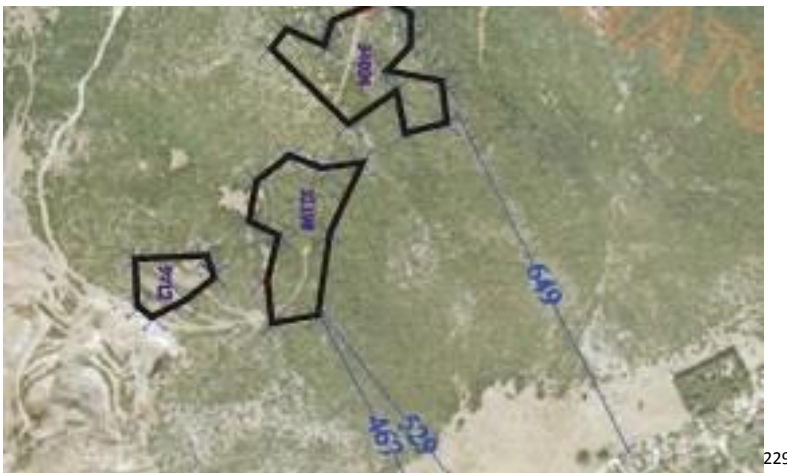
Στην πραγματικότητα το ενδιαφερόμενο κοινό δεν συμμετείχε κατά τη διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Ορισμένες φορές το ενδιαφερόμενο κοινό εκπροσωπούσαν μέσω ορισμένων σωματείων, συνδικάτων ή περιβαλλοντικών οργανώσεων τα οποία δραστηριοποιούνταν και διεκδικούσαν την προστασία του περιβάλλοντος και κάποιες φορές εισακούγονταν ορισμένα αιτήματα. Ενεργή συμμετοχή του κοινού όπως όπως προβλέπεται από το κοινοτικό δίκαιο με τις τοπικές αρχές να κινούν τις διαδικασίες ενημέρωσης του κοινού και να λαμβάνουν τις απόψεις του δεόντως υπόψη, δε σημειώθηκε. Συνήθως κατά την έκδοση των ΑΕΠΟ, υπάρχει μόνο η αναφορά ότι, οι απόψεις του κοινού ελήφθησαν υπόψη, γενικά, χωρίς να μπορεί να αποδειχθεί κατά πόσο συμπεριελήφθησαν στις τελικές αποφάσεις<sup>228</sup>.

---

<sup>227</sup>Οπ.π. (σημ. 185) Άρθρο 5.

<sup>228</sup>Σχετικά με την κινητοποίηση του ενδιαφερόμενου κοινού βλέπε Οπ. π. (σημ. 214), (προσπελάστηκε 17/08/2015).

#### 4.3 Η συμμετοχή του κοινού στην περίπτωση της «Αλεφάντω».



Η περίπτωση μελέτης σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού και τα αποτελέσματα που μπορεί να επιφέρει όταν πρόκειται για συντονισμένη δράση, αφορά στην κινητοποίηση των κατοίκων της κοινότητας Καστελλίων, ενός χωριού το οποίο ανήκει στον καλλικρατικό Δήμο Δελφών του Νομού Φωκίδας. Η κοινότητα αυτή, έχει ήδη υποστεί της συνέπειες των εξορυκτικών δραστηριοτήτων σε διάφορα σημεία στις ευρύτερης περιοχής της<sup>230</sup>. Αυτή τη φορά όμως δόθηκαν άδειες από την πολιτεία για εξορυκτικές δραστηριότητες σε δασική έκταση ακριβώς πάνω από το χωριό, στην περιοχή Αλεφάντω, σημείο το οποίο βρίσκεται πρακτικά μέσα στο χωριό και σε άμεση θέα των κατοίκων του χωριού.

Πιο συγκεκριμένα, το 2012 εγκρίθηκε η μεταλλευτική δραστηριότητα με την απόφαση με αρ. πρωτ. 809/110687/17-7-2012, της Διεύθυνσης Δασών Φωκίδας, με την οποία δινόταν έγκριση

<sup>229</sup>Σε αυτή τη φωτογραφία φαίνεται η εγγύτητα των σχεδιαζόμενων επιφανειακών εξορύξεων από τα πρώτα σπίτια του χωριού. Πιο συγκεκριμένα τα έργα στην προαναφερόμενη περιοχή επρόκειτο να γίνουν σε λιγότερο από 300 μέτρα από τα όρια του οικισμού. Πηγή: [http://iteanet.blogspot.gr/2013/03/blog-post\\_5629.html](http://iteanet.blogspot.gr/2013/03/blog-post_5629.html) (προσπελάστηκε 17/8/2015).

<sup>230</sup>Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κατολίθωση που προκλήθηκε στις 17.06.2011, από έκρηξη σε μεταλλευτική εκμετάλλευση βωξίτη σε κορυφή πλησίον του «Άη Βασίλη» στη θέση εξόρυξης «ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΝΕΡΑ 5-6-7». Από την έκρηξη προκλήθηκε κατολίθωση και καταστράφηκε μικρό, αλλά ουσιώδες τμήμα του αρδευτικού δικτύου της κοινότητας, ενώ –μεταξύ άλλων- σημειώθηκε ζημιά στο ανάγλυφο του βουνού, στη δασοκάλυψη της πλαγιάς και τα πλατάνια της κοίτης του Κηφισού ποταμού. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : <https://iteanet.wordpress.com/tag/%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%B1/page/7/> (προσπελάστηκε 17/8/2015)

υλοτόμησης, προκειμένου να πραγματοποιηθούν επιφανειακές εξορύξεις σε δημόσια δασική έκταση στην περιοχή «Αλεφάντω», προκαλώντας την καταστροφή 80 στρεμμάτων δάσους. Μάλιστα, η απόφαση έγκρισης επέμβασης του ΥΠΠΕΚΑ (παράγραφος Ζ. αριθ. Δ8-Α/Φ.16.13/26458/4596/22-11-11) αναφέρει ότι η αιτούμενη επέμβαση θεωρείται ιδιαίτερα συμφέρουσα για την Εθνική Οικονομία<sup>231</sup>. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο νόμος 4014/2011, κάνει ιδιαίτερη μνεία στο δημόσιο ή εθνικό συμφέρον κατά την αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, κάτι που εφαρμόστηκε και στην περίπτωση της Αλεφάντω.

Επιπροσθέτως, στο πλαίσιο εφαρμογής της βιώσιμης μεταλλείας υπάγεται και η απόφαση του ΣτΕ 161/2000, όπου υπογραμμίζεται η ιδιαίτερη προσοχή που πρέπει να δίνεται όταν οι εξορυκτικές δραστηριότητες γίνονται σε ευαίσθητα οικοσυστήματα όπως είναι οι δρυμοί, τα δάση και τα όροι, στα οποία επιτρέπεται μόνο ήπια ανάπτυξη. Σε τέτοιες περιπτώσεις η μεταλλεία επιτρέπεται αν εφαρμοστούν αυστηροί όροι και μόνο αν συντρέχει μοναδικότητα και σπανιότητα του μεταλλεύματος, η χρησιμοποίηση του οποίου επιβάλλεται λόγω δημοσίου συμφέροντος ως παραμέτρου της εθνικής οικονομίας<sup>232</sup>. Η αιτιολογία του δημοσίου συμφέροντος ήταν που λειτούργησε καταλυτικά για την αδειοδότηση της παρέμβασης στη δασική έκταση πάνω από την κοινότητα των Καστελλίων. Η εξορυκτική δραστηριότητα όμως σε αυτό το σημείο – σύμφωνα με το ενδιαφερόμενο κοινό - θα είχε σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις στο χωριό, που είναι ακριβώς από κάτω, δημιουργώντας κατολισθήσεις, υδρολογικές επιπτώσεις καθώς και μεταβολή του τοπικού οικοσυστήματος, γεγονός που οδήγησε τους κατοίκους, να κινητοποιηθούν με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος και των περιουσιών τους.

---

<sup>231</sup>Οπ. π. (σημ. 216) σελ. 33, (προσπελάστηκε 17/08/2015).

<sup>232</sup>Σιούτη, Γ., *Εγχειρίδιο Δικαίου του Περιβάλλοντος*, Β΄ Έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 155.

### 4.3.1 Η κινητοποίηση του ενδιαφερομένου κοινού.

Στις 9 Μαρτίου του 2013, ορίστηκε συγκέντρωση των κατοίκων του χωριού στο δημοτικό σχολείο, όπου ενημερώθηκαν – από ευαισθητοποιημένους πολίτες και φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης - για τη σχεδιαζόμενη εξορυκτική επέμβαση στη θέση «Αλεφάντω» και τις συνέπειες που θα επέφερε κάτι τέτοιο. Στη συνέλευση αυτή, ορίστηκε πενταμελής επιτροπή εκπροσώπησης, κατατέθηκε ψήφισμα και ορίστηκαν οι στόχοι της κινητοποίησης των πολιτών όπου – μεταξύ άλλων – ζητήθηκε, η ανάκληση της προαναφερόμενης αδειοδότησης για την επέμβαση στη δασική έκταση, η αποκατάσταση<sup>233</sup> του περιβάλλοντα χώρου των ορυχείων που είναι πλέον ανενεργά, η ύπαρξη ανταποδοτικότητας των ωφελειών από την εξόρυξη των μεταλλευτικών πόρων προς όφελος των κατοίκων της περιοχής που πλήττονται από τις εξορυκτικές δραστηριότητες, ώστε να υπάρξει οικονομική ανάπτυξη και σε άλλους τομείς της τοπικής οικονομίας. Ένα ακόμη αίτημα του ενδιαφερομένου κοινού αποτελούσε, η εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων που θέτουν οι ΚΥΑ<sup>234</sup>.

Αποτέλεσμα της κινητοποίησης των πολιτών ήταν η συγκέντρωση 578 υπογραφών και η επίδοση του ψηφίσματος στις αρμόδιες διοικητικές αρχές, και τελικά οδήγησε σε ανάκληση της απόφασης επέμβασης στην προαναφερόμενη θέση. Πιο συγκεκριμένα, η νέα απόφαση της Δ/σης Δασών Ν. Φωκίδας, ανακαλεί την αδειοδότηση επέμβασης που είχε προηγηθεί, και μεταξύ άλλων το κείμενο αναφέρει χαρακτηριστικά ότι : « ... ι. Το αριθ.358/43254/6-3-2013 έγγραφο του Δασαρχείου Άμφισσας, με το οποίο προτείνεται η τροποποίηση της παραπάνω (θ) απόφασής μας, επειδή μέρος της παραπάνω έκτασης εμπίπτει σε περιοχή που προστατεύεται, με δασική απαγορευτική διότι, συνεχώς ανανεούμενη από το έτος 1965, ως «Κεφαλάρι» του οικισμού των

<sup>233</sup>Θα πρέπει να αναφερθεί ότι αναφορικά με την αποκατάσταση του περιβάλλοντος η υπεύθυνη εταιρεία των μεταλλείων βωξίτη S&B, βραβεύτηκε το 2014 για την πολιτική της απέναντι στην περιβαλλοντική αποκατάσταση μετά το πέρας των μεταλλευτικών δραστηριοτήτων. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : «Δύο εθνικά βραβεία για την S&B στα «Ευρωπαϊκά Βραβεία Επιχειρήσεων για το Περιβάλλον», διαθέσιμο σε :

<http://www.sandb.gr/news/%CE%B4%CF%8D%CE%BF-%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B2%CF%81%CE%B1%CE%B2%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-sb-%CF%83%CF%84%CE%B1-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80/>

<sup>234</sup> Επείγουσα ανακοίνωση της Επιτροπής αγώνα Καστελλίων και το ψήφισμα της γενικής συνέλευσης των κατοίκων - Ανακλήθηκε η απόφαση, 12 Μαρτίου 2015, διαθέσιμο σε [http://iteanet.blogspot.gr/2013/03/blog-post\\_8730.html#more](http://iteanet.blogspot.gr/2013/03/blog-post_8730.html#more)

Καστελλίων, πράγμα που **διέλαθε της προσοχής** των οργάνων του Δασαρχείου, κατά την εισήγησή τους για την έκδοση της εν λόγω απόφασης ,

ια. Το γεγονός ότι, πράγματι διαπιστώνεται πως μεγάλο μέρος της έκτασης, στην οποία εγκρίθηκε η επέμβαση, είναι **δασική έκταση υπερκείμενη** του οικισμού των Καστελλίων και, χωρίς να έχει κηρυχτεί, τυπικά, ως «προστατευτικό δάσος», ασκεί σημαντική προστατευτική επίδραση στον οικισμό και η προστατευτική αυτή επίδραση, **εκ πλάνης** δεν λήφθηκε υπόψη, τόσο κατά την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων, όσο και κατά την έγκριση της επέμβασης για μεταλλευτικές εργασίες, με την παραπάνω (θ) απόφασή μας, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι μεγάλο μέρος της υπόψη έκτασης, πέραν του ότι ανήκει στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 3 του ν. 998/79 (**δάσος και δασική έκταση**), ανήκει και στην κατηγορία της παραγράφου 1β του άρθρου 4 του συγκεκριμένου Νόμου (**προστατευτικά δάση**), ως υπερκείμενη του οικισμού.....».<sup>235</sup>

Ουσιαστικά, η ανάκληση της άδειας επέμβασης, έγινε στηριζόμενη στον ισχυρισμό της «πλάνης» της Υπηρεσίας, παρεχόμενη όμως ότι η επιφανειακή εξόρυξη αφορά επέμβαση σε δασική έκταση υπερκείμενη του οικισμού των Καστελλίων. Θα πρέπει επίσης, να υπογραμμιστεί ότι στη τη νέα έγκριση, αναφέρεται ότι, ελήφθησαν υπόψη τα παράπονα των κατοίκων και των τοπικών φορέων γεγονός που αποδεικνύει ότι η κινητοποίηση των πολιτών οδήγησε στο προαναφερόμενο αποτέλεσμα<sup>236</sup>. Μάλιστα το ΣτΕ έκρινε ότι είναι αναρμόδιο να εκδικάσει την προσφυγή της «S&B Βιομηχανικά Ορυκτά Α.Ε.» για το ότι κακώς ανεκλήθη η απόφαση της Διεύθυνσης Δασών Άμφισσας η οποία έδινε άδεια επέμβασης για εξόρυξη στην Αλεφάντω και παρέπεμψε στα Διοικητικά Δικαστήρια<sup>237</sup>.

Κατά συνέπεια, η κινητοποίηση του ενδιαφερόμενου κοινού, η επαγρύπνηση και η εγρήγορση των πολιτών, οδήγησε σε μια νίκη για την προστασία του περιβάλλοντος, του τόπου

<sup>235</sup>Για την απόφαση ανάκληση της άδειας υπ. αριθ. 809/110687/17-7-2012, απόφασής περί «Έγκρισης επέμβασης σε δημόσια δασική έκταση, συνολικής έκτασης 75.895,00τ.μ. κλπ για την επιφανειακή εκμετάλλευση βωξιτών», βλέπε: *Ανεκλήθη η απόφαση για τα Καστέλλια απο το Δασαρχείο, διέφυγε της προσοχής τους λένε μετά την κινητοποίηση των κατοίκων*, 13 Ματίου 2013 διαθέσιμο σε : [http://iteanet.blogspot.gr/2013/03/blog-post\\_13.html](http://iteanet.blogspot.gr/2013/03/blog-post_13.html) (προσπελάστηκε 20/7/2015).

<sup>236</sup> Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : *Φωκίδα – Ανακάλεσε η Διεύθυνση Δασών την απόφαση για την Αλεφάντω*, Μάρτιος 2013, διαθέσιμο σε : [http://epitropesdiodiastop.blogspot.gr/2013/03/blog-post\\_3458.html](http://epitropesdiodiastop.blogspot.gr/2013/03/blog-post_3458.html).

<sup>237</sup> Για την απόφαση του ΣτΕ βλέπε Οπ.π. (σημ. 214), σελ. 1.

τους, της ποιότητας ζωής, της δικής τους και των επόμενων γενεών, ενώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η υλοτόμηση των δέντρων δεν είχε προλάβει να ξεκινήσει <sup>238</sup>.

## Συμπέρασμα

Η εως τώρα πρακτική που εφαρμοζόταν για τη συμμετοχή του κοινού κατά τη διαδικασία ΕΠΕ, στην περιοχή του νομού Φωκίδας, δεν ήταν αποτελεσματική, καθώς ήταν δύσκολο για τους πολίτες, να παρακολουθούν τα σχεδιαζόμενα αναπτυξιακά και επενδυτικά έργα, τόσο σε τοπική όσο και σε ευρεία κλίμακα, παρακολουθώντας τις σχετικές ανακοινώσεις στις Νομαρχίες ή τις δημοσιεύεις στις εφημερίδες. Η πρόσβαση σε αυτές τις πληροφορίες, καθίσταται ευκολότερη τα τελευταία έτη λόγω της εκτενέστερης χρήσης του διαδικτύου και της εφαρμογής καινοτόμων πρωτοβουλιών, όπως η Πρωτοβουλία της «Ανοιχτής Διακυβέρνησης» (2009), και η εφαρμογή του Προγράμματος Διαύγεια (2010). Οστόσο, ο όγκος των περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών πληροφοριών είναι μεγάλος και είναι δύσκολο κανείς να τις παρακολουθεί συστηματικά, ενώ οι γνώσεις που απαιτούνται είναι αρκετά εξειδικευμένες. Η ουσιαστική διαχείριση αυτών των πληροφοριών, είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί από εξειδικευμένο επιστημονικό φορέα, ή ΜΚΟ όπου να παρακολουθούνται οι εξελίξεις που αφορούν το περιβάλλον και μέσω αυτού, οι πολίτες να μπορούν να ενημερώνονται.

Το ενδιαφερόμενο κοινό στην περίπτωση της κοινότητας Καστελλίων μπόρεσε και διεκδίκησε αποτελεσματικά το δικαίωμα της προστασίας του περιβάλλοντος, έναντι μιας εξορμητικής δραστηριότητας που θα το επιβάρυνε σημαντικά, καθώς επενέβη σε πρώιμο στάδιο, πριν την έναρξη των εργασιών, η σχεδιαζόμενη δραστηριότητα ήταν μικρής κλίμακας σε τοπικό επίπεδο και οι κάτοικοι του χωριού ενημερώθηκαν εγκαίρως και αποτελεσματικά για τις επιπτώσεις από εκείνους τους πολίτες που ανέλαβαν να τους ενημερώσουν. Η σύσσωμη κινητοποίηση των πολιτών, με την κατάθεση τεκμηριωμένων επιχειρημάτων προς την αρμόδια

<sup>238</sup> Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το ιστορικό της κινητοποίησης των κατοίκων του χωριού βλέπε : Παρατηρητήριο Μεταλλευτικών Δραστηριοτήτων, *Στην Γκιώνα η καταστροφή είναι σε εξέλιξη με τις ευλογίες των τοπικών πολιτευτών*, 29 Απριλίου 2013, Διαθέσιμο σε <http://antigoldgr.org/blog/2013/04/29/katastrofi-giona/> (προσπελάστηκε 13/09/2015).

αδειοδοτούσα αρχή, οδήγησε στην αναστολή της απόφασης που θα οδηγούσε στην υλοτόμηση του δάσους που βρίσκεται πάνω από το χωριό.

Εν κατακλείδι, το ενδιαφερόμενο κοινό συμμετείχε αποτελεσματικά σε τοπική κλίμακα καθώς, οι πολίτες είχαν τη δυνατότητα να ενημερωθούν με ουσιαστικό τρόπο για τα σχεδιαζόμενα έργα στον τόπο τους και κατάφεραν να διεκδικήσουν αναπτυξιακά και περιβαλλοντικά δικαιώματα, στηριζόμενοι σε βάσιμα επιχειρήματα, χωρίς κινδυνολογίες. Τελικά, η συρρίκνωση του κράτους, έτσι όπως εξελίσσεται τα τελευταία έτη, καθιστά την κινητοποίηση και συμμετοχή των πολιτών επιτακτική, και αν λειτουργεί αποτελεσματικά σε τοπική κλίμακα, θα μπορέσει να λειτουργήσει και σε ευρύτερη, εφαρμόζοντας, επί του πρακτέου τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης.



## Κεφάλαιο 5°

### 5.1 Η περίπτωση των μεταλλείων χρυσού στη Χαλκιδική

#### 5.1.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή



239

Η περιοχή της Β.Α. Χαλκιδικής έχει μεταλλευτικό παρελθόν από τα βάθη της ιστορίας, με την έναρξη της δραστηριότητας, να εντοπίζεται στις αρχές της κλασικής αρχαιότητας γύρω στον 6ο αιώνα π.Χ.. Τις πρώτες γραπτές πληροφορίες για τα μεταλλεία της περιοχής, τις δίνουν δύο μεγάλοι ποιητές, ο Όμηρος (9<sup>ος</sup> αι. π.Χ) και ο Ησίοδος (8<sup>ος</sup> αι. π.Χ.), καθώς και από τα έργα μεταγενέστερων συγγραφέων όπως του Πausανία, του Θουκυδίδη, του Αριστοτέλη κ.α.<sup>240</sup>. Στην αρχαιότητα τα μεταλλεία αποτελούσαν τον κυρίαρχο χρηματοδότη του Μακεδονικού Βασιλείου και των εκστρατειών του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Κατά την περίοδο των Ρωμαϊκών χρόνων η δραστηριότητα σημείωσε κάμψη, λόγω της κατάκτησης των ορυχείων χρυσού και αργύρου της Ισπανίας από τους Ρωμαίους. Η μεταλλευτική δραστηριότητα συνεχίστηκε κατά τους Βυζαντινούς χρόνους όπου, τότε ξεκίνησε εκ νέου η εκμετάλλευση των μεταλλείων, και αναδείχθηκε σε μεταλλευτικό κέντρο η περιοχή των Σιδηροκαυσίων, (κοινώς Σιδερόκαψα), η τότε ονομασία της περιοχής βόρεια από τον Ίσβορο, τη σημερινή Στρατονίκη, ενώ η δραστηριότητα συνεχίστηκε προοδευτικά κατά την Οθωμανική περίοδο<sup>241</sup>.

<sup>239</sup>Πηγή : <http://kassandra-halkidiki.gr/vips.html> (προσπελάστηκε 13/08/2015)

<sup>240</sup>Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ιστορία των μεταλλείων της περιοχής βλέπε : *Η Μεταλλευτική ιστορία της ΒΑ Χαλκιδικής και των μεταλλείων Κασσάνδρας*, διαθέσιμο σε : <http://www.orykta.gr/biblia/32-istorika/118-metalleytiki-istoria-ba-xalkidikis-kai-ton-metalleion-kassandras> (προσπελάστηκε 13/08/2015)

<sup>241</sup>Στην περιοχή σώζονται περισσότερα από 300 πηγάδια και περίπου 200.000 κυβικά μέτρα αρχαίων μεταλλουργικών απορριμμάτων, των κοινών «σκουριών» από την «εκκαμίνευση» των μεταλλευμάτων.

Το 1893, η εκμετάλλευση των μεταλλείων περιήλθε στην Οθωμανική εταιρεία «Κασσάνδρα» και το 1918 μια από τις κυριότερες μεταλλευτικές εταιρείες που δραστηριοποιήθηκαν στη περιοχή, ήταν η Γαλλο-Οθωμανική εταιρεία, με την επωνυμία «Μεταλλεία Κασσάνδρας» στον Ίσβορο (τη σημερινή Στρατονίκη), για εξόρυξη σιδηροπυρίτη και είχε την έδρα της στο Παρίσι. Το 1909, ιδρύθηκε η Ανώνυμη Ελληνική Εταιρεία Χημικών Προϊόντων και Λιπασμάτων (ΑΕΕΧΠ&Λ) και το 1920, απέκτησε τα πρώτα μεταλλευτικά δικαιώματα στην Αν. Χαλκιδική, προερχόμενα από τα σουλτανικά φερμάνια που βρίσκονταν στην κυριότητα της Γαλλο-Οθωμανικής εταιρείας Μεταλλείων Κασσάνδρας από το 1893<sup>242</sup>.

Το 1952 στο Στρατώνι άρχισε να λειτουργεί, το πρώτο από τα τρία σημερινά εργοστάσια εμπλουτισμού μεταλλευμάτων και το 1953, αξιοποιήθηκαν τα μεικτά θειούχα μεταλλεύματα της Αν. Χαλκιδικής, από τα οποία παράγονταν μεταλλεύματα σφαλερίτη και γαληνίτη τα οποία εξάγονταν στο εξωτερικό. Στις αρχές του 1970 η ΑΕΕΧΠ & Λ, κατασκεύασε στην παραλία του Στρατωνίου εργοστάσιο εμπλουτισμού, ενώ το 1972 ξεκίνησε η εκμετάλλευση του μεταλλείου της Ολυμπιάδας<sup>243</sup>.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 αποφάσισε το Ελληνικό Κράτος τη δημιουργία μεταλλουργίας χρυσού, μέσω της κρατικής ΜΕΤΒΑ στην περιοχή της Ολυμπιάδας, κάτι που δεν υλοποιήθηκε λόγω των αντιδράσεων της τοπικής κοινωνίας. Το 1992 η ΑΕΕΧΠ & Λ, μπαίνει σε ειδική εκκαθάριση εν λειτουργία, από την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας. Το 1995 τα δικαιώματα εκμετάλλευσης των Μεταλλείων Κασσάνδρας και το σύνολο των μεταλλευτικών εγκαταστάσεων περιέχονται στην TV Hellas θυγατρική της καναδικής εταιρείας TV Gold, έχοντας ως πρωταρχικό στόχο τη δημιουργία μεταλλουργίας χρυσού στην περιοχή της Ολυμπιάδας<sup>244</sup>.

Η σύμβαση που υπογράφηκε, αφορούσε τη μεταβίβαση του συνόλου του ενεργητικού των εν λόγω μεταλλείων και κυρώθηκε με το ν. 2436/1996, ενώ με το Π.Δ. 266/1996, εγκρίθηκε η

---

Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: «25 Αιώνες Μεταλλεία» διαθέσιμο σε <http://www.hellas-gold.com/ellinikos-xrysos/istoriko-metal-leiwn>

<sup>242</sup>Μεταπολεμικά την πλειοψηφία των μετοχών της ΑΕΕΧΠ&Λ απόκτησε ο Μποδοσάκης Αθανασιάδης, Οπ. π. (σημ. 237).

<sup>243</sup>Οπ. π. (σημ. 240)

<sup>244</sup>Η εταιρεία αυτή λόγω ζημιών τέθηκε σε ειδική εκκαθάριση το 1991 υπό το καθεστώς του ν. 1892/1990. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : *Περιβαλλοντική αδειοδότηση Μεταλλείων Χρυσού στη Χαλκιδική*, ΣΤΕ 1492/2013, διαθέσιμο σε <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4510&lang=1&catid=98>

εισαγωγή κεφαλαίων από το εξωτερικό υπέρ της εν λόγω εταιρείας, προκειμένου να υλοποιηθεί το σχέδιο επένδυσης των μεταλλείων. Μετά την εκπόνηση της Μ.Π.Ε., εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 45129/14.1.1999 Κ.Υ.Α. με την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων των μεταλλευτικών εγκαταστάσεων του Στρατωνίου, που περιελάμβαναν τα υπόγεια μεταλλεία Μαύρων Πετρών και Μαντέμ Λάκκου, το εργοστάσιο εμπλουτισμού και άλλα σχετικά έργα, καθώς και η υπ' αριθμ. 110005/18.9.2000 απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., για την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων, των εγκαταστάσεων παραγωγής χρυσού στην Ολυμπιάδα<sup>245</sup>. Πρωταρχικός σκοπός της Εταιρίας, ήταν η δημιουργία μεταλλουργίας χρυσού στην περιοχή της Ολυμπιάδας και παράλληλα, η εκμετάλλευση του κοιτάσματος μεικτών θειούχων στις «Μαύρες Πέτρες». Λόγω αντιδράσεων των τοπικών κοινωνιών και των δικαστικών εμπλοκών (απόφαση ΣτΕ 613/2002), η όλη διαδικασία σταμάτησε το 2003.

Το Δεκέμβριο του 2003, συστήθηκε η μεταλλευτική εταιρία «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣ Α.Ε.», η οποία τον Οκτώβριο του 2005 επαναλειτούργησε τα μεταλλεία Κασσάνδρας, και τις εγκαταστάσεις εμπλουτισμού – παραγωγής συμπυκνωμάτων μολύβδου- ψευδαργύρου στο Στρατώνι<sup>246</sup>. Τον Ιανουάριο του 2006, υπέβαλε ενιαίο επιχειρηματικό σχέδιο, για την παράλληλη ανάπτυξη και εκμετάλλευση των κοιτασμάτων Μαύρων Πετρών, Ολυμπιάδας και Σκουριών, το οποίο προέβλεπε τα εξής: εξόρυξη μεταλλεύματος χαλκού-χρυσού και εργοστασίου εμπλουτισμού στις Σκουριές, εξόρυξη μεταλλεύματος Μαύρων Πετρών και Ολυμπιάδας, με παραγωγή συμπυκνωμάτων μολύβδου, ψευδαργύρου και χρυσοφόρων πυριτών, δημιουργία ενιαίου κέντρου μεταλλευτικής διαχείρισης στην περιοχή του Μαντέμ Λάκκου και εγκατάσταση μονάδας ακαριαίας τήξης (flash smelting) για την παραγωγή χαλκού, χρυσού και αργύρου την ίδια περιοχή<sup>247</sup>.

<sup>245</sup>Οπ. π. (σημ. 244)

<sup>246</sup>Σύνδεσμος Μεταλλευτικών Επιχειρήσεων, *Έκθεση δραστηριοτήτων 2014*, σελ. 53, διαθέσιμο σε : <http://www.sme.gr/ektheseis>

<sup>247</sup>Οπ.π (σημ. 246) σελ 53.

Η συμμετοχή του κοινού στην περίπτωση των μεταλλείων χρυσού της Χαλκιδικής.

### 5.1.2 Οι απόψεις των αντιτιθέμενων.

Στην περίπτωση των μεταλλείων χρυσού της ΒΑ Χαλκιδικής, το ενδιαφερόμενο κοινό απαρτίζεται από δύο τμήματα της τοπική κοινωνίας. Από τη μια πλευρά οι κάτοικοι των περιοχών που ζουν κοντά στις περιοχές όπου λειτουργούν τα μεταλλεία και εργάζονται σε αυτά και από τους κατοίκους των προαναφερόμενων περιοχών, οι οποίοι απασχολούνται σε άλλες δραστηριότητες όπως κτηνοτροφία, μελισσοκομία, καλλιέργειες, τουρισμός κλπ. Οι απόψεις των δύο αυτών ομάδων του ενδιαφερόμενου κοινού, είναι εκ διαμέτρου αντίθετες, καθώς οι πρώτοι ζητούν την λειτουργία των ορυχείων χρυσού, προκειμένου να εξακολουθήσουν να εργάζονται σε αυτά και από την άλλη πλευρά, η άλλη μερίδα της τοπικής κοινωνίας, η οποία υποστηρίζει ότι η λειτουργία και περεταίρω επέκταση των προαναφερόμενων ορυχείων, θα πλήξει το περιβάλλον της περιοχής κατά συνέπεια τις δικές τους οικονομικές δραστηριότητες καθώς και την ποιότητα ζωής τους.

Αποτελεί γεγονός ότι, η περιοχή της ΒΑ Χαλκιδικής, είναι μια περιοχή που έχει επιβαρυνθεί περιβαλλοντικά λόγω των μακροχρόνιων εξορυκτικών δραστηριοτήτων, όσο και λόγω του τρόπου που γινόταν κατά το παρελθόν. Ως πηγές ρύπανση της περιοχής, εντοπίζεται το μεταλλείο Μαντέμ Λάκκος- Μαύρες Πέτρες και η μεταλλευτική εγκατάσταση του Στρατωνίου, καθώς και το μεταλλείο της Ολυμπιάδας<sup>248</sup>. Οι κάτοικοι των περιοχών γύρω από τις περιοχές που των μεταλλείων (πχ κάτοικοι της Ιερισσού, Μ. Παναγιάς, της Ολυμπιάδας, του Στρατωνίου – όπου θα πρέπει να

<sup>248</sup>Επίσης ως σημαντικές πηγές ρύπανσης σε βαρέα μέταλλα στο Ν. Χαλκιδικής θεωρούνται το μαγγανιούχο κοίτασμα στην περιοχή Πιάβιτσα, το χυτήριο ανάκτησης μολύβδου στο Στανό Χαλκιδικής. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Καραφιώτη, Μ., *Εκτίμηση των περιβαλλοντικών συνθηκών στο νομό Χαλκιδικής όσον αφορά τα βαρέα μέταλλα*, Πανεπιστήμιο Πατρών, Μεταπτυχιακό τμήμα: Γεωεπιστήμες και περιβάλλον, Πάτρα 2008, σελ. 27, διαθέσιμο σε

<http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/813/1/%CE%95%CE%9A%CE%A4%CE%99%CE%9C%CE%97%CE%A3%CE%97%20%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%99%CE%92%CE%91%CE%9B%CE%9B%CE%9F%CE%9D%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%A9%CE%9D%20%CE%A3%CE%A5%CE%9C%CE%98%CE%97%CE%9A%CE%A9%CE%9D%20%CE%A3%CE%A4%CE%9F%20%CE%9D.%20%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%9A%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3%20%CE%9F%CE%A3%CE%9F%CE%9D%20%CE%91%CE%A6%CE%9F%CE%A1%CE%91%20%CE%A4%CE%91%20%CE%92%CE%91%CE%A1%CE%95%CE%91%20%CE%9C%CE%95%CE%A4%CE%91%CE%9B%CE%9B%CE%91.pdf>

(προσπελάστηκε 17/08/2015)

σημειωθεί ότι Στρατωνικό όρος ανήκει στο δίκτυο προστασίας Natura 2000) ανησυχώντας για τις περαιτέρω περιβαλλοντικές επιπτώσεις εκτός των ήδη υφισταμένων (πχ εγκαταλειμμένα απόβλητα από ανενεργές δραστηριότητες, όπως είναι η λίμνη τελμάτων στην Ολυμπιάδα με κατάλοιπα εμπλουτισμού), αντιδρούν στη προοπτική επέκτασης της μεταλλευτικής δραστηριότητας.

Οι κινητοποιήσεις των κατοίκων της περιοχής που εναντιώνονται στη λειτουργία των μεταλλείων χρυσού, έχοντας ως βασικό στόχο την προστασία του περιβάλλοντος του τόπου τους, μετρά αρκετά χιόνια. Ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, οι κάτοικοι αντέδρασαν στην προοπτική δημιουργίας ορυχείου χρυσού στην περιοχή της Ολυμπιάδας, υπό την αιγίδα της τότε ιδιοκτήτριας εταιρεία TV Hellas. Αποκορύφωμα αυτών των κινητοποιήσεων, ήταν η προσφυγή το 1999 στο ΣτΕ και την οριστική υπ. αριθμ 613/2002 απόφαση του, σύμφωνα με την οποία σταμάτησαν οι εξορυκτικές δραστηριότητες της TV Hellas. Υπέρ της εταιρείας, παρενέβη ο σύλλογος των εργαζομένων μεταλλωρύχων της περιοχής προασπιζόμενος το δικαίωμα του στην εργασία. Έτσι λοιπόν το ΣτΕ, εκλήθη στην εν λόγω περίπτωση, να προβεί σε μία στάθμιση δύο αντικρουόμενων δικαιωμάτων, από την μία πλευρά το δικαίωμα στην οικονομική ελευθερία και από την άλλη την περιβαλλοντική προστασία και την βιώσιμη ανάπτυξη<sup>249</sup>.

Το ΣτΕ έκρινε ότι, σύμφωνα με τη Μ.Π.Ε. που είχε τότε υποβληθεί, το αδειοδοτούμενο έργο ήταν αντίθετο με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, λόγω της επαπειλούμενης βλάβης στις δασικές εκτάσεις και τα υδατορεύματα, καθώς και των περιβαλλοντικών κινδύνων που ενείχε η επιλεγείσα μεταλλουργική μέθοδος (συνδυασμένη εφαρμογή βιοξειδώσεως και υδατικής οξειδώσεως υπό πίεση), λόγω της δημιουργίας αερίων κυανιούχων ενώσεων και της ανάγκης μεταφοράς μεγάλων

<sup>249</sup>Η εταιρεία «TVX HELLAS A.E. Μεταλλείων και Βιομηχανίας Χρυσού» μετά από κατακύρωση σε διεθνή διαγωνισμό του ΥΠΕΧΩΔΕ, προωθεί την εγκατάσταση και λειτουργία εγκαταστάσεων παραγωγής χρυσού, στην Ολυμπιάδα Χαλκιδικής. Οι εν λόγω εγκαταστάσεις θα απασχολούσαν περί τα 1000 άτομα και θα είχαν έκταση 430 στρεμμάτων. Μετά την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων από το ΥΠΕΧΩΔΕ η εταιρεία προώθησε την έναρξη εγκαταστάσεων και εξόρυξης χρυσού στην Β.Α. Χαλκιδική. Ο δήμος ωστόσο επικαλούμενος κίνδυνο περιβαλλοντικής καταστροφής και υποβάθμισης του περιβάλλοντος, προσέφυγε στο Συμβούλιο της Επικρατείας, ζητώντας την ακύρωση της απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων του ΥΠΕΧΩΔΕ, προκειμένου να αποτρέψει την δημιουργία των εγκαταστάσεων στην περιοχή. Επί της υποθέσεως εξεδόθη η υπ. αριθμ. 613/2002 απόφαση ΣτΕ. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: Καραμπασιάδης, Αρ., *Ο ακυρωτικός έλεγχος και η προστασία του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης. Έγκριση περιβαλλοντικών όρων. Υπόθεση περιβάλλοντος και οικονομίας, Νομολογία 613/2002 ΣτΕ, διαθέσιμο σε :* <http://www.greeklaws.com/pubs/uploads/1586.pdf> (προσπελάστηκε 20/08/2015).

ποσοτήτων διαλύματος αρσενικού<sup>250</sup>. Στην προκειμένη περίπτωση το ΣτΕ, εξέτασε τις τεχνικές προδιαγραφές της εν λόγω επένδυσης και των δεδομένων λειτουργίας της εγκατάστασης, προκειμένου να κρίνει κατά πόσον είναι συμβατή με το περιβάλλον και δεν υποβαθμίζει την βιώσιμη ανάπτυξη. Έτσι, έκρινε ότι, η εγκατάσταση στην προαναφερόμενη περιοχή των μεταλλείων με τις μεθόδους που παρουσίαζε πως θα χρησιμοποιούσε και τα έργα που θα έκανε, θα επέφερε αλλοιώσεις στην περιοχή και θα υποβάθμιζε σημαντικά το περιβάλλον. Παράλληλα, σημείο αμφιβολίας, αποτελούσε η τότε χρησιμοποιούμενη μέθοδος, η οποία δεν είχε δοκιμαστεί επαρκώς σε διεθνές επίπεδο ώστε να αποδεικνύεται το ακίνδυνο της χρήσης της. Εν κατακλείδι, κρίθηκε ότι, ο περιβαλλοντικός αντίκτυπος θα ήταν μεγαλύτερος από την οικονομική ωφέλεια από την προαναφερόμενη εξορυκτική δραστηριότητα.

Στη συνέχεια τον Ιανουάριο του 2004 τα μεταλλευτικά δικαιώματα των Μεταλλείων Κασσάνδρας, περνούν στην εταιρεία Ελληνικός Χρυσός Α.Ε., με το νόμο 3220/2004 και τον Ιανουάριο του 2006, η εταιρεία Ελληνικός Χρυσός, υποβάλλει στο Υπουργείο Ανάπτυξης, ενιαίο επενδυτικό σχέδιο για την παράλληλη ανάπτυξη και εκμετάλλευση των κοιτασμάτων των Μαύρων Πετρών, της Ολυμπιάδας και των Σκουριών. Το επενδυτικό σχέδιο της Ελληνικός Χρυσός για τα Μεταλλεία Κασσάνδρας προβλέπει τη δημιουργία μεταλλουργίας χαλκού, χρυσού και αργύρου στην περιοχή του Μαντέμ Λάκκου, σε εκπλήρωση του σχετικού όρου της σύμβασης μεταβίβασης και εντός δύο μηνών γίνεται δεκτό ως προς την τεχνικοοικονομική προσέγγιση<sup>251</sup>.

Τον Απρίλιο του 2006, η εταιρεία Ελληνικός Χρυσός υποβάλλει την απαιτούμενη Προμελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΠΠΕ) στο Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, (ΥΠΕΧΩΔΕ) ενώ το τελευταίο, αναλαμβάνει να την προωθήσει και στα υπόλοιπα συναρμόδια Υπουργεία: Ανάπτυξης, Πολιτισμού, Γεωργικής Ανάπτυξης, Υγείας και Εμπορικής Ναυτιλίας. Το Σεπτέμβριο του 2009 εκδίδεται θετική γνωμοδότηση για την ΠΠΕ, με την σύμφωνη γνώμη όλων των συναρμόδιων υπουργείων: Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής,

---

<sup>250</sup>Οπ.π. (σημ. 249)

<sup>251</sup>Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: HellasGold, Ιστορικό αδειοδότησης, διαθέσιμο σε : <http://www.hellas-gold.com/ellinikos-xrysos/adeies-eksoruksis> (προσπελάστηκε 20/08/2015)

Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Πολιτισμού και Τουρισμού<sup>252</sup>.

Τον Αύγουστο του 2010 κατατίθεται Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ) από την ανάδοχο εταιρεία, ενώ το Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου το Νομαρχιακό Συμβούλιο Χαλκιδικής, γνωμοδοτεί ομόφωνα υπέρ της επένδυσης, εγκρίνοντας την ΜΠΕ. Αξίζει να σημειωθεί ότι, στο διάλογο για την έγκριση της περιβαλλοντικής μελέτης και την αδειοδότηση των μεταλλείων χρυσού παίρνει μέρος και συναποφασίζει το απερχόμενο Νομαρχιακό Συμβούλιο Χαλκιδικής. Τον Ιούλιο του 2011, με Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ), εγκρίνονται από το ελληνικό κράτος οι Περιβαλλοντικοί Όροι (Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων -ΑΕΠΟ) για το έργο των Μεταλλευτικών-Μεταλλουργικών Εγκαταστάσεων των Μεταλλείων Κασσάνδρας, αφού –σύμφωνα με την εταιρεία Ελληνικός Χρυσός- τηρούνται πλήρως οι προβλεπόμενοι όροι από την Εθνική και Κοινοτική νομοθεσία<sup>253</sup>.

Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να αναφερθεί ότι, οι κάτοικοι των περιοχών γύρω από τα σημεία που θα πραγματοποιηθούν οι μεταλλευτικές δραστηριότητες, αντέδρασαν και ισχυρίζονταν ότι, δεν τηρήθηκαν όσα προβλέπονται για τη δημόσια διαβούλευση. Μάλιστα, σύμφωνα με τους κατοίκους της περιοχής – όπως για παράδειγμα μόνιμοι κάτοικοι της Ιερισσού και των Νέων Ρόδων - που εναντιώνονται στην εξορυκτική δραστηριότητα, διατείνονταν ότι, δεν υπήρξε επίσημη ενημέρωση από την πλευρά του υπουργείου για τη σχεδιαζόμενη επένδυση, ενώ όπως υποστήριζαν, υπήρξαν περιπτώσεις που ορισμένοι κάτοικοι δεν τους επετράπη να εισέλθουν στο Νομαρχιακό Συμβούλιο το Δεκέμβριο του 2010, για να εκφράσουν την άποψή τους, αναφέροντας πως στερήθηκαν το δικαίωμα να συμμετάσχουν σε ένα ουσιαστικό διάλογο <sup>254</sup>. Κατά συνέπεια, επειδή οι κάτοικοι έκριναν ότι, αφενός οι απόψεις τους δεν εισακούστηκαν στο πλαίσιο της δημόσιας διαβούλευσης και η σχεδιαζόμενη επένδυση θα δημιουργούσε σοβαρά ζητήματα στο περιβάλλον, το φθινόπωρο του 2011 κατατέθηκαν στο Συμβούλιο Επικρατείας τρεις

<sup>252</sup>Οπ. π. (σημ. 251)

<sup>253</sup>Οπ.π. (σημ. 251)

<sup>254</sup>Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Ιωαννίδου, Ελ., *Δικαίωμα στην αντίσταση: Η περίπτωση των Σκουριών*, Ιουλ. 2014, διαθέσιμο σε : <http://tvxs.gr/news/egrapsan-eipan/dikaioma-stin-antistasi-i-periptosi-ton-skoyrion> (προσπελάστηκε 20/08/2015)

διαφορετικές αιτήσεις ακυρώσεως από ομάδες κατοίκων της Β. Χαλκιδικής για την ακύρωση της ΚΥΑ 201745/2011 Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων των «Μεταλλευτικών-Μεταλλουργικών Εγκαταστάσεων των Μεταλλείων Κασσάνδρας» της εταιρείας Ελληνικός Χρυσός στη Χαλκιδική<sup>255</sup>.

Η έλλειψη ουσιαστικής ενημέρωσης του κοινού από την πλευρά της πολιτείας, που είναι και ο κύριος υπεύθυνος για αυτή τη διαδικασία, οδήγησε στις έντονες αντιδράσεις των αντιτιθέμενων στην επένδυση. Μάλιστα, η καχυποψία αυτών των πολιτών απέναντι στις αρμόδιες για την αδειοδότηση αρχές, οι οποίες όφειλαν να λειτουργήσουν ως διαμεσολαβητές, μεταξύ του ενδιαφερόμενου κοινού και του αναδόχου της δραστηριότητας εντοπίζεται –μεταξύ άλλων- και στις μεθόδους παραγωγής που υποστηρίζει ότι θα εφαρμόσει η εταιρεία. Πιο συγκεκριμένα, η εταιρεία διατείνεται ότι, η μέθοδος ακαριαίας τήξης (Flash Smelting), που θα εφαρμόσει, αποτελεί τεχνολογικά την «καθαρότερη» σήμερα πυρομεταλλουργική μέθοδο και θεωρείται «Βέλτιστη Διαθέσιμη Τεχνική – ΒΔΤ» από τις αρμόδιες περιβαλλοντικές υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, -σύμφωνα με την ΜΠΕ που κατέθεσε η εταιρεία- στα βασικά πλεονεκτήματα της μεθόδου της ακαριαίας τήξης είναι η εξαιρετική δυνατότητα ελαχιστοποίησης των ατμοσφαιρικών εκπομπών που προκύπτουν από τη διαδικασία της κατεργασίας του μεταλλεύματος<sup>256</sup>. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ελληνική επιστημονική κοινότητα διατηρεί επιφυλάξεις, αναφορικά με την αποτελεσματικότητα εφαρμογής αυτής της μεθόδου, καθώς δεν έχει επιβεβαιωθεί 100% επιστημονικά ότι η μέθοδος αυτή μπορεί να εφαρμοστεί με επιτυχία στην διαδικασία παραγωγής χρυσού με τέτοιο τρόπο ώστε να αποκλειστεί μελλοντικά η χρήση κυανίου<sup>257</sup>

<sup>255</sup>Με την απόφαση 1492/2013, το Ε΄ Τμήμα του ΣτΕ απέρριψε όλους τους λόγους ακυρότητας της ΚΥΑ που πρόέβαλε η πρώτη ομάδα κατοίκων δίνοντας το πράσινο φως στην επένδυση. Η εταιρεία, είχε ήδη ξεκινήσει από το 2012 τις εργασίες στο όρος Κάκαβο. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το ενδιαφερόμενο κοινό που αντιτίθεται στα μεταλλεία Κασσάνδρας σκοπεύει να προσφύγει στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : <http://antigoldgr.org/blog/2015/02/19/%CF%83%CF%84%CE%B5-%CE%B7-%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%AF%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B7-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%AF%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%BC%CE%B9%CE%B1%CF%82-%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%86%CE%B1%CF%83/>

<sup>256</sup>Για περισσότερη πληροφορία σχετικά με την ΜΠΕ της HellasGold, βλέπε : [http://files.hellas-gold.com/mpe/Kyria\\_Meleti.pdf](http://files.hellas-gold.com/mpe/Kyria_Meleti.pdf) (προσπελάστηκε 14/08/2015).

<sup>257</sup>Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται από την παρουσίαση της μεθόδου από τον Επ. Καθ. του ΕΜΠ κ. Δ.Πάνια, στην ημερίδα που διοργανώθηκε από τοΤμήμα Γεωλογίας του Α.Π.Θ με τίτλο «Η Συμβολή του Ορυκτού Πλούτου της Βόρειας Ελλάδας στην Ανάπτυξη της Εθνικής Οικονομίας», όπου ως βασικό μειονέκτημα εμφανίζεται η μη ύπαρξη προηγούμενης εμπειρίας διεθνώς για την απόληψη χρυσού. Στην ίδια παρουσίαση ως βασικά μειονεκτήματα εμφανίζονται:1. η μεγάλη πολυπλοκότητα, 2. το υψηλό κόστος εγκατάστασης και λειτουργίας, 3. η μεγάλη επιφάνεια εγκατάστασης, 4. το υψηλό κόστος συντήρησης (σημειώνεται η μεγάλη σημασία της συντήρησης σε μια τέτοια



Ωστόσο, οι πολίτες που αντιδρούν, διατηρούν επιφυλάξεις ως προς την εφαρμογή και είναι δύσπιστοι ως προς τις τελικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις<sup>258</sup>, - δεδομένου του γεγονότος ότι αυτή η δυσπιστία τροφοδοτείται και από τις περιβαλλοντικές «ανοιχτές πληγές» της μεταλλουργίας που άφησαν παλαιότερες δραστηριότητες-. Μάλιστα, η καχυποψία των προαναφερόμενων πολιτών σχετικά με τις μεθόδους παραγωγής, εντοπίζεται στο ενδεχόμενο χρήσης κυανίου, μιας ιδιαίτερως τοξικής ουσίας για την παραγωγή χρυσού. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε αντίθεση με την προκάτοχο εταιρεία των μεταλλείων TV Gold, η εταιρεία Ελληνικός Χρυσός υποστηρίζει ότι δε θα κάνει χρήση κυανίου<sup>259</sup>. Σε κάθε περίπτωση, η ΜΠΕ λειτουργεί αφενός ως πυρήνας για την διεξαγωγή δημόσιας διαβούλευσης αλλά και ως οδηγός για τη διεξαγωγή περιβαλλοντικών ελέγχων από την πλευρά της πολιτείας.

Η άποψη ότι δεν τηρήθηκαν με ουσιαστικό τρόπο όσα προβλέπονται για την δημόσια διαβούλευση, υποστηρίζεται και από το Τεχνικό και Επαγγελματικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ), Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας. Πιο συγκεκριμένα υποστηρίζεται ότι στο διάστημα 06.04.2006 (τον Ιανουάριο του 2006 η εταιρεία Ελληνικός Χρυσός υπέβαλλε στο Υπουργείο Ανάπτυξης, ενιαίο επενδυτικό σχέδιο για την παράλληλη ανάπτυξη και εκμετάλλευση των κοιτασμάτων των Μαύρων Πετρών, της Ολυμπιάδας και των Σκουριών) έως 24.09.2009 δεν έγινε καμία ενημέρωση των τοπικών κοινωνιών ή οποιαδήποτε μορφής Δημόσια Διαβούλευση. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, αποτελεί πάγια άποψη του ΤΕΕ, η συνέχιση της μεταλλευτικής δραστηριότητας, με την αναπτυξιακή της μορφή που να προϋποθέτει όμως, το σεβασμό του φυσικού και

---

εγκατάσταση), 5. είναι ζήτημα η δυνατότητα απορρόφησης από την αγορά του θειϊκού οξέος. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ), Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας, Τμήμα Επιστημονικών και Αναπτυξιακών Θεμάτων, Πόρισμα Ομάδας Εργασίας του ΤΕΕ/TKM για τη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) του έργου: *Μεταλλευτικές – Μεταλλουργικές Εγκαταστάσεις Μεταλλείων Κασσάνδρας*, σελ. 12, διαθέσιμο σε: [http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm/THESEIS\\_TEETKM\\_2014\\_16/THESEIS\\_TEE\\_TKM\\_2010\\_13/ellinikos\\_xrysos.pdf](http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm/THESEIS_TEETKM_2014_16/THESEIS_TEE_TKM_2010_13/ellinikos_xrysos.pdf), καθώς και: Τμήμα Γεωλογίας Α.Π.Θ. και Επιτροπή Οικονομικής Γεωλογίας Ορυκτολογίας & Γεωχημείας της Ε.Γ.Ε, Επιστημονική Ημερίδα, *Η Συμβολή του Ορυκτού Πλούτου της Βόρειας Ελλάδας στην Ανάπτυξη της Εθνικής Οικονομίας*, Μάρτιος 2011, σελ. διαθέσιμο σε, [http://www.geo.auth.gr/yliko/useful/docs/2011\\_HMERIDA\\_ORYKTOS\\_PLOYTOS.pdf](http://www.geo.auth.gr/yliko/useful/docs/2011_HMERIDA_ORYKTOS_PLOYTOS.pdf) (προσπελάστηκε 14/08/2015)

<sup>258</sup>Οπ. π (σημ.257).

<sup>259</sup>Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: Αυγερόπουλος, Γ., *Χρυσός στα Χρόνια της Κρίσης: Μέρος Β', Ο Θησαυρός Της Κασσάνδρας*, 28 Νοεμβρίου 2012, διαθέσιμο σε <http://www.exandasdocumentaries.com/documentaries/chronologically/2012-2013/330-xrysos-sta-xronia-tis-krisis-o-thisavros-tis-kassandras> (προσπελάστηκε 05/08/2015).

ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, των φυσικών πόρων της περιοχής και της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και τη δυνατότητα συνύπαρξης με άλλες αναπτυξιακές δραστηριότητες<sup>260</sup>.

Ωστόσο, σύμφωνα με το αρμόδιο Υπουργείο για την έκδοση των ΑΕΠΟ (πρώην ΥΠΕΚΑ και νυν ΥΠΑΠΕ), υποστηρίζεται η άποψη ότι, η διαδικασία της δημόσιας διαβούλευση τηρήθηκε όπως προβλέπουν οι νομικές διαδικασίες, και μάλιστα αναφέρεται ότι το ενδιαφερόμενο κοινό ενημερώθηκε, και πριν την κατάθεση της Μ.Π.Ε., συμμετείχε και στις διαβουλεύσεις ενώ, το σύνολο των αιτιάσεων ελήφθησαν υπόψη και αξιολογήθηκαν πριν την έκδοση της σχετικής Κ.Υ.Α<sup>261</sup>.

### 5.1.3 Οι απόψεις των υποστηριχτών.

Το ενδιαφερόμενο κοινό, το οποίο τάσσεται υπέρ της εξορυκτικής δραστηριότητας, σύμφωνα με την εταιρεία Ελληνικός Χρυσός Α.Ε., υποστηρίζει ότι, η δράση της μεταλλευτικής, αποτελεί μια δυναμική διαδικασία για την επίτευξη βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, που εξασφαλίζει την αύξηση της απασχόλησης, της ευημερίας και της ποιότητας της ζωής των κατοίκων, ενώ θεωρούν ότι η ύπαρξη μιας μεταλλευτικής επιχείρησης σε μια περιοχή αποτελεί κυρίαρχη πηγή απασχόλησης και εσόδων<sup>262</sup>. Επιπροσθέτως, προσδοκούν υψηλότερο εισόδημα και καταπολέμηση της ανεργίας, καθώς και ανάπτυξη μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων στις τοπικές

<sup>260</sup>Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ), Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας, Τμήμα Επιστημονικών και Αναπτυξιακών Θεμάτων, Πόρισμα Ομάδας Εργασίας του ΤΕΕ/ΤΚΜ για τη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) του έργου: *Μεταλλευτικές – Μεταλλουργικές Εγκαταστάσεις Μεταλλείων Κασσάνδρας*, σελ. 3. Αξίζει να σημειωθεί ότι στη σελίδα 4-5, υπογραμμίζονται τα σημεία όπου σύμφωνα με το ΤΕΕ εντοπίζονται τα τρωτά σημεία της ΜΠΕ.

διαθέσιμο σε :

[http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm/THESEIS\\_TEETKM\\_2014\\_16/THESEIS\\_TEE\\_TKM\\_2010\\_13/ellinikos\\_xr\\_ysos.pdf](http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm/THESEIS_TEETKM_2014_16/THESEIS_TEE_TKM_2010_13/ellinikos_xr_ysos.pdf) (προσπελάστηκε 14/08/2015).

<sup>261</sup>Σημεία ομιλίας Υφυπουργού ΠΕΚΑ, Μάκη Παπαγεωργίου, στη Βουλή σε επίκαιρη επερώτηση

Αθήνα, 7 Δεκεμβρίου 2012, διαθέσιμο σε:

<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snid=5B524%5D=2182&language=el-GR> (προσπελάστηκε 20/08/2015).

<sup>262</sup>Αξίζει να αναφερθεί, ότι η εκμετάλλευση των μεταλλείων Κασσάνδρας αναπτύσσεται στην ανατολική ακτή της Χαλκιδικής εντός των διοικητικών ορίων των Δήμων Αρναίας, Παναγιάς και Σταγείρων-Ακάνθου και ήδη Δήμου Αριστοτέλη. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : [http://politesaristoteli.blogspot.gr/2014/12/blog-post\\_8.html](http://politesaristoteli.blogspot.gr/2014/12/blog-post_8.html) (προσπελάστηκε 16/08/2015).

κοινωνίες. Επιπροσθέτως, υπάρχει η πεποίθηση ότι, η δραστηριότητα αυτή, θα ενίσχυε το βιομηχανικό αποτύπωμα της Ελλάδας την ίδια στιγμή, που άλλες ευρωπαϊκές χώρες, προσπαθούν να ενδυναμώσουν τη βιομηχανική τους παρουσία σε διεθνές επίπεδο.

Στο ίδιο πνεύμα, αναφορικά με τα κοινωνικά και οικονομικά οφέλη που θα προκύψουν στην περιοχή, κινείται και η εταιρεία που έχει αναλάβει την εξορυκτική διαδικασία. Σύμφωνα με τη μη τεχνική περίληψη της ΜΠΕ που κατατέθηκε, υποστηρίζεται ότι, η επένδυση θα ενισχύσει τα διαμερίσματα με τη μεγαλύτερη ανεργία, όπως είναι τα Δ.Δ. Νεοχωρίου Αρναίας (24,8%), Γοματίου (19,5%) και Στρατονίκης (19,1%), ενώ εκείνα με τη μικρότερη είναι τα Δ.Δ. Βαρβάρας και Πυργαδικίων (6,2% και 6,9% αντίστοιχα). Το συνολικό κόστος της επένδυσης για όλη την διάρκεια του έργου Μεταλλείων Κασσάνδρας υπολογίζεται σε 2.843,7εκ.€, το οποίο θα δαπανηθεί για τα έργα ανάπτυξης και λειτουργίας της δραστηριότητας καθώς και για τα έργα αποκατάστασης της περιοχής κατάληψης από το έργο. Η προτεινόμενη επένδυση δημιουργεί θέσεις απασχόλησης σε μία περιοχή με υψηλά ποσοστά ανεργίας και ως εκ τούτου υπάρχει όφελος στην εθνική οικονομία, το οποίο αυξάνει την αποδοτικότητα της επένδυσης σε εθνικό επίπεδο. Σύμφωνα με την προαναφερόμενη έκθεση, η ανάπτυξη του επενδυτικού προγράμματος, θα έχει θετικές επιδράσεις στην εθνική και τοπική οικονομία, ενδεικτικά αναφέροντας πως, ένα σημαντικό κομμάτι του αρχικού κεφαλαίου επένδυσης θα διατεθεί σε ελληνικές επιχειρήσεις (χωματουργικές εργασίες, εταιρείες συμβούλων, κ.α.). Επίσης, υποστηρίζεται ότι θα καταστεί δυνατή η εκμετάλλευση ενός τμήματος του ορυκτού πλούτου της Ελλάδας με τρόπο που θα είναι συμβατός με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και το τελικό προϊόν της επένδυσης, δηλαδή οι πλάκες καθαρού χαλκού και χρυσού θα εξάγονται δημιουργώντας θετικές επιπτώσεις στο ισοζύγιο συναλλαγών της χώρας. Πέρα από την άμεση δημιουργία θέσεων εργασίας που θα προκύψουν από την υλοποίηση της επένδυσης, εκτιμάται ότι θα υπάρξει και ένας αρκετά σημαντικός αριθμός νέων θέσεων εργασίας σε τομείς που θα σχετίζονται εμμέσως με τη λειτουργία της δραστηριότητας<sup>263</sup>.

Στο πλαίσιο αυτό, οι υποστηρικτές τη μεταλλευτικής δραστηριότητας θεωρούν ότι δε θα επηρεαστεί ανεπανόρθωτα το περιβάλλον, σε σχέση με τα οικονομικά οφέλη που θα επέλθουν από την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στην ΜΠΕ. Από την άλλη

<sup>263</sup>Οπ. π. (σελ. 256) σελ. 5-13, 5-14.

πλευρά το ενδιαφερόμενο κοινό που εκτός από τους μόνιμους κατοίκους είναι και συνεταιρισμοί εργαζόμενων σε άλλους παραγωγικούς τομείς, όπως σωματεία αλιέων της περιοχής, αγροτικοί συνεταιρισμοί, δασικοί συνεταιρισμοί, υποστηρίζουν ότι το περιβάλλον θα πληγεί ανεπανόρθωτα έχοντας αρνητικό αντίκτυπο στις δικές τους δραστηριότητες<sup>264</sup>. Η έμφαση όμως που δίνεται στα οικονομικά οφέλη από αυτή τη μεταλλευτική δραστηριότητα αποτυπώνεται στην απόφαση 1449/2015 του ΣτΕ, όπου αναφέρεται χαρακτηριστικά η μεγάλη «...σημασία που έχει για την εθνική οικονομία...»<sup>265</sup>. Υποστηρίζεται ότι δεν είναι δυνατόν να τοποθετηθεί τροχοπέδη στην οικονομική ανάπτυξη, γεγονός που φέρνει στο προσκήνιο την ανάγκη «βιώσιμης» εφαρμογής και λειτουργίας των έργων και των δραστηριοτήτων. Μάλιστα, στο πλαίσιο της δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας που περνά τα τελευταία χρόνια η χώρα μας, με την εκτόξευση της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα, προκειμένου να δοθούν θέσεις εργασίας στους κατοίκους της περιοχής, εγκρίθηκε η κατασκευή κτιρίων και εγκαταστάσεων για τα ορυχεία στην περιοχή σύμφωνα με την προαναφερόμενη απόφαση του ΣτΕ (παράγραφος 5).

Μάλιστα η απόφαση 551/2015 του ΣτΕ που είναι και η πιο πρόσφατη, επί της υπ αρ. 7803/11 αίτησης ακύρωσης<sup>266</sup> κατά της εγκριτικής απόφασης της ΜΠΕ., όπως και οι δύο προηγούμενες (1492/2013 και 549/2015) απορρίπτει την υπ αρ. 7803/2011 αίτηση ακύρωσης κατά

<sup>264</sup>Η αντιμαχόμενη κατάσταση των δύο πλευρών αποτυπώνεται στον χαρακτηριστικό διάλογο μεταξύ του κ. Τ. Παπαγεωργίου (Παρατηρητήριο Μεταλλευτικών Δραστηριοτήτων) ο οποίος σε συνέντευξη στο πλαίσιο ντοκιμαντέρ της εκπομπής Εξάντας, για τη μεταλλευτική δραστηριότητα στη ΒΑ Χαλκιδική, αναφέρει χαρακτηριστικά : «Φαντάζεστε ότι θα γίνει το ορυχείο και θα αγοράσει κανείς τυρί από δω; Ή θα πάρει το γάλα, θα πάρει το κρέας ή το λαχανικό, θα πάρει τα μύδια ή τα ψάρια της περιοχής; Ή θα έρθει κανένας τρελός εδώ να κάνει τουρισμό;». Από τη άλλη πλευρά ο κ. Χ. Πάχτας (τότε Δήμαρχος Αριστοτέλη) αναφέρει : «Αξίζει πιστεύω να επιβαρύνουμε μια περιοχή της τάξης του 0,4% για να μπορέσουμε να ζήσουμε. Δεν μπορούμε να ζήσουμε μόνο με το φυτό και με το δέντρο. Έχουμε εκατοντάδες εκατομμύρια δέντρα να ζήσουμε και ευτυχώς η περιοχή μας επαναλαμβάνω, είναι από τις πιο πράσινες περιοχές του τόπου μας», Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Οπ. π. (σημ. 256), (προσπελάστηκε 10/08/2015).

<sup>265</sup>ΣτΕ 1449/2015, Μη νόμιμη απόρριψη αιτήματος της "ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣ Α.Ε." για την έγκριση παρέκκλισης για την κατασκευή των κτιριακών εγκαταστάσεων της μονάδας εμπλουτισμού στη θέση «Σκουριές», διαθέσιμο σε <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4714&lang=1&catid=98>

<sup>266</sup>Μάλιστα, το ΣτΕ απέρριψε τις αιτήσεις ακύρωσης που είχαν υποβάλει 264 κάτοικοι των περιοχών Αρναίας και Σταγείρων-Ακάνθου του Δήμου Αριστοτέλη Χαλκιδικής, επικυρώνοντας τους περιβαλλοντικούς όρους για τις μεταλλευτικές-μεταλλουργικές εγκαταστάσεις των Μεταλλείων Κασσάνδρας, αλλά και για την απομάκρυνση, καθαρισμό και αποκατάσταση του χώρου απόθεσης παλαιών τελμάτων της Ολυμπιάδας ενώ δεν απέρριψε τις απόψεις ότι η απορροή από το μεταλλείο της Ολυμπιάδας και τη σήραγγα Ολυμπιάδας – Μάντεμ Λάκκου θα δημιουργήσει προβλήματα στους υδατικούς πόρους της περιοχής. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : ΣτΕ 551/2015, Νόμιμη ΑΕΠΟ για τα Μεταλλεία Χρυσού Κασσάνδρας, διαθέσιμο σε <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4710&lang=1&catid=98> (προσπελάστηκε 05/08/2015)

της κοινής υπουργικής απόφασης 201745/26.7.2011, με την οποία εγκρίθηκαν οι περιβαλλοντικοί όροι των έργων<sup>267</sup>, και κάθε συναφούς, προγενέστερης ή μεταγενέστερης, πράξης ή παράλειψης της Διοικήσεως. Αντιθέτως, αποδέχεται τις παρεμβάσεις της εταιρείας Ελληνικού Χρυσού, του Εργατοϋπαλληλικού Κέντρου Νομού Χαλκιδικής και του Συνδέσμου Μεταλλευτικών Επιχειρήσεων. Οι τρεις πλέον αυτές αποφάσεις του ΣτΕ αποτελούν από πλευράς του Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, επισφράγιση της νομιμότητας της περιβαλλοντικής αδειοδότησης του έργου. Η τελευταία μάλιστα απόφαση (551/2015 του ΣτΕ) απορρίπτει το σύνολο των ισχυρισμών των αντιδίκων, είτε ως αβάσιμους, είτε ως απαράδεκτους και θεωρεί ως μη σημαντικές τις επιπτώσεις στο περιβάλλον όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται<sup>268</sup>.

Από την πλευρά της εταιρείας που έχει αναλάβει την εξορυκτική διαδικασία υποστηρίζεται ότι, κατά το σχεδιασμό του έργου ελήφθησαν υπ' όψη όλες οι περιβαλλοντικές και τεχνικές προδιαγραφές που προκύπτουν από το κανονιστικό πλαίσιο της Ελληνικής Πολιτείας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σκοπός της εταιρείας, αποτελεί η απαρέγκλιτη τήρηση των αυστηρών όρων των περιβαλλοντικών Υπηρεσιών και των αρμόδιων Υπουργείων, καθώς και η πιστή εφαρμογή των βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών. Η νομιμότητα των έργων της Ελληνικός Χρυσός επικυρώθηκε από το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ) με μία σειρά αποφάσεων που «θωρακίζουν» νομικά την επένδυση, όπως χαρακτηριστικά υποστηρίζεται από την εταιρεία<sup>269</sup>.

Αναφορικά με την ένσταση των κατοίκων για τη διαδικασία της δημοσίας διαβούλευσης που ακολούθησαν οι αρμόδιοι φορείς, το ΣτΕ απορρίπτει ως αβάσιμους τους σχετικούς ισχυρισμούς, αναφέροντας χαρακτηριστικά στην απόφαση 551/2015 ότι : *«...στη συγκεκριμένη περίπτωση έχει τηρηθεί η διαδικασία διαβούλευσης με τις δημόσιες αρχές με το ενδιαφερόμενο κοινό, η δε Μ.Π.Ε. περιέχει όλες τις πληροφορίες και αξιολογήσεις που απαιτούνται, σύμφωνα με*

<sup>267</sup>Δηλαδή τις μεταλλευτικές – μεταλλουργικές εγκαταστάσεις των μεταλλείων Κασσάνδρας, την απομάκρυνση, καθαρισμό και αποκατάσταση του χώρου απόθεσης παλαιών τελμάτων Ολυμπιάδας, της εταιρείας ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣ Α.Ε.Μ.Β.Χ. στο Νομό Χαλκιδικής. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : ΝΟΜΙΚΑ ΝΕΑ - Law Blog, Πέμπτη, 19 Φεβρουαρίου 2015, « Και η τελευταία των Μεταλλείων Κασσάνδρας ΣτΕ 551/2015», διαθέσιμο σε : <http://justar-lawblog.blogspot.gr/2015/02/5512015.html>

<sup>268</sup>Οπ. π. (σημ. 264)

<sup>269</sup>Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : <http://www.hellas-gold.com/ellinikos-xrysos/meletes-eksoruksis> (προσπελάστηκε 18/08/2015).

το Παράρτημα III της Κ.Υ.Α. 107017/2006<sup>270</sup>, ως ελάχιστο περιεχόμενο της Σ.Μ.Π.Ε., κατά τρόπο ώστε η διαδικασία και η αξιολόγηση που διενεργήθηκε στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής αδειοδότησης του επίμαχου έργου να πληροί τόσο τις διαδικαστικές όσο και τις ουσιαστικές απαιτήσεις της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης<sup>271</sup>». Αναφορικά με τη διαδικασία της δημόσιας διαβούλευσης, η ανάδοχος εταιρεία υποδεικνύει ως υπεύθυνο γι' αυτή τη διαδικασία το Νομαρχιακό Συμβούλιο Χαλκιδικής, και μάλιστα στο ιστορικό των αδειοδοτήσεων της δραστηριότητας αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι, το Δεκέμβριο του 2010, μετά από έναν ολοκληρωμένο κύκλο ανοιχτής διαβούλευσης το προαναφερόμενο, γνωμοδότησε ομόφωνα υπέρ της επένδυσης, υιοθετώντας θετική γνώμη για την ΜΠΕ<sup>272</sup>.

Θα πρέπει ωστόσο, να υπογραμμιστεί μια καινοτόμα αναφορά που υπάρχει στους περιβαλλοντικούς όρους της αδειοδότησης των προαναφερόμενων μεταλλείων, η οποία αναφέρεται ρητά και στην απόφαση 551/2015 του ΣτΕ, καθώς προβλέπει τη σύσταση επιτροπών ελέγχου, όπου θα μπορεί να συμμετάσχει η τοπική κοινωνία γεγονός, που συνάδει με τις αρχές της Σύμβασης Άαρχους, εφόσον θα παρέχει στην τοπική κοινωνία τη δυνατότητα να ελέγχει τις επιπτώσεις της δραστηριότητας στον τόπο της<sup>273</sup>. Πιο συγκεκριμένα, στην παράγραφο δ1.39 της ΑΕΠΟ των μεταλλείων χρυσού στη Χαλκιδική, προβλέπεται η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στον έλεγχο των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, για την παρακολούθηση της τήρησης των περιβαλλοντικών όρων του έργου, καθώς και την αξιολόγηση της προόδου των αποκαταστάσεων, με κοινή Απόφαση των Υπουργών ΠΕΚΑ και Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, προβλέπεται να συσταθεί μια Επιστημονική Επιτροπή Ελέγχου τήρησης των Περιβαλλοντικών Όρων, η οποία θα αποτελείται από έναν εκπρόσωπο των υπηρεσιών της Αποκεντρωμένης Διοικήσεως της Μακεδονίας – Θράκης, έναν εκπρόσωπο των υπηρεσιών της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, έναν εκπρόσωπο του Δήμου Αριστοτέλη, τρεις ειδικούς επιστήμονες εγνωσμένου κύρους, και εκπρόσωπο του κύριου του

<sup>270</sup> ΦΕΚ 1225/05-09-2006, Αριθμ. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ. 107017 (1), Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2001/42/ΕΚ «σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 2001. Άρθο 7 παρ. 4, διαθέσιμο σε : [https://www.espa.gr/el/Documents/KYA\\_Ensomatosis\\_Odigias\\_SPE.pdf](https://www.espa.gr/el/Documents/KYA_Ensomatosis_Odigias_SPE.pdf)

<sup>271</sup> Οπ. π. (σημ. 266) (προσπελάστηκε 25/07/2015).

<sup>272</sup> Οπ. π. (σημ 251).

<sup>273</sup> Οπ. π. (σημ. 266) (προσπελάστηκε 27/09/2015).

έργου. Η παράμετρος αυτή αποτελεί καινοτομία για τα ελληνικά δεδομένα καθώς θα επιτρέπει στην τοπική κοινωνία να ελέγχει η ίδια τις επιπτώσεις της δραστηριότητας στο περιβάλλον<sup>274</sup>.

Επιπροσθέτως, θα πρέπει να αναφερθεί το γεγονός ότι, στους προαναφερόμενους περιβαλλοντικούς όρους και πιο συγκεκριμένα, στην παράγραφο δ.4, αναφέρεται ότι ο έλεγχος, η καταγραφή των μετρήσεων και των επιπτώσεων στο περιβάλλον θα πρέπει να είναι συνεχής ενδεχομένως και σε καθημερινή βάση. Επίσης, στην παράγραφο δ4.11.ii-iii προβλέπεται ότι, ο υπεύθυνος του έργου, θα πρέπει να υποβάλλει, εκτός από τις αρμόδιες περιβαλλοντικές αρχές και στον οικείο Δήμο, Έκθεση Περιβαλλοντικής Παρακολούθησης, η οποία να περιλαμβάνει επεξεργασμένα στοιχεία των μετρήσεων - αναλύσεων ποιότητας περιβάλλοντος και εκπομπών, συγκρίσεις των στοιχείων αυτών με τις αναφερόμενες στην προαναφερόμενη απόφαση οριακές τιμές ή τυχόν άλλες για τις παραμέτρους, για τις οποίες δεν αναφέρονται οριακές τιμές, καθώς και τυχόν προτάσεις για βελτίωση των συστημάτων αντιρρύπανσης και παρακολούθησης<sup>275</sup>. Μάλιστα στην παράγραφο δ 4.11 iii, αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι, ο ανάδοχος του έργου, οφείλει να ενημερώσει, επί της πορείας υλοποίησης των έργων την τοπική κοινωνία και ειδικότερα τον οικείο Δήμο σε τακτική ετήσια βάση, προκειμένου να ενημερώνονται οι πολίτες και οι τοπικοί φορείς σε ανοικτό Δημοτικό Συμβούλιο. Οι αναφορές αυτές δείχνουν το βαθμό ενσωμάτωσης των αρχών της Σύμβασης Άαρχους<sup>276</sup> στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο.

Ωστόσο, οι πρόσφατες εξελίξεις, σηματοδοτούν ένα νέο γύρο αντιδράσεων και από τις δυο πλευρές της κοινωνίας της Χαλκιδικής, από τους υποστηρικτές του έργου και από εκείνους που

<sup>274</sup> Μάλιστα στη Επιτροπή αυτή θα υποβάλλονται οι ετήσιες εκθέσεις που θα συντάσσει ο κύριος του έργου και θα κοινοποιούνται όλες οι τεχνικές μελέτες και τα αποτελέσματα των αναλύσεων που θα καταθέτει στις αρμόδιες υπηρεσίες. Η Επιτροπή θα τηρεί αρχείο με τα αποτελέσματα τακτικών και έκτακτων ελέγχων, καθώς και με έγγραφα και μελέτες που αφορούν το έργο. Επίσης, θα έχει τη δυνατότητα προμήθειας οργάνων ελέγχου και μετρήσεων, καθώς και ανάθεσης έργων χημικών ή άλλων αναλύσεων σε τρίτους. Ο κανονισμός λειτουργίας της Επιτροπής και η ανάθεση αρμοδιοτήτων θα καθοριστεί με την κοινή υπουργική απόφαση σύστασής της. Οι λειτουργικές δαπάνες της ανωτέρω Επιτροπής καλύπτονται με ευθύνη της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας – Θράκης, και δαπάνες του κύριου του έργου. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τους περιβαλλοντικούς όρους βλέπε : ΚΥΑ 201745/2011 : « Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων για τα έργα: α) «Μεταλλευτικές–Μεταλλουργικές Εγκαταστάσεις Μεταλλίων Κασσάνδρας» και β) «Απομάκρυνση, Καθαρισμό & Αποκατάσταση Χώρου Απόθεσης Παλαιών Τελμάτων Ολυμπιάδας» της Εταιρείας «Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ.» στο Νομό Χαλκιδικής Υ.Α. 1958/2012, «Κατάταξη δημόσιων και ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες και υποκατηγορίες σύμφωνα με το Άρθρο 1 παράγραφος 4 του Ν. 4014/2011 (Φ.Ε.Κ. Α΄209/2011)». Διαθέσιμο σε : <https://diavgeia.gov.gr/doc/4ΑΣΔ0-ΩΔ0>.

<sup>275</sup> Οπ. π. (σημ. 274).

<sup>276</sup> Οπ. π. (σημ. 274).

αντιδρούν, καθώς η απόφαση του Υπουργού ΠΑΠΕ, για ανάκληση των δραστηριοτήτων στις Σκουριές ανατρέπει τα δεδομένα.

Σύμφωνα με ανακοίνωση του υπουργείου ΠΑΠΕ, ανακλήθηκαν οι αποφάσεις έγκρισης τεχνικών μελετών των υποέργων «Μεταλλευτικές Εγκαταστάσεις Σκουριών» και «Μεταλλευτικές Εγκαταστάσεις Ολυμπιάδας» του έργου «Μεταλλευτικές – Μεταλλουργικές Εγκαταστάσεις Μεταλλείων Κασσάνδρας» της εταιρείας Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ. στον Δήμο Αριστοτέλη, Περιφερειακής Ενότητας Χαλκιδικής, λόγω μη εφαρμογής των όρων της ΜΠΕ που είχε καταθέσει η προαναφερόμενη εταιρεία. Σύμφωνα με το προαναφερόμενο Υπουργείο, η εργολήπτρια εταιρεία δεν εκπλήρωσε του όρους που είχαν τεθεί σχετικά με την απόδειξη της λυσιτελούς εφαρμογής της πυρομεταλλουργικής μεθόδου ακαριαίας τήξης (Flash Smelting) σε πραγματικές συνθήκες, στο χώρο όπου δραστηριοποιείται η εταιρεία και σύμφωνα με τα δεδομένα του συγκεκριμένου έργου, (με την πραγματοποίηση επιτόπιων ημιβιομηχανικών δοκιμών εφαρμογής). Συνεπώς, τίθεται ζήτημα εφαρμογής των όρων της ΑΕΠΟ, καθώς η προαναφερόμενη τεχνολογία αποτέλεσε και το βασικό παράγοντα για την αδειοδότηση του έργου. Μέχρι να πραγματοποιηθεί η προαναφερόμενη δοκιμή, αναστέλλονται ορισμένες από τις δραστηριότητες της προαναφερόμενης εταιρείας<sup>277</sup>. Το γεγονός αυτό, οδήγησε σε διαθεσιμότητα αρκετούς υπαλλήλους και κινδυνεύουν να μείνουν χωρίς δουλειά, πυροδοτώντας αντίστοιχες αντιδράσεις.

### Συμπεράσματα τρίτου μέρους

Αποτελεί γεγονός ότι, η συμμετοχή του κοινού κατά στη διαδικασία περιβαλλοντικών αποφάσεων, αποτελεί σημαντική πτυχή της βιώσιμης κοινωνικά και περιβαλλοντικά αναπτυξιακής διαδικασίας. Ως εκ τούτου, οι πολίτες μετά από μια ουσιαστική ενημέρωση από την πλευρά των αρμοδίων αρχών για την σχεδιαζόμενη αναπτυξιακή δραστηριότητα, μπορούν να σχηματίσουν εμπειριστατωμένη άποψη και να εκφράσουν απόψεις επί της καλύτερης εφαρμογής της

---

<sup>277</sup> Σχετικά με την Υπουργική απόφαση ανάκλησης αποφάσεων έγκρισης τεχνικών μελετών βλέπε : <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=WRLQILrh5ho%3D&tabid=785&language=el-GR> (προσπελάστηκε 27/08/20115).



αναπτυξιακής δραστηριότητας τόσο όσο προς τα κοινωνικοοικονομικά οφέλη, όσο και ως προς το περιβαλλοντικό αποτύπωμα της σχεδιαζόμενης δραστηριότητας. Αυτό προϋποθέτει, μια διοικούσα αρχή, επιστημονικά καταρτισμένη, δημοκρατική και με διάθεση να συνεργαστεί με το ενδιαφερόμενο κοινό. Μάλιστα, η επιλογή των δύο προαναφερόμενων περιπτώσιολογικών μελετών, έγινε με γνώμονα την ανάδειξη της σημασίας του ρόλου των πολιτών και της ουσιαστικής εφαρμογής των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης, σε δύο περιπτώσεις όπου στην μια, οι πολίτες μέσω συντονισμένων ενεργειών μπόρεσαν να αποτρέψουν μια δραστηριότητα που θα επιβάρυνε το περιβάλλον τους και στην άλλη, η σχεδιαζόμενη επένδυση έχει οδηγήσει την τοπική σε κοινωνία σε μεγάλο διχασμό.

Στις δύο περιπτώσιολογικές μελέτες που παρουσιάστηκαν, οι αντιδράσεις του ενδιαφερομένου κοινού δείχνουν, είτε ότι δεν τηρήθηκαν ουσιαστικά όσα προβλέπει η νομοθεσία για τη διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης, είτε πως δεν ελήφθησαν επαρκώς υπόψη από την πολιτεία, ειδάλλως δεν θα υπήρχαν τόσο έντονες αντιδράσεις από το ενδιαφερόμενο κοινό ιδιαίτερα μάλιστα στην περίπτωση της Χαλκιδικής. Θα πρέπει να διευκρινιστεί πως η νομοθεσία, δεν προβλέπει ότι οι απόψεις του ενδιαφερομένου κοινού θα πρέπει να εφαρμοστούν υποχρεωτικά από την πολιτεία, όμως στο πλαίσιο ενός ευνοούμενου και σύγχρονου δημοκρατικού κράτους, εννοείται πως θα πρέπει να ληφθούν δεόντως υπόψη. Σε αυτή την περίπτωση, οι αναπτυξιακές δραστηριότητες έχουν συνεργάτη την τοπική κοινωνία.

Στην περίπτωση των μεταλλείων χρυσού της Χαλκιδικής υπάρχουν δύο περιπτώσεις κοινού, η μια που καταδικάζει τα έργα βασιζόμενη στις δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις που έχουν μείνει ως κατάλοιπα από παλαιότερες μεταλλευτικές δραστηριότητες, και στην ανησυχία των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των νέων σχεδιαζόμενων δραστηριοτήτων. Στο ίδιο πλαίσιο ανήκει και το τμήμα της τοπικής κοινωνίας που ασχολείται με οικονομικές δραστηριότητες όπως γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, τουριστικές εγκαταστάσεις κ.α., που θα πληγούν αν υπάρξουν σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Από την άλλη πλευρά, υπέρ της δραστηριότητας κινήθηκε το τμήμα της κοινωνίας που εργάζεται στα μεταλλεία, ή ασκούν έμμεσες σχετιζόμενες με τα μεταλλεία δραστηριότητες, όπως είναι οι εταιρείες κατασκευών ή χωματουργικών δραστηριοτήτων. Ουσιαστικά, η τοπική κοινωνία είναι χωρισμένη σε δύο στρατόπεδα, γεγονός που ενδεχομένως να

είχε αποτραπεί αν είχαν εφαρμοστεί ουσιαστικές διαδικασίες διαβούλευσης με την τοπική κοινωνία.

Από την άλλη πλευρά στη περίπτωση της επέκτασης μεταλλευτικής δραστηριότητας δίπλα στην κοινότητα Καστελλίων στη Φωκίδα, το ενδιαφερόμενο κοινό, πριν την έναρξη των εργασιών κατάφερε να αποτρέψει την καταστροφή του δάσους που βρισκόταν πάνω από το χωριό, με την δημιουργία ανοιχτού μεταλλείου, ανατρέποντας τη διοικητική πράξη που θα επέτρεπε την έναρξη της υλοτόμησης του.

Βέβαια θα πρέπει να αναφερθεί πως, συγκρίνοντας τις δύο περιπτώσεις των μεταλλείων χρυσού στη Χαλκιδική και της σχεδιαζόμενης δραστηριότητας στην κοινότητα Καστελλίων, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, στη Χαλκιδική η αναπτυξιακή δραστηριότητα, έχει ως στόχο ακριβότερο προϊόν, όπως είναι ο χρυσός, ο άργυρος και άλλα πολύτιμα μεταλλεύματα, που επηρεάζουν σημαντικά το βιομηχανικό αποτύπωμα της χώρας μας στο διεθνές οικονομικό προσκήνιο. Παράλληλα, το προσωπικό που απασχολείται στα μεταλλεία χρυσού στη Χαλκιδική είναι περισσότερο, σε σχέση με το προσωπικό που απασχολείται στα μεταλλεία βωξίτη στη Φωκίδα, επομένως αντιλαμβάνεται κανείς, ότι η σχεδιαζόμενη επένδυση στη Χαλκιδική, είναι σημαντικότερη σε σχέση με την επένδυση στην περιοχή της κοινότητας Καστελλίων. Σε κάθε περίπτωση όμως, η διαβίωση σε ένα υγιές περιβάλλον αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα και δεν πρέπει να θυσιάζεται στο βωμό της μονόπλευρης οικονομικής ανάπτυξης. Βασική δικλείδα ασφαλείας, αποτελεί η αυστηρή εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων, προκειμένου να υπάρχει οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, στο πλαίσιο υγιούς και καθαρού περιβάλλοντος.

Εν κατακλείδι, ένα σύγχρονο δημοκρατικό κράτος οφείλει να σέβεται και να ακούει τα αιτήματα των πολιτών –καθώς δεν είναι υποχρεωτικό ότι θα τα εφαρμόσει- μπορεί όμως, να προσαρμόσει τις αποφάσεις, έτσι ώστε οι αντιδράσεις να είναι μικρότερες και οι πολίτες να αισθάνονται, αφενός ότι σέβεται τις απόψεις τους, αφετέρου να υπάρχει ένα αίσθημα ασφάλειας ότι οι ελεγκτικοί μηχανισμοί θα λειτουργήσουν τόσο προς όφελος των μόνιμων κατοίκων της περιοχής, όσο και των εργαζομένων στα μεταλλεία, ελέγχοντας ότι πληρούνται οι νόμιμες διαδικασίες εξόρυξης και γίνονται με τέτοιο τρόπο, ώστε δε διακινδυνεύει η υγεία και η σωματική τους ακεραιότητα.

## Συμπεράσματα – Προτάσεις

Η εξέλιξη του διεθνούς περιβαλλοντικού δικαίου ακολουθεί μια ανθρωποκεντρική πορεία μέσα στο χρόνο, γεγονός που σηματοδοτείται από τη Διακήρυξη των Αρχών του Ρίο το 1992 κατά τη UNCED, η οποία σύμφωνα με την Αρχή 10, θέτει στο επίκεντρο της καλύτερης αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων τη συμμετοχή του κοινού. Στη συνέχεια, η υιοθέτηση της Σύμβασης του Άαρχους, ενδυνάμωσε νομικά τη διαδικασία όπου το κοινό μπορεί να έχει πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφόρηση και να συμμετέχει σε αναπτυξιακές αποφάσεις που έχουν περιβαλλοντικό αντίκτυπο.

Η συμμετοχή του κοινού κατά τη διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, θεσμοθετείται σε ευρωπαϊκό επίπεδο μέσα από τις κοινοτικές Οδηγίες οι οποίες ενσωματώνονται από την ελληνική έννομη τάξη με την έκδοση νόμων και εξειδικευτικών ΚΥΑ. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα, από τα μέσα της δεκαετίας 2010 και έπειτα, η πρόσβαση στις περιβαλλοντικές πληροφορίες είναι ευκολότερη σε σχέση με το παρελθόν, λόγω της εφαρμογής των καινοτόμων πρωτοβουλιών (όπως τα προγράμματα «Διαύγεια» και «Ανοιχτή Διακυβέρνηση»), οστόσο η παροχή των περιβαλλοντικών πληροφοριών απευθείας από τις δημόσιες υπηρεσίες, γίνεται με κάποια δυσκολία, λόγω της συρρίκνωσης των κρατικών δομών και την έλλειψη χρηματοδότησης. Επίσης, το περιορισμένο αριθμητικά προσωπικό που διαχειρίζεται τις περιβαλλοντικές πληροφορίες, δεν δύναται να ανταποκριθεί στη πληθώρα των αιτημάτων για παροχή περιβαλλοντικών πληροφοριών.

Εκτός του γεγονότος ότι ο ιστότοπος του ΥΠΑΠΕ αποτελεί σημαντική πηγή περιβαλλοντικών πληροφοριών, η εφαρμογή του Ν. 4014/2011, μπορεί να συμβάλει ακόμη περισσότερο προς αυτή τη κατεύθυνση όταν τεθεί σε πλήρη εφαρμογή το Ηλεκτρονικό Περιβαλλοντικό Μητρώο, το οποίο θα παρέχει σημαντικές πληροφορίες για ένα έργο ή μια δραστηριότητα, ενώ με αυτό τον τρόπο, το έργο, θα αποκτά μια Περιβαλλοντική Ταυτότητα, όπου θα καταχωρούνται οι περιβαλλοντικές επιδόσεις κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής του, καθώς και τα πορίσματα των περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων. Εξίσου σημαντική είναι και η προβλεπόμενη σύσταση μητρώου ιδιωτών περιβαλλοντικών ελεγκτών και η δημιουργία μητρώου πιστοποιημένων ιδιωτικών αξιολογητών

Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, στο πλαίσιο της προώθησης της αναπτυξιακής δραστηριότητας με παράλληλη προστασία του περιβάλλοντος.

Από την άλλη πλευρά, ο Ν. 4014/2011, στοχεύοντας να μειώσει τη γραφειοκρατία επανακαθόρισε τις κατηγορίες των έργων που θα πρέπει να υποβάλλονται υποχρεωτικά σε ΜΠΕ, μειώνοντας σημαντικά τον αριθμό των έργων και δραστηριοτήτων που έπρεπε να υποβληθούν σε αυτή και γι' αυτό το λόγο, έχει κατηγορηθεί για ελαστικότητα που λειτουργεί σε βάρος τους περιβάλλοντος.

Ο θεσμός της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα εφαρμόζεται στην πράξη με τις Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Τα συνηθέστερα προβλήματα που έχουν εντοπιστεί αναφορικά με τη λειτουργία του θεσμού, είναι η παρουσίαση του περιεχομένου της περίληψης της μελέτης με επιστημονική ορολογία και τεχνικές λεπτομέρειες που την καθιστούν αρκετές φορές δυσνόητη από κάποιον που δε διαθέτει το αντίστοιχο επιστημονικό υπόβαθρο. Επίσης, ένα ακόμη πρόβλημα που εντοπίζεται είναι η ελλιπής πληροφόρηση, όσον αφορά στην παρουσίαση του προτεινόμενου έργου και των επιπτώσεών του στο περιβάλλον, ενώ τις περισσότερες φορές προβάλλονται μόνο οι θετικές συνέπειες του έργου. Αρκετές φορές, παρέχεται φτωχό πληροφοριακό υλικό που οδηγεί σε ανεπαρκή ανάλυση του υφιστάμενου περιβάλλοντος της εξεταζόμενης περιοχής μελέτης, ενώ η παρουσίαση του επιστημονικού πληροφοριακού υλικού παρέχει αρετές φορές λεπτομέρειες μη συσχετιζόμενες με τη διαδικασία λήψης απόφασης ή υλικό, που απλά παρουσιάζεται, αλλά δεν αναλύεται στην Τεχνική Έκθεση.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί η αδυναμία αναγνώρισης των έμμεσων επιπτώσεων ή αυτών που ξεφεύγουν από τα στενά γεωγραφικά πλαίσια της περιοχής μελέτης, ενώ είναι σημαντικό, όταν γίνεται ο έλεγχος των περιβαλλοντικών επιπτώσεων μιας εξορυκτικής δραστηριότητας –που αφορά στις περιπτώσιολογικές μελέτες της εργασίας- να αναφέρεται απαραίτητα σε σημεία όπως, τα υγρά απόβλητα, στις επιφανειακές απορροές, στις αέριες εκπομπές, στα στερεά απόβλητα, το θόρυβο, τις δονήσεις, τη σεισμικότητα, και την ευστάθεια εδάφους, γεγονός που θα μπορέσει να προβλέψει ενδεχόμενη τρωτότητα του έργου σε περίπτωση

ατυχήματος, προκληθέντος από κάποιον από ενδεχόμενους παράγοντες όπως σεισμό ή ακραίων κλιματολογικών συνθηκών<sup>278</sup>.

Αναπόσπαστο σημείο της σωστής εφαρμογής της περιβαλλοντικής πολιτικής αποτελούν οι κατάλληλοι ελεγκτικοί μηχανισμοί οι οποίοι θα διασφαλίζουν τη εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων και θα επιβάλλουν πρόστιμα σε εκείνες τις περιπτώσεις που δεν εφαρμόζονται όσα προβλέπονται. Αποτελεί όμως ζήτημα, εάν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν τα προαναφερόμενα, τη στιγμή που η χώρα μας υφίσταται μια βαθιά οικονομική κρίση, το κράτος συρρικνώνεται και το προσωπικό δεν επαρκεί για να μετακινείται και να πραγματοποιεί ελέγχους. Η οικονομική κρίση που μαστίζει τη χώρα μας, έχει θέσει την επιδίωξη του δημοσίου και εθνικού συμφέροντος και την προώθηση της επιχειρηματικότητας, ως τις βασικές προτεραιότητες των διοικούντων αρχών, προκειμένου να ενισχυθεί η οικονομία του τόπου μας. Το ερώτημα που τίθεται είναι, αν σύμφωνα με την προαναφερόμενη κατάσταση υπάρχει κίνδυνος, το περιβάλλον να θυσιαστεί στο βωμό του κέρδους, γεγονός που κάνει τις αρχές της Σύμβασης του Άαρχους περισσότερο επίκαιρες από ποτέ, με την τοποθέτηση του κοινού στο προσκήνιο της περιβαλλοντικής δημοκρατίας.

Οι αρχές της δημοκρατίας μέσα από τη συμμετοχή στα κοινά, αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο της ελληνικής ιστορίας. Στο πλαίσιο αυτό, η συμμετοχή του κοινού στις περιβαλλοντικές αποφάσεις σηματοδοτούν την εφαρμογή επί της ουσίας της περιβαλλοντικής δημοκρατίας. Ωστόσο, βασική συνιστώσα στη συμμετοχή του κοινού, αποτελεί η έγκαιρη και ουσιαστική πληροφόρηση του, κοινού για ένα σχεδιαζόμενο έργο. Οι αρμόδιες αδειοδοτούσες αρχές, στο πλαίσιο λειτουργίας του κράτους δικαίου, πρέπει να λειτουργήσουν ως διαμεσολαβητές μεταξύ των πολιτών που θίγονται από το σχεδιαζόμενο έργο ή δραστηριότητα και τον υπεύθυνο του έργου και να εφαρμόσουν όσα προβλέπονται μέσα από την διαδικασία της δημόσιας διαβούλευσης. Όταν η διαδικασία πραγματοποιηθεί, όπως προβλέπεται νομικά και με ουσιαστικό τρόπο, οι

---

<sup>278</sup> Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή του θεσμού της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα, βλέπε : Τμήμα Γεωλογίας Α.Π.Θ. και Επιτροπή Οικονομικής Γεωλογίας Ορυκτολογίας & Γεωχημείας της Ε.Γ.Ε, Επιστημονική Ημερίδα, *Η Συμβολή του Ορυκτού Πλούτου της Βόρειας Ελλάδας στην Ανάπτυξη της Εθνικής Οικονομίας*, Μάρτιος 2011, σελ. 15, διαθέσιμο σε, [http://www.geo.auth.gr/yliko/useful/docs/2011\\_HMERIDA\\_ORYKTOS\\_PLOYTOS.pdf](http://www.geo.auth.gr/yliko/useful/docs/2011_HMERIDA_ORYKTOS_PLOYTOS.pdf) (προσπελάστηκε 14/08/2015)

πολίτες απαλλάσσονται από την καχυποψία σχετικά με τις προθέσεις των διοικουσών αρχών, γνωρίζοντας τις πραγματικές συνέπειες του έργου στον τόπο τους και στο περιβάλλον και εφόσον κατέχουν αυτές τις πληροφορίες, μπορούν να προτείνουν – με τη συνδρομή των κατάλληλων επιστημονικών φορέων και ΜΚΟ- εναλλακτικές λύσεις και αντισταθμιστικά μέτρα που θα μετριάσουν το περιβαλλοντικό αποτύπωμα. Η ουσιαστική συμμετοχή στην προαναφερόμενη διαδικασία, θα μειώσει τις κοινωνικές αντιδράσεις και θα οδηγήσει σε δικαιότερες περιβαλλοντικές αποφάσεις με τους πολίτες να αισθάνονται ότι η γνώμη τους είναι σημαντική και λαμβάνεται υπόψη από τις αρμόδιες αρχές.

Θα υποστήριζε κανείς, ότι αποτελεί υποχρέωση των πολιτών να ενδιαφέρονται και να προασπίζουν τον τόπο τους και το περιβάλλον στο οποίο ζουν και δραστηριοποιούνται, γεγονός που αποτέλεσε και το έναυσμα ενασχόλησης με την περιπτωσιολογική μελέτη του νομού Φωκίδας. Κανένας κρατικός μηχανισμός δε μπορεί να γνωρίζει καλύτερα ποιο είναι το συμφέρον μιας τοπικής κοινωνίας, από τους ίδιους τους πολίτες που διαμένουν εκεί, όπου τα κρατικά ή επιχειρηματικά συμφέροντα σκοπεύουν να δραστηριοποιηθούν. Κατά συνέπεια, η κινητοποίηση των πολιτών –ιδιαίτερα μάλιστα όταν κινούνται συλλογικά – μπορεί είτε να αποτρέψει δυσμενείς περιβαλλοντικές αποφάσεις (όπως έγινε στην περίπτωση της δασικής περιοχής «Αλεφάντω» στα μεταλλεία της Γκιώνας, όπως προαναφέρθηκε), είτε να προτείνει ευνοϊκότερους όρους για να μειωθεί το περιβαλλοντικό αποτύπωμα της δραστηριότητας στην περιοχή δημιουργώντας όσο το δυνατόν λιγότερες οχλήσεις στο περιβάλλον.

Επίσης, στο πλαίσιο της συμμετοχής του κοινού και των προτάσεων που θα μπορούσαν προτείνουν οι ενδιαφερόμενοι πολίτες για την καλύτερη εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων του έργου, θα μπορούσε να εφαρμοστεί, κατά τη διάρκεια των περιβαλλοντικών ελέγχων, που πρέπει να πραγματοποιούνται από τις υπεύθυνες διοικητές αρχές, να συμμετέχουν και εκπρόσωποι των τοπικών κοινωνιών, αποτελούμενες από επαγγελματικά- σωματεία όπως αλιείς, κτηνοτρόφοι, καλλιεργητές, βιοτέχνες, μελισσοκόμοι, αλλά και απλοί κάτοικοι. Επομένως, οι πολίτες θα είχαν καλύτερη πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία και αποτελεσματικότερο έλεγχο κατά πόσο η δραστηριότητα λειτουργεί στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθεί πως στην ΑΕΠΟ την μεταλλείων χρυσού στη Χαλκιδική, υπάρχει ανάλογη πρόβλεψη, πως η τοπική κοινωνία θα μπορεί να συμμετάσχει ουσιαστικά στον έλεγχο

των περιβαλλοντικών επιπτώσεων μέσω ενός εκπροσώπου του Δήμου – μεταξύ άλλων σημαντικών μελών μιας επιστημονικής επιτροπής- που θα συσταθεί και θα έχει ως αρμοδιότητα τον επιτόπιο έλεγχο των περιβαλλοντικών επιπτώσεων όπου πραγματοποιούνται τα έργα. Η ρήτρα αυτή της ΑΕΠΟ, αποτελεί καινοτομία για τα ελληνικά δεδομένα και ουσιαστική ενσωμάτωση του πνεύματος της Σύμβασης του Άαρχους.

Αναφορικά με την εφαρμογή του νομικού πλαισίου σχετικά με τη δημόσια διαβούλευση στην περίπτωση των μεταλλείων χρυσού τη Χαλκιδική, οι κοινωνικές αντιδράσεις που συνεχίζουν να σημειώνονται, αποδεικνύοντας την πλημμελή εφαρμογή της σχετικής διαδικασίας. Η κατάσταση όπως έχει διαμορφωθεί στην περιοχή δεν παρουσιάζει μόνο την ανησυχία για τις επιπτώσεις στο περιβάλλον, αλλά προβάλλει και ένα πλήγμα στη δημοκρατία και τη κοινωνική συνοχή της περιοχής, δημιουργώντας εκρηκτικές καταστάσεις, δύσκολα διαχειρίσιμες. Η ουσιαστική εφαρμογή της δημόσιας διαβούλευσης ακόμη και στο στάδιο της κοινωνικής πόλωσης που επικρατεί, θα μπορούσε να μετριάσει τις κοινωνικές αντιδράσεις και να οδηγήσει στην αναζήτηση ουσιαστικών λύσεων που θα άμβλυαν τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα.

Εν κατακλείδι, η οικονομική κρίση που πλήττει την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, έχει θέσει την προστασία του περιβάλλοντος σε δεύτερη μοίρα, καθώς βασικός γνώμονας των πολιτικών αποφάσεων, αποτελεί πρωτίστως η επιδίωξη του δημοσίου συμφέροντος μέσα από την οικονομική πρόοδο. Κατά συνέπεια, η εφαρμογή των αρχών της σύμβασης του Άαρχους, στη χώρα όπου εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά στην ιστορία οι αρχές της δημοκρατίας, με τους πολίτες να συμμετέχουν ενεργά στα κοινά, θα μπορέσει να οδηγήσει στην εφαρμογή μιας περιβαλλοντικής δημοκρατίας, που μόνο θετικές επιπτώσεις μπορεί να επιφέρει στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και στην κοινωνική συνοχή του τόπου.

## BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

### A. Βιβλία

#### (i) Ξενόγλωσσα

Boyle, A., Anderson, M., *Human rights approaches to environmental protection*, Clarendon Press, Oxford, 1997.

Ludwing Kramer, E. C. *Environmental Law*, fourth edition, published by Sweet and Maxell, London, 2000.

Pallemaerts, M., *The Aarhus Convention at Ten, Interactions and Tensions between Conventional International Law and EU Environmental Law*, Europa Law Publishing, Groningen 2011.

Sands, Ph., *Principles of International Law*, published by Cambridge University Press, U.K., 2003.

Swanson, T., Johnston, S., *Global Environmental problems and International Environmental Agreements*, published by Edgar Elgar in association with UNCTAD, UK, 1999.

Wood, Chr., *Environmental Impact Assessment – A comparative Review*, Second edition, Pearson Education, Essex, England, 2003.

#### (ii) Ελληνόγλωσσα

Γκιζάρη - Ξανθοπούλου, Α., *Οι νέοι μηχανισμοί περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

Γρηγορίου, Π., Σαμιώτης, Γ., Τσάλτας, Γρ., *Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη – Νομική και Θεσμική Διάσταση*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1993.

Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, *Η Εφαρμογή της Σύμβασης Άαρχους. Προβλήματα και προοπτικές*, Ημερίδα για το περιβάλλον που διοργανώθηκε από Δ.Σ.Α. στις 8/5/2007.

Δικηγορικός Σύλλογος Πειραιά, *Περιβαλλοντική Ευθύνη, Θεωρητικές εξελίξεις και ζητήματα εφαρμογής*, εκδ., Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ, Αθήνα, 2010.

Ελληνική Εταιρεία Δικαίου του Περιβάλλοντος, *Η Εφαρμογή του Κοινοτικού Δικαίου Περιβάλλοντος στην Ελλάδα 1981-2006*, Γιαννακούρου, Γ., Κρεμλής, Γ., (επίμ) Σιούτη, Γλ., εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007.

Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, (επιμ.) Γεωργιάδης Αθ., *Ζητήματα νομικής προστασίας του περιβάλλοντος*, εκδ., Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2011.



Ζιάμος, Γ., Παναγιωτόπουλος, Π., Ρουμελιώτου, Β., *Περιβαλλοντική Πληροφόρηση και Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων*, εκδ., Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2003.

Καρακώστας Ι., *Περιβάλλον και Δίκαιο, Δίκαιο Διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2006.

Κορκοβέλος Α. Χρήστος, *Η προστασία του περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1997.

Κουτούπα-Ρεγκάκου, Ευ., *Δίκαιο του Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008.

Κουτούπα-Ρεγκάκου, Ευ., *Η διοικητική διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων*, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1995.

Μουσιόπουλος, Ν., *Προδιαγραφές για Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών, Εργαστήριο Μετάδοσης Θερμότητας και Περιβαλλοντικής Μηχανικής, εκδ. Ζήτη, Θεσσαλονίκη 1998.

Μπάλιας, Γ., *Περιβαλλοντικοί κίνδυνοι. Διαπλοκή επιστήμης, δικαίου και πολιτικής. Νόμος + Φύση*, Βιβλιοθήκη Περιβαλλοντικού Δικαίου -27, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2009.

Ξανάκης, Δ., Κ., Τσινισιζέλης, Μ., Ι., *Παγκόσμια Ευρώπη; Οι διεθνείς διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδ. Σιδέρη, Αθήνα, 2006.

Παναγόπουλος, Θ., *Δίκαιο Περιβάλλοντος, Δ΄ Έκδοση Αναθεωρημένη – Συμπληρωμένη*, εκδ. Αθ. Σταμούλης, Αθήνα, 2004.

Παπαδημητρίου Γ., *Η διείδυση του Κοινοτικού Δικαίου Περιβάλλοντος στην Ελλάδα*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1994.

Ρούκουνας, Εμ., *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011.

Σαμιώτης, Δ., Τσάλτας, Γρ., *Διεθνής Προστασία του Περιβάλλοντος*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1990.

Σιούτη, Γ., *Εγχειρίδιο Δικαίου του Περιβάλλοντος, Β΄ Έκδοση*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2011.

Σμπώκος, Γ. (2011). *Εφαρμογές Μέτρων Περιβαλλοντικής Προστασίας - Κρατική ρύθμιση και αυτορρύθμιση*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Τσάλτας Γρ., Γρηγορίου Π., *Κοινοτικές Στρατηγικές για το περιβάλλον*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1994.

Τσάλτας, Γρ., *Αναπτυξιακό φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2010.

Χαϊνταρλής Μ., *Περιβαλλοντική Νομοθεσία*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011.

## **B. Συμβολή σε συλλογικούς τόμους**

### **(iii) Ξενόγλωσση**

Karageorgou, V, «Granting development consent by specific legislative act. Choice to circumvent public participation and judicial control? The European perspective», στο Westra, L., Taylor, P. and Michelot, A. (επίμ.) *Confronting Ecological and Economic Collapse, Ecological integrity for law policy and human rights*, Routledge Publications, London and New York 2013.

### **(iv) Ελληνική**

Κουτούπα – Ρεγκάκου, Ευ., «Η διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων» στο Κλαβανίδου, Δ., Κουτούπα-Ρεγκακού, Ευ., Κωστόπουλος, Δ., Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ελ., Γεωργιάδης, Αθ., (επίμ.), *Ζητήματα Νομικής Προστασίας του Περιβάλλοντος*, Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2011.

Μενουδάκος, Κ., «Η Σύμβαση του Άρχους και η νομολογία του Συμβουλίου Επικρατείας για την πληροφόρηση και συμμετοχή των πολιτών», στο Κρητικοπούλου, Ντ., (επίμ), *Η Εφαρμογή της Σύμβασης Άρχους. Προβλήματα και προοπτικές*, Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, Ημερίδα για το περιβάλλον που διοργανώθηκε από Δ.Σ.Α. στις 8/5/2007.

Ρουμελιώτου, Β., «Η νέα γενιά Διεθνών Περιβαλλοντικών Δικαιωμάτων : Δημόσια Πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία, και συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων», στο Ζιάμος, Γ., Παναγιωτόπουλος, Π., Ρουμελιώτου, Β., *Περιβαλλοντική Πληροφόρηση και Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων*, εκδ., Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2003.

## **Γ. Ηλεκτρονική βιβλιογραφία, άρθρα, ιστοσελίδες, δημοσιεύματα**

### **(v) Ξενόγλωσση**

Anker, Helle Tegner, *Simplifying EU Environmental Legislation – Reviewing the EIA Directive?*, Journal for European Environmental & Planning Law, Volume 11, (4), pages 321 – 347, International Law Publication Year : 2014, διαθέσιμο σε : <http://booksandjournals.brillonline.com/content/journals/10.1163/18760104-01104002?crawler=true>

Beijen, Barbara A, Helena F.M.W. van Rijswijk, Anker Helle Tegner, *The importance of monitoring for the effectiveness of environmental directives: a comparison of monitoring obligations in European environmental directives*, Utrecht Law Review, 2014, Volume 10, Pages 126-135,

διαθέσιμο σε : [http://ifro.ku.dk/english/staff/staffconsumption/?pure=en%2Fpublications%2Fthe-importance-of-monitoring-for-the-effectiveness-of-environmental-directives\(08849f38-6d98-4db9-9233-4bb54a5f10d0\).html](http://ifro.ku.dk/english/staff/staffconsumption/?pure=en%2Fpublications%2Fthe-importance-of-monitoring-for-the-effectiveness-of-environmental-directives(08849f38-6d98-4db9-9233-4bb54a5f10d0).html)

Coenen H.J.M.Frans, *Public Participation and Better Environmental Decisions - The Promise and Limits of Participatory Processes for the Quality of Environmentally Related Decision-making*, Center for Clean Technology and Environmental Policy (CSTM) University of Twente Enschede, The Netherlands, Springer Science + Business Media B.V, 2009, διαθέσιμο σε:

[https://gr.search.yahoo.com/yhs/search?hspart=avg&hsimp=yhs-fh\\_lsonsw&type=ff.35.w81.hp.04-01.gr.avg..0215av&param1=rVRLb9swDP4ru1g3G5L8PvgQO8kealeuSdvdBlmSE22x7EIO2vz7UfaSρS0wDEMNSYZPj-](https://gr.search.yahoo.com/yhs/search?hspart=avg&hsimp=yhs-fh_lsonsw&type=ff.35.w81.hp.04-01.gr.avg..0215av&param1=rVRLb9swDP4ru1g3G5L8PvgQO8kealeuSdvdBlmSE22x7EIO2vz7UfaSρS0wDEMNSYZPj-)

Daniel J. Fiorino, *“Citizen Participation and Environmental Risk: A Survey of Institutional Mechanisms”*, U.S. Environmental Protection Agency, *Science, Technology, & Human Values*, Vol. 15 No. 2, Spring 1990, 226-243, Sage Publications Inc, 1990, διαθέσιμο σε :

<http://www.jstor.org/stable/689860>

Economic Commission for Europe, *Aarhus Convention – An implementation Guide*, UN, Prepared by Stephen Stec and Susan Casey-Lefkowitz in collaboration with Jerzy Jendroska, Editorial Adviser, New York and Geneva 2000, διαθέσιμο σε :

<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/acig.pdf>

Earth Negotiations Bulletin, A Reporting Service for Environment and Development Negotiations, *Summary of the United Nations Conference on Sustainable Development 13-22 JUNE 2012*, Volume 27 Number 51 - Monday, 25 June 2012, iisd Reporting Services, διαθέσιμο σε :

<http://www.iisd.ca/vol27/enb2751e.html>

García-Ureta, A., *Directive 2014/52 on the assessment of environmental effects of projects: new words or more stringent obligations?*, Lawtext Publications, Vol.22, (6), 2014, διαθέσιμο σε

: <http://www.lawtext.com/lawtextweb/default.jsp?PageID=2&PublicationID=4&pubSection=4>

Karageorgou, V., *Institutions promoting sustainability in Greece*, Paper presented at the Conference organized by the Yale Law School and the UNITAR on the topic: «Environmental Governance and Democracy», New Heaven, May 2008, διαθέσιμο σε

: [www.yale.edu/environmentcenter/envdem/docs](http://www.yale.edu/environmentcenter/envdem/docs)

Krämer L., *The EU, access to environmental information and the open society*, ERA Forum, v.14, no.4, 2013 Dec, p.463(12) (ISSN: 1612-3093), published online : Springer, 2013 Dec, διαθέσιμο σε:

[http://download-v2.springer.com/static/pdf/344/art%253A10.1007%252Fs12027-013-0319-7.pdf?token2=exp=1433051251~acl=%2Fstatic%2Fpdf%2F344%2Fart%25253A10.1007%25252Fs12027-013-0319-7.pdf\\*~hmac=beab6314c6f7af639b8e61e510673fa3c8e0dd5dca8996e8d69c5b1fd722202e](http://download-v2.springer.com/static/pdf/344/art%253A10.1007%252Fs12027-013-0319-7.pdf?token2=exp=1433051251~acl=%2Fstatic%2Fpdf%2F344%2Fart%25253A10.1007%25252Fs12027-013-0319-7.pdf*~hmac=beab6314c6f7af639b8e61e510673fa3c8e0dd5dca8996e8d69c5b1fd722202e)

Krämer L., *Access to Environmental Information in an Open European Society - Directive 2003/4*, College of Europe, European Legal Studies, Research papers in law, 5/2003, διαθέσιμο σε : [www.google.gr/?gws\\_rd=ssl#q=Ludwig+Kr%C3%A4mer+Access+to+Environmental+Information+in+an+Open+European+Society+-+Directive+2003%2F4](http://www.google.gr/?gws_rd=ssl#q=Ludwig+Kr%C3%A4mer+Access+to+Environmental+Information+in+an+Open+European+Society+-+Directive+2003%2F4)

Morris P. and Therivel R., *Methods of Environmental Impact Assessment*, 3<sup>rd</sup> edition, published by Routledge, UK, 2009, διαθέσιμο σε : [https://books.google.gr/books?id=uOvFtUmgT48C&pg=PA20&lpg=PA20&dq=eu+directive+85/337/eec+pdf&source=bl&ots=Yc-XC3ZTRt&sig=VkOpjXKCGS7IojbgS8ieEgZnZ8&hl=el&sa=X&ei=0OppVYD4EIHSU\\_GkgSg&ved=0CFwQ6AEwCA#v=onepage&q=eu%20directive%2085%2F337%2Fec%20pdf&f=false](https://books.google.gr/books?id=uOvFtUmgT48C&pg=PA20&lpg=PA20&dq=eu+directive+85/337/eec+pdf&source=bl&ots=Yc-XC3ZTRt&sig=VkOpjXKCGS7IojbgS8ieEgZnZ8&hl=el&sa=X&ei=0OppVYD4EIHSU_GkgSg&ved=0CFwQ6AEwCA#v=onepage&q=eu%20directive%2085%2F337%2Fec%20pdf&f=false)

Oliver, Peter, *Access to Information and to Justice in EU Environmental Law: The Aarhus Convention* (2013). Fordham International Law Journal, Vol. 36, No. 1423, 2013. Διαθέσιμο σε: <http://ssrn.com/abstract=2548232>

Stuhlberger Christina, *Mining and environment in the Western Balkans*, Produced by Zoë Environment Network, διαθέσιμο σε: [http://www.unep.org/pdf/MiningBalkans\\_screen.pdf](http://www.unep.org/pdf/MiningBalkans_screen.pdf)

United Nations Economic Commission for Europe, *The Aarhus Convention-An implementation Guide, Second Edition*, 2014, United Nations, διαθέσιμο σε: [http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/Publications/Aarhus\\_Implementation\\_Guide\\_interactive\\_eng.pdf](http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/Publications/Aarhus_Implementation_Guide_interactive_eng.pdf)

## (vi) Ελληνική

Αυγερόπουλος, Γ., *Χρυσός στα Χρόνια της Κρίσης: Μέρος Β', Ο Θησαυρός Της Κασσάνδρας*, 28 Νοεμβρίου 2012, διαθέσιμο σε: <http://www.exandasdocumentaries.com/documentaries/chronologically/2012-2013/330-xryso-sta-xronia-tis-krisis-o-thisavros-tis-kassandras>

Δαλίπη, Ε., Ευπραξία- Αίθρα, Μ., *Διακυβέρνηση Τοπίου: Η Εξέλιξη στις διαδικασίες δημόσιας συμμετοχής και οι απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το τοπίο* (Δεκέμβριος 2012), Δίκαιο Περιβάλλοντος & Αειφόρου Ανάπτυξης, Νόμος + Φύση, διαθέσιμο σε : <http://nomosphysis.org/articles.php?artid=4514&lang=1&catpid=1>

Ελληνικοί Υγρότοποι Ραμσάρ, *Αξιολόγηση Προστασίας και Διαχείριση*, Ελληνικοί Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Φεβρουάριος 2009, διαθέσιμο σε: [http://politics.wwf.gr/images/stories/docs/2009\\_ngo\\_ramsar\\_report\\_gr.pdf](http://politics.wwf.gr/images/stories/docs/2009_ngo_ramsar_report_gr.pdf)

Ενημέρωση Μεξιάτες, *Οι Περιβαντολογικές επιπτώσεις των μεταλλείων*, 23 Οκτωβρίου 2009, διαθέσιμο σε <http://mexiates.pblogs.gr/2009/10/oi-peribantologikes-epiptwseis-twn-metalleiwn.html>

Εικοσιπέντε Αιώνες Μεταλλεία, διαθέσιμο σε : <http://www.hellas-gold.com/ellinikos-xrysos/istoriko-metal-leiwn>

Εγκαταστάσεις Μεταλλείων Κασσάνδρας», 13/04/2011, διαθέσιμο σε : [http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm/THESEIS\\_TEETKM\\_2014\\_16/THESEIS\\_TEE\\_TKM\\_2010\\_13/ellinikos\\_xrysos.pdf](http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm/THESEIS_TEETKM_2014_16/THESEIS_TEE_TKM_2010_13/ellinikos_xrysos.pdf)

Επείγουσα ανακοίνωση της Επιτροπής αγώνα Καστελλίων και το ψήφισμα της γενικής συνέλευσης των κατοίκων -*Ανακλήθηκε η απόφαση*, 12 Μαρτίου 2015, διαθέσιμο σε [http://iteanet.blogspot.gr/2013/03/blog-post\\_8730.html#more](http://iteanet.blogspot.gr/2013/03/blog-post_8730.html#more)

Ζαγκλέ, Ε., Ζαμπάρας, Μ, *Η ιστορική εξέλιξη του δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα*, Μάιος 2012, διαθέσιμο στο ιστότοπο : <http://www.monumenta.org/article.php?IssueID=4&ArticleID=741&CategoryID=35&lang=gr>

Η Μεταλλευτική ιστορία της ΒΑ Χαλκιδικής και των μεταλλείων Κασσάνδρας, διαθέσιμο σε : <http://www.orykta.gr/biblia/32-istorika/118-metalleytiki-istoria-ba-xalkidikis-kai-ton-metalleion-kassandras>

Ιωαννίδου, Ελ., *Δικαίωμα στην αντίσταση: Η περίπτωση των Σκουριών*, Ιουλ. 2014, διαθέσιμο σε : <http://tvxs.gr/news/egrapsan-eipan/dikaioma-stin-antistasi-i-periptosi-ton-skoyrion>

Καραγεώργου, Β., *Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά ζητήματα υπό το πρίσμα της επιρροής της Σύμβασης Αρχαίους και της πρόσφατης νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΔΙΚΑΙΟ, Τεύχος 2/2013, διαθέσιμο σε <http://www.nbonline.gr/journals/5/volumes/266/issues/1158>

Καραμπασιάδης, Αρ., *Ο ακυρωτικός έλεγχος και η προστασία του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης. Έγκριση περιβαλλοντικών όρων. Υπόθεση περιβάλλοντος και οικονομίας*, Νομολογία 613/2002 ΣτΕ, διαθέσιμο σε : <http://www.greeklaws.com/pubs/uploads/1586.pdf>

Καραφιώτη, Μ., *Εκτίμηση των περιβαλλοντικών συνθηκών στο νομό Χαλκιδικής όσον αφορά τα βαρέα μέταλλα*, Πανεπιστήμιο Πατρών, Μεταπτυχιακό τμήμα: Γεωεπιστήμες και περιβάλλον, Πάτρα 2008, διαθέσιμο σε <http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/813/1/%CE%95%CE%9A%CE%A4%CE%99%CE%9C%CE%97%CE%A3%CE%97%20%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%99%CE%92%CE%91%CE%9B%CE%9F%CE%9D%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%A9%CE%9D%20%CE%A3%CE%A5%CE%9C%CE%98%CE%97%CE%9A%CE%A9%CE%9D%20%CE%A3%CE%A4%CE%9F%20%CE%9D.%20%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%9A%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3%20%CE%9F%CE%A3%CE%9F%CE%9D%20%CE%91%CE%A6%CE%9F%CE%A1%CE%91%20%CE%A4%CE%91%20%CE>

[E%92%CE%91%CE%A1%CE%95%CE%91%20%CE%9C%CE%95%CE%A4%CE%91%CE%9B%CE%9B%CE%91.pdf](#)

Μακρής Π. Ζ., *Μηνυτήρια Αναφορά Προς τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αμφισσας*, 16 Ιουλίου 2011, διαθέσιμο σε :

<https://iteanet.wordpress.com/tag/%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%B1/page/7/>

Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Μεταλλευτικών – Μεταλλουργικών Εγκαταστάσεων της Εταιρείας Ελληνικός Χρυσός στη Χαλκιδική, διαθέσιμο σε : [http://files.hellas-gold.com/mpe/Mi\\_Texniki\\_Perilipsi.pdf](http://files.hellas-gold.com/mpe/Mi_Texniki_Perilipsi.pdf)

Μενουδάκος, Κ., *Η Σύμβαση Αρχαίους και η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας για την πληροφόρηση και συμμετοχή των πολιτών*, Νόμος + Φύση, Νοέμβριος 2007, διαθέσιμο σε <http://nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=3128&lang=1&catid=1>

Μπάκας, Δ., *Τα αιτήματα και οι προτάσεις*, Καστελλιώτικα Νέα, αριθ. Φύλλου 64 (245), Περίοδος δ' 2013, διαθέσιμο σε [http://www.kastellia.gr/loc\\_ks/kn/2013/KN\\_F245\\_20130110\\_12.pdf](http://www.kastellia.gr/loc_ks/kn/2013/KN_F245_20130110_12.pdf)

Μπάκας, Δ., *Η Ιστορία της λεηλασίας του ορυκτού πλούτου της Φωκίδας*, 13 Ιουνίου 2015, διαθέσιμο σε

<http://amfissaface.gr/attachments/article/0/%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%91%20%CE%A4%CE%97%CE%A3%20%CE%9B%CE%95%CE%97%CE%9B%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%91%CE%A3%20%CE%A4%CE%9F%CE%A5%20%20%CE%9F%CE%A1%CE%A5%CE%9A%CE%A4%CE%9F%CE%A5%20%CE%A0%CE%9B%CE%9F%CE%A5%CE%A4%CE%9F%CE%A5%20%CE%A4%CE%97%CE%A3%20%CE%A6%CE%A9%CE%9A%CE%99%CE%94%CE%91%CE%A3.pdf>

Μπαλής Δ., *Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων -Γενικές αρχές*, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, Φυσική Περιβάλλοντος, Διαχείριση Περιβάλλοντος, Θεσσαλονίκη 2004, διαθέσιμο σε:

<http://lap.physics.auth.gr/pms/upload/Balis-%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%A1%CE%99%CE%A3%CE%97%20%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%99%CE%92%CE%91%CE%9B%CE%9B%CE%9F%CE%9D%CE%A4%CE%9F%CE%A3-2.pdf>

Μπάλιας, Γ., *Η Δέουσα Εκτίμηση Επιπτώσεων έργων και σχεδίων στις περιοχές του δικτύου Natura 2000.*, Περιοδικό : Περιβάλλον & Δίκαιο, Έτος 18<sup>ο</sup>, (αρ. τεύχους 70), 4/2014, σελ. 577, διαθέσιμο σε: [http://giorgosbalias.gr/sites/giorgosbalias.gr/files/deousa\\_ektimhsh.pdf](http://giorgosbalias.gr/sites/giorgosbalias.gr/files/deousa_ektimhsh.pdf)

Νικολόπουλος, Τ., Καπογιάννης, Δ., Τασοπούλου, Ε., *Όψεις και επιπτώσεις της διείδυσης στην Ελλάδα της Κοινοτικής Περιβαλλοντικής Πολιτικής και Νομοθεσίας*, Δίκαιο Περιβάλλοντος & Αειφόρου Ανάπτυξης, Νόμος + Φύση, Ιανουάριος 2007, διαθέσιμο σε :

<http://nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=2712&lang=1&catid=1>

Οδηγία 2014/52/EU της 16ης Απριλίου 2014 που τροποποιεί την Οδηγία 2011/92/EU για την εκτίμηση επιπτώσεων στο περιβάλλον από ιδιωτικά και δημόσια έργα, Τμήμα Περιβάλλοντος,

Ημερίδα για την Οδηγία 2014/52/ΕΕ - 29/9/2014, διαθέσιμο στον ιστότοπο :

[http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environment.nsf/All/1599574E9EA35D9DC2257D6300325012/\\$file/2-Odigia%202014-52-EE.pdf](http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environment.nsf/All/1599574E9EA35D9DC2257D6300325012/$file/2-Odigia%202014-52-EE.pdf)

Παρατηρητήριο Μεταλλευτικών Δραστηριοτήτων, *Ο αναπτυξιακός σχεδιασμός της Φωκίδας, από τις εταιρείες βωξίτη και τον Νομάρχη κ. Φουσέκη*, 17/04/2014, διαθέσιμο σε:

<http://antigoldgr.org/blog/2010/04/17/fokid/>

Παρατηρητήριο Μεταλλευτικών Δραστηριοτήτων, *Μεταλλεία Φωκίδας: Σε τροχιά αναθεώρησης αναπτυξιακού μοντέλου μετά από δεκαετίες η Παρνασσίδα!*, 21 Ιουνίου 2015, διαθέσιμο σε:

<http://antigoldgr.org/blog/2015/06/21/fokida-anatheorisi-anaptyksiakou-montelou/>

Παρατηρητήριο Μεταλλευτικών Δραστηριοτήτων, *Στην Γκιώνα η καταστροφή είναι σε εξέλιξη με τις ευλογίες των τοπικών πολιτευτών*, 29 Απριλίου 2013, Διαθέσιμο σε :

<http://antigoldgr.org/blog/2013/04/29/katastrofi-giona/>

Περιβαλλοντική αδειοδότηση Μεταλλείων Χρυσού στη Χαλκιδική, ΣτΕ 1492/2013, διαθέσιμο σε

<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4510&lang=1&catid=98>

Σιούτη Γλ., *Η εξέλιξη στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο Περιβάλλοντος στους τομείς της περιβαλλοντικής προστασίας και της περιβαλλοντικής πληροφόρησης*, Ιανουάριος 2010, Περιοδικό : Νόμος και Φύση, διαθέσιμο σε :

<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4048&lang=1&catid=2>

Σύνδεσμος Μεταλλευτικών Επιχειρήσεων, *Ελληνική εξορυκτική βιομηχανία & βιώσιμη ανάπτυξη*, διαθέσιμο σε: <http://www.sme.gr/index.php>

ΣτΕ 1449/2015, *Μη νόμιμη απόρριψη αιτήματος της "ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣ Α.Ε." για την έγκριση παρέκκλισης για την κατασκευή των κτιριακών εγκαταστάσεων της μονάδας εμπλουτισμού στη θέση «Σκουριές»*, διαθέσιμο σε :

<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4714&lang=1&catid=98>

ΣτΕ 551/2015, *Νόμιμη ΑΕΠΟ για τα Μεταλλεία Χρυσού Κασσάνδρας*, διαθέσιμο σε

<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4710&lang=1&catid=98>

Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ), Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας, Τμήμα Επιστημονικών και Αναπτυξιακών Θεμάτων, *Πόρισμα Ομάδας Εργασίας του ΤΕΕ/ΤΚΜ για τη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) του έργου: «Μεταλλευτικές – Μεταλλουργικές εγκαταστάσεις Μεταλλείων Κασσάνδρας της εταιρείας «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣ» Α.Ε.*, διαθέσιμο σε :

[http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm/THESEIS\\_TEETKM\\_2014\\_16/THESEIS\\_TEE\\_TKM\\_2010\\_13/ellinikos\\_xrysos.pdf](http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm/THESEIS_TEETKM_2014_16/THESEIS_TEE_TKM_2010_13/ellinikos_xrysos.pdf)

Τμήμα Γεωλογίας Α.Π.Θ. και Επιτροπή Οικονομικής Γεωλογίας Ορυκτολογίας & Γεωχημείας της Ε.Γ.Ε, Επιστημονική Ημερίδα, *Η Συμβολή του Ορυκτού Πλούτου της Βόρειας Ελλάδας στην Ανάπτυξη της Εθνικής Οικονομίας*, Μάρτιος 2011, διαθέσιμο σε,

[http://www.geo.auth.gr/yliko/useful/docs/2011\\_HMERIDA\\_ORYKTOS\\_PLOYTOS.pdf](http://www.geo.auth.gr/yliko/useful/docs/2011_HMERIDA_ORYKTOS_PLOYTOS.pdf)

Χαροντάκης, Δ., *Πώς δημιουργήθηκε και γιγαντώθηκε το μεταλλευτικό συγκρότημα Ηλιόπουλου – Κυριακόπουλου, Όλα ξεκίνησαν από την... κατσίκα. Τα 67 χρόνια που καθιέρωσαν τον εξαγωγικό χαρακτήρα του ομίλου*, 23/01/2000, Οικονομία, Το Βήμα, Διαθέσιμο σε : <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=118585>

Φωκίδα – Ανακάλεσε η Διεύθυνση Δασών την απόφαση για την Αλεφάντω, Μάρτιος 2013, διαθέσιμο σε : [http://epitropesdiodiastop.blogspot.gr/2013/03/blog-post\\_3458.html](http://epitropesdiodiastop.blogspot.gr/2013/03/blog-post_3458.html)

Ψήφισμα συγκέντρωσης των κατοίκων του χωριού Καστέλια Ν. Φωκίδος, 27 Μαρτίου 2013, διαθέσιμο σε [http://fokidatv.blogspot.gr/2013/03/blog-post\\_2976.html](http://fokidatv.blogspot.gr/2013/03/blog-post_2976.html)

#### Δ. Εκθέσεις

##### (vii) Ξενόγλωσσες

Aarhus Convention National Implementation Report of Greece (2014), Process by which this Report has been prepared, διαθέσιμο σε:

<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=k9ro2oiTtIq%3D&tabid=232&language=el-GR>

Report of the World Commission on Environment and Development: *Our Common Future*, διαθέσιμο σε: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>

Report from the Commission to the Council, The European Parliament, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions On the application and effectiveness of the EIA Directive (Directive 85/337/EEC, as amended by Directives 97/11/EC and 2003/35/EC), διαθέσιμο σε: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0378&from=EN>

Report from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the application and effectiveness of the Directive on Strategic Environmental Assessment (Directive 2001/42/EC), COM(2009) 469 final, Brussels, 14.9.2009, διαθέσιμο σε, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0469&from=EN>

United Nations Department of Economic and Social Affairs Division for Sustainable Development Sustainable Development in the 21st century (SD21) Review of implementation of Agenda 21 and the Rio Principles, January 2012, διαθέσιμο σε: <http://www.uncsd2012.org/content/documents/194Synthesis%20Agenda%2021%20and%20Rio%20principles.pdf>

United Nations, General Assembly, Report of the United Nations Conference on Environment and Development, *Rio Declaration on Environment and Development*, A/CONF.151/26 (Vol. I), Rio de



Janeiro, 3-14 June 1992, διαθέσιμο σε: <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm>

### (viii) Ελληνικές

Ετήσια Έκθεση 2014, Συνήγορος του Πολίτη, διαθέσιμο σε: <http://www.synigoros.gr/resources/docs/ee2014-00-stp.pdf>

Ετήσια Έκθεση WWF, Δεσμεύσεις για Εφαρμογή- Η Περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα, WWF Ελλάς, Σεπτέμβριος 2014, διαθέσιμο σε : [http://www.academia.edu/9758030/H\\_%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE\\_%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1\\_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD\\_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1\\_-\\_2014](http://www.academia.edu/9758030/H_%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1_-_2014)

Σύμβαση Άαρχους - Εθνική Έκθεση Εφαρμογής της Ελλάδας (2013), διαθέσιμο σε : <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=hu8BaSezzzM%3D&tabid=467&language=el-GR>

Σύνδεσμος Μεταλλευτικών Επιχειρήσεων, Έκθεση δραστηριοτήτων 2014, διαθέσιμο σε : <http://www.sme.gr/ektheseis>

Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής, Γενική Γραμματεία Περιβάλλοντος, Έκθεση για την εφαρμογή του κεφαλαίου Α του νόμου 4014/2011, διαθέσιμο σε : <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=Nc0%2b1TwnNjk%3d&tabid=804&language=el-GR>

Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Έκθεση Διαβούλευσης Στρατηγική Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, διαθέσιμο σε : <http://www.opengov.gr/minreform/wp-content/uploads/downloads/2014/07/ekthesi-diavoulefsis-stratigiki.pdf>

Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής Γενική Γραμματεία Περιβάλλοντος, Έκθεση για την εφαρμογή του νόμου 4014/2011, διαθέσιμο σε : <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=JZXU2DEf7Q8%3D&tabid=37&language=el-GR>

## **Ε. Αποφάσεις Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων**

Έγκριση περιβαλλοντικών όρων για την εκμετάλλευση κοιτασμάτων βωξίτη σε χώρους συνολικής έκτασης 686.041 τ.μ., που βρίσκονται στις θέσεις «Λάκκες Λυρίτσας Τμήμα 1» και «Λάκκες Λυρίτσας 14 – 17, 26, 27, 28», στον τομέα ΒΤ 3, εντός του Δημόσιου Μεταλλευτικού Χώρου HANSA, που διοικητικά υπάγεται στα Δ.Δ. Καλοσκοπής, Καστελλίων και Προσηλίου του Δήμου

Δελφών, Περιφερειακής Ενότητας Φωκίδας, καθώς και των συνοδών αυτών έργων, από την εταιρία «S&B ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΟΡΥΚΤΑ Α.Ε.» διαθέσιμο σε:

<https://yperdiavgeia.gr/decisions/view/8465711>

Έγκριση περιβαλλοντικών όρων για: α) την εκμετάλλευση κοιτασμάτων βωξίτη σε χώρους συνολικής έκτασης 2.048.931,32 τ.μ. και β) την έρευνα κοιτασμάτων βωξίτη σε χώρους συνολικής έκτασης 20.266.560,60 τ.μ., που βρίσκονται στον τομέα ΒΤ 1 & 2, εντός του Δημόσιου Μεταλλευτικού Χώρου HANSA – ΟΤΑΒΙ, που διοικητικά υπάγεται στα Δ.Δ. Γραβιάς, Βάργιανης, Αποστολιά, Καστελλίων, Οινοχωρίου και Προσηλίου του Δήμου Δελφών, Περιφερειακής Ενότητας Φωκίδας, καθώς και των συνοδών αυτών έργων, από την εταιρία «S&B ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΟΡΥΚΤΑ Α.Ε.», διαθέσιμο σε <https://diavgeia.gov.gr/doc/ΒΛΩΨ0-ΥΘΙ?.pdf>

## Z. Πρωτογενής πηγές

### (ix) Ξενόγλωσσες

Directive 2008/1/EC of the European Parliament and of the Council of 15 January 2008 concerning integrated pollution prevention and control (Codified version) (Text with EEA relevance),

διαθέσιμο σε :<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0001&from=EN>

Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001, on the Assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment, διαθέσιμο σε:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001L0042&from=EN>

United Nations, Convention on the Transboundary Effects of Industrial Accidents, as amended on 19 March 2008, New York and Geneva, 2013, διαθέσιμο σε

:[http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2013/TEIA/1321013\\_ENG\\_Web\\_New\\_ENG.pdf](http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2013/TEIA/1321013_ENG_Web_New_ENG.pdf)

United Nations, Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context, 1991, διαθέσιμο σε:

:[http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/legaltexts/Espoo\\_Convention\\_authentic\\_ENG.pdf](http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/legaltexts/Espoo_Convention_authentic_ENG.pdf),

### (x) Ελληνικές

Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαθέσιμο σε, <http://europa.eu/eu-law/decision->

[making/treaties/pdf/consolidated\\_versions\\_of\\_the\\_treaty\\_on\\_european\\_union\\_2012/consolidated\\_versions\\_of\\_the\\_treaty\\_on\\_european\\_union\\_2012\\_el.pdf](#)

ΚΥΑ 201745/2011 : « Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων για τα έργα: α) «Μεταλλευτικές–Μεταλλουργικές Εγκαταστάσεις Μεταλλίων Κασσάνδρας» και β) «Απομάκρυνση, Καθαρισμό & Αποκατάσταση Χώρου Απόθεσης Παλαιών Τελμάτων Ολυμπιάδας» Της Εταιρείας «Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ.» στο Νομό Χαλκιδικής Υ.Α. 1958/2012, «Κατάταξη δημόσιων και ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες και υποκατηγορίες σύμφωνα με το Άρθρο 1 παράγραφος 4 του Ν. 4014/2011 (Φ.Ε.Κ. Α΄209/2011)». Διαθέσιμο σε :

<https://diavgeia.gov.gr/doc/4ΑΣΔ0-ΩΔ0>

Ν. 4014/2011, (ΦΕΚ 209/Α 21-09-2011), «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος», διαθέσιμο σε :

<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=Y1xOrJ90MSE%3D&tabid=506>

Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας , διαθέσιμο σε <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:EL:HTML>

Οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 1985 για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, διαθέσιμη σε :

<http://www.prosodol.gr/sites/prosodol.gr/files/85-337-EOK.pdf>

Οδηγία 2003/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Μαΐου 2003, σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού στην κατάρτιση ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων που αφορούν το περιβάλλον και με την τροποποίηση όσον αφορά τη συμμετοχή του κοινού και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, των Οδηγιών 85/337/ΕΟΚ και 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου - Δήλωση της Επιτροπής, διαθέσιμο σε : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32003L0035&from=EL>

Οδηγία 2003/4/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Ιανουαρίου 2003, για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες και για την κατάργηση της οδηγίας 90/313/ΕΟΚ του Συμβουλίου, διαθέσιμο σε : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32003L0004&from=EL>

Οδηγία 2009/31/Εκ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2009 σχετικά με την αποθήκευση διοξειδίου του άνθρακα σε γεωλογικούς σχηματισμούς και για την τροποποίηση της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2000/60/ΕΚ, 2001/80/ΕΚ, 2004/35/ΕΚ, 2006/12/ΕΚ και 2008/1/ΕΚ, και του κανονισμού (ΕΚ), αριθ. 1013/2006, διαθέσιμο σε :

<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=d9cCOAyg9m0%3D&tabid=446&language=el-GR>

Οδηγία 2011/92/ΕΕ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 13ης Δεκεμβρίου 2011 για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών

έργων στο περιβάλλον, διαθέσιμο σε : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0092&from=EN>

Οδηγία 2014/52/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16<sup>ης</sup> Απριλίου 2014 για την τροποποίηση της οδηγίας 2011/92/ΕΕ σχετικά με την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημόσιων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, διαθέσιμο σε: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0052&from=EN>

Προεδρικό Διάταγμα 210/73, «Περί Μεταλλευτικού Κώδικος», ΦΕΚ 277/Α/5-10-73.

Προεδρικών Διατάγματα: Αριθ. 1180/81,» Περί ρυθμίσεως θεμάτων αναγομένων εις τα της ιδρύσεως και λειτουργίας βιομηχανιών, βιοτεχνιών, πάσης φύσεως μηχανολογικών εγκαταστάσεων και αποθηκών και τη εκ τούτων διασφαλίσεως περιβάλλοντος εν γένει». (ΦΕΚ 293/Α/6-10-81), διαθέσιμο σε : [http://www.elinyae.gr/el/lib\\_file\\_upload/293-81.1113378960319.pdf](http://www.elinyae.gr/el/lib_file_upload/293-81.1113378960319.pdf)

Συμβούλιο της Επικρατείας, Απόφαση 613/2002: Προστασία περιβάλλοντος. Αίτηση ακυρώσεως κατ' αποφάσεως Γενικού Γραμματέα ΠΕΧΩΔΕ με την οποία εγκρίνονται οι περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία εγκαταστάσεων παραγωγής χρυσού στη Χαλκιδική. διαθέσιμο σε : [users.uoa.gr/~gdellis/pms\\_dikper/V.../OIStE-613-2002.doc](http://users.uoa.gr/~gdellis/pms_dikper/V.../OIStE-613-2002.doc)

Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Λουξεμβούργο, 1992, διαθέσιμο σε : [http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty\\_on\\_european\\_union/treaty\\_on\\_european\\_union\\_el.pdf](http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_on_european_union/treaty_on_european_union_el.pdf)

Συνθήκες περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Συνθήκες περί αναθεωρήσεως των συνθηκών αυτών, Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, διαθέσιμο σε: [http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaties\\_establishing\\_the\\_european\\_communities\\_single\\_european\\_act/treaties\\_establishing\\_the\\_european\\_communities\\_single\\_european\\_act\\_el.pdf](http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaties_establishing_the_european_communities_single_european_act/treaties_establishing_the_european_communities_single_european_act_el.pdf)

Υ.Α. 1649/45, ΦΕΚ 45, 15 Ιανουαρίου 2014, «Εξειδίκευση των διαδικασιών γνωμοδοτήσεων και τρόπου ενημέρωσης του κοινού και συμμετοχής του ενδιαφερόμενου κοινού στη δημόσια διαβούλευση κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων της Κατηγορίας Α΄ της απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής υπ' αριθμ. 1958/2012 (ΦΕΚ Α΄ 21), σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 19 παράγραφος 9 του ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α΄ 209), καθώς και κάθε άλλης σχετικής λεπτομέρειας.», Διαθέσιμο σε : <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=Z4mhJrv3Ko0%3D&tabid=804&language=el-GR>

Υ.Α. 167563/ΕΥΠΕ, (ΦΕΚ 964/ 19-04-2013), «Εξειδίκευση των διαδικασιών και των ειδικότερων κριτηρίων περιβαλλοντικής αδειοδότησης των έργων και δραστηριοτήτων των άρθρων 3, 4, 5, 6 και 7 του Ν. 4014/2011, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 2 παράγραφος 13 αυτού, των ειδικών εντύπων των ανωτέρω διαδικασιών, καθώς και κάθε άλλου σχετικού με τις διαδικασίες αυτές θέματος». Διαθέσιμο σε : <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=UuDNTwr9u80%3D&tabid=804&language=el-GR>

Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, (ΦΕΚ 224, 3 Μαΐου 2012), Αριθμ. 21697 « Συγκρότηση Κεντρικού Συμβουλίου Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΚΕΣΠΑ) σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 13 του Ν. 4014/2011 (Α' 209)», διαθέσιμο σε: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=mAw%2bLUDQC8A%3d&tabid=259&language=el-GR>

ΦΕΚ 1225/05-09-2006, Αριθμ. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ. 107017 (1), Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2001/42//ΕΚ «σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 2001, διαθέσιμο σε : [https://www.espa.gr/el/Documents/KYA\\_Ensomatosis\\_Odigias\\_SPE.pdf](https://www.espa.gr/el/Documents/KYA_Ensomatosis_Odigias_SPE.pdf)

